

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

HZ. ALİ'YE NİSPET EDİLEN MUSHAF-I ŞERİF
(TÜRK VE İSLAM ESERLERİ MÜZESİ NÜSHASI)

FATİH CANKURT
2502160342

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. KERİM BULADI

İSTANBUL – 2021

ÖZ

Hız. Ali'ye Nispet Edilen Mushaf-ı Şerif

(Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nüshası)

Fatih CANKURT

Bu çalışma, Türk ve İslam Eserleri Müzesi 458 envanter numarasına kayıtlı Hz. Ali'ye nispet edilen Mushaf'ı konu edinmektedir. Erken dönem mushaflar alanında Batı'da ciddi bir literatür mevcut olmasına rağmen, ülkemizde bu konuda yapılmış araştırma yok denecek kadar azdır. Kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'in, hat, tezhip gibi özellikleri yanında yazılı olarak muhafazasını da ilgilendiren bu konu hakkında, Batılı doğu bilimcilerin değil Müslüman araştırmacıların söz sahibi olması gerektiği kanaatindeyiz.

Bu tezdeki amaç, alandaki boşluğu doldurma amacına matuf bir çalışma yaparak mushaf araştırmalarına katkı sağlamaktır. Bu amaca yönelik olarak ilk dönem Mushaflardan TİEM 458 nr. Mushaf seçilmiş, Mushaf'ın hat, tezhip, noktalama gibi şekilsel özelliklerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca Mushaf'ın hangi kıraat üzere yazıldığı tayin, Resm-i Mushaf kaidelerine uyum sağlayıp sağlamadığı tetkik edilmiştir. Tezin diğer bir hedefi de Mushaf'ın Hz. Ali'ye nispetinin sıhhati ve imla edildiği tarihi tespit etmektir.

Bu bağlamda 1. Bölümde Mushaf'ın hattı, tezhip unsurları, zabt, cüz ve secde alametleri yönlerinden incelenmiş, Hz. Ali'ye nispeti tetkik edilip yaklaşık bir imla tarihi tespit edilmiştir. 2. Bölümde sahih ve şâz kıraatler yönünden araştırılarak hangi kıraate göre imla edildiği belirlenmiş; 3. Bölümde ise Resm-i Mushaf kurallarına ne kadar muvafakat gösterdiği araştırılarak hangi bölgeye ait bir mushaf olduğu tayin edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mushaf, Hz. Ali, Zabıt, Kıraat, Resm-i Mushaf

ABSTRACT

The Mushaf al-Sharif Attributed to Hz. Ali

(Qur'anic Manuscript in the Museum of Turkish and Islamic Art)

Fatih CANKURT

This study examines Mushaf, that is attributed to Hz. Ali, registered with the catalog number 458 in the Museum of Turkish and Islamic Art. Although there is serious literature in the West in the field of ancient Mushafs, there is few number researches on this subject in Turkey. In addition to its features such as ortography, ornament, we think that we, as Muslims, should have a say in this issue, which concerns the written protection of the Holy Book of Islam, the Quran. Because of this belief, we wanted to work on this issue from the early Mushafs and contribute to filling the existing gap in the field.

In this thesis, TIEM 458 nr. identifying Mushaf's shapely characteristics such as line, counterpoint, punctuation, determining which country it was written for, investigating whether it fits the official Mushaf bases; however, does Mushaf belong to Hz. Ali, as expressed, or was this claim fabricated by later people to gain different interests?

In this context, in the first chapter, Mushaf's line, the elements of the counter, zabt, leprosy and prostration omens were examined, attributed to Hz. Ali and an approximate spelling date was determined. In the second chapter, it was determined which country was spelled according to the sahih and the sâz recitations; in the third chapter, it is determined which region it belongs to by investigating how much it complies with the official Mushaf rules.

Keywords: Mushaf, Hz. Ali, Codicology, Recitation, Resm-i Mushaf

ÖNSÖZ

Mesâhif-i kadîme, İslam'ın ilk yüzyıllarına ait hat ve tezhip birikimini günümüze aktaran tarihi nitelikte eserler olmanın yanı sıra, kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in mevsukiyetini ispatlayan önemli delillerdendir. Bu sebeptendir ki Batı kökenli doğu bilimciler, bilhassa geride bıraktığımız yüzyıldan beri çeşitli beldelerden elde ettikleri erken dönem mushafları, kendi kütüphane ve müzelerine kazandırmaya, bunları her yönüyle araştırmaya tabi tutarak eksik, kusur bulmaya çalışılmış, halen de farklı isim ve kurumlar tarafından benzer çalışmalar devam ettirilmektedir. Batı ülkelerindeki onlarca farklı müze ve kütüphanede erken dönemlere ait yüzlerce mushaf mevcut iken, biz bu mushafların varlığından paylaşılan görüntüler veya ilgili araştırmacıların değerlendirmeleri vesilesi ile haberdar olabilmekteyiz.

Batı tarafından ciddiye alınarak araştırmalar yapılan bu sahada ülkemizde görülen önemli bir boşluğun mevcudiyeti, bizi bu alanda çalışmaya sevk etmiştir. Bu amaçla, Türkiye'deki üzerine araştırma yapılmayan onlarca erken dönem mushaftan biri olan Türk ve İslam Eserleri Müzesi 458 envanter numaralı Mushaf'ı tetkik etmeye karar verdik. Bu Mushaf önemli, çünkü İslam'ın ilk dönemlerinde imla edilmiş ve Hz. Peygamberin damadı, sahabenin ileri gelenlerinden Hz. Ali'ye nispet edilmiştir. Biz de tarihi önemi haiz olan bu Mushaf'ı, elimizden geldiği ölçüde, her yönüyle ele almaya gayret edeceğiz.

TİEM 458 nr. Mushaf'ta çözüme kavuşturulması gereken meselelerin başında Hz. Ali'ye aidiyeti ve imla edildiği tarih gelse de, hat ve tezhibinin hangi dönemi yansıttığı, noktalama işaretleri açısından durumu, imla edildiği kıraat ve Resm-i Mushaf kaidelerine uygun yazılıp yazılmadığı, çözülmesi iktiza eden konulardır. Bu problemlere çözüm bulabilme amacıyla tezde bulunan üç bölümden ilkinde Mushaf'ın hat, tezhip, zabt, okumayı kolaylaştıracı unsurlar gibi şekilsel özelliklerine; ikinci bölümde kıraat ilmi açısından incelemesine; son bölümde ise Hz. Osman'ın istinsah ettirdiği mushaflar vesilesiyle tekevvin eden Resm-i Mushaf alanı açısından tetkik ederek değerlendirmeye çalıştık.

Uzun süren gayretlerin, araştırmaların ve alanında uzman kişilerle mülakatların neticesinde ortaya çıkan bu çalışmaya katkı sunan; yüksek lisans dönemim de dahil olmak üzere gereken her konuda desteğini gördüğüm tez danışmanım Prof. Dr. Kerim Buladı'ya, kadim mushaflar alanında tez çalışması yapmama vesile olan, bu konudaki birikim ve yönlendirmelerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Necmettin Gökkır hocama, çalışmanın özellikle arşiv araştırması kısmında belgelere erişim ve okuyabilme noktasında yardımlarını esirgemeyip bana zaman ayıran Doç. Dr. H. Hüsnü Koyunoğlu hocama, eğitim hayatım da dahil olmak üzere her konuda en büyük destekçim olan kıymetli anne-babama ve kendilerine ayırmam gereken zamandan feragat etmek suretiyle çalışmalarımı destekleyip katkı sunan değerli eşime ve çocuklarıma şükranlarımı arz ederim.

Fatih CANKURT

İSTANBUL, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEKİL, ZABT ve TARİH AÇISINDAN HZ. ALİ'YE NİSPET EDİLEN MUSHAF-I ŞERİF

1.1. TİEM 458 Nr. Mushaf, Hattı ve Tezhibi	8
1.1.1. Mushaf'ın Hattı	12
1.1.2. Mushaf'ın Satır Düzeni	13
1.1.3. Mushaf'ın Tezhibi	14
1.1.3.1. Zahriyye Sayfası	15
1.1.3.2. Bölüm Başı/Sure Başı Tezhibi	16
1.1.3.3. Durak Tezhibi	18
1.1.3.4. Hatime Tezhibi (Ketebe Kaydı)	19
1.1.3.5. Tahmis ve Ta'şir İşaretleri (Gülleri)	20
1.2. TİEM 458 Nr. Mushaf'ta Bulunan Okumayı Kolaylaştırıcı Unsurlar	24
1.2.1. Mushaf'ın Zabt Yönü	24
1.2.2. Mushaf'ta Bulunan Cüz Alametleri	28
1.2.2.1. 30'lu Sistem Cüz Alametleri	29
1.2.2.2. 7'li Sistem Cüz Alametleri	33
1.2.3. Mushaf'ta Bulunan Tilavet Secdesi Alametleri	35
1.3. TİEM 458 Nr. Mushaf'ın Hz. Ali'ye Nispeti	37
1.3.1. Hz. Ali ve Kıraat İlmindeki Yeri	40
1.3.2. Hz. Ali'nin Yazdığı Belirtilen Mushaf'ın Özellikleri	41
1.4. TİEM 458 Nr. Mushaf'ın Tarihlendirilmesi	45
1.5. Değerlendirme	68

İKİNCİ BÖLÜM

KIRAATİ YÖNÜYLE HZ. ALİ'YE NİSPET EDİLEN MUSHAF-I ŞERİF

2.1. Sahih Kıraatler	75
2.1.1. Usûl Yönünden Sahih Kıraat Farklılıkları	76
2.1.1.1. İmale-Taklil Yönünden Farklılıklar	77
2.1.1.1.1. Medine/Basra/Şam/Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kıraat Farklılıkları.....	77
2.1.1.1.2. Medine/Basra/Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kıraat Farklılıkları.....	79
2.1.1.1.3. Medine/ Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kıraat Farklılıkları	81
2.1.1.1.4. Basra/Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kıraat Farklılıkları	82
2.1.1.1.5. Şam/Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kıraat Farklılıkları	82
2.1.1.1.6. Basra Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları	83
2.1.2. Ferşü'l-Hurûf Yönünden Kıraat Farklılıkları	83
2.1.2.1. Harf Yönünden Farklılıklar	84
2.1.2.1.1. Medine/Mekke/Basra/Şam/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	84
2.1.2.1.2. Medine/Mekke/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	88
2.1.2.1.3. Medine/Mekke/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	89
2.1.2.1.4. Medine/Basra/Kûfe/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları	90
2.1.2.1.5. Mekke/Basra/Kûfe/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları	91
2.1.2.1.6. Medine/Mekke/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları..	91
2.1.2.1.7. Medine/Mekke/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları....	92
2.1.2.1.8. Medine/Mekke/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları...	92
2.1.2.1.9. Medine/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	92
2.1.2.1.10. Mekke/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	93
2.1.2.1.11. Mekke/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları....	93
2.1.2.1.12. Basra/Şam/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları	94
2.1.2.1.13. Mekke/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları	94
2.1.2.1.14. Mekke/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları	96

2.1.2.1.15. Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları	96
2.1.2.1.16. Medine Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları	97
2.1.2.1.17. Basra Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları	98
2.1.2.1.18. Şam Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları	99
2.1.2.1.19. Kûfe Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları.....	99
2.1.2.2. Hareke Yönünden Farklılıklar	103
2.1.2.2.1. Medine/Mekke/Basra /Şam/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	103
2.1.2.2.2. Medine/Mekke/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	106
2.1.2.2.3. Medine/Mekke/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	109
2.1.2.2.4. Medine/Mekke/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları	113
2.1.2.2.5. Medine/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları....	114
2.1.2.2.6. Mekke/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	115
2.1.2.2.7. Mekke/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları....	118
2.1.2.2.8. Basra/Şam/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	118
2.1.2.2.9. Medine/Mekke Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	118
2.1.2.2.10. Medine/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	119
2.1.2.2.11. Medine/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	119
2.1.2.2.12. Mekke/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları.....	120
2.1.2.2.13. Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları	122
2.1.2.2.14. Medine Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları	123
2.1.2.2.15. Basra Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları	123
2.1.2.2.16. Kûfe Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları.....	125
2.2. Şâz Kıraatler.....	130
2.2.1. Kıraat Kaynaklarında Mevcut Olan Şâz Kıraat Farklılıkları	131
2.2.1.1. Ferşü'l-Hurûf Yönünden Kıraat Farklılıkları	131
2.2.1.1.1. Harf Yönünden Farklılıklar.....	131
2.2.1.1.2. Hareke Yönünden Farklılıklar	142
2.2.2. Kıraat Kaynaklarında Mevcut Olmayan Şâz Kıraat Farklılıkları	148
2.3. Değerlendirme.....	157

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İMLASI YÖNÜYLE HZ. ALİ'YE NİSPET EDİLEN MUSHAF-I ŞERİF

3.1. Hazf.....	166
3.1.1. Elif (ا) 'in Hazfı.....	166
3.1.2. Ya (ي) 'nın Hazfı	200
3.2. İspat.....	200
3.2.1. Elif (ا) 'in İspatı.....	201
3.2.2. Ya (ي) 'nın İspatı	203
3.3. İbdal.....	207
3.3.1. Elif (ا) 'in Vav (و) Olarak Yazıldığı Kelimeler.....	208
3.3.2. Ha-i Te'nis (ه) 'lerin Yazımı.....	208
3.4. Maktu/Mevsul Yazım Özelliği Olan Kelimeler.....	209
3.4.1. Maktu Yazılması Gereken Kelimeler	209
3.4.2. Mevsul Yazılması Gereken Kelimeler.....	211
3.5. Hemze	211
3.5.1 Hemzenin Vav (و) Suretinde Yazıldığı Kelimeler.....	212
3.5.2 Hemzenin Ya (ي) Olarak Yazıldığı Kelimeler	213
3.6. Mesâhif-i Emsâr'ın Gönderildiği Beldelere Göre Farklılık Arz Eden Yazım Farklılıkları.....	214
3.7. Değerlendirme.....	225
SONUÇ	228
KAYNAKÇA	233
ÖZGEÇMİŞ.....	248

KISALTMALAR LİSTESİ

b.	: İbn
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
H.	: Hicrî
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
M.	: Miladî
Md.	: Madde
Nr.	: Numaralı
Neşr.	: Neşreden
Ö.	: Ölüm
S.	: Sayfa
Tahk.	: Tahkik eden
TİEM	: Türk ve İslam Eserleri Müzesi
Ty.	: Tarih yok
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
Vr.	: Varak
Vs.	: Vesaire
Yy.	: Yayımcı yok
Yy.	: Yayımlanma yeri yok

GİRİŞ

Kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerim, ilahi hükmün¹ bir neticesi olarak, günümüze tahrif olmadan gelmiştir. Ancak geçen 1400 yıllık süre içinde, gayr-ı İslami unsurlar tarafından hep sorgulanmış, eksik bulunmaya ve tahrif edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede Kur'ân'ın kaynağının ilah mı yoksa beşer mi olduğu, ilahi kaynaktan gelmiş olsa dahi -diğer ilahi kitaplar gibi- zaman içerisinde tahrife uğrayıp uğramadığı gibi pek çok noktada çalışmalar yapılmış, Kur'ân'a ve İslam'a zarar verilmeye çabalanmıştır. Batı menşeli bu araştırmaların daha ziyade erken dönem mushaflara ait olduğunu söyleyebiliriz. 19. yüzyıl ortalarında Theodor Nöldeke ile başlayan bu çalışmalar, özellikle 20. yüzyılda Gotthelf Bergsträsser, Otto Pretzl gibi isimler eliyle artarak devam etmiş ve 2000'li yılların başından beri de Corpus Coranicum gibi projelerle daha teknik bir sahaya kaydırılarak devam etmektedir.²

A. Çalışmanın Konusu

Bu tez, Batı tarafından üzerine yoğun ilgi gösterilen erken dönem mushaflardan, Türk ve İslam Eserleri Müzesi 458 envanter numaralı, Hz. Ali'ye nispet edilen Mushaf'ı konu edinmektedir. Böyle bir konunun tercih edilmesinin sebebi, ülkemizde erken dönem mushaflar alanında hem nicelik hem de nitelik bakımından büyük bir boşluk bulunduğu dair sahip olduğumuz kanaattir. Şöyle ki, bu alanda devam ettiğini bildiğimiz bazı lisansüstü tezler var olmakla birlikte, yakın tarihlerde Dr. Tayyar Altıkulaç tarafından yapılan bazı kadim mushafların neşri, Elif Behnan Bozdoğan ve Betül Özdirek tarafından hazırlanan yüksek lisans tezleri³ dışında mevcut çalışma bulunmamaktadır.

İslam coğrafyasında birçok kadim mushaf mevcuttur. Bu mushafların kahir ekseriyeti, Hz. Osman'a izafe edilse de Hz. Ali'ye nispet edilen mushafların sayısının

¹ Hicr Suresi 15/9.

² Bilgi için bkz. Tayyar Altıkulaç, **Günümüze Ulaşan Mesahif-i Kadîme**, IRCICA Yayınları, İstanbul, 2015, s. 151-160.

³ Elif Behnan Karabıyık, "Berlin Kur'an Yazması ve Metin Tahlili- Neşri", **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, 2017; Betül Özdirek, "İbnü'l-Bevvâb Mushafı ve İmlâ Yapısı", **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, 2017.

da az olmadığını söylemeliyiz.¹ Bunlardan biri olan TİEM 458 nr. Mushaf hakkında Tayyar Altıkulaç tarafından Prof. Dr. Mehmet Boynukalın'a hazırlatıldığı ifade edilen özet bir inceleme yazısı² dışında araştırma mevcut değildir. Üzerine çalışma yapılmamış olması, bu Mushaf'ı seçme sebeplerimizden biridir. Bir diğer neden ise, Mushaf'ın, Hz. Ali'ye nispet edilmesidir. Birçok kadim nüsha, Hz. Osman'a nispet edilirken, TİEM nüshasının Hz. Ali'ye nispeti düşündürücüdür. Her ne kadar Hz. Ali, kıraat yönünden öne çıkan sahabe arasında yer alsın³ ve özel mushaf sahibi olduğuna dair bilgiler mevcut ise⁴ de, bilhassa şahsi mushafı olduğuna dair bilgilerin -Birinci bölümde yer vereceğimiz üzere- sıhhati tartışmalıdır. Bu sebeple TİEM 458 nr. Mushaf'ın Hz. Ali'ye aidiyeti noktasında soru işaretleri ortaya çıkmaktadır. Bu soru işaretinin kaldırılması gerektiğine dair inancımız da bize sorumluluk yüklemiş ve bu mushaf üzerine çalışma yapmaya sevk etmiştir.

B. Çalışmanın Önemi ve Amacı

Erken dönem mushaflar, üzerine çalışılması önem arz eden konulardandır. Yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı üzere, Batı'lı doğu bilimciler bu konuda uzun süredir çok ciddi araştırmalar yapmaktadır. Ve tabii olarak bugün kadim mushaflar alanında mutlak söz sahibi taraf Batılılardır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla, Fransız Milli Kütüphanesi başta olmak üzere; Alman Devlet Kütüphanesi, Metropolitan Museum of Art, Cambridge University Library, British Museum, The Cleveland Museum of Art, Chester Beatty, Brown University Library ve The Khalili Collection gibi birçok müze ve kütüphanede erken dönemlere ait yüzlerce mushaf bulunmaktadır. Bununla birlikte, Corpus Coranicum⁵ gibi Almanlara ait, Paleocoran⁶ gibi Alman-

¹ Bilgi için bkz. Tayyar Altıkulaç, **Günümüze Ulaşan Mesahif-i Kadîme**, s. 272-297; "Hz. Ali ve İlk Mushaf Nüshaları", **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darulfunun İlahiyat]**, 2012, sayı: 21, s. 5-26.

² Tayyar Altıkulaç, **Günümüze Ulaşan Mesahif-i Kadîme**, s. 294-295.

³ Suyûtî, Celalüddin Abdurrahman b. Ebi Bekr (911/1505), **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1987, s. 159.

⁴ İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' ez-Zühri (ö. 230/845), **et-Tabakâtü'l-Kübra**, Tahk: Ali Muhammed Ömer, Mektebetü'l-Hâneçî, C. I-XI, Mısır, 2001, C. II, s. 245-246.

⁵ <https://corpuscoranicum.de/> Ayrıntılı bilgi için bkz.: Esra Gözeler, **Corpus Coranicum Projesi: Kur'an'ı Geç Antik Döneme Ait Bir Metin Olarak Okumak**, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi** 53:2, 2012, s. 219-253.

⁶ <https://paleocoran.eu/>

Fransız ortaklığında, The Institute of Oriental Manuscripts¹ gibi Ruslara ait projeler aracılığıyla mushaf yazmaları üzerine çok önemli çalışmalar yapılmış ve halen de benzer gayretler devam etmektedir.

Bu çalışmaların tamamının masum bir niyet ile, sadece bilime katkı sağlayabilmek adına yapıldığını söylemek pek mümkün görünmemektedir. Zira neredeyse iki asra dayanan geçmişe sahip bu projelerin, esas itibariyle Kur'ân'da ve İslam'da eksik bulmak niyetiyle yürütüldüğüne dair tespitler mevcuttur.² İşte bu sebeple Müslümanların kendilerine ait olan mushaflar konusunda söz sahibi olabilmesi, bunun için de detaylı incelemeleri ihtiva eden akademik çalışmalara ağırlık verilmesi büyük ehemmiyet arz etmektedir. Bu önemli misyonu ifa etmek üzere hazırlayacağımız tezin, kadim mushaflar alanında ülkemizde bulunan boşluğu doldurma adına katkı sağlamayı hedeflemekteyiz.

Tezi hazırlarken esas alınan hedefler şu şekildedir;

1- Mushaf'ın fiziksel, hat ve tezhip özelliklerini tespit etmek,

2- Hz. Osman döneminde istinsah edilen mushaflardan sonraki süreçte geliştirilen okumayı kolaylaştıracı işaretler açısından Mushaf'ı analiz etmek ve bu işaretlerden hangilerini, ne oranda içerdiğini ortaya koymak,

3- Mushaf'ın imla edildiği tarihi/dönemi tespit etmeye çalışmak,

4- Mushaf'ın hangi kıraat esas alınarak imla edildiğini tayine çalışmak,

5- Mushaf'ın imla yapısını analiz ederek Resm-i Mushaf kurallarına uyumunu tahlil etmek,

6- Nüshanın Hz. Ali'ye nispetinin doğruluk payı olup olmadığını belirlemek.

C. Literatür Değerlendirmesi

Yukarıda işaret ettiğimiz üzere, erken dönem mushaflar konusunda yurtdışında, özellikle Batıda çok ciddi bir birikim mevcuttur. Şöyle ki Batı ülkelerindeki birçok

¹ www.orientalstudies.ru

² İlgili tespitler için bkz. Tayyar Altıkulaç, **Günümüze Ulaşan Mesahif-i Kadîme**, s. 157-159.

müze ve kütüphanede bulunan erken dönem mushaflara ait koleksiyonlarda yer alan muayyen bir mushaf/mushaflar, Carbon 14 testi ve/veya imla açısından tahlil edilmekte, mushaf için bir tarih tayin edilmektedir. Belirlenen tarihlendirme sonucuna göre de bazı çıkarımlar yapılmaya gayret edilmektedir. Çalışmaların önemli kısmı bu çerçevede olmakla beraber, birtakım erken dönem mushafların yazı, tezhip, malzeme açısından karşılaştırılması da Batıda yapılan incelemeler dahilindedir. Her ne kadar bazı projelerde¹ yapılan araştırmalarda kıraat ve resm-i mushaf ilimleri dikkate alınıyor olsa da büyük oranda bu yönde bir inceleme yapılmadığı ifade edilebilir ki bu önemli bir eksiktir. Zira kıraat ve resm-i mushaf, bir mushafın bölgesini, tarihini belirleme için mühim unsurlardır.

Ülkemizde erken dönem mushaflar alanındaki duruma bakıldığında ise, yakın tarihlerde Tayyar Altıkulaç, Elif Behnan Bozdoğan ve Betül Özdirek tarafından yapılan araştırmalar dışında literatüre giren çalışma bulunmadığı görülmektedir. Bu 3 isme ait çalışmalar hakkında, özet olarak bazı değerlendirmelere yer vermeye çalışalım:

Tayyar Altıkulaç, Batı'nın gayret ettiği tahrif edilmiş Kur'an ve İslam algısını yıkma amacı ile, İstanbul başta olmak üzere çeşitli beldelerdeki erken dönemlere ait el yazması mushafları incelemiş, inceletmiş ve bunları tıpkıbasım olarak yayımlamıştır.² Bu çalışmalar aracılığıyla Batı'nın dile getirmeye çalıştığı "Kur'an'ın tahrif edildiği" söyleminin hiçbir gerçekliği olmadığını ispata gayret etmiştir. Ancak hem ülkemiz hem İslam alemi için çok kıymetli olan bu eserler, ilgili mushafların aslı ile birebir neşir özelliği taşımaktadır. Mezkur mushaflar imla edilirken esas alınan kıraat, mushafların Resm-i Mushaf kaidelerine uyumu gibi temel başlıklara, -detaylı araştırma yapmadan- Mushaf'ın belirli yerlerinden "sondajlama" yöntemiyle alınan örnekler aracılığıyla değinilmiş ve özet bir şekilde genel kanaat ifade edilmiştir. Bilhassa kıraat ve Resm-i Mushaf başlıkları altındaki değerlendirmelerin az sayıda

¹ Corpus Coranicum.

² Tayyar Altıkulaç tarafından neşri yapılan Mushaflar: **Hız. Osman'a izafe edilen Mushaf-ı Şerif: Topkapı Sarayı Müzesi nüshası**, IRCICA, İstanbul, 2007; **Hız. Osman'a izafe edilen Mushaf-ı Şerif: Hız. Osman'a nisbet edilen Mushaf-ı Şerif: (Türk ve İslam Eserleri nüshası)**, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul, 2007; **Hız. Osman'a nisbet edilen Mushaf-ı Şerif (Kahire el-Meşhedü'l-Hüseyni nüshası)**, IRCICA, İstanbul, 2009; **Hız. Ali'ye nisbet edilen Mushaf-ı Şerif (San'a nüshası)**, IRCICA, İstanbul, 2011; **Mushaf-ı Şerif (Tübingen nüshası)**, IRCICA, İstanbul, 2011; **Mushaf-ı Şerif (Bibliothèque Nationale, Paris)**, IRCICA, İstanbul, 2011.

örnek üzerinden yapılması, büyük emekler verilerek hazırlanan bu değerli çalışmaların, eksik bırakılan kısmı olarak ifade edilebilir.

Elif Behnan Bozdoğan tarafından 2017 yılında tamamlanan “**Berlin Kur'an Yazması ve Metin Tahlili-Neşri**” isimli yüksek lisans tezi, Türkiye’de akademik çalışma olarak bu alanın ilki sayılabilir. Bu çalışmada, Berlin Devlet Kütüphanesi’nde bulunan ve ilk dönemlere ait olduğu anlaşılan 7 varaklık Kurân yazması incelenmiş, Karbon 14 testi ile yaş tayini yapılmış, imla açısından değerlendirilerek neşri yapılmıştır.¹ Tezde az sayıda sayfa incelenmiş olsa da alanın ilki olması açısından gayet kıymetli bir çalışmadır. Bunun yanında Betül Özdirek tarafından yapılan “**İbnü’l-Bevvâb Mushafı ve İmlâ Yapısı**” isimli yüksek lisans tezi de H. IV. Asırda İbnü’l-Bevvâb tarafından yazılan mushafın, şekilsel özellikleri yanında kıraati ve imlası açısından incelemesini ihtiva etmektedir.²

D. Çalışmanın Yöntemi ve Kaynakları

Tez 3 bölümden oluşmaktadır. 1. bölüm, TİEM 458 nr. Mushaf’ın şekil açısından tüm özelliklerinin konu edinileceği yerdir. Bu bölümün ilk kısmında, öncelikle Mushaf’ın sayfa yapısı, sayfalardaki satır sayısı, eksik veya sonradan eklenen sayfa bulunup bulunmadığı tespit edilecek, hat özellikleri, ayet sonu, tahmis-taşir işaretleri, sure başları, zahriyye ve hatime sayfaları gibi unsurlarda tezhibin mevcudiyeti tetkik edilecektir. İkinci kısımda ise, okumayı kolaylaştırıcı öğeler arasında yer alan Mushaf’ın zabt yönü, varsa hatalı imla edilen yerler, cüz ve secde işaretleri ele alınacaktır. Son kısımda ise Mushaf’ın Hz. Ali’ye nispetinin doğruluğu araştırılacak, sonrasında Mushaf için bir tarih tayin edilmeye çalışılacaktır. Mushaf’ın tarihlendirilmesi için öncelikler vakfiye, temlik kaydı bulunup bulunmadığı tahkik edilecek, bulunmadığı takdirde Carbon 14 testi uygulaması ve metin tahlili yöntemleri sırasıyla tatbik edilmeye çalışılacaktır.

2. bölümde, Mushaf’ın her bir kelimesi yazım, noktalama ve harekeleme şekilleri itibara alınarak kıraat açısından incelenecektir. Kelimelerde farklı bir yazım, noktalama veya harekeleme tespit edilmesi durumunda, kıraat kaynaklarına

¹ Elif Behnan Karabıyık, “Berlin Kur'an Yazması ve Metin Tahlili - Neşri”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.

² Betül Özdirek, “İbnü’l-Bevvâb Mushafı ve İmlâ Yapısı”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.

başvurulacak, o lafızda okuyuş farklılığı bulunup bulunmadığı; var ise sıhhati ve kıraat farklılığı, ait olduğu kıraat imamı açısından değerlendirilecektir. Bunun akabinde sahih veya şâz kıraat tasnifinden hangi kategorinin şartlarına uyum sağlıyor ise o kısım altında, sure adı ve ayet numarası ile birlikte ilgili kelimeye yer verilecektir.

3. Bölüm de Resm-i Mushaf kaideleri açısından TİEM 458 nr. Mushaf¹’ın inceleneceği kısımdır. Burada *hazf, ispat, ibdal, bitişik-ayrı yazılması gereken kelimeler, hemze ve Hz. Osman’ın istinsah ettirip muhtelif beldelere tevzi ettiği mushafların yazım özellikleri* şeklindeki Resm-i Mushaf konuları açısından elimizdeki Mushaf tetkik edilecektir: Kaynaklarda yer verilen Resm-i Mushaf kaidelerine başvurulacak; başta TİEM 458 nr. Mushaf olmak üzere, ülkemizde basımı yapılan¹ ve Suudi Arabistan tarafından basılan mushaflar² ile bu kurallar mukayese edilip aykırı yazım varsa tespit edilecektir. Bu bölümdeki incelemeye TİEM 458’in yanında ülkemizde basılan mushafları dahil etmemizin sebebi, okumakta olduğumuz mushafların ne kadar kurala uygun yazıldığını görebilmektir. Suudi Arabistan’da basılan mushafları dikkate almamızın sebebi ise, Suud’ların yayımladıkları Medine mushafının Resm-i Mushaf kaidelerine uygun olduğunu iddia etmeleridir.³

Tezi hazırlarken temel kaynağımız, Müze yönetiminin izni ile aldığımız Mushaf görüntüleri olacaktır. Bu görüntülerin tamamı, diğer kaynaklardan elde edilecek bilgilerle mukayese edilecek, bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır.

Mushaf kitabeti, erken dönem mushaflardaki özellikler, hat ve tezhip sanatı ile ilgili değerlendirmeler için İbn Nedim’in (ö. 385/995) “**el-Fihrist**”, ed-Dânî’nin (ö. 444/1053) “**el-Muhkem**” eserleri yanında, M. Nihad Çetin’in “**Hat Sanatı**”, Muhittin Serin’in “**Hat Sanatımız**” çalışmaları esas olmak üzere alan ile ilgili yazılmış tüm kaynaklara başvurulacak, burada ulaşılan bilgilerin Mushaf’taki mevcudiyeti tetkik edilecektir.

Kıraat ilmi ile ilgili başta İbn Mücahid’in (ö. 324) “**es-Seb’a fi’l-Kıraât**” olmak üzere, İbn Haleveyh’in (ö. 370/980) “**el-Hucce fi’l-Kırââti’s-Seb’a**”, Mekkî b. Ebî Talib’in (ö. 437/1045) “**el-Keşf**”, ed-Dânî’nin “**et-Teysîr**”, İbnü’l-Cezerî’nin (ö. 833/1429) “**en-Neşr**” gibi sahih kıraatleri ihtiva eden kadim eserlerin yanında, hem

¹ **Kur’an-ı Kerim** (Bilgisayar Hatlı), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 5. Bs., İstanbul, 2018.

² **Mushafu’l-Medineti’n-Nebeviyye**, Mecmaü’l-Melik Fahd li-Tıbbâti’l-Mushafi’ş-Şerif, Medine, 2016.

³ **Mushafu’l-Medineti’n-Nebeviyye**, s. 605 (!).

şâz hem de sahih kıraatlere yer veren ed-Dimyâtî'nin (ö. 1117/1705) “**İthâf**”, şâz kıraatleri detaylı bir şekilde ele alan İbn Cinnî'nin (ö. 392/1001) “**el-Muhteseb**” ve yakın dönemde telif edilmiş Abdüllatif el-Hatib'in “**Mu‘cemü'l-Kıraat**” isimli kapsamlı eseri ile birlikte, kıraatlere dair bilgilere yer veren kadim tefsirler, başvuru kaynaklarımız olacaktır.

Resm-i Mushaf kaidelerini tespit ve Mushaf üzerinde tetkik için de; İbn Ebî Davud'un (ö. 316/929) “**Kitabü'l-Mesahif**”, ed-Dânî'nin “**el-Mukni**”, Ebu Davud Süleyman b. Necâh'ın (ö. 496/1103) “**Muhtasaru't-Tebyîn**” gibi alanın temel eserleri yanında, el-Mehdevî'nin (ö. 440/1048) “**Hecâü Mesâhifi'l-Emsâr**”, el-Kirmânî'nin (ö. 500/1106) “**Hattu'l-Mesâhif**”, İbn Vesîk'in (ö. 654/1256) “**el-Câmi**” eserleri esas olacak, bunların yanında yakın zamanda telif edilen Gânim Kaddûrî el-Hamed'in “**Resmü'l-Mushaf Dirâse Lügaviyye Târihiyye**” ve ülkemizde bu alanda yapılan ilk çalışma özelliğini haiz Mehmet Emin Maşalı'nın “**Kur'an'ın Metin Yapısı**” çalışmaları istifade edeceğimiz kaynaklar arasında yer alacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEKİL, ZABT ve TARİH AÇISINDAN HZ. ALİ'YE NİSPET EDİLEN MUSHAF-I ŞERİF

Mesâhif-i Kadîme söz konusu olduğunda, Mushaf'ın kime, hangi zamana ait olduğu, hat ve tezhip gibi şekilsel özellikleri, merak celbeden konular arasındadır. Her ne kadar bu mevzuların hepsi ayrı uzmanlık sahası kapsamında yer alsada Hz. Ali'ye nispet edilen Mushaf'ı, bütün unsurları ile araştırmaya talip olduğumuz için, ulaşabildiğimiz kaynaklar vasıtasıyla ve uzman kişiler yardımı ile bir sonuca varılmaya gayret edilecektir. Bu amaçla ilk kısımda, TİEM 458 nr. Mushaf'ı genel şekilsel özellikleri itibariyle tanıtılacak, hat ve tezhibi ilgili alanların kaynakları yardımıyla değerlendirmeye çabalanacaktır. İkinci kısımda Mushaf'ın zabt yönüne, cüz ve secde işaretleri gibi okumayı kolaylaştıracı unsurlara yer verilecek, son kısımda ise Mushaf'ın Hz. Ali'ye nispeti ve tarihlendirilmesi hakkında elde edilen veriler paylaşılmaya, değerlendirilmeye çalışılacaktır.

1.1. TİEM 458 Nr. Mushaf, Hattı ve Tezhibi

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi Mukaddes Emanetler kısmında teşhir edilen Mushaf, 458 numara ile envantere kayıtlıdır. Vakıf veya temlik kaydı bulunmayan Mushaf, 12 Nisan 1914'te Ayasofya Kütüphanesinden Müze'ye getirilmiştir.¹

TİEM 458 nr. Mushaf, 20,8 cm en × 29,5 cm boy ve 10 cm kalınlığında olup dikdörtgen bir şekle sahiptir. Yatay olarak tasarlanmıştır.

1 Seracettin Şahin v.d., 1400. Yılında Kur'an-ı Kerim: Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kur'an-ı Kerim Koleksiyonu, Antik A.Ş. Yayınları, 2010, İstanbul. S. 171.

1

Meml k döneminde (14. Yüzyıl) yapıldığı anlaşılan salbekli ve oval şemseli, m klepli kahverengi deri cilde sahiptir²:

3

¹ İstanbul-Türk ve İşlam Eserleri Müzesi-Mukaddes Emanetler Kısımı-458 Envanter Numaralı Mushaf.

² Seracettin şahin v.d., **1400. Yılında Kur'an-ı Kerim**, s. 171.

³ TiEM 458 nr. Mushaf cildi.

Mushaf cildinin sertab kısmı üzerinde (لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ)¹ ve (تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ)² ayetleri ters bir şekilde yazılmıştır:

1 Vâkıa Suresi 56/79.

2 Vâkıa Suresi 56/80.

³ Mushaf cildi-Sertab Kısmı: لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ

⁴ Mushaf cildi-Sertab Kısmı: تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ

Mushaf'a ait, ciltler de dahil olmak üzere 388 görüntü bulunmaktadır. Bunun 382'si metni ihtiva eden sayfalardır. Her görüntüde 2 sayfa bulunduğu göz önüne alındığında Mushaf'ın, toplam 764 sayfadan müteşekkil olduğunu söyleyebiliriz.

Müze envanter defterinde belirtildiğine göre sayfalar ceylan derisinden mamul parşömandır.¹ Her sayfada standart 16 satır düzeni muhafaza edilmiştir. Klasik Kûfi hat ile siyah mürekkep kullanılarak imla edilmiştir. Sayfa kenarları paralel siyah çizgiler ile çerçevelenmiş, bu çizgilerin araları altın rengi mürekkep ile doldurulmuştur. Bunları da mavi cetvel çevrelemektedir:

Bütün bu bilgileri toparlayıcı mahiyette Müze'de bulunan envanter defterinde Mushaf ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır:

*“Sığır dili tarzında ve 30*21 tul ve arzında 10 santim kalınlığında olup yediyüzaltmışdört sahifedir. Ve her sahife ceylan derisi üstüne siyah mürekkep ve kufi hatla (16) satır olarak yazılmışdır. Mavi hatla mücedveldir. Sonunda (كتبه علي بن ابي)*

1 Parşömen: Üzerine yazı yazmak, harita yapmak ve buna benzer işlerde kullanmak üzere hazırlanmış deridir: Mehmet Önder, **Antika ve Eski Eserler Kılavuzu**, Ankara, 1988, s. 200.

2 Bakara Suresi 2/32-38. ayetler arası: TİEM 458/35a.

(طالب) ibaresi yazılıdır. Birinci sahifede levha arkası (veya arkasız) olup Arap tarzındadır. (فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ) yazılıdır. Altında birinci Sultan Mahmud'un vakıf mührü ve Beyazid-i Sani'nin de bir mührü vardır. Kabı kahverengi meşinden olup kendinden kabartma ve yıldızla Arap tarzında tezyinatlıdır. İçi kırmızı meşinden olup siyah ve yıldızla şemselidir. Sertabında (لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ) ve (تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ) ayeti de tersine yazılmıştır.

Ayasofya Kütüphanesinden 31 Mart 1330'da getirilmiştir.

Sayfalarda mürekkep dağılması, tamir ve mantarlaşıma vardır. Bazı formalar şirazedden ayrılmıştır (13.12.2011 tarih ve 4975 sayılı Bakan onayı)”

1.1.1. Mushaf'ın Hattı

Mushaf yazımında kullanılan en eski el yazısı Hicâzî olarak isimlendirilir ki bu da adını Hicaz bölgesinden almıştır. Hicâzî yazı, eğik karakterli ve gayri muntazam bir görüntüye sahiptir.¹ Mekkî-Medenî olarak da adlandırılan bu hatların en belirgin özelliği, elifin sola doğru meyilli oluşu ve alt ucunda sağa doğru bir kıvrık bulunuşudur.²

İlk dönemlerde özellikle resmi yazışmalar için Hz. Peygamber'in de tercihi ile Ma'kilî olarak nitelendirilen keskin köşeli yazı çeşidi kullanılmıştır. Yazım esnasında zorluğa sebep olmasından dolayı bu hattın yerine yuvarlak yazım özelliği ile bilinen Şâmî yazıya meyledilmiş ve nihayetinde bu iki hat çeşidinin bir araya gelmesinden Kûfî ortaya çıkmıştır.³ Kûfî hat, dik ve köşeli olma özelliği ile temayüz etmiştir.⁴ Mushaflar ve dini metinler ceylan derilerine, hurma yapraklarına bu yazı ile imla edilmiştir. Bu yazı, hatt-ı mensub olarak da nitelendirilmiştir.⁵ Halifeler ve Emevî

1 Massumah Farhad v.d., **Kur'an Sanatı**, Çev. Ceylan Adan İlter, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2016, s. 142.

2 İbnü'n-Nedim, Ebü'l-Ferec Muhammed b. İshak, (ö. 385/995), **el-Fihrist**, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1978, s. 8; M. Nihad Çetin v.d. **Hat Sanatı**, IRCICA Yayınları, İstanbul, 1992, s. 16.

3 Muhittin Serin, **Hat Sanatımız**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 1982, s. 36.

4 İbnü'n-Nedim, **el-Fihrist**, s. 6; M. Nihad Çetin v.d. **Hat Sanatı**, s. 21.

5 Muhittin Serin, **Hat Sanatımız**, s. 36.

döneminde Kûfî hat ile mushaf yazımına devam edilmiştir.¹ IV. (X.) yüzyılda neshî yazı tercihi yaygınlaşarak kûfînin yerini almıştır.²

Bazı kaynaklarda Kûfî hattı sahabe arasında en güzel yazanın Hz. Ali olduğu, hatta kûfî hattın mucidi olarak da Hz. Ali'nin gösterildiği ifade edilmiştir.³

Elimizde bulunan TİEM 458 nr. Mushaf, önceki kısımda yer verdiğimiz Müze envanter defteri bilgilerinde işaret edildiği üzere Kûfî hat ile imla edilmiştir. Kûfî hattın mucidi olarak Hz. Ali'nin gösterilmesi ve h. 4. asırda neshî yazının tamamen kûfînin yerini almış olması dikkate alınır, Mushaf'ın ilk üç asırlık zaman diliminde imla edildiğini ifade etmemiz mümkün olabilecektir.

1.1.2. Mushaf'ın Satır Düzeni

Satır düzeni, bir yazının dönemini tespitte önem arz eden maddelerden birisidir. Mushaflarda satır düzeni kullanılmasının Abbasî döneminin evvelinde başladığına dair bir kabul mevcuttur.⁴ Ancak Emevî devrinde, dönemin şartlarına uygun şekilde bir satır düzeninin tatbik edilip Abbasî devrinde bunun sistemleştiği; Abbasi dönemi için satır düzenini sağlayan mıstar aletinin ihdasından değil de kullanılmasından bahsedildiği kaynaklarda ifade edilmiştir.⁵ Zira h. 52 (m. 672) tarihli Ukbe b. Amir'in mushafında satır sistemi çok iyi şekilde uygulanmıştır.⁶ Bu sebeple, satır düzenine ait bir mushafın tarihlendirilmesinde Emevî dönemi olabileceği ihtimali göz önüne alınmalıdır. Satır düzeni ile alakalı başka bir konu da satır sonlarında kelimelerin bölünmesidir. TİEM 458'de mevcut olan bu uygulama sahabeye dayandırılır. Zeyd b. Sabit'in kelimeleri satır sonlarında bölerek yazdığı, varrâkların ve halkın yazdığı mushaflarda da bu uygulamanın mevcut olduğu ifade edilir.⁷

1 Muhittin Serin, **Hat Sanatımız**, s. 39.

2 Muhittin Serin, **Hat Sanatımız**, s. 29; Fatih Özkafa, "Hat Sanatı Bakımından Mushaf Kitabedinin Tarihi Seyri", **Marife**, Yıl. 10, Sayı. 3, 2010, 307-326, s. 310.

3 Muhittin Serin, **Hat Sanatımız**, s. 37.

4 Selâhaddin Münecid, **Dirasat fî tarihi'l-hatti'l-Arabi Münzü Bidâyetihi ila Nihaye**, Dârü'l-Kitâbi'l-Cedid, Beyrut, 1972, s. 50.

5 Abdülkadir Yılmaz, "Hat Sanatında Satır Sistemi (Sülûs, Nesih, Ta'lik, Rik'a)", **Basılmamış Doktora Tezi**, Erzurum, 1996, s. 71.

6 Topkapı Sarayı Emanet Hazinesi, nr. 40.

7 Abdülkadir Yılmaz, "**Hat Sanatında Satır Sistemi**", s. 85.

Burada Mushaf harflerinin imlasında kullanılan keşîde'yi de hatırlamamız uygun olacaktır. Keşîde: Harfleri süslü göstermek ve istife uydurmak için yapılan düz fazlalığa denir.¹ Keşîdelerin icadı çok öncelere dayanmakla birlikte özellikle Emevî döneminde oldukça yaygın olarak kullanıldığı belirtilir.² Harflere eklenen bu uzatmalar h. IV. Asır başında, İbn Mukle'ye (ö. 328/940) kadar satır hizasında yapılmıştır. İbn Mukle'den sonra ise satır hizasının altına düşmeye başlamıştır.³ Buna göre satır hizasında keşidelere sahip mushaflar III. asır veya daha öncesine ait olarak nitelenmelidir. TİEM 458 nr. Mushaf'ta bulunan keşideler satır ile aynı hizadadır. Bu da ele aldığımız Mushaf'ın III. Asır veya daha önceki bir zamanda imla edildiğini

göstermektedir. ⁴

1.1.3. Mushaf'ın Tezhibi

Lügatte “altınlamak” manasında yer alan tezhip, yazma eser, levha ve murakka'ların tezyin edilmesinde, ezilmiş varak altın ve farklı renklerin kullanılmasıyla tatbik edilen süsleme sanatıdır.⁵ İslam kültürüne tezhip sanatının Emevî döneminin sonları, Abbasî döneminin başlarında dahil olduğu kabul edilmektedir ki, VIII. yüzyıl başlarına ait olduğu düşünülen evraklar bunun kanıtıdır.⁶

TİEM 458 nr. Mushaf, tezyinî açıdan çok zengin olmamakla birlikte bazı tezhip unsurlarını ihtiva etmektedir. Bu kısımda öncelikle Mushaf'ta mevcut olan tezhip kısımlarını tanıttık, sonrasında Mushaf'ı bu unsurlar açısından değerlendirmeye gayret edeceğiz.

1 M. Bedreddin Yazır, **Medeniyet Aleminde Yazı ve İslam Medeniyetinde Kalem Güzeli**, Ankara, 1972, s. 223.

2 Abdülkadir Yılmaz, “**Hat Sanatında Satır Sistemi**”, s. 74.

3 Abdülkadir Yılmaz, “**Hat Sanatında Satır Sistemi**”, s. 83.

4 TİEM 458/25a.

5 İnci Ayan Birol, “Tezhip”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2012, C. XLI, s. 61.

6 Bkz. Gülnur Duran, “Mushafların Bezenmesinde Tezhip Sanatının Önemi ve Katkıları”, III. **Uluslararası Türk Sanatları, Tarihi ve Kongresi**, Delhi/Hindsitan, 2014, s. 133-138, s. 133.

1.1.3.1. Zahriyye Sayfası

Zahriyye sayfası, metnin başladığı ilk sayfadan önce gelen sayfa veya sayfalara verilen isimdir.¹ Bu sayfaların h. IV. yüzyıl'dan itibaren tezhiplenmeye başlandığı belirtilir. Zahriyye sayfalarında “Kur’ân’a ancak temiz olanların dokunabileceği”² vb. ayetler yanında mushafın kime ait olduğunu belirten bilgilere yer verilir.³

TİEM 458 nr. Mushafta bulunan zahriyye sayfası şu şekildedir:

Sayfa yapısına paralel olarak uygulanan dikdörtgen şeklindeki tezhip, iç içe 5 adet dikdörtgen kısımdan oluşmaktadır. Her biri benzer çiçek motifleri ile bezenmiştir. Ortada bulunan dikdörtgenin motifleri, diğerlerinden farklılık göstermektedir ki sağ kenarında Vakıa Suresi 56/78. ayetin “فِي كِتَابٍ” kısmı, sol kenarında “مَكْنُونٍ” kısmı aşağıdan yukarıya doğru yazılmıştır.

Sayfanın sol kenarında Osmanlı Sultanı 1. Mahmut’un (ö. 1168/1754) mührü, alt kısımda ise Sultan II. Bayezid’in (ö. 918/1512) mührü mevcuttur.⁵

1 Fatma Çiçek Derman, “Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme”, **Hat ve Tezhip Sanatı**, Ed. Ali Rıza Özcan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2009; “Tarihimizde Mushafların Bezenmesi”, **Diyanet İlmî Dergi Kur’an Özel Sayısı**, 2. Bs., Ankara, 2012, s. 647.

2 Vakıa 56/79.

3 Gülnur Duran, “Tezhip”, **İslam Ansiklopedisi**, C. XXXXI, İstanbul, 2012, s. 63.

4 Mushaf zahriyye sayfası: TİEM 458/3a.

5 Seracettin Şahin v.d., **1400. Yılında Kur’an-ı Kerim**, s. 171.

Tezyinatlı kısmı çevreleyen mavi renkli cetvel ile motiflerin içinde kullanılan mavi renkli kısımlar, diğer sayfa kenarlarına çizilen cetvellerle aynı tonda ve aynı canlılıktadır. Bu da zahriyye tezhibinin cetveller ile aynı zamanda Mushaf'a eklendiklerine işarettir. Diğer tezhip unsurları ile birlikte bunlar da Memlûk Döneminde (14. yüzyıl) yapılmıştır.²

1.1.3.2. Bölüm Başı/Sure Başı Tezhibi

El yazması eserlerde her bölümün başında yer alıp fasıl veya bahir olarak adlandırılan, mushaflarda ise surelerin başladığı yeri gösteren tezhipli alanlardır.³

Hiz. Osman mushaflarında sure fasılları olmadığı ama her sure başının besmele ile ayrıldığı, besmeleden önce de küçük bir boşluk bırakıldığı bilinmektedir.⁴ İlk istinsah edilen mushaflardan sonraki yakın dönem mushaflarında, farklı renk mürekkep ile sure adının yazıldığı,⁵ sure isimleri ile ayet sayılarını 9. yüzyılda mushaflara dahil edilmeye başlandığı ifade edilir.⁶

TİEM 458 nr. Mushaf'ta, Fatiha ve Fil suresi dışındaki bütün surelerin başına altın renginde mürekkep ile sure adı ve ayet sayısı yazılmıştır. Mekkî-Medenî olması gibi başka herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir:

¹ TİEM 458/3a.

² Seracettin Şahin v.d., **1400. Yılında Kur'an-ı Kerim**, s. 171.

³ Fatma Çiçek Derman, “**Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme**”, s. 527; Gülnur Duran, “**Tezhip**”, s. 63.

⁴ Muhammed Mustafa el-A'zamî, **Kur'an Tarihi**, Çev., Ömer Türker, Fatih Serenli, İz Yayıncılık, 4. bs., İstanbul, 2018, s. 152.

⁵ Resimli örnekler için bkz.; Muhammed Mustafa el-A'zamî, **Kur'an Tarihi**, s. 152.

⁶ François Déroche, “Manuscripts of the Qur'ân”, **Encyclopedia of the Qur'ân**, Ed. Jane Dammen McAuliffe. C: 3, Boston, 2003, s. 260.

⁷ Bakara Suresi başı: TİEM 458/4b.

Bakara suresinin başında yer alan bu kısımda: “البقرة مائتان و ثمنون وسبع ايت” ifadesi yer almaktadır ki “el-Bakara, 287 ayettir” manasına gelmektedir. Bu ifadeye göre ayet sayısı 287’dir. Bu sayı da sadece Basralıların kabul ettiği ayet sayısına uyum göstermektedir.¹

Mushaf’ın hemen tamamında aynı tertip muhafaza edilmiştir. Sure isimlerinde günümüz mushafları ile genel bir mutabakat söz konusu olmakla birlikte, bazı sure başlarında isim yerine, surenin ilk kelimesi veya kelimeleri sure adı olarak yazılmıştır. Örneğin; Beyyine suresi başına “لم يكن” şeklinde, İnşikak suresi başına “السماء انشقت” şeklinde başlangıç yapılmıştır:

Sure başlarında, sure ismi dışında verilen tek bilginin ayet sayıları olduğunu ifade etmiştik. Bu sayılar, Mushaf’ın hangi beldenin ayet sayısı kabulüne uyduğunu tespit etmek açısından önemlidir. TİEM 458 nr. Mushaf’taki 112 surenin başında bulunan bilgilere göre; Cin⁴ ve Tekasür⁵ surelerinin başındaki ayet sayısı hiçbir belde ile uyum göstermemektedir.⁶ Sad⁷, Vakıa⁸ ve Maun⁹ surelerinin ayet sayıları Medine, Mekke ve Şam Mushaflarına uygun¹⁰; Fecr suresinin¹¹ ayet sayısı Kûfe ve Şam Mushaflarına¹², İbrahim suresinin¹³ ayet sayısı da Kûfe Mushaflarına uygun sayıyı

1 ed-Dânî, *el-Beyân fî Addi Âyi’l-Kur’ân*, Tahk. Ganem Kaddûrî Hamed, Merkezû’l-Matûtât ve’t-Türâs ve’l-Vesâik, Kuveyt, 1994, s. 140.

2 Beyyine Suresi başı: TİEM 458/381b.

3 İnşikak Suresi başı: TİEM 458/375b.

4 TİEM 458/363a.

5 TİEM 458/382b.

6 ed-Dânî, *el-Beyân fî Addi Âyi’l-Kur’ân*, s. 256/286.

7 TİEM 458/284b.

8 TİEM 458/338b.

9 TİEM 458/383b.

10 ed-Dânî, *el-Beyân fî Addi Âyi’l-Kur’ân*, s. 214./239./291.

11 TİEM 458/377a.

12 ed-Dânî, *el-Beyân fî Addi Âyi’l-Kur’ân*, s. 273.

13 TİEM 458/158b.

ihativa etmektedir.¹ Bunların dışında kalan 105 surenin ayet sayısı ise Basra Mushafları ile mutabakat sağlamaktadır. Bu veriler, Mushaf'ın Basra şehrine ait bir Mushaf olabileceğine dair güçlü bir delil niteliği taşımaktadır.

1.1.3.3. Durak Tezhibi

Mushaflarda ayet veya durak yerlerine bırakılmış olan boşluklara yapılan tezyinattır.²

Mushaflarda harflerin noktalaması yapıldıktan sonraki ilk çalışma, ayet sonlarını tayin amacıyla nokta koyma üzerine olmuştur. Sahabe, ayet sonlarını belirtmek için üç nokta ilavesi yapmıştır.³ H. III-IV. (M. IX-X.) yüzyıla ait mushaflarda ayetlerin bitiş yerleri, tezyinî durak yerine kırmızı renk ile veya altınla, üçgen şeklindeki noktalar topluluğu ile gösterilmiştir.⁴ İlk yüzyıla ait mushaflara bakıldığında ayet fasılaları için -sayıları farklılık arz etmekle birlikte- bazen üçgen bazen kare şeklinde noktalar bulunduğu görülmektedir.⁵

TİEM 458 nr. Mushaf'ta ayet sonları için, sağdan sola doğru meyilli, aşağıdan yukarı doğru sıralanan üç nokta konulduğu görülmektedir: Bu da ilk dönem mushaf özelliklerine uygunluk arz etmektedir.

Mushafın tamamında ayet fasılası olarak başka bir şekil, noktalama bulunmamaktadır. Ancak bu noktalamanın da muntazam olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira Fatiha suresinde dahi ilk üç ayette bu noktalamanın yapıldığı, diğer ayetlerde yapılmadığı görülmektedir:

1 ed-Dânî, *el-Beyân fî Addi Âyi'l-Kur'ân*, s. 171.

2 Fatma Çiçek Derman, “*Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme*”, s. 527; Gülnur Duran, “*Tezhip*”, s. 63.

3 Abdülkadir Yılmaz, “*Hat Sanatında Satır Sistemi*”, s. 88.

4 Çiçek Derman, “*Tarihimizde Mushafların Bezenmesi*”, *Diyanet İlmî Dergi Kur'an Özel Sayısı*, 2. Bs., Ankara, 2012, s. 649.

5 Resimli örnekler için bkz.; Muhammed Mustafa el-A'zamî, *Kur'an Tarihi*, s. 156-157.

Besmelenin ayet olarak kabulünü dolayısıyla surelerdeki ayet sayılarına etki etmesi bakımından ifade etmek gerekir ki, Hûd, Mutaffîfîn, İnşikâk, Alak, Kevser ve Felak dışındaki surelerin başında bulunan besmelelerin tamamından sonra ayet sonunu bildiren üç nokta konulmuştur. İlgili eserlerden bu mezkur sureler ile ilgili malumatı tetkik ettiğimizde diğer surelerden farklı bir bilgiye rastlamadık. Ancak, zikredilen altı sure haricindeki tüm sure başlarında bulunan besmelelerin ardından üç noktanın konulmuş olması bismelenin, mushaf imlasını deruhte eden kişi veya kişilerce surenin ilk ayeti olarak addedildiğini göstermektedir. Veya -genel uygulamanın aksine- noktaların ayet sonunu değil ayet başını tayin için konulduğu kabulüne işaret ettiği söylenebilir.

1.1.3.4. Hatime Tezhibi (Ketebe Kaydı)

Hatime tezhibi, mushaf metninin sonuna yapılan tezhiplerdir.³ TİEM 458'de bulunan hatime sayfası şu şekildedir:

1 Fatiha Suresi 1-7. ayetler: TİEM 458/4b.

2 Al-i İmran Suresi Baş, Besmele: vr. TİEM 458/32a.

3 Fatma Çiçek Derman, “Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme”, s. 528; Gülnur Duran, “Tezhip”, s. 65.

Sayfada tahribat çok olmakla birlikte zahriyye sayfasındaki motiflerin hemen aynısına sahip olduğu görülmektedir. Zahriyye sayfasında motiflerin içinde ayet bulunmakta iken burada herhangi bir ayet yoktur. Sayfanın kenarlarına bakıldığında ise tezhip yapıldıktan sonra eklendiği anlaşılan sarı renkte bir yazı görülmektedir. Yazı Osmanlı Türkçesi ile imla edilmiştir. Baş kısmında “Emiru’l-Müminin Ali’nin hattıdır” kısmı net okunabilir vaziyettedir. Bu cümlemin ardından Hz. Ali’yi metheder mahiyette, Şiîlerin kullandığı tabirlere çokça benzeyen ifadeler vardır.

1.1.3.5. Tahmis ve Ta’sir İşaretleri (Gülleri)

Tahmis ve ta’sir işaretleri; mushaflarda sayfa kenarlarına konulan tezyinî madalyonlardır.²

İlk dönemlerde, tahmis için kelimelerin arasına damla biçiminde işaret konulmuştur. Daha sonraları ise sayfa kenarına, ayet ile aynı hizaya armudî biçimde hamse gülü yerleştirilmiştir. Bunlar umumiyetle armut şeklinde olduğu gibi yuvarlak örnekleri de vardır. Ta’sir için önceleri on ayet sonunda “ayn” harfi konmuş, sonraları tezyinî güller konulmaya başlanmıştır. IV. yüzyıl sonrası aşere güllerinin yuvarlak

1 Mushaf hatime sayfası: TİEM 458/385a.

2 Gülnur Duran, “Tezhip”, s. 63.

olduğu görülmüştür. Bu tezyin, VII. yüzyıl sonuna kadar yapılmış daha sonra devam etmemiştir.¹

Tahmis ve ta‘şir işaretlerinin ne zaman kullanılmaya başlandığı ile ilgili olarak H. II. asrı işaret edenler olmakla birlikte,² Kurtubi (ö. 671/1273), İbn Atıyye (ö. 541/1147) ve İbn Cüzey el-Kelbî (ö. 741/1340) gibi alimler I. asırda kullanıldığını ifade etmişlerdir.³ ed-Dânî ise bu konuda muttasıl bir senetle Katade’den (ö. 117/735) nakil yaparak şöyle der: “Sahabe-i Kirâm, Kur’an’ı önce noktaladılar, sonra hiziplere ayırdılar, sonra da ta‘şir işareti koydular.”⁴ Bu da, mushaflara nokta, hizip ve ta‘şir koyma işini, sahabe ve tabînin ileri gelenlerinin ilk kullananlar olduklarına delalet eder. Ancak bu görüşü kabul etmeyip itiraz edenlerin çoğunlukta olduğu ifade etmemiz gerekir. Bu konuda kabul edilen en makul görüş, tahmis, ta‘şir gibi bölümlemelerin Haccâc b. Yusuf es-Sekafî (ö. 95/714) döneminde yapılmış olduğudur.⁵

TİEM 458 nr. Mushaf’ta, her beş ayetten sonra tahmis, on ayetten sonra da ta‘şir işaretleri dahil edilmiştir.

Tahmis İşaretleri

Elimizdeki Mushaf’ın hemen tamamında tahmis işaretleri konulmuştur. Bu işaret için ayet ortalarında ebced hesabında 5’e tekabül eden,⁶ kûfîk “ha” olarak nitelenen⁷ “ه” harfi damla şeklinde kullanılmıştır: Bu işaretin hizasında, sayfa

1 Ayşe Tanrıver Celasin, “XVI. Yüzyıl Mushaf Güllerinin Süleymaniye Kütüphanesi’nde Bulunan Üç Kur’an-ı Kerim Kapsamında İncelenmesi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 17. Sayı, Isparta, 2013, s. 104.

2 Resimli örnekler için bkz.; Muhammed Mustafa el-A‘zamî, **Kur’an Tarihi**, s. 156-157.

3 ez-Zerkeşî, Bedreddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Bahadır b. Abdillâh, **el-Burhân fî Ulûmi’l-Kur’ân** (ö. 794/1392), Daru’l-Hadis, Beyrut, 2006, s. 175; Ziya Şen, Haccac b. Yusuf ve Mushaf Tarihindeki Yeri, **Turkish Studies**, Volume 9/5, Ankara, 2014, s. 1867-1894, s. 1883.

4 ed-Dani, **el-Muhkem fî Nakt’il-Mesâhif**, Tahk: Dr. Izzet Hasan, Daru’l-Fikr, Dimaşk, 1997, s. 3.

5 Ayrıntılı bilgi için bkz.: Veli Kayhan, “Doğru Okuma Bağlamında Mushaf’a İşaret Konulması: İ‘cam ve Sonrası”, **Bilimname: Düşünce Platformu**, Sayı: 12, C. 5, s. 121.

6 Mustafa İsmet Uzun, “Ebced”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C. X, s. 69, İstanbul, 1994.

7 François Déroche, **The Abbasid Tradition: Qur’ans of the 8th to the 10th Centuries A.D.**, The Nasser D. Khalili Collection of Islamic Art, Oxford University Press, London, 1992, s.22.

kenarlarında ise içinde “خمسة” yazan armudî formdaki hamse gülleri konulmuştur.

Tahmis işaretlerinde bazı yerlerde düzensizlik, özensizlik göze çarpmaktadır. Örneğin; kaynakları incelediğimizde hakkında herhangi bir ihtilaf söz konusu olmayan Mâide Suresi 5/23. ayette¹ tahmis işareti, ayet sonundaki “إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ” ifadesinin yerine ayet ortasında “فَأَنْتُمْ غَالِبُونَ” pasajından sonra konmuştur:

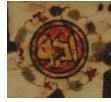

² Bu örneğin dışında da tahmis işaretlerinin, ayet sonu yerine ayet ortalarında konulduğu yerler mevcuttur:

115 yerde tahmis işareti, konulması gerektiği yerden bazen 1 ayet bazen de 3, 4 ayet öncesine veya sonrasına konulmuştur. Söz konusu tahmis işaretlerinin bulunduğu ayetleri ilgili kaynaklardan incelediğimizde, ihtilaf noktasında bir bilgiye ulaşamadık. Dolayısıyla bu uygulamaları hata veya dikkatsizlik olarak değerlendirmenin doğru olacağı kanaatindeyiz.

Ta‘şir İşaretleri

TİEM 458 nr. Mushaf’ın tamamında taşir işaretlerine yer verilmiştir. Bu işaretler ayetlerin ortasında şu üç farklı şekilde yer almıştır; İsra Suresi 17/100. ayete kadar şu

şekilde konmakta iken; ³ İsra Suresi 17/100. ayetten sonra Mushaf’ın sonuna

¹ ed-Dânî, *el-Beyân fî Addi Âyi’l-Kur’ân*, s. 150.

² TİEM 458/69a.

³ TİEM 458/19a.

kadar şu şekilde bir taşir işareti konulmuştur; ¹ Şurâ suresinin 53. ayeti olan

son ayetten sonra ise tek örnek olarak şu işaret kullanılmıştır. ²

Taşir gülleri sayfa kenarlarında birbirine yakın şu 4 şekilde yer almıştır;

Ayet ortalarında ne tahmis ne de taşir işareti için hiçbir boşluk bırakılmamıştır. Birçok yerde tahmis de taşir de zoraki bir şekilde metin içerisine sıkıştırılmıştır. Bazı

yerlerde harflerin üstüne taşıdığı vakidir: ³ Yine tahmis ve taşirlerin mürekkepleri de diğer kısımlara oranla çok daha canlı bir görüntüye sahiptir. Bu sebeple hem tahmis hem taşir işaretlerinin Mushaf'a sonradan eklendiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Tahmis ve taşir işaretleriyle birlikte diğer tezhip unsurlarının Memlûk Dönemi örneklerine muvafakat göstermesi de ⁴ bu öngörü için kanıt niteliği taşımaktadır.

TİEM 458 nr. Mushaf'ı şekil, hat ve tezhip yönünden incelediğimiz bu bölümde gördük ki Mushaf, hem yazı hem de sayfa düzeni itibariyle gayet tertipli bir Mushaf'tır. Öyle ki sayfa satır düzeni, kenarlıklar, tahmis-taşir işaretleri gibi unsurlara bakıldığında Mushaf'ın ilk asırlarda değil daha sonraki zamanlarda imla edildiği zannı ortaya çıkabilmektedir. Ancak bütün sayfalarını detaylı inceleme imkânı bulduğumuz Mushaf, önce mıstar aleti kullanılarak gayet düzenli biçimde ana metni yazılmış, sonra harf noktaları ilave edilmiş, paralel iki siyah kenar çizgileri çizilmiş, irab noktaları konulmuş ve son olarak da mavi kenar cetveli çizilip aynı mürekkep ile kenarlara tahmis, taşir işaretleri dahil edilerek mükemmel hale getirilmiştir. Bu bilgiler

¹ TİEM 458/181b.

² TİEM 458/308b.

³ TİEM 458/233b.

⁴ Seracettin Şahin v.d., 1400. Yılında Kur'an-ı Kerim, s. 171.

doğrultusunda Mushaf'ın erken dönemde imla edilip birçok unsurun sonradan eklendiğini söylememiz mümkündür.

1.2. TİEM 458 Nr. Mushaf'ta Bulunan Okumayı Kolaylaştırıcı Unsurlar

Bu kısımda, Mushaf'ın zabt yönü, imla hataları, cüz ve tilavet secdesi alametleri gibi okumayı kolaylaştırıcı unsurlara yer vermeye çalışacağız.

1.2.1. Mushaf'ın Zabt Yönü

Bu kısımda, TİEM 458 nr. Mushaf'ta bulunan zabt unsurlarını tespit edip değerlendirmeye çalışacağız. Zabıt (ضبط); hareke, sükûn, med, tenvin, şedde v.b delalet için harflere dahil edilen hususi işaretlere verilen genel isimdir.¹

Bilindiği üzere Hz. Osman'ın istinsah ettirdiği mushaflar, her türlü ziyadedden ârî idi. Yani noktasız, harekesiz harfler, kelimeler dışında hiçbir unsura sahip değildi.² Mushaflardaki bu durum, Hz. Osman döneminden sonra 30-40 seneye yakın kadar aynı şekilde devam etmiştir.³ Bu süre içinde mushaflar üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış, Hz. Osman'ın amaçladığı mushaf ve kıraat birliği sağlanmaya çalışılmıştır.⁴

Daha sonraki zamanlarda, özellikle Arap olmayan milletlerin İslam'ı tercihi neticesinde Kur'an'ı okuma noktasında olumsuzluklar, hatalar zuhur etmiştir. Bu müşkülât sebebiyle mushafların harekelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Harekeleme ile ilgili ilk çalışma, Irak valisi Ziyad b. Ebîhi'nin (53/673) talebiyle Hz. Ali'nin de talebesi olan Ebu Esved ed-Düelî (69/688) tarafından gerçekleştirilmiştir.⁵ Bu çalışmada harflere irab için noktalar eklenmiştir. ed-Düelî'nin ayetleri okuyup talebesi/talebelerinin noktalamayı yaptığı bu işte; fetha hareke için harfin üstüne, kesre

1 Abdü'l-Ali el-Mes'ûl, **Mu'cemü Mustalâhâtî İlmi'l-Kırââtî'l-Kur'âniyye ve mâ Yetealleku bih**, Daru's-Selâm, Kahire, 2011, s. 244.

2 ed-Dani, **el-Muhkem fi Nakt'il-Mesâhif**, s. 17.

3 M Nihad M. Çetin, "İslâm Hat San'atının Doğuşu ve Gelişmesi", **İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi**, C. IX, İstanbul, 1995, s. 13.

4 Ömer Özsoy, **Kur'anın Metinleşme Tarihi**, İlahiyat, Ankara, 2002, s. 74.

5 İbn Ebî Davud, **Kitâbü'l-Mesâhif**, s. 144.

hareke için altına, damme hareke için de harfin önüne kırmızı noktalar dahil edilmiştir. Bu noktalar ilk etapta her harf için değil yanlış okumaya müsait yerlere konmuştur.¹ İbn Mücahid'in (ö. 324/936) bildirdiğine göre sakın harflere hareke konulmamıştır.² Naktu'l-İ'rab olarak isimlendirilen bu çalışmanın vali Ziyad döneminde icra edildiği dikkate alındığında h. 44-53 yılları arasında,³ muhtemelen de 50 yılında yapıldığı görüşü makul görülmüştür.⁴

ed-Düelî tarafından irabı belirleme için yapılan bu çalışmanın yeterli olmadığı zamanla görülmüştür. Abdülmelik b. Mervan'ın hilafetinde (65-86/685-705) kıraatte tashîfin, yani birbirine benzeyen harflerin okunuşundaki hataların yaygınlaşması neticesinde Irak valisi Haccac b. Yusuf (95/714), katiplerine müracaat etmiş, mushaflarda benzer harfleri birbirinden ayıracak noktalar konmasını istemiştir. Genel kabule göre bu işi de ed-Düelî'nin talebelerinden Nasr b. Asım (89/707) gerçekleştirmiştir.⁵ Harfleri tefrik için sağdan sola doğru meyilli konulan bu noktalar siyah, harekeler için konulan noktalar ise renklidir.⁶

Harflere dahil edilen bu siyah noktaların, mushaflara tatbiki esnasında icat edildiği iddia edilmekle birlikte bu noktalama sisteminin İslam'dan önce var olduğu, görüntülerine ulaşılabilen çeşitli vesikalar ve yazıtlar vesilesiyle ispat edilmiştir.⁷ Ancak ne zamandan beri var olduğu net olarak bilinmemektedir.⁸

Nasr b. Asım tarafından gerçekleştirilen harfleri noktalama işinin H. 75-86 yılları arası yapıldığını söyleyenebilir. Zira Haccâc b. Yusuf H. 75 yılında Irak

1 ed-Dani, Ebu Amr Osman b. Said (ö. 444/1053), **el-Mukni' fî Marifeti Mersumi Mesahifi Ehli'l-Emsâr**, Tahk. Hatim Salih ed-Dâmin, Daru'l-Beşairi'l-İslamiye, Beyrut, 2011, s. 129; Kalkaşendî, Ahmed b. Ali (ö. 821/1418), **Subhu'l-A'sâ fî Sınâati'l-İnşa**, Tahk. M. Hüseyin Şemsüddin, C. 3, s.149, Beyrut, 1987.

2 ed-Dani, **el-Muhkem fî Nakt'il-Mesâhif**, s. 210

3 Gânim Kaddûrî el-Hamed, Resmü'l-Mushaf Dirase Lügaviyye Tarihiyye, **Menşuratü'l-Lecneti'l-Vataniyye**, Bağdat, 1982, s. 498; Mehmet Emin Maşalı, **Kur'an'ın Metin Yapısı**, Otto Yayınları, 2. bs., Ankara, 2015, s. 302.

4 Muhammed Mustafa el-A'zamî, **Kur'an Tarihi**, s. 188.

5 M. Nihad Çetin, "İslam Hat Sanatının Doğuşu ve Gelişmesi", s. 13.

6 ed-Dani, **el-Muhkem fî Nakt'il-Mesâhif**, s. 43; M. Nihad Çetin, "İslam'da Paleografyanın Doğuşu ve Gelişmesi", **Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul, 1988, s. 4.

7 Muhammed Mustafa el-A'zamî, **Kur'an Tarihi**, s. 184.

8 El-Cuburî, Süheyle Yasin, **Aslû'l-Hattî'l-Arabî ve Tattavurihî hattê Nihayeti'l-Asrı'l-Emevî**, y.y, Bağdat, 1977, s. 154-155; Abdülkadir Yılmaz, "Hat Sanatında Satır Sistemi", s. 56.

valiliğine atanmış,¹ noktalama işi de onun valiliği döneminde gerçekleşmiştir. Noktalamanın ilk olarak Nasr b. Asım eliyle Basra’da yapıldığı, daha sonra Medine ve diğer beldelere yayıldığı ifade edilmiştir.² Bu noktaların mushaflara dahline karşı çıkanların varlığı bilinmekle birlikte, harf noktalarının Abdülmelik b. Mervan hilafetinde (H. 65-86) bütün kitapları da içine alacak şekilde resmiyet kazandığı ifade edilmiştir.³

TİEM 458 nr. Mushaf’ta benzer harfleri birbirinden ayıran noktalar, az sayıdaki bazı yerler dışında Mushaf’ın genelinde mevcuttur. Ancak bunların sonradan mı eklendiği yoksa Mushaf ilk imla edilirken mi dahil edildiği mütalaa edilmeye muhtaçtır: Mushaf harflerinin tamamı siyah mürekkep ile yazılmış, harflere dahil edilen noktalar da siyah mürekkep ile işaretlenmiştir. Genel itibariyle hem harf iskeleti hem de nokta için kullanılan siyah mürekkebin tonunda farklılık görünmese de bazı yerlerde noktaların daha canlı görüntüye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu da, Mushaf’ın tamamında değilse bile bazı yerlerine sonradan nokta eklendiğini söyleyebilmemize imkan vermektedir. Yine bazı kelimelerde iskelete uyumsuz şekilde fazla nokta konulduğu görülmektedir: Örneğin, Enbiya suresi 21/88. ayetteki “نُنْجِي” kelimesinin iskeletinde “nun” (ن) harfi için tek dış bulunmasına rağmen üzerine

iki nokta konulmuştur ve noktaların mürekkebi daha canlı görünmektedir. ⁴ Her ne kadar bu kelimenin tek “nun” (ن) ile yazılması Resm-i Mushaf’a uygun olsa da⁵, bu noktaların Mushaf’ın ilk imlasından sonra konulduğuna delalet addedilebilir.

Harflere, irab için konulan harekeler de gayet muntazam şekilde mevcuttur. Bazı kelimelerin her harfinde, ekseriyetle de kelimelerin sonlarında hareke için kırmızı, yuvarlak noktalar kullanılmıştır. Fetha için harfin üstüne ⁶, kesre için harfin

1 İrfan Aycan, “Haccâc b. Yûsuf es-Sekafî”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1996, C. XIV, s. 427.

2 ed-Dani, **el-Muhkem fî Nakt’il-Mesâhif**, s. 6-7; Abdurrahman Çetin, **Kur’ân İlimleri ve Kur’ân-ı Kerim Tarihi**, Dergâh Yayınları, 3. Bs., İstanbul, 2014, s. 93.

3 ez-Zerkânî, **Menahilü’l-İrfan fî Ulumi’l-Kur’an**, C. 1, s. 401, Kahire, 1943, C. 1, s. 401.

4 TİEM 458/204a.

5 İbn Ebi Davud, **Kitabü’l-Mesahif**, C. I, s. 436; ed-Dani, **el-Mukni’**, s. 244; Ebu Davud, **Muhtasaru’t-Tebyîn**, C. III, s. 732; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü’l-Mesahif**, s. 118.

6 TİEM 458/31b.

altına ¹, damme için ise harfin önüne ² tek kırmızı nokta konulmuştur. Yine iki üstün için harfin üstüne ³, iki esre için harfin altına ⁴, iki ötre için de harfin önüne ⁵ iki nokta eklenmiştir. Bu tertip, Ebu'l-Esved ed-Düelî tarafından icat edilen hareke sistemine tam olarak uygunluk arz etmektedir. Bu noktaların Mushaf yazılırken değil, imlası tamamlanıp kenar çizgileri de çekildikten sonra dahil edildiğini rahatlıkla ifade edebiliriz. Çünkü birçok yerde sayfa kenar çizgilerinin üzerine kırmızı noktaların konulduğu görülmektedir ki bu da,

kırmızı noktaların sonradan eklendiğini açıkça göstermektedir. ⁶, ⁷ Yine birçok sayfada ayetlerin yazısı silinmiş olmasına rağmen kırmızı noktaların çok canlı renkte olması, bunların Mushaf'ın imlasından çok sonra eklendiğini göstermektedir. ⁸

Hem harf hem de hareke için konulan bu noktalamaların dışında, Halil b. Ahmed (ö. 175/791) tarafından **Kitâbü'n-Nakt ve's-Şekl** isimli eserinde şekillendirilen⁹ ve bugünkü mushaflarda da kullanılan harekeleme sisteminin TİEM 458'de bulunduğunu görüyoruz:

Bu sistem, Mushaf'ta çok az sayıda sayfada mevcuttur ki bu sayfaların tamamında sonradan dahil edildiği bariz bir şekilde görülebilmektedir.

1 TİEM 458/33a.

2 TİEM 458/32b.

3 TİEM 458/31b.

4 TİEM 458/31b.

5 TİEM 458/31b.

6 TİEM 458/61a.

7 TİEM 458/130b.

8 TİEM 458/293b.

⁹ Tevfik Rüştü Topuzoğlu, "Halil b. Ahmed", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1997, C. XV, s. 310.

10 Kamer Suresi 54/ 18-23. ayetler: TİEM 458/335b.

Hem harfleri tefrik için konulan noktaların sonradan dahil edilmiş olma ihtimali, hem de irab için konulan kırmızı noktaların Mushaf'a sonradan dahil, Mushaf'ın erken dönemde imla edildiğine işaret etmektedir. Halil b. Ahmed tarafından icat edilip kabul gören harekeleme sisteminin -çok az sayıdaki yer hariç-Mushaf'a uygulanmamış olması, -vefat tarihi dikkate alındığında- H. 175 yılı öncesine ait bir Mushaf olduğuna delalet olarak kabul edilebilir. Çünkü Basralı olan Halil b. Ahmed'in¹ sisteminin -H. IV. asırda kullanılmaya başlanıldığı zikredilse de²- özellikle Irak bölgesinde hemen kabul görüp mushaflara uygulandığı, Endülüs ve Mağrib'de kabul görmeyip nokta kullanımına devam edildiği ifade edilmiştir.³ Basra bölgesine ait olduğunu tahmin ettiğimiz TİEM 458'in, aynı bölge hatta aynı şehirde vücut bulmasına rağmen bu sistemden uzak bırakılması mümkün görünmediği için, Mushaf'ın 175'ten önce imla edilmiş olduğunu düşünmekteyiz.

1.2.2. Mushaf'ta Bulunan Cüz Alametleri

Mushafların, okumayı kolaylaştırma adına hizb, tahmis, ta'sir, cüz gibi bölümlere ayrıldığı malumdur. Bu bölümlemelerden tahmis ve ta'siri önceki kısımda ele almış, bunların muhtemelen Haccâc b. Yusuf döneminde yapılmaya başlandığı bilgisine yer vermiştik. Cüzlere ayırma işinin de yine Haccâc döneminde, onun merakı neticesinde yapılmaya başlandığı ifade edilir.⁴ Şöyle ki mushaflar h. I. asırda, Haccâc döneminde Kur'an'ı bir haftada hatmetmek isteyenler için yediye bölünmüş, h. III. asırda ise 30 bölüme ayrılarak belirli semboller ilave edilmiştir.⁵

TİEM 458 envanter numaralı Mushaf'ı incelediğimizde hem yedili hem de otuzlu bölümlere ayrıldığını gösteren işaretleri görebiliyoruz. Bu kısımda, yedi ve

¹ Tefrik Rüştü Topuzoğlu, "Halil b. Ahmed", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1997, C. XV, s. 309.

² François Déroche, "**Manuscripts of the Qur'an**", s.263.

³ ed-Dânî, **el-Muhkem fi Nakt'il-Mesâhif**, s. 87; Mehmet Emin Maşalı, **Kur'an'ın Metin Yapısı**, s. 316.

⁴ ez-Zerkeşî, **el-Burhân fi Ulûmi'l-Kur'an**, s. 175; Muhammed Mustafa el-A'zamî, **Kur'an Tarihi**, s. 158.

⁵ ez-Zerkânî, Muhammed Abdülazim (ö. 1945), **Menahilü'l-İrfan fi Ulûmi'l-Kurân**, C. I-II, y.y., Mısır, t.y.. C. I, s. 410; Muhammed Mustafa el-A'zamî, **Kur'an Tarihi**, s. 158.

otuzlu cüz işaretlerinin bulundukları yerleri tespit etmeye ve ülkemizde basılan mushafları¹ esas almak suretiyle değerlendirmeye çalışacağız.

1.2.2.1. 30'lu Sistem Cüz Alametleri

1. Cüz: Fatiha suresinin bulunduğu sayfanın sağ tarafındaki tahmis gülünün üst

kısmına altın rengi mürekkep ile “الاول” yazılmıştır.

2

2. Cüz: Sayfanın üst tarafında, kenar çizgileri çekilmeden veya çizgilerin bir

kısmı silindikten sonra “الثاني” yazısı dahil edilmiştir.

3

3. Cüz: Sayfanın sağ kenarındaki boşluğa “الثالث” yazısı biraz silinmiş siyah

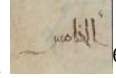
mürekkep ile yazılmıştır.

4

4. Cüz: Bu cüz için herhangi bir yazı, işaret konmamıştır.⁵

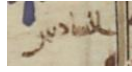
5. Cüz: Sayfanın sol kenarındaki boşluğa “الخامس” yazısı yazılmıştır.

6

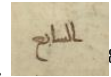
6. Cüz: Sayfanın sol kenarında kenar çizgisine bitişik halde “السادس” yazısı

yazılmıştır.

7

7. Cüz: Sayfanın sol kenarındaki boşluğa “السابع” yazısı yazılmıştır.

8

1 Kur'an-ı Kerim (Bilgisayar Hatlı), **Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları**, 5. Bs., İstanbul, 2018.

2 TİEM 458/4b.

3 TİEM 458/16a.

4 TİEM 458/28b..

5 TİEM 458/40a.

6 TİEM 458/51a.

7 TİEM 458/63a.

8 TİEM 458/63a.

8. Cüz: Burada herhangi bir yazı, işaret yoktur.¹

9. Cüz: Sayfanın üst kısmında ayetlerin arasına “التاسع” yazısı dahil edilmiştir

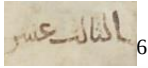
10. Cüz: Sayfanın sağ kısmındaki boşluğa “العاشر” yazısı yazılmıştır. ³

11. Cüz: Burada herhangi bir yazı, işaret yoktur.⁴

12. Cüz: Sayfanın sağ kısmında bulunan tahmis işaretinin alt kısmından başlayarak, sayfa kenarlıklarının da üzerinden gidilerek “الثاني عشر” yazısı yazılmıştır.

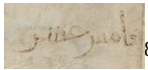
13. Cüz: sayfanın sol kısmındaki boşluğa “الثالث عشر” yazısı yazılmıştır.

14. Cüz: Sayfanın sağ kısmındaki boşluğa “الرابع عشر” yazısı yazılmıştır.

7

15. Cüz: Sayfanın sağ kısmındaki boşluğa “الخامس عشر” yazısı yazılmıştır.

16. Cüz: Sayfanın sağ kısmında tahmis işaretinin alt kısmına “السادس عشر” yazısı

yazılmıştır.

1 TiEM 458/88b.

2 TiEM 458/101a.

3 TiEM 458/113b.

4 TiEM 458/125b.

5 TiEM 458/137b.

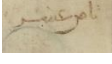
6 TiEM 458/149a..

7 TiEM 458/162b.

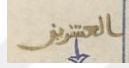
8 TiEM 458/174b.

9 TiEM 458/187b.

17. Cüz: Sayfanın sağ kısmındaki boşluğa altın rengi mürekkep ile “سابع عشر” yazısı yazılmıştır. 1

18. Cüz: Sayfanın sağ kısmındaki boşluğa altın rengi mürekkep ile “ثامن عشر” yazısı yazılmıştır. 2

19. Cüz: Sayfanın sol kısmında taşir işaretinin alt kısmına altın rengi mürekkep ile “التاسع عشر” yazısı yazılmıştır. 3

20. Cüz: Sayfanın sol kısmındaki tahmis işaretinin üst kısmına altın rengi mürekkep ile “العشرين” yazısı yazılmıştır. 4

21. Cüz: Burada herhangi bir yazı, işaret yoktur.⁵

22. Cüz: Sayfanın sol alt kısmında taşir işaretinin altına altın rengi mürekkep ile “ثاني عشرين” yazısı yazılmıştır. 6

23. Cüz: Sayfanın sağ kısmındaki tahmis işaretinin altına altın rengi mürekkep ile “ثالث عشرين” yazısı yazılmıştır. 7

24. Cüz: Sayfanın sağ kısmındaki taşir işaretinin altına “رابع عشرين” yazısı yazılmıştır. 8

1 TİEM 458/200b.

2 TİEM 458/212b.

3 TİEM 458/225a.

4 TİEM 458/238a.

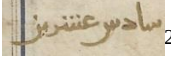
5 TİEM 458/251b.

6 TİEM 458/263a.

7 TİEM 458/277b.

8 TİEM 458/290b.

25. Cüz: Sayfanın sağ kısmına kenar çizgisi ile bitişik olarak altın rengi mürekkep ile “خامس عشرين” yazısı yazılmıştır. ¹

26. Cüz: Sayfanın sağ kısmındaki boşluğa altın rengi mürekkep ile “سادس عشرين” yazısı yazılmıştır. ²

27. Cüz: Sayfanın sol kısmında taşır işaretinin yanına “سابع عشرين” yazısı yazılmıştır. ³

28. Cüz: Sayfanın sağ kısmında kenar çizgisi ile bitişik altın rengi mürekkep ile “الثامن عشرين” yazısı yazılmıştır. ⁴

29. Cüz: Burada herhangi bir yazı, işaret yoktur. ⁵

30. Cüz: Burada herhangi bir yazı, işaret yoktur. ⁶

Görüldüğü üzere cüz başlarını belirtmede bir düzen ve istikrar söz konusu değildir. Zira 30 cüzden 24 tanesinde cüz başı yazı ile belirtilmiş, 6 tanesinde ise herhangi bir yazı, işaretleme yapılmamıştır. Bu 24 cüz başının, 10 tanesi altın rengi mürekkep ile diğer 14 tanesi siyah veya sarıya çalan mürekkepler ile yazılmıştır. Farklı renk mürekkepler ile yazılan bu yazılarda da bir düzen olmadığını söyleyebiliriz: 24 cüz başının 14 tanesi marife olarak başında “ال” takısı ile yazılmışken diğer 10 tanesi nekre olarak belirtilmiştir.

Cüz başlarını işaret eden bu sayıların, Mushaf’a sonradan eklendiği çok açıktır. Birçok yerde bu yazıların kenar çizgilerinin üzerine taşırılarak yazılmış olması, yazı

1 TİEM 458/303b.

2 TİEM 458/316b.

3 TİEM 458/329a.

4 TİEM 458/343b.

5 TİEM 458/357b.

6 TİEM 458/370b.

stilinin Mushaf'ın hattı ile benzerlik göstermemesi bunu kanıtlar niteliktedir. Yine bu yazıların mürekkeplerinin farklılık arz etmesi, marifelik-nekrelik açısından tutarsız olması da birbirinden habersiz ve farklı zamanlarda, farklı eller tarafından Mushafa dahil edildiğine işaret olarak addedilebilir.

1.2.2.2. 7'li Sistem Cüz Alametleri

Bilindiği üzere ülkemizde ve birçok İslam beldesinde basılan mushaflarda 30 cüze ayrılmış sistem kullanılmaktadır. Bunun yanında mushafların bir haftada hatim edilebilmesi adına 7 cüze bölündüğü, bu uygulamanın da İslam'ın ilk yüzyıllarından beri var olduğu bilgisi kaynaklarda mevcuttur.¹ Tabiîn'den Katade b. Diâme (ö. 117/735) tarafından mushafın 7'ye bölündüğü ve bölümlerin başlangıç ve bitiş noktalarının şu şekilde olduğu ifade edilmiştir: 1. bölüm sonu-Nisa suresi 4/76. ayet; 2. bölüm sonu-Enfal suresi 8/36. ayet; 3. bölüm sonu-Hicr suresi 15/49. ayet; 4. bölüm sonu-Müminun suresi sonu, 23/118.; 5. bölüm sonu-Sebe suresi sonu, 34/54.; 6. bölüm sonu-Hucurat suresi sonu, 49/18.; 7. bölüm; Hucurat-Nas sureleri arası.²

TİEM 458 nr. Mushaf'a da 7'li tasnife işaret eden alametler konmuştur. Bunlar Mushaf'ta sırasıyla şu şekilde yer almaktadır:

1. Türkiye'de basımı yapılan mushaflarda 87. sayfada bulunan Nisa suresi 4/61-62. ayetin yanında, taşir işaretinin altına altın rengi mürekkep ile “السبع الاول” ifadesi

yazılmıştır. ³

2. Türkiye'de basımı yapılan mushaflarda 172. Sayfa başında yer alan A'raf suresi 7/171. ayetin yanına, sayfanın sol tarafındaki boş kısma altın rengi mürekkep

ile “السبع الثاني” yazılmıştır. ⁴

1 İsmail Hakkı Bursevî, **Tefsiru Ruḥu'l-Beyân**, Eser Neşriyat, İstanbul, 1969, C. 9, s. 98; Davut Şahin, “Yaygın İki Mushaftaki Bölümlemeler ve Mahiyeti”, **Cumhuriyet İlahiyat Dergisi**, C. XXI, s. 665-700, 2017.

2 İbn Ebi Davud, Abdullah b. Süleyman (Ö. 316/929), **Kitabü'l-Mesahif**, Tahk: Muhibbi'd-Dîn Abdü's-Sübhân 2. Bs., Daru'l-Beşâiri'l-İslamiyye, Beyrut, 2002, s. 506.

3 TİEM 458/55a.

4 TİEM 458/107a.

3. Türkiye basımı mushaflarda 258. sayfada yer alan İbrahim suresi 14/26-26. ayetin yanına, sayfanın sol tarafında yer alan tahmis işaretinin altına altın rengi

mürekkep ile “السبع الثالث” yazılmıştır. 1

4. Türkiye basımı mushaflarda 344. sayfada yer alan Müminun suresi 23/54-55. ayetin yanına, sayfanın sol tarafındaki boş kısma altın rengi mürekkep ile “السبع الرابع”

yazılmıştır. 2

5. Türkiye basımı mushaflarda 429. sayfada yer alan Sebe suresi 34/21. ayetin yanına, sayfanın sol tarafında bulunan taşir işaretinin altına “السبع الخامس” yazılmıştır.

6. Türkiye basımı mushaflarda 514. sayfada yer alan Hucurat suresi başına, 1. ayetin yanına sayfanın sağ tarafında kenar çizgisine bitişik olarak “السبع السادس”

yazılmıştır. 4

Görülmektedir ki alıntıladığımız küçük fotoğraflardaki “السبع” kelimesi 7’li cüz sitemine işaret etmekte, ardından gelen kelimeler ise cüz sıralamalarını belirtmektedir. Bu işaretler 30’lu sistemin aksine cüzün başına değil sonuna konulmuştur. Ancak bu düzene göre Mushafın son sayfasında bulunması gereken “السبع السابع” yazısı bulunmamaktadır.

Mevcut olan 6 cüz alametinden 4 tanesi altın rengi mürekkep, 2 tanesi ise siyah mürekkep ile yazılmıştır. Bu da yine işaretlemelerin, farklı eller ile yapıldığı ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

1 TiEM 458/160a.

2 TiEM 458/214a.

3 TiEM 458/269a.

4 TiEM 458/325b.

7’li cüz alametlerinin tertip noktasında tutarlı olduğunu söyleyebiliriz: Öncelikle Katade tarafından tespit edilen cüz sonları ile mukayese ettiğimizde, tamamen uyum göstermemekle birlikte alametlerin sure-ayet sayısı bakımından yakın yerlere konulmuş olduklarını ifade edebiliriz. TİEM 458’deki bu işaretlerin bulunduğu yerleri dikkate aldığımızda -Türkiye’de basımı yapılan mushafların sayfa tertibine göre- 1-2. cüz işareti arası 85; 2-3 arası 86; 3-4 arası 86; 4-5 arası 85; 5-6 arası 85 sayfadır. 6. cüz işaretinden Mushaf sonuna kadar kalan sayfa sayısı ise 90’dır. Ülkemizde basılan mushafların 604 sayfa olduğu malumdur. Ancak son kısımlarda bulunan sure başı tezhiplerinin kapladığı satır sayısı hesap edildiğinde, diğer yerlere nispeten fazladan 5 sayfa kullanıldığı görülmektedir. Bu takdirde 6. cüz işaretinden sonra kalan sayfa sayısı da 85 olmaktadır. Buna göre 7’li cüz sistemi için konulan 2 alamet arası ortalama 85-86 sayfa olarak farklılık arz etmemiştir. Bu da Mushaf’ın 7’li cüz alametleri yönüyle gayet tutarlı bir düzene sahip olduğunu göstermektedir.

1.2.3. Mushaf’ta Bulunan Tilavet Secdesi Alametleri

Tilavet Secdesi; Kur’an-ı Kerim’de bulunan secde ayetlerinin okunması veya dinlenilmesi neticesinde yapılması gereken secdeyi¹ Bu kısımda TİEM 458 nr. Mushaf’ta tilavet secdesine işaret eden alametlerin tespit ve değerlendirmesini yapmaya çalışacağız.

1. Ra’d Suresi 13/15. ayet: Türkiye’de basımı yapılan mushaflarda da mevcut

olan ayetin yanında, tahmis işaretinin kenarında “سجده” yazısı vardır. ²

2. Nahl Suresi 16/49. ayet: Türkiye’de basımı yapılan mushaflarda da mevcut

olan ayetin yanında “سجده” yazısı mevcuttur. ³

3. İsra Suresi 17/107. ayet: Türkiye’de basımı yapılan mushaflarda da mevcut

olan ayetin yanında secdeye işaret vardır. ⁴

1 Konu ile ilgili detaylı bilgi için Bkz.: Abdurrahman Çetin, “Tilavet Secdesi”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C. XXXXI, s. 157, İstanbul, 2012.

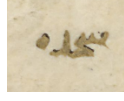
2 TİEM 458/255b.

3 TİEM 458/168a.

4 TİEM 458/181a.

4. Meryem Suresi 19/58. ayet: Türkiye’de basımı yapılan mushaflarda da mevcut

olan ayetin yanında secdeye işaret edilmiştir.

1

5. Hac Suresi 22/18. ayet: Türkiye’de basımı yapılan mushaflarda da mevcut

olan ayetin hizasında silinmiş vaziyette “سجده” yazısı vardır.

2

6. Hac Suresi 22/77. ayet: Secde yapılması gerektiği hususunda ihtilaf bulunan³ ayetin yanına “سجده” yazısı eklenmiştir.⁴ Suud basımı mushaflarda bu ayetin yanında

secde işareti vardır.

5

Görüldüğü üzere TİEM 458 nr. Mushaf’ta 5 surede ve 6 yerde secde alameti olan “سجده” yazısı mevcuttur. İlgili yerin görüntüsünü içeren küçük resimlerde de fark edilebildiği gibi, bu secde yazıları Mushaf’a sonradan eklenmiştir. İsrâ ve Meryem surelerinde bulunan işaretler altın rengi mürekkep ile yazılmış, diğer 4’ü ise siyah mürekkep ile imla edilmiştir.

Ülkemizde basılan mushaflarda secde alameti bulunan A’raf 7/206, Furkan 25/60, Neml 27/25, Secde 32/15, Sâd 38/24, Fussilet 41/37, Necm 53/62, İnşikâk 84/21, Alak 96/19 ayetlerinin bulunduğu yerlerde herhangi bir işaret konulmamış, ülkemiz mushaf’larında mevcut olmayan Hac 22/77. ayetin yanına konmuştur.

Bu veriler, sonradan eklendiği açık olan secde alametlerini koyma işine başlanıp herhangi bir sebep dolayısıyla yarıda bırakıldığını göstermektedir. Zira mushaflarımızdaki sure tertibine göre ilk secde yeri olan A’raf 7/206. ayette işaret konulmamış olsa da, ondan sonra gelen 6 secde ayetine eksiksiz işaretleme yapılmıştır. Hac suresinden sonra ise mevcut secde ayetlerinin hiçbirine secde alameti

1 TİEM 458/192b.

2 TİEM 458/192. Vr.

3 Abdurrahman Çetin, “**Tilavet Secdesi**”, XXXXI, s. 157.

4 TİEM 458/192. Vr.

5 Bkz. **Mushafu’l-Medineti’n-Nebeviyye**, Mecmaü’l-Melik Fahd li’t-Tıbaâti’l-Mushafi’ş-Şerif, Medine, 2016, s. 341.

konulmamıştır. Bu alametler için net bir zaman tayini mümkün olmamakla birlikte, - cüz işaretleri gibi- kenar cetvelleri ve tahmis/taşir işaretlerinden sonra dahil edildiği görüntülerden anlaşılabilmekte ve XIV. yüzyıl sonrasında konulduğunu göstermektedir.

1.3. TİEM 458 Nr. Mushaf'ın Hz. Ali'ye Nispeti

TİEM 458 nr. Mushaf'ın Hz. Ali'ye nispeti ve yazım tarihi, tezimiz açısından tespiti önem arz eden konulardandır. Çünkü Mushaf, sergilendiği Müze başta olmak üzere birçok katalogda ve kitapta “Hz. Ali'nin yazdığı Mushaf” olarak nitelenmektedir. Bu da Mushaf'ın h. I. asırda, Hz. Ali'nin vefatı olan 40 yılından önce yazıldığına işaret etmekte ve ona tarihi bir özellik kazandırmaktadır. Bu sebeple biz de bu kısımda, nispet konusunu, elde edebildiğimiz veriler marifetiyle vuzuha kavuşturmaya çalışacağız.

TİEM 458 nr. Mushaf'ın Hz. Ali'ye nispet edilmesi, ona önem atfedilmesine sebep olmuştur. Bölüm başında da ifade ettiğimiz üzere bu Mushaf, Türk ve İslam Eserleri Müzesi “Mukaddes Emanetler” kısmında sergilenmektedir. Kendisine bu şekilde ihtimam gösterilerek özel bölümde yer verilmesinin sebebi, Mushaf'ı, Ehl-i Beyt mensubu ve önde gelen sahabilerden olan Hz. Ali'nin yazdığına dair mevcut bilgidir. Bu bilginin kaynağı da Mushaf'ın sonunda, Nâs suresinin hemen altında yer alan “كتبه علي بن ابي طالب” ifadesidir ki bu kayıt “Onu, Mushafı Ali b. Ebî Tâlip yazdı” manasını içermektedir:

Öncelikle bu ibarenin Arapça kaide açısından hatalı olduğunu söylemeliyiz. Çünkü Arapça dil kuralına göre “كتبه علي بن ابي طالب” şeklinde yazılması gereken ifadedeki “ابي” kelimesi “ابو” şeklinde yazılmıştır. Aynı hatanın Hz. Ali'ye nispet

1 “كتبه علي بن ابي طالب” ibaresi: TİEM 458/384a.

edilen farklı nüshalarda da yapıldığını bilmekteyiz¹ ki bu, yazan kişinin dikkatsizliğinin sonucu olsa gerektir diye düşünüyoruz.

Mushaf'ı, Hz. Ali'nin yazdığını bildiren ifadenin bulunduğu son sayfadaki birçok harf, neredeyse okunamayacak kadar silinmiş vaziyettedir. Okunabilir hale getirmek için bazı harflerin üzerinden yine siyah mürekkep ile -çok da özen gösterilmeden- gidildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu ibarede de bir miktar silinme vardır ve hiçbir harfinin üzerinde kalemle müdahale izi yok gibidir. Fakat buna rağmen aynı sayfadaki diğer yazılardan daha okunaklı olduğunu söyleyebiliriz. Daha okunabilir halde olması ibarenin sonradan eklendiği ihtimalini ortaya çıkarsa da yazı karakteri, bu sayfa ve diğer sayfalar ile ayniyet arz ettiği için bunu söyleyebilmemiz pek mümkün görünmemektedir. Bu yazı -küçük bir ihtimal- sonradan eklenmiş olsa bile Mushaf'ın imlasından çok kısa süre sonra ve muhtemelen aynı katip tarafından eklenmiş olmalıdır:

Mushaf'ın Hz. Ali'ye nispet edilmesini destekler mahiyetteki bir diğer unsur da, hatime sayfasının kenarlarında bulunan sarı renkli yazılardır:

¹ François Déroche, “**Manuscripts of the Qur’ân**”, s. 256.

² Nâs Suresi: TİEM 458/384a.

Yazıların olduğu kısımlar deforme olduğu veya kırıktığı için net biçimde okunabilirlikten uzaktır. Bu sebeple tamamını okuyup buraya aktarma imkanımız olamadı. Ancak “Emiru’l-Müminin Ali’nin hattıdır.” kısmı tam net okunabilir vaziyettedir. Görebildiğimiz kadarıyla bu cümlelerin ardından da Hz. Ali’yi övücü mahiyette, Şiîlerin kullandığı tabirlere çokça benzeyen ifadeler vardır.

Burada dikkatimizi çeken iki unsur mevcuttur: Birincisi, söz konusu cümlelerin Şîa inancını yansıtan medhiyelerden oluşmasıdır. Bu da Mushaf’ın siyasi bir amaç ile kullanılmaya çalışıldığı fikrini bize vermektedir. İkinci husus ise, bu cümlelerin Arapça değil Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olmasıdır. Türkçenin Arap harfleri ile yazımına ilk defa M. 11. Yüzyılda başlandığı kabul edilmektedir. Bunun ispatı da Karahanlı döneminde, 1073 tarihinde Kaşgarlı Mahmut tarafından Arapça olarak yazılan **Dîvânü Lugati’t-Türk**’ün Türkçe kelime ve cümleler barındırmasıdır.² Bu da söz konusu yazıların, Mushaf’ın imlasından çok zaman sonra dahil edildiğini bize göstermektedir.

1 Mushaf hatime sayfası: TİEM 458/385a.

2 Ahmet Karadoğan, “Arap Harfleri ve Osmanlı Türkçesi”, **Bütün Yönleriyle Osmanlıca ve Mirası Uluslararası Sempozyumu** (26-27. Nisan 2016, Kırıkkale), Ankara, 2016, s. 241.

1.3.1. Hz. Ali ve Kıraat İlmindeki Yeri

Hz. Ali, İslam tarihinde üzerine en çok konuşulan önemli şahsiyetlerdendir. İslam'ı ilk kabul edenler arasında yer almaktadır. Hicretten 22 yıl önce doğduğu, Hicrete kadar amcasının oğlu olan Hz. Peygamber'in himayesinde yaşadığı, Hicrî 2. yılda Hz. Peygamber'in kızı Hz. Fatıma ile evlendiği, yaklaşık 5 yıl halifelik yaptığı ve H. 40 yılında vefat ettiği bilinmektedir.¹ Vahiy katiplerinden olan Hz. Ali'nin, devlet işlerinde Peygamber'in (s.a.v) katipliğini yaptığı da ifade edilir ki Hudeybiye Antlaşması metnini onun yazdığı bilgisi kaynaklarda yer almaktadır.²

Hz. Ali sahabe içinde ilmî yönüyle temayüz etmiştir. İlk üç halife döneminde idari ve askeri hiçbir görev almayıp ilim ile meşgul olması, her halife döneminde kendisine özellikle fikhî konularda danışılma ihtiyacı hissedilmesi³ bunun delilidir.

Kur'an-ı Kerim bilgisi noktasında da kendisine müracaat edilen önemli birkaç sahabiden biridir. Kendisinden Kur'an alınabilecek yedi kişiden biri olarak kayda geçmiştir.⁴ Hz. Peygamber hayatta iken Kur'an'ı ezberlediği, -bir rivayete göre- Kur'an ayetlerinin nasih-mensuhu, hangi ayetin nerede nazil olduğu gibi Kur'ân'a dair tüm bilgilere vakıf olduğu bildirilmiştir.⁵ Kur'an'ı bizzat Peygamberimizden öğrenmiş, sahabenin önde gelen kurrâ sahabilerinden İbn Mesud'a da bazı sureleri öğretmiştir.⁶ Bugün İslam dünyasında okunmakta olan üç kıraatten⁷ ikisinin senedi Hz. Ali'ye dayanmaktadır.⁸ Bu kıraatler, Basra imamı olan Ebu Amr kıraati ve ülkemiz ile

1 İbn Asakir, Ebü'l-Kâsım Sikatüddin Ali b. Hasan b. Hibetullah, (ö.571/1176), **Târîhu Medîneti Dimaşk**, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1996, c. XLII, s. 8.

2 Ahmed b. Yahya el-Belazuri (ö. 279/892), **Ensâbü'l-Eşrâf**, Nşr. Mahmûd Firdevs el-Azm, Dimaşk, 1997, c. I, s. 349, 622.

3 Buhârî, **Tefsîr**, 2/7; Tirmizî, **Ahkâm**, 5.

4 Suyûtî, Celalüddin Abdurrahman b. Ebi Bekr (911/1505), **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1987, s. 159.

5 İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni' ez-Zühri (ö. 230/845), **et-Tabakâtü'l-Kübra**, Tahk: Ali Muhammed Ömer, Mektebetü'l-Hânecî, C. I-XI, Mısır, 2001, C. II, s. 338.

6 İbn Asakir, **Târîhu Medîneti Dimaşk**, c. XLII, s. 401.

7 Nâfi, Ebu Amr ve Asım kıraatleri İslam dünyasında okunan kıraatlerdir. Bilgi için Bkz.: Abdurrahman Çetin, **Kur'ân İlimleri ve Kur'ân-ı Kerim Tarihi**, s. 165.

8 İbnü'l-Cezerî, Ebü'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed (ö. 833/1429), **en-Neşr fî'l-Kırââtü'l-Aşr**, Mektebetü't-Ticariyye, Mısır, ty., C. I, s.133; Abdurrahman Çetin, **Kur'ân İlimleri ve Kur'ân-ı Kerim Tarihi**, s. 170.

birlikte İslam dünyasının birçok yerinde okunan Asım kıraatinin Hafs rivayetidir.¹ İbn Mes'ud, Hz. Aişe, Hz. Ömer, Abdullah b. Ömer, Ebu Aburrahman es-Sülemî ve Ata b. Rebah, Hz. Ali'nin Kur'an'ı en iyi bilen kişi olduğunu ifade etmişlerdir.² Bunların dışında Hz. Ali hakkında birçok bilgi ve rivayet mevcuttur.³

1.3.2. Hz. Ali'nin Yazdığı Belirtilen Mushaf'ın Özellikleri

Hem Şîî hem de Sünnî kaynaklarda Hz. Ali'ye ait şahsî bir Mushaf olduğu bilgisine yer verilmektedir. Bu sebeptendir ki, bugün İslam beldelerinde bulunan birçok mushaf, Hz. Ali'ye nispet edilmektedir.⁴

Pek çok kaynakta, “Hz. Peygamber vefat ettikten sonra Hz. Ali'nin, Kur'an'ı cem edinceye kadar -Cuma namazı hariç- sırtına ridasını almayacağına dair yemin ettiği ve bu sözüne sadık kalarak dışarı çıkmadığı” ifade edilir.⁵ Aynı rivayetin devamı niteliğinde, Hz. Ebubekir'in kendisine “halife olmam senin hoşuna gitmediği için mi böyle yapıyorsun” dediği, Hz. Ali'nin de “yemin ettiğim için bu şekilde yaptım” şeklinde cevap vermesinin akabinde halifeye biat ettiği ifade edilir.⁶ Bu rivayette geçen cem etme (جمع) kelimesinin “toplamak” değil, Kur'an'ı “ezberlemek” manasında olduğu şeklinde bir görüş zikredilmiştir.⁷ Kur'an'ı ezberleyen kişiye “قد جمع القرآن” denildiğine dair bilgi⁸ de bu görüşü desteklemektedir.

Hz. Ali'nin, mushaf cem etmeye çalışmasına sebep olarak iki husus zikredilir. Bunlardan biri Hz. Peygamber'in ona bu işi emretmesidir. Rivayete göre Peygamber (s.a.v) vefatına yakın bir zamanda Ali'yi çağırarak onu Kur'an'ı toplamakla görevlendirmiş, Hz. Ali de sarı bir bezin içine sarmak suretiyle Kur'an'ı toplamış ve

1 İsmail Karaçam, **Kur'an-ı Kerim'in Nüzûlü ve Kırâati**, İFAV Yayınları, 4. Bs., İstanbul, 2012, s. 312; Abdurrahman Çetin, **Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi**, s. 165; Ziya Şen, **Şîa'nın Kıraatlere ve Kur'an Tarihine Bakışı**, s. 218.

2 Ebu Şâme, Abdurrahman b. İsmail el-Makdisî (665/1267), **el-Mürşidü'l-Vecîz**, Nşr. Tayyar Altıkulaç, Ankara, 1986, s. 40; Ziya Şen, **Şîa'nın Kıraatlere ve Kur'an Tarihine Bakışı**, s. 216.

3 İbn Asakir, **Târîhu Medîneti Dımaşk**, c. XLII, s. 392; Diğer bilgi ve rivayetler için bkz., Ethem Ruhi Fırlı, M. Yaşar Kandemir, “Ali”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, s. 371-378;

4 San'a nüshası, Topkapı Sarayı Müzesi nüshaları ve Hz. Ali'ye nispet edilen diğer mushaflar hakkında bilgi için bkz. Tayyar Altıkulaç, **Mesâhif-i Kadîme**, s. 279-297.

5 İbn Sad, **et-Tabakâtü'l-Kübra**, C. II, s. 338.

6 Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'an**, s. 183.

7 Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'an**, s. 164.

8 İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, s. 10.

mühürlemiştir.¹ Diğer görüş ise daha çok Şîa kaynaklarına dayandırılmaktadır. Buna göre Hz. Ali, halifelik beklentisi içindedir ve Hz. Ebubekir'in halife olması ile hayal kırıklığı yaşamıştır. Bu kırgınlık sebebiyle de -halifeye biatı geciktirme niyeti ile- Kur'an'ı cemetmeden dışarı çıkmamaya yemin etmiştir.² Hz. Ali'nin yazdığı kabul edilen Mushaf da bu durumun sonucu olarak ortaya çıkmıştır.³

Hz. Peygamberin eşleri de dahil olmak üzere sahabeden birçok kişiye özel mushaf nispet edilmekte iken⁴, Hz. Ali gibi hem Kur'ân bilgisi hem de katiplik yönü ile öne çıkan bir sahabinin de şahsî mushafı olması tabiidir.⁵ Ancak Hz. Ali tarafından imla edilen bir mushaf var ise bu mushafın akıbetinin ne olduğu da doğal olarak merak edilmektedir. Bununla ilgili olarak iki görüş öne çıkmaktadır. Birinci görüşe göre mushaf, Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan'a intikal etmiş, onun çocukları da birbirlerine miras bırakmışlardır.⁶ İkinci görüşe göre ise -bu görüşün sahibi Şîa'dır- mushaf, Şîa imamları arasında tevârüs etmiş ve şu anda gaybette olan 12. imamın yanındadır. O zuhur ettiği zaman mushafı halka sunacaktır.⁷ Kaynaklarda açıkça ifade edilmese de mevcut bilgilere göre buraya başka bir makul görüş daha ilave edebiliriz. Yukarıda belirttiğimiz üzere birçok sahabeyle ait şahsi mushaf bulunmakta iken Hz. Ali gibi bir şahsın da hususi bir mushafa sahip olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak bu mushaf, - Hz. Ali'nin de desteklediği- Hz. Osman döneminde gerçekleştirilen istinsah faaliyetinden sonra, şahsi mushafların yakılmasına dair verilen emrin akabinde yakılmış, yok edilmiş olmalıdır. İhtimaldir ki bugün Hz. Ali'ye ait mushafa dair verilen bilgiler, yakılmadan önceki mevcut mushafın özelliklerine istinâd etmektedir.

1 Zencânî, Ebû Abdullah (ö. 1941), **Tarihü'l-Kur'ân**, 3. Bs., Müessesetü'l-A'lemi li'l-Matbuat, Beyrut, 1969, s. 22.

2 İbn Sad, et-Tabakâtü'l-Kübra, C. II, s. 245-246.

3 Mustafa Öztürk, “**Hz. Ali ve Hz. Fâtıma'ya Nisbet Edilen Mushafların Mahiyeti**”, s. 23.

4 İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, s.85-88.

5 Mustafa Öztürk, “**Hz. Ali ve Hz. Fâtıma'ya Nisbet Edilen Mushafların Mahiyeti**”, s. 27; Tayyar Altıkulaç, “Hz. Ali ve İlk Mushaf Nüshaları”, **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darulfunun İlahiyat]**, 2012, sayı: 21, s. 7.

6 İbnü'n-Nedim, el-Fihrist, s. 42.

7 Muhammed Bakır b. Muhammed Taki b. Maksud Ali Meclisî (ö. 1110/1698), **Biharü'l-Envari'l-Câmia li-Düreri Ahbari'l-Eimmeti'l-Ethar**, 2. bs., Müessesetü'l-Vefa, Beyrut, 1983, c. XCII, s. 54.

Mushafın Özellikleri: Hz. Ali'nin yazdığı kabul edilen mushaf ile ilgili özellikler şunlardır:¹

1-Hz. Ali Mushaf'ı, nüzul tertibine göre imla edilmiştir.²

2- Bazı ayetlerin tefsiri yer almaktadır.³

3- Mushaf'ta önce nesh edilen ayetler, sonra nesh edenler; önce Mekkî, sonra Medenî ayetler yazılmıştır.

4-Hem muhkem hem müteşabih ayetleri ihtiva etmektedir.

5-Hz. Peygamberin harf harf okuduğu şekilde imla edilmiştir.

6-Ümmetin içindeki çirkinlik ve rezilliklerden bahsedilmektedir.

7-Mushaf büyüklük bakımından 70 zira‘ uzunluğundadır.

Bu özellikler içerisinde en muteber ve sıhhatli kabul edileni, Suyûtî tarafından da ifade edilen; mushafın nüzul tertibine göre imla edilmiş olduğudur. Bunun dışında Hz. Ali'nin yazdığı iddia edilen Mushaf'a dair sayılan bu özelliklerin birçoğu, gerçekten uzak, “hayal ürünüdür”.⁴

Buraya kadar aktarmış olduğumuz bilgiler göstermektedir ki, Hz. Ali'nin mushaf cem ettiğine dair bilgilerin sıhhati ve içeriği tartışmalıdır.⁵ Hz. Ali'nin yaptığı cem‘ işini kimi alimler gerçek manada Kur’ân’ı cismen bir araya getirme olarak anlamışken, kimileri ise “جمع” kelimesinin ezberlemek manasına geldiğini ve Hz. Ali'nin de Kur’ân’ı ezbere hatmettiğini ifade etmişlerdir. İlk görüşün sahiplerine itibar edip Hz. Ali tarafından bir mushaf vücuda getirildiğini kabul ettiğimiz takdirde, bu mushafın akıbetinin ne olduğu sorunu ortaya çıkmaktadır. Eldeki bilgiler, bu sorunu

1 Ziya Şen, **Şîa'nın Kıraatlere ve Kur'ân Tarihine Bakışı**, s. 221-224.

2 Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, s. 130-137; Ziya Şen, **Şîa'nın Kıraatlere ve Kur'ân Tarihine Bakışı**, s. 221.

3 Zencânî, **Tarihü'l-Kur'ân**, s. 26; Ziya Şen, **Şîa'nın Kıraatlere ve Kur'ân Tarihine Bakışı**, s. 222.

4 Ziya Şen, **Şîa'nın Kıraatlere ve Kur'ân Tarihine Bakışı**, s. 224.

5 Hayrettin Öztürk, **Ebedi Mucize Kur'ân**, Ensar Yayınları, 5. bs., İstanbul, 2011, s. 114.

çözmek için yeterli değildir. “Mushaf”ın Hz. Hasan ve onun çocukları arasında tevarüs ettiği”, “imamların birbirine aktarması ile 12. imam nezdinde olup imam zuhur ettiği zaman halka sunacağı” şeklindeki rivayetler, Şîa tarafından öne sürülen ve muteber olmayan iddialardır. Bize göre bu konuda kabule şayan olan en makul görüş; Hz. Ali tarafından şahsi bir mushaf yazılmış, ancak Hz. Osman döneminde yapılan istinsah faaliyetinden sonra diğer hususi mushaflar gibi yok edilmiştir. Bilmekteyiz ki Hz. Ali, Hz. Osman’ın yaptığı istinsah faaliyetine ve sonrasındaki şahsi mushafların yakılması emrine karşı çıkmamıştır. Aksine Hz. Ali’nin Hz. Osman’ı desteklediğini gösteren, “Osman’ın yerine ben olsaydım ben de aynı şeyi yapardım” şeklindeki ifadesine birçok kaynakta yer verilmiştir.¹ Yine Hz. Ali’nin söylediği ifade edilen şu sözleri de hususi mushafını yakmama olasılığını ortadan kaldırmaktadır: “Ey insanlar! Osman hakkında haksızlık etmeyin. Gerek onun yazdırdığı mushaflar hakkında gerekse bunların dışındakilerin yakılmasını emretmesi konusunda ancak hayır söyleyin. Allah’a and olsun ki onun mushaflar konusunda yaptığı iş, içimizden bir topluluğun görüşü doğrultusunda yapılandan başka bir şey değildir.”²

Bütün bunlara göre TİEM 458 nr. Mushaf’ın Hz. Ali’ye nispetini nasıl değerlendirmemiz gerekecektir? Yukarıda ifade ettiğimiz gibi şayet böyle bir mushaf var idiyse, muhtemelen özel mushafların yakılma emri sonrası yok edilmiş olmalıdır. Hz. Ali’nin -halifeyi destekleyen beyanına rağmen- mushafı yakmadığı varsayıldığı takdirde, mushafın sahip olduğu özelliklerin tetkiki önem arz ediyor ki, yukarıda saydığımız özelliklerin hiçbirisinin TİEM 458 nr. Mushaf’ta bulunmadığını söyleyebiliriz. TİEM 458 numaralı Mushaf, bugün birçok İslam beldesinde ve ülkemizde basımı yapılan mushaflardan tertip olarak en ufak bir farklılığa sahip değildir. Sayfa, ayet bakımından tam anlamıyla eksiksiz bir mushaftır ki bu takdirde, Hz. Ali tarafından yazıldığının kabul edilmesi mümkün görünmemektedir. Bu sebeple TİEM 458 nr. mushaf’ın -3. bölümde işaret edeceğimiz üzere- Hz. Osman’ın istinsah ettirip Basra’ya gönderdiği Mushaf’tan kopya edilerek yazılan mushaflardan olduğunu tahmin etmekteyiz.

1 İbn Ebi Davud, **Kitabü’l-Mesahif**, 12; İbn Kesir, **Fedailü’l-Kur’an**, 18; Ebu Şâme, **el-Mürşidü’l-Vecîz**, s. 53-54; İbnü’l-Cezerî, **en-Neşr**, I, 8.

2 İbn Ebi Davud, **Kitabü’l-Mesahif**, 22.

Bu veriler neticesinde kimin, hangi amaç ile bu Mushaf'a "Hz. Ali'nin yazdığı"na dair ifadeyi eklediği sorusu -tabi olarak- akla gelmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu ibarenin yazısı, diğer sayfalardaki yazı karakteri ile aynıdır. Sayfadaki yazılar çoğunlukla silinmiş olmasına rağmen, bu yazının daha okunaklı olması, sonradan eklenmiş olma ihtimalini gündeme getirir de aynı yazı karakterine sahip olması bu ihtimali zayıflatmaktadır. Bu sebeple ya Mushaf'ın katibi tarafından yazılmış ya da -düşük ihtimalle- Mushaf imlasından yakın bir zaman sonra aynı hattı taklit edebilen bir kişi tarafından eklenmiş olmalıdır. Burada cevap bulunması gereken daha önemli sorun; neden böyle bir ibare eklenme ihtiyacı hissedildi? Bu konu hakkında ne yazık ki hiçbir bilgiye sahibi değiliz. Fakat burada zihne düşen ilk ihtimal, bu işin siyasi saikler neticesinde meydana geldiğidir. Konu Hz. Ali olunca da Şîa mensubu/mensuplarının dahli akla gelmektedir. Hz. Ali'ye ait bir mushafın varlığı ve özellikleri ile ilgili bilgilerin hemen hepsinin Şîi kaynaklarda bulunması, hatime sayfasında da Şîîlerin Hz. Ali hakkında kullandığı ifadelerle benzer nitelikte medhiyelerin mevcudiyeti, bu ihtimali destekler mahiyettedir. İlk dönemlere ait olan bu mushaf, Hz. Ali taraftarı olan katibi tarafından Hz. Ali'ye nispet edilerek, Şîi kaynaklardaki iddiaları ispatlanması amaçlanmış veya katip, yazmış olduğu mushafı halk nezdinde kıymetlendirme adına bu ibareyi eklemiş olabilir.

Mushaf'ın, Hz. Ali tarafından yazıldığını ifade eden cümlelerin sonradan eklenmiş olduğunu varsaydığımızda ise şu ihtimal akla gelmektedir: TIEM 458, -kıraat ile ilgili kısımda işaret edeceğimiz üzere- Basra bölgesine ait olduğunu düşündüğümüz ve senedi Hz. Ali'ye dayanan Ebu Amr kıraatine göre imla edilmiş bir Mushaf'tır. Bununla birlikte Hz. Ali'nin kûfi hattın mucidi ve en iyi uygulayan kişilerden biri olduğunun bilinmesi, Mushaf'ın imla edilmesinden sonra eline geçen kişilerce Hz. Ali'ye nispet edilmesine vesile kılınmış ve bu ifade eklenmiş olabilir.

1.4. TIEM 458 Nr. Mushaf'ın Tarihlendirilmesi

Erken dönemlere ait bütün mushaflar gibi TIEM 458 nr. Mushaf'ın, tespiti gereken en önemli konularından biri tarihlendirilmesidir. Müslümanlar olarak "bize" ait olan mushafların incelemesi ve tarihlendirilmesi konusunda ülkemizde, yakın

tarikhlerde Tayyar Altıkulaç tarafından yapılan bazı kadim mushafların neşri ve iki yüksek lisans tezi dışında çalışma olmadığını giriş bölümünde ifade etmiştik. Buna karşın “bize ait” mushaflar, “bizden olmayan” Batılılar tarafından en ince ayrıntısına kadar tahkik edilmiş, halen de araştırılmaya devam edilmektedir. Kadim mushaflar üzerine Batılılar tarafından ciddi bir literatür oluşturulmuş, yüzlerce makale, kitap neşri yapılmıştır.

Erken dönem mushafların tarihlendirilmesi için kullanılabilen üç yöntem olduğunu ifade edebiliriz. Bunların başında, mushafa ait tarih bilgisi içeren temlik kaydı, vakfiye bilgisi gelir. Burada mushafın imla edildiği tarihe dair bilgi var ise, diğer yöntemlere ihtiyaç duyulmadan mushaf tarihi belirlenebilir.¹ Hakkında herhangi bir kayıt mevcut olmayan mushaflar için ise, bugün Batılıların tarihlendirme için yaygın olarak kullandığı Carbon 14 testi uygulanabilmektedir. Bu test ile metnin yazılı olduğu malzemenin yaşı, dolayısıyla -yaklaşık olarak- metnin yazım tarihi de tespit edilebilmektedir.² Bu yöntem kullanılmadığında veya bununla beraber uygulanan bir metot daha vardır ki bu da metin tahlilidir. Metin tahlili, ortografi ve paleografi olmak üzere iki kısımdan müteşekkildir: Ortografi, imla kuralları ile ilgili ilim dalı iken paleografi bir dilin yazısında harflerin şekli ve noktaların yerleştirilmesi ile ilgilenir.³

Zikrettiğimiz bu yöntemleri sırasıyla TIEM 458’i tarihlendirme maksadıyla tetkik ettik: Bu Mushaf’a ait herhangi bir tarih, yazar, dönem bilgisi içeren temlik kaydı veya vakfiyeye ulaşamadık. Elimizde Mushaf’a dair bilgi içeren tek bilgi kaynağı, Müze’nin envanter defteridir. Defterde Mushaf’ın tarihine dair bulunan tek bilgi de 1914 yılında Ayasofya Kütüphanesinden Müze’ye gelmiş olduğudur. Bununla beraber daha önce zahriyye sayfasında da değindiğimiz gibi Osmanlı padişahları 2. Bayezid ve 1. Mahmud’un mühürleri bulunmaktadır. Mushaf’ın Osmanlı’ya ne zaman intikal ettiğini tespit edebilmek için bu mühürlerin sahibi padişahların devri başta

1 Örneğin; İbnü’l-Bevvâb Mushafı, Chester Beatty Kütüphanesi, Dublin. Bilgi için: Betül Özdirek, “İbnü’l-Bevvâb Mushafı ve İmlâ Yapısı”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.

2 Ayrıntılı bilgi için bk.; M. Saifullah, Abdullah David Ghali Adi, Radyokarbon (Carbon-14) Tarihleme Yöntemi ve Kur’ân Yazmaları, Çev: Mehmet Dağ, **Bilimname: Düşünce Platformu**, 2007/2, cilt: V, sayı: 13, s. 175-192.

3 Muhammed Mustafa el-A’zamî, **Kur’an Tarihi**, s. 183; Mübahat S. Kütüköğlu, “Paleografya”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2007, C. XXXIV, s. 153.

olmak üzere tüm Osmanlı arşivini taradık. İlgili olabileceğini düşündüğümüz yüzlerce evrakı inceledik. Ancak ne yazık ki bu araştırmanın nihayetinde TİEM 458 ile ilgili en ufak bir bilgiye ulaşamadık.

Carbon 14 testi marifetiyle Mushaf'ı tarihlendirebilmek için, TÜBİTAK bünyesindeki Marmara Araştırma Merkezi/Yer ve Deniz Bilimleri Enstitüsü'ne bağlı laboratuvar idaresine test için başvuruda bulunduk: Testin uygulanabilmesi için Mushaf'ın farklı yerlerinden yaklaşık 10 mg'lık parçalar alınması, bu parçaların Müze'deki ilgili uzmanlar tarafından alınıp laboratuvara ulaştırılması gerektiğine dair bilgi verildi. Bunun üzerine, Mushaf'a Carbon 14 testi yapılmasına dair talebimizi bu bilgilerin de dahil olduğu bir dilekçe ile Müze yönetimine ilettik. Fakat bu testin gerçekleştirilebilmesi için Mushaf'tan parça/parçalar alınması gerektiği, bu yöntem sebebiyle Mushaf'ın zarar göreceği endişesi ile Müze Müdürlüğü tarafından gerekli izin verilmedi. Müze idaresince tarafıma verilen cevabı içeren metin şu şekildedir:

"İlgi başvurunuz ile Müzemiz koleksiyonundaki 458 envanter numaralı Hz. Ali Mushaf'ı ile ilgili İstanbul Üniversitesi bünyesinde hazırlamakta olduğunuz doktora tezi çalışması kapsamında söz konusu eser üzerinde yaş tayini yapılmasına yönelik olarak Carbon 14 testi uygulatmak ve bu testin yapılması için eserin bir veya birkaç yerinden yaklaşık 10 mg'lık parça veya parçalar alınması talep edilmiştir.

Söz konusu testin yapılabilmesi için eser üzerinden parça veya parçaların alınması gerektiğinden talebiniz Müdürlüğümüzce uygun değerlendirilmemektedir."

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi Müdürlüğü

Sayı : 85572312-154.01-E.657825
Konu : Fatih CANKURT'un Carbon 14 Testi Uygulaması için
İzin

07.08.2019

Sayın Fatih CANKURT

İlgi : 29.07.2019 tarihli dilekçeniz.

İlgi başvurunuz ile Müzemiz koleksiyonundaki 458 envanter numaralı Hz. Ali Mushafı ile ilgili İstanbul Üniversitesi bünyesinde hazırlamakta olduğunuz doktora tezi çalışması kapsamında söz konusu eser üzerinde yaş tayini yapılmasına yönelik olarak Carbon 14 testi uygulamak ve bu testin yapılması için eserin bir veya bir kaç yerinden yaklaşık 10 mg'lık parça veya parçalar alınması talep edilmiştir.

Söz konusu testin yapılabilmesi için eser üzerinden parça veya parçaların alınması gerektiğinden talebiniz Müdürlüğümüzce uygun değerlendirilmemektedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-imzalıdır
Seracettin ŞAHİN
Müze Müdürü

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza kanunu gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Binbirdirek Mah. Atmeydanı Sokak No: 12 Posta Kodu: 34122 -
Sultanahmet/İSTANBUL
Telefon: (212) 518 18 05 Belgegeçer: (212) 518 18 07
www.tiem.gov.tr - tiem@tiem.gov.tr

Bilgi için: Yağmur ESGİDİR
Sürekli İşçi

Carbon 14 testini Mushaf'a uygulayabilme imkanı söz konusu olmayınca tarihlendirme için tek yöntem olarak metin tahlili kalmıştır. Bu kısımda, metin tahlili başlığı altında kullanılan metotlar üzerinden Mushaf'ı tarihlendirmeye çalışacağız.

Metin tahlilinin ortografi ve paleografi olmak üzere iki ayağı olduğunu ifade etmiştik. Paleografi harflerin yazılış biçimini incelerken, harflere hareke için konulan noktalar, durak, tahmis, taşir işaretleri, sure başları, satır sayısı, satır genişliği gibi unsurların tamamı ortografi kapsamındadır.¹ Esas itibariyle ortografi ile ilgili olan bu başlıkları 1. ve 2. kısımda incelemiştik: Sayfa ortası ve kenarlarında bulunan tahmis-

1 Muhammed Mustafa el-A'zamî, **Kur'an Tarihi**, s. 183; Mübahat S. Kütüköğlu, "Paleografya", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2007, C. XXXIV, s. 153.

taşir işaretleri gibi tezyinî unsurların, Mushaf'ın imlasından çok sonraki zamana; Memlûk dönemine (14. yüzyıl) ait olduğunu belirtmiş; harekeleme için konulan kırmızı noktaların Halil b. Ahmed'den (ö. 175) önceki bir zamana işaret ettiğini söylemiştik. Burada da bilhassa paleografi, harflerin yazılışı üzerinden tahlil yapmaya ve Mushaf için yaklaşık bir tarih belirlemeye gayret edeceğiz.

Daha önce zikrettiğimiz gibi, kadim mushafları tarihlendirme üzerine Batı'da ciddi bir literatür oluşmuş, özellikle metin tahlili alanında Fransız müsteşrik François Déroche¹ bir otorite olarak kabul edilmiştir. Tarihlendirme ile ilgili hemen her çalışmada Déroche ve eserlerine atıf yapılmaktadır. Mezkur çalışmalarda, özellikle Alman müsteşrik Graf von Bothmer ve Gerd R. Puin tarafından başlatılıp Déroche tarafından geliştirilen imla şekline göre tarihlendirme şablonuna atıfta bulunmaktadır.²

Söz konusu şablon için Déroche, başta Fransa Millî Kütüphanesi (Bibliothèque nationale de France) olmak üzere farklı koleksiyonlarda bulunan, h. I-IV. asırlarda imla edilmiş mushafları incelemiştir. Bu mushafları, sayfadaki satır sayısı, satır genişliği, harf ve hareke noktaları, sure başları ve paleografik özellikleri yönünden incelemiş, A, B, C, D, E, F şeklinde 6 gruba ayırarak bir şablon oluşturmuştur. Bu 6 grubu da -A, E ve F grupları hariç- kendi içinde I, II, III gibi kısımlara taksim etmiştir.³ Söz konusu grupları birbirinden ayıran en temel ölçüt, mushafların imlasında kullanılan harflerin yazım şekilleridir. Bu tasnifin temel mantığı, hat sanatında selefi taklidin temel esaslardan kabul edilmesi,⁴ bu sebeple de yazı karakteri benzer olan mushafların aynı dönemde yazılmış olması gerektiğidir. Bu sayede mushafların tarihi de kolay bir şekilde tespit edilebilecektir.⁵ Biz de Déroche tarafından oluşturulup büyük kabul gören bu şablona göre TİEM 458'deki harfleri tetkik edecek, aynı

¹ Prof. Dr., Collège de France.

² Efim A. Rezvan, "The Data-Base On Early Qur'an MSS: New Approach To The Text History Reconstruction", s. 3.3.4; Alain George, "Coloured Dots and the Question of Regional Origins in Early Qur'ans", 97; Adam Bursi, "Connecting the Dots: Diacritics, Scribal Culture, and the Qur'ân in the First/Seventh Century," *Journal of the International Qur'anic Studies Association*, 3, 2018, s. 5.

³ François Déroche, *The Abbasid Tradition*, s. 35-37.

⁴ Efim A. Rezvan, "The Data-Base On Early Qur'an MSS: New Approach To The Text History Reconstruction" s. 3.3.5.

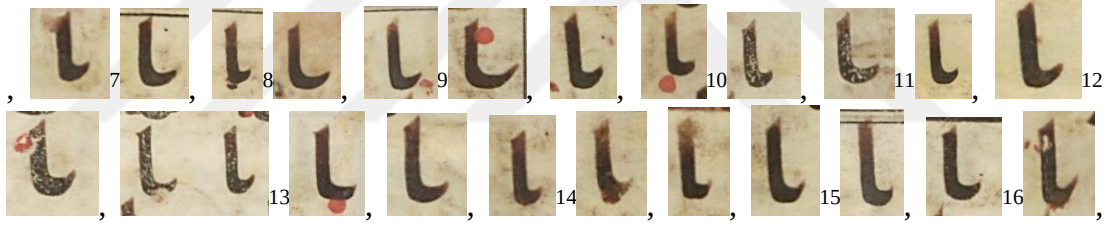
⁵ François Déroche, *The Abbasid Tradition*, s. 14-16.

zamanda ulaşabildiğimiz diğer erken dönem mushaflar ile mukayese yaparak tarihlendirme konusunda bir sonuç çıkarmaya çalışacağız.

Déroche, 9 temel harf iskeleti üzerinde toplam 13 harfin imla şekline göre grupları belirlemiştir. Bular; elif (ل), cîm/hâ/hâ (خ/ح/ج), tâ/zâ (ظ/ط), ayn/ğayn (غ/ع), kâf (ق), mim (م), nun (ن), hâ (ه), lamelif (لا) harfleridir. Bu harflerin bazılarını sadece müstakil yazımı ile ele alırken, bazılarını ise başta, ortada ve sonda yazılışları ile tasnife dahil etmiştir.¹ Burada öncelikle Déroche'un kullandığı tasnifi esas alarak TIEM 458'deki harflerin yazılışlarını küçük görüntüler ile tespit edecek, sonrasında bu yazım şekillerinin hangi gruba uyum gösterdiğini belirlemeye gayret edeceğiz.

Elif (ل) Harfinin Yazımı

Déroche, elif (ل) harfinin sadece müstakil yazımını esas alarak mushafları incelemiştir:²

¹ François Déroche, *The Abbasid Tradition*, s. 38-46.

² François Déroche, *The Abbasid Tradition*, s. 38-46.

3 TIEM 458/4a.

4 TIEM 458/4b.

5 TIEM 458/34b.

6 TIEM 458/49b.

7 TIEM 458/66b.

8 TIEM 458/80b.

9 TIEM 458/94a.

10 TIEM 458/110b.

11 TIEM 458/116b.

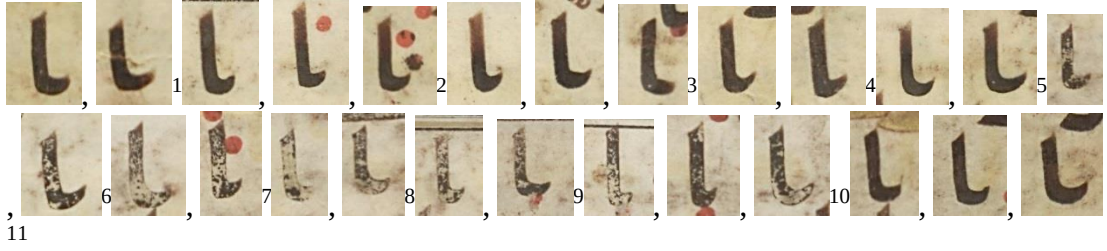
12 TIEM 458/129b.

13 TIEM 458/137b.

14 TIEM 458/146a.

15 TIEM 458/162b.

16 TIEM 458/182b.

Cîm/Hâ/Hâ (ح/ح/ح) Harflerinin Yazımı

Aynı şekle sahip olup noktaları ile birbirinden ayrılan cîm/hâ/hâ (ح/ح/ح) harflerini Déroche, kelime başındaki ve kelime ortasındaki yazılışlarını dikkate alarak incelemiştir.¹²

Bu harfler TİEM 458'de, kelime başında şu şekillerde yazılmıştır:

1 TİEM 458/200b.

2 TİEM 458/218b.

3 TİEM 458/235a.

4 TİEM 458/252a.

5 TİEM 458/268b.

6 TİEM 458/284b.

7 TİEM 458/304b.

8 TİEM 458/317b.

9 TİEM 458/333b.

10 TİEM 458/355b.

11 TİEM 458/371a.

¹² François Déroche, *The Abbasid Tradition*, s. 38-46.

13 TİEM 458/4a.

14 TİEM 458/4b.

15 TİEM 458/35a.

16 TİEM 458/49b.

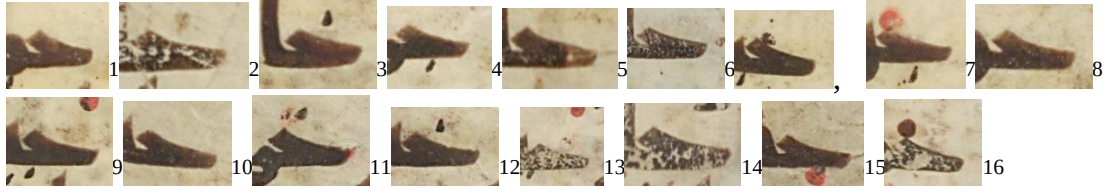
17 TİEM 458/66a.

18 TİEM 458/80b.

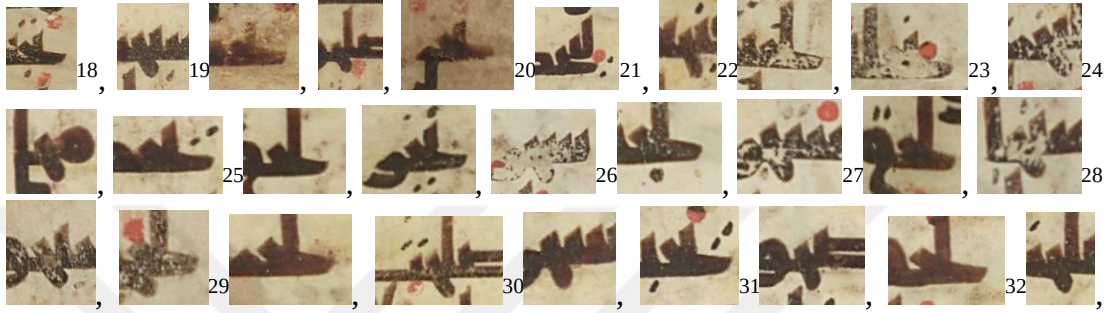
19 TİEM 458/95b.

20 TİEM 458/110b.

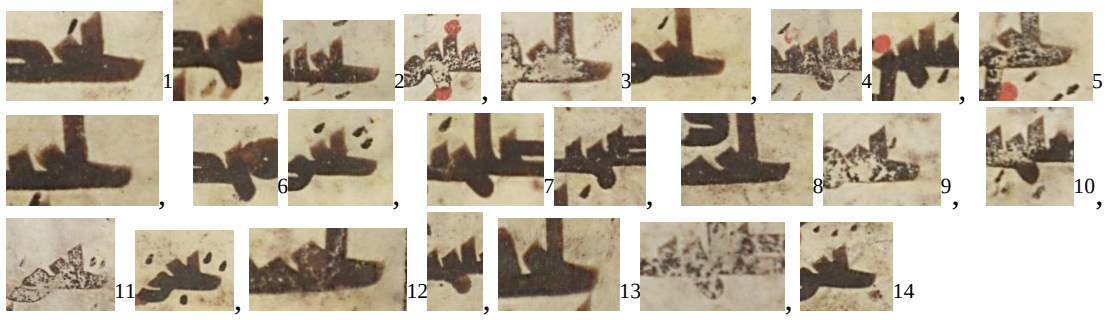
21 TİEM 458/116b.

Cîm/hâ/hâ (خ/ح/ج) harfleri kelime ortasında şu şekillerde yazılmıştır:

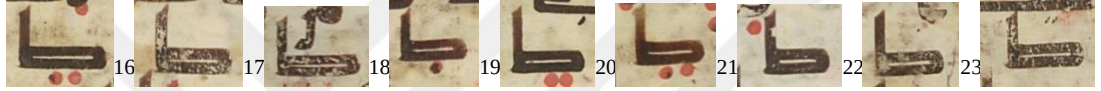
- 1 TİEM 458/129b.
- 2 TİEM 458/137b.
- 3 TİEM 458/146a.
- 4 TİEM 458/182b.
- 5 TİEM 458/162b.
- 6 TİEM 458/200a.
- 7 TİEM 458/218b.
- 8 TİEM 458/235a.
- 9 TİEM 458/268b.
- 10 TİEM 458/252a.
- 11 TİEM 458/284a.
- 12 TİEM 458/304a.
- 13 TİEM 458/317b.
- 14 TİEM 458/333b.
- 15 TİEM 458/371a.
- 16 TİEM 458/355b.
- 17 TİEM 458/4a.
- 18 TİEM 458/6b.
- 19 TİEM 458/6b.
- 20 TİEM 458/4b.
- 21 TİEM 458/34a.
- 22 TİEM 458/37a.
- 23 TİEM 458/49b.
- 24 TİEM 458/49a.
- 25 TİEM 458/66a.
- 26 TİEM 458/80b.
- 27 TİEM 458/95b.
- 28 TİEM 458/110b.
- 29 TİEM 458/116b.
- 30 TİEM 458/129b.
- 31 TİEM 458/137a.
- 32 TİEM 458/146a.

Tâ/Zâ (ط/ظ) Harflerinin Yazımı

Mushafları tarihlendirme için Déroche, tâ/zâ (ط/ظ) harflerinin müstakil ve kelime sonundaki yazılış şekillerini dikkate almıştır.¹⁵

TİEM 458’de tâ/zâ (ط/ظ) harflerinin müstakil yazım şekilleri şu şekildedir:

1 TİEM 458/182b.

2 TİEM 458/200b.

3 TİEM 458/162a.

4 TİEM 458/218b.

5 TİEM 458/235a.

6 TİEM 458/252a.

7 TİEM 458/268b.

8 TİEM 458/284a.

9 TİEM 458/304b.

10 TİEM 458/306b.

11 TİEM 458/317b.

12 TİEM 458/333a.

13 TİEM 458/371a.

14 TİEM 458/355b.

¹⁵ François Déroche, **The Abbasid Tradition**, s. 38-46.

16 TİEM 458/69b.

17 TİEM 458/97b.

18 TİEM 458/81a.

19 TİEM 458/114a.

20 TİEM 458/131b.

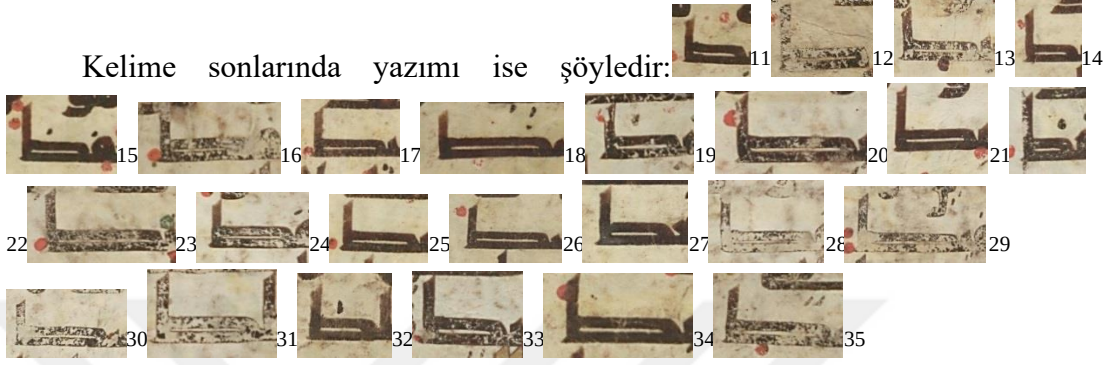
21 TİEM 458/141b.

22 TİEM 458/150a.

23 TİEM 458/164b.

Kelime sonlarında yazımı ise şöyledir:

- 1 TİEM 458/184b.
- 2 TİEM 458/207b.
- 3 TİEM 458/221a.
- 4 TİEM 458/238a.
- 5 TİEM 458/378b.
- 6 TİEM 458/324b.
- 7 TİEM 458/355a.
- 8 TİEM 458/308b.
- 9 TİEM 458/335a.
- 10 TİEM 458/284a.
- 11 TİEM 458/20b.
- 12 TİEM 458/4b.
- 13 TİEM 458/39a.
- 14 TİEM 458/67a.
- 15 TİEM 458/53b.
- 16 TİEM 458/84b.
- 17 TİEM 458/113a.
- 18 TİEM 458/95b.
- 19 TİEM 458/117b.
- 20 TİEM 458/130a.
- 21 TİEM 458/140a.
- 22 TİEM 458/150a.
- 23 TİEM 458/164b.
- 24 TİEM 458/234b.
- 25 TİEM 458/183a.
- 26 TİEM 458/202a.
- 27 TİEM 458/236a.
- 28 TİEM 458/268a.
- 29 TİEM 458/304b.
- 30 TİEM 458/255b.
- 31 TİEM 458/285b.
- 32 TİEM 458/356a.
- 33 TİEM 458/376a.
- 34 TİEM 458/320b.
- 35 TİEM 458/336b.

Ayn/Ġayn (Ġ/Ġ) Harflerinin Yazımı

Ayn/Ġayn (Ġ/Ġ) harfleri için başta/ortada/sonda olmak üzere 3 şekilde yazım dikkate alınmıştır.¹

TİEM 458’de kelime başındaki yazılış şekiller şu şekildedir:

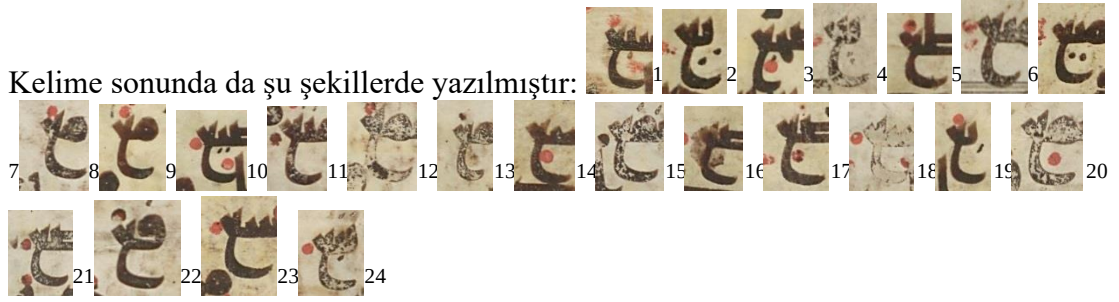
¹ François Déroche, *The Abbasid Tradition*, s. 38-46.

- 2 TİEM 458/4a.
- 3 TİEM 458/173b.
- 4 TİEM 458/4b.
- 5 TİEM 458/16b.
- 6 TİEM 458/34b.
- 7 TİEM 458/67b.
- 8 TİEM 458/53b.
- 9 TİEM 458/82b.
- 10 TİEM 458/94a.
- 11 TİEM 458/113b.
- 12 TİEM 458/117b.
- 13 TİEM 458/140b.
- 14 TİEM 458/150b.
- 15 TİEM 458/130b.
- 16 TİEM 458/167b.
- 17 TİEM 458/184b.
- 18 TİEM 458/239b.
- 19 TİEM 458/206b.
- 20 TİEM 458/218b.
- 21 TİEM 458/284a.
- 22 TİEM 458/318b.
- 23 TİEM 458/308b.
- 24 TİEM 458/265b.
- 25 TİEM 458/268b.
- 26 TİEM 458/333a.
- 27 TİEM 458/355a.
- 28 TİEM 458/372b.

Ayn/ğayn (ġ/ġ) harfleri kelime ortasında şöyle yazılmıştır:

-
- 1 TİEM 458/4a.
 - 2 TİEM 458/25a.
 - 3 TİEM 458/4b.
 - 4 TİEM 458/34b.
 - 5 TİEM 458/67b.
 - 6 TİEM 458/53b.
 - 7 TİEM 458/82b.
 - 8 TİEM 458/94a.
 - 9 TİEM 458/113b.
 - 10 TİEM 458/117b.
 - 11 TİEM 458/140b.
 - 12 TİEM 458/150b.
 - 13 TİEM 458/130b.
 - 14 TİEM 458/167b.
 - 15 TİEM 458/184a.
 - 16 TİEM 458/304a.
 - 17 TİEM 458/318b.
 - 18 TİEM 458/218b.
 - 19 TİEM 458/235a.
 - 20 TİEM 458/268b.
 - 21 TİEM 458/206b.
 - 22 TİEM 458/287a.
 - 23 TİEM 458/333a.
 - 24 TİEM 458/378b.
 - 25 TİEM 458/355b.
 - 26 TİEM 458/267b.

Kâf (ق) Harfinin Yazımı

Déroche tarafından kâf (ق) harfı için kelime sonundaki yazım şekli dikkate alınmış²⁵ olmakla birlikte, hemen hemen aynı şekle sahip oldukları için hem müstakil yazım hem de kelime sonundaki yazımına burada yer vereceğiz.

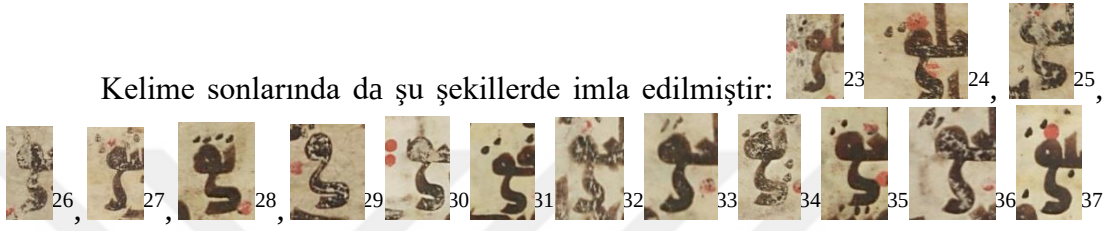
-
- 1 TIEM 458/6b.
 - 2 TIEM 458/34b.
 - 3 TIEM 458/53b.
 - 4 TIEM 458/67b.
 - 5 TIEM 458/83b.
 - 6 TIEM 458/95b.
 - 7 TIEM 458/113b.
 - 8 TIEM 458/119a.
 - 9 TIEM 458/140b.
 - 10 TIEM 458/150b.
 - 11 TIEM 458/130a.
 - 12 TIEM 458/170a.
 - 13 TIEM 458/184b.
 - 14 TIEM 458/235a.
 - 15 TIEM 458/269a.
 - 16 TIEM 458/202a.
 - 17 TIEM 458/252a.
 - 18 TIEM 458/285b.
 - 19 TIEM 458/218b.
 - 20 TIEM 458/304b.
 - 21 TIEM 458/355b.
 - 22 TIEM 458/372b.
 - 23 TIEM 458/333a.
 - 24 TIEM 458/317b.

²⁵ François Déroche, *The Abbasid Tradition*, s. 38-46.

Müstakil yazımı şu şekillerdedir:

Kelime sonlarında da şu şekillerde imla edilmiştir:

-
- 1 TİEM 458/39b.
 - 2 TİEM 458/40a.
 - 3 TİEM 458/8a.
 - 4 TİEM 458/53b.
 - 5 TİEM 458/84a.
 - 6 TİEM 458/96b.
 - 7 TİEM 458/116b.
 - 8 TİEM 458/135a.
 - 9 TİEM 458/151b.
 - 10 TİEM 458/171b.
 - 11 TİEM 458/183b.
 - 12 TİEM 458/202b.
 - 13 TİEM 458/219a.
 - 14 TİEM 458/247b.
 - 15 TİEM 458/254b.
 - 16 TİEM 458/304a.
 - 17 TİEM 458/317b.
 - 18 TİEM 458/268b.
 - 19 TİEM 458/336b.
 - 20 TİEM 458/359a.
 - 21 TİEM 458/376a.
 - 22 TİEM 458/284b.
 - 23 TİEM 458/36a.
 - 24 TİEM 458/6b.
 - 25 TİEM 458/7b.
 - 26 TİEM 458/8a.
 - 27 TİEM 458/10a.
 - 28 TİEM 458/22b.
 - 29 TİEM 458/22a.
 - 30 TİEM 458/67b.
 - 31 TİEM 458/53b.
 - 32 TİEM 458/84b.
 - 33 TİEM 458/96b.
 - 34 TİEM 458/114b.
 - 35 TİEM 458/119b.
 - 36 TİEM 458/130a.
 - 37 TİEM 458/140b.

Mîm (م) Harfinin Yazımı

Mîm (م) harfinin kelime ortasında ve kelime sonundaki yazılış şekilleri, Déroche tarafından tarihlendirmede esas alınmıştır.¹⁵

Kelime ortasında şu şekillerde imla edilmiştir:

1 TiEM 458/153a.

2 TiEM 458/170a.

3 TiEM 458/182b.

4 TiEM 458/284b.

5 TiEM 458/201b.

6 TiEM 458/219b.

7 TiEM 458/236b.

8 TiEM 458/304b.

9 TiEM 458/253b.

10 TiEM 458/318b.

11 TiEM 458/333a.

12 TiEM 458/268b.

13 TiEM 458/373b.

14 TiEM 458/355b.

¹⁵ François Déroche, *The Abbasid Tradition*, s. 38-46.

16 TiEM 458/4a.

17 TiEM 458/4b.

18 TiEM 458/53b.

19 TiEM 458/67b.

20 TiEM 458/84b.

21 TiEM 458/96b.

22 TiEM 458/119b.

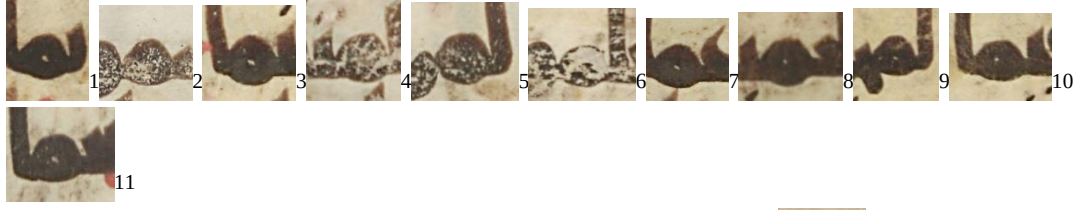
23 TiEM 458/114b.

24 TiEM 458/130b.

25 TiEM 458/140b.

26 TiEM 458/151a.

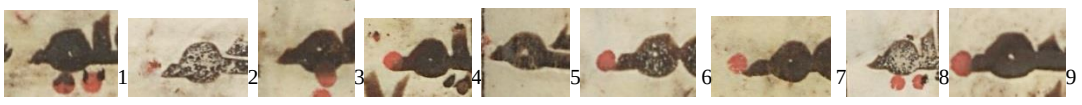
27 TiEM 458/170b.

Kelime sonlarında yazım şekilleri de şöyledir:

-
- 1 TİEM 458/189b.
 - 2 TİEM 458/207a.
 - 3 TİEM 458/231b.
 - 4 TİEM 458/247b.
 - 5 TİEM 458/267b.
 - 6 TİEM 458/325b.
 - 7 TİEM 458/270b.
 - 8 TİEM 458/339b.
 - 9 TİEM 458/355a.
 - 10 TİEM 458/288b.
 - 11 TİEM 458/378b.
 - 12 TİEM 458/4a.
 - 13 TİEM 458/4b.
 - 14 TİEM 458/36a.
 - 15 TİEM 458/53b.
 - 16 TİEM 458/67b.
 - 17 TİEM 458/76a.
 - 18 TİEM 458/77b.
 - 19 TİEM 458/84b.
 - 20 TİEM 458/96b.
 - 21 TİEM 458/119b.
 - 22 TİEM 458/114b.
 - 23 TİEM 458/130b.
 - 24 TİEM 458/140b.
 - 25 TİEM 458/151a.
 - 26 TİEM 458/170b.
 - 27 TİEM 458/189b.
 - 28 TİEM 458/207a.
 - 29 TİEM 458/231b.

Nûn (ن) Harfinin Yazımı

Nûn (ن) harfî müstakil yazımı ve kelime sonunda yazımı ile tasnife dahil edilmiştir.¹⁰

Müstakilyazım:

1 TİEM 458/308b.

2 TİEM 458/325b.

3 TİEM 458/339b.

4 TİEM 458/270b.

5 TİEM 458/355a.

6 TİEM 458/267b.

7 TİEM 458/288b.

8 TİEM 458/247b.

9 TİEM 458/378b.

¹⁰ François Déroche, *The Abbasid Tradition*, s. 38-46.

11 TİEM 458/15b.

12 TİEM 458/19b.

13 TİEM 458/28b.

14 TİEM 458/36a.

15 TİEM 458/53b.

16 TİEM 458/67b.

17 TİEM 458/84b.

18 TİEM 458/96b.

19 TİEM 458/114b.

20 TİEM 458/119b.

21 TİEM 458/130b.

22 TİEM 458/140b.

23 TİEM 458/153b.

24 TİEM 458/170b.

25 TİEM 458/189b.

26 TİEM 458/208b.

27 TİEM 458/247b.

28 TİEM 458/267b.

29 TİEM 458/218b.

30 TİEM 458/325b.

31 TİEM 458/288b.

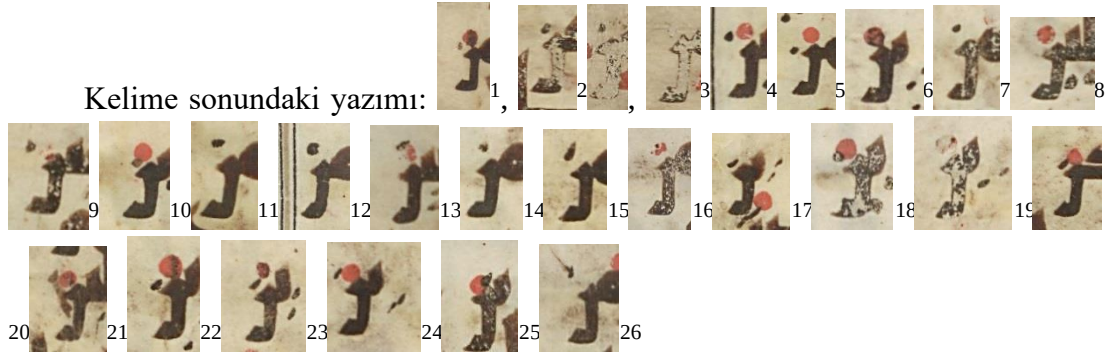
32 TİEM 458/339b.

33 TİEM 458/355a.

34 TİEM 458/378b.

35 TİEM 458/308b.

36 TİEM 458/270b.

Hâ (ه) Harfinin Yazımı

Déroche, hâ (ه) harfini, yalnız kelime ortasındaki yazım biçimini dikkate alarak

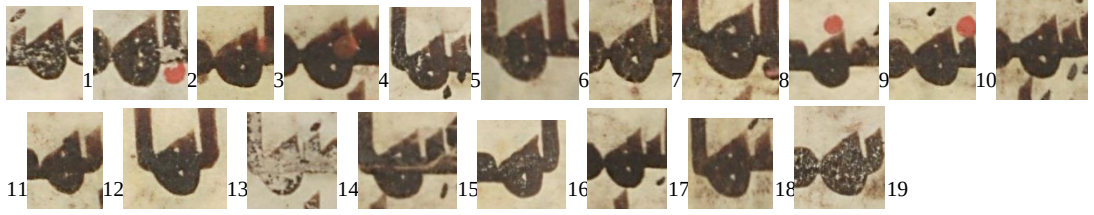
tarihlendirme için kullanmıştır.²⁷

- 1 TiEM 458/4a.
- 2 TiEM 458/15b.
- 3 TiEM 458/4b.
- 4 TiEM 458/35a.
- 5 TiEM 458/53b.
- 6 TiEM 458/67a.
- 7 TiEM 458/84b.
- 8 TiEM 458/96b.
- 9 TiEM 458/114b.
- 10 TiEM 458/119b.
- 11 TiEM 458/130b.
- 12 TiEM 458/140b.
- 13 TiEM 458/153b.
- 14 TiEM 458/170b.
- 15 TiEM 458/189b.
- 16 TiEM 458/207a.
- 17 TiEM 458/231b.
- 18 TiEM 458/247b.
- 19 TiEM 458/325b.
- 20 TiEM 458/270b.
- 21 TiEM 458/339b.
- 22 TiEM 458/288b.
- 23 TiEM 458/355a.
- 24 TiEM 458/378b.
- 25 TiEM 458/267b.
- 26 TiEM 458/308b.

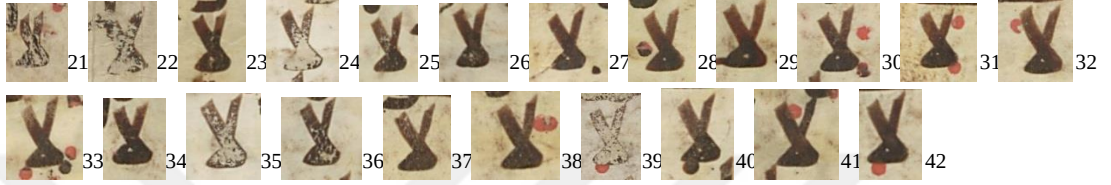
²⁷ François Déroche, *The Abbasid Tradition*, s. 38-46.

- 28 TiEM 458/4a.
- 29 TiEM 458/4b.
- 30 TiEM 458/36a.
- 31 TiEM 458/53b.
- 32 TiEM 458/67b.
- 33 TiEM 458/84b.

Lam-Elif (𐤎) Harfinin Yazımı

Lam-elif (𐤎) harfinin de yalnız müstakil yazımı dikkate alınmıştır:

- 1 TİEM 458/96b.
- 2 TİEM 458/114b.
- 3 TİEM 458/119b.
- 4 TİEM 458/130b.
- 5 TİEM 458/140b.
- 6 TİEM 458/153b.
- 7 TİEM 458/170b.
- 8 TİEM 458/189b.
- 9 TİEM 458/208b.
- 10 TİEM 458/288b.
- 11 TİEM 458/308b.
- 12 TİEM 458/270b.
- 13 TİEM 458/231b.
- 14 TİEM 458/247b.
- 15 TİEM 458/355a.
- 16 TİEM 458/325b.
- 17 TİEM 458/378b.
- 18 TİEM 458/339b.
- 19 TİEM 458/267b.
- 20 TİEM 458/4b.
- 21 TİEM 458/21a.
- 22 TİEM 458/4b.
- 23 TİEM 458/53b.
- 24 TİEM 458/67b.
- 25 TİEM 458/85b.
- 26 TİEM 458/96b.
- 27 TİEM 458/114a.
- 28 TİEM 458/119b.
- 29 TİEM 458/130b.
- 30 TİEM 458/153b.
- 31 TİEM 458/189b.
- 32 TİEM 458/170b.
- 33 TİEM 458/208b.
- 34 TİEM 458/231b.
- 35 TİEM 458/247b.
- 36 TİEM 458/267b.
- 37 TİEM 458/271b.
- 38 TİEM 458/288b.
- 39 TİEM 458/308b.
- 40 TİEM 458/325b.
- 41 TİEM 458/339b.
- 42 TİEM 458/378b.

TİEM 458'deki harf imla şekillerini tespit ettikten sonra, bunları anlamlandırabilmek için Déroche tarafından oluşturulan şablondan örnek olarak 2 sayfaya yer verelim:

	Alif	Jīm/hā'/khā'	Ṭā/zā'	'Ayn/ghayn	Qāf
A.I					
B.Ia					
B.Ib					
B.II					

Mīm	Nūn	Hā'	Lām-alif	
				Cat. 5; and Paris, Bibliothèque Nationale, ms. arab. 330e, folio 39a, for the ṭā'/zā' only
				Paris, Bibliothèque Nationale, ms. arab. 331, folio 43a
				Cat. 6
				Cat. 9

1 Déroche tarafından oluşturulan A, B gruplarına ait şablonun bulunduğu sayfadan örnek: François Déroche, **The Abbasid Tradition**, s. 38-39.

2 François Déroche, **The Abbasid Tradition**, s. 39.

13 harf için bazen aynı sayfadan bazen de belirli aralıktaki farklı sayfalardan alınarak yer verilen bu örnekler, Déroche tarafından oluşturulan gruplardaki harf özellikleri ile tarafımızca karşılaştırıldı. Bu karşılaştırma neticesinde -tereddüt ile de olsa- en uygun grubun B. II olduğu kanaatine varıldı. Bu sonuçtan emin olabilmek maksadıyla başta Fransız Millî Kütüphanesi (BNF) olmak üzere Corpus Coranicum, The Khalili Collection, Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi gibi kaynaklardan dijital görüntüsüne erişilen yüzlerce mushaf incelendi, mukayese edildi. Bu mukayeseden istenilen sonuca ulaşılamayınca Déroche tarafından B. II grubuna örnek olarak verilen, BNF Arabe 340f mushafı ve KFQ 13-14 folyoları tetkik edildi. Gerek satır sayısı, gerek sure başları, gerekse yazı şekli olarak TiEM 458'in imla şeklinin bu mushaflara muvafakat ettiği görüldü:

1 Casiye Suresi 45/35.- Ahkaf Suresi 46/5. ayetler arası: Paris, Bibliothèque nationale de France Arabe 340 (f), 100b.

Her ne kadar TİEM 458'in H. III./IX. asra ait olduğunu belirten ifadesine ulaşmış olsak da,² elde edilen bu sonucu teyit ettirmek için Déroche ile iletişim kurmaya çalıştık, lakin muvaffak olamadık. Bunun üzerine Déroche'un öğrencilerinden, halen The College de France'da Déroche ile beraber erken dönem mushaflar üzerine çalışmalarını sürdürmekte olan araştırmacı Dr. Eléonore Cellard ile irtibat kurduk. Mushaf'ın sayfa örneklerinden paylaşmak suretiyle yaptığımız müzakere neticesinde Eléonore, bu Mushaf'ın B.II grubuna dahil olduğunu kati bir şekilde ifade etti. Bütün bu araştırma, inceleme ve müzakerenin neticesinde biz de, TİEM 458 nr. Mushaf'ın Déroche tarafından tespit edilen B.II grubu özelliklerini taşıdığı kanaatine vardık.

Déroche'a göre B.II tipi yazı şekline sahip mushafların imla tarihi Miladi 9. yüzyılın başları (M. 801-?), Hicri 2. asrın sonlarıdır.³ (H. 184-?) Tayyar Altıkulaç da -detaylı incelemeye ihtiyaç olduğunu belirtmekle birlikte- bu Mushaf'ın H. 3/M. 9. asra ait olduğunu ifade etmektedir.⁴ Bu veriler de TİEM 458 nr. Mushaf, H. 2. asrın sonu 3. asrın başı gibi imla edilmiş olduğu sonucuna götürmektedir.

1 Şuara Suresi 40/11- 52. ayetler arası: Londra, The Khalili Collections, KFQ 14.

² François Déroche, "Manuscripts of the Qur'ân", s. 256.

³ François Déroche, *The Abbasid Tradition*, s. 36.

⁴ Tayyar Altıkulaç, *Günümüze Ulaşan Mesahif-i Kadîme*, IRCICA Yayınları, İstanbul, 2015, s. 295.

1.5. Değerlendirme

4 kısımdan oluşan bu bölümde kısımlara göre ulaştığımız neticeleri şu şekilde ifade edebiliriz:

20,8 cm en × 29,5 cm boy ve 10 cm kalınlıkta ve erken dönem Abbasi mushaflarda olduğu gibi¹ yatay düzene sahip Mushaf, Memlûk dönemine ait kahverengi cilde sahiptir. Parşömen üzerine yazılmış olan her sayfasında 16 satırlı düzen muhafaza edilmiştir. Mıstar aleti ile satır düzeninin sağlandığı anlaşılan Mushaf, klasik kûfî hat ile yazılmıştır. Kûfî hattın h. IV. asırdan sonra yerini neshî yazıya bıraktığına dair bilgiye binaen Mushaf'ın Hicrî ilk 3 asra ait, Kûfî hattın mucidi olarak Hz. Ali'nin gösterilmesi sebebiyle de ilk asra ait olabileceği ihtimalinin var olduğunu söyleyebiliriz. Tezhip unsurları açısından çok zengin olmayan Mushaf, zahriyye sayfası, sure başları, duraklar, hatime sayfası ve tahmis-taşir işaretlerinde tezyinî unsurlara sahiptir. Bu tezhip unsurlarının tamamı, imlasından çok sonra, Memlûk döneminde (M. XIV. Yüzyıl) Mushaf'a dahil edilmiştir.

TİEM 458, zabt yönünden gayet yeterlidir: harf noktaları hemen her yerde konulmuş, hareke için kullanılan kırmızı yuvarlak noktalar da çoğunlukla mevcuttur. Harf noktalarının sonradan eklenme ihtimali bazı örneklerle bakıldığında mümkün görünmektedir. Hareke için konulan kırmızı noktalar ise sonradan eklenmiştir. Bugün de mushaflarımızda mevcut olan, Halil b. Ahmed (ö. 175) tarafından geliştirilen hareke sistemi, Mushaf'ta mevcut değildir. Bu sistem icat edilmesinden hemen sonra kabul görüp Irak Mushaflarına uygulanmaya başlamıştır. Kaldı ki Basra bölgesine ait olduğunu düşündüğümüz bu Mushaf'ın Basralı olan Halil b. Ahmed'in sisteminden haberdar olmadan yazılması mümkün değildir. Bu sebeple Mushaf'ın imlasının, H. 175 öncesinde olması gerektiği kanaatindeyiz.

TİEM 458'de, bugün Ülkemizde ve birçok ülkede basılan mushaflarda bulunan 30'lu cüz sistemi ile beraber 7'li cüz sistemi de bulunmaktadır. Her ikisinin de Mushaf'a çok sonra eklendiği, 7'li cüz sisteminin gayet tutarlı bir düzene sahip

¹ François Déroche, *The Abbasid Tradition*, s. 23.

olmakla birlikte 30'lu cüz sisteminin yarım bırakılmış olduğunu söylemeliyiz. Tilavet secdesi alametleri için de benzer durum geçerlidir. Çok sonra eklenmiş olan bu işaretler sadece altı yerde mevcuttur ki secde yapılmasında ihtilaf olan Hac suresi 22/77. ayet bunlardan birisidir.

TİEM 458 ile ilgili tespiti gereken en önemli konulardan birisi Hz. Ali'ye nispetidir. Hz. Ali'nin şahsi bir mushaf yazıp yazmadığı çokça tartışılmıştır. Ancak birçok sahabinin şahsi mushaf sahibi olduğu malum iken, Hz. Ali gibi hem Kur'an bilgisi hem de katiplik yönü ile temayüz eden bir sahabinin, hususi mushaf sahibi olması makul görülmelidir. Ancak bu mushafın, Hz. Osman zamanında ifa edilen istinsah işlemi sonrası yok edilmiş olması da kuvvetle muhtemel görünmektedir. Çünkü Hz. Ali, Hz. Osman'ın istinsah faaliyetini açıkça desteklemiş, sonrasında şahsi mushafların yakılmasına dair verilen emre de hiçbir şekilde muhalefet ettiği bildirilmemiştir. Buna rağmen Hz. Ali'nin, yazmış olduğu mushafı, yakmamış olduğunu varsayarsak, mushafın özellikleri ile elimizdeki TİEM 458'i mukayese etmemiz gerekecektir. Hz. Ali Mushaf'ı ile ilgili sayılan birçok özellikten en muteberi nüzul tertibine göre yazılmış olmasıdır. Ancak TİEM 458, nüzul tertibine göre değil, Hz. Osman'ın istinsah tertibine uygun olarak yazılmıştır. Bu sebepten dolayı da TİEM 458 nr. Mushaf'ın Hz. Ali'ye nispet edilmesinin mümkün görünmediğini söyleyebiliriz.

Son kısımda ele aldığımız TİEM 458'in tarihlendirmesi de tezimizin temel noktalarından birisidir. Tarihlendirme için, Mushaf'ın vakıf kaydı bulunmadığı ve Carbon 14 testi de yapılamadığından dolayı uygulayabileceğimiz tek yöntem, metin tahlili olmuştur. Metin tahlilinde de öne çıkan en muteber isim Fransız müsteşrik François Déroche olduğu için, onun 9 harf iskeleti, 13 harfin yazım şeklini dikkate alarak oluşturduğu şablona müracaat ile, TİEM 458'in yazısını mukayese ettik. Aynı zamanda farklı kaynaklarda görüntüleri bulunan mushafları da inceledik. Varabildiğimiz sonuç: TİEM 458 nr. Mushaf'ın Déroche'un şablonunda B.II kısmına uymaktadır. Bu da TİEM 458'in m. IX. yüzyıl başında/h. II. asrın sonuna doğru, h. 184. yılından sonraki yakın bir zamanda imla edildiğini göstermektedir.

D eroche, imla şekline göre böyle bir tarih vermiştir. Ancak bu imla şeklinin 9. yüzyılın başında bir anda ortaya çıktığını söylemek akla uygun değildir. Yani bu yazı şekli muhtemelen 8. Yüzyılda kullanılmaya ba lanmıştı. Harf ve hareke noktaları kısmını dikkate aldığımızda da Halil b. Ahmed'in sisteminin mevcut olmaması sebebiyle, Mushaf'ın h. 175 yılı öncesine ait olması kuvvetle muhtemeldir. Buna göre T EM 458 nr. Mushaf'ın h. I. asra ait olma ihtimali zayıf görünmekle birlikte 2. asrın ortalarında imla edilmiş olduğunu söylenebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

KIRAATİ YÖNÜYLE HZ. ALİ'YE NİSPET EDİLEN MUSHAF-I ŞERİF

Mesâhif-i Kadîmede, belirlenmesi ehemmiyet arz eden hususlardan biri de imla edilen kıraatin/kıraatlerin tespiti. Lügavî olarak “okumak” manasına gelen kıraat kelimesi,¹ ıstılâhî olarak da şöyle tanımlanmıştır: Kur’ân lafızlarının eda keyfiyetini ve ihtilaflarını bildiren², ayetlerin anlaşılmasında/tefsirinde belli bir fonksiyon icra eden bir disiplindir.³ TİEM 458 nr. Mushaf’ı kıraati yönünden ele alacağımız bu bölümün başında, kıraatlerin kaynağı, tarihi seyri gibi mevzuları ihtiva eden kıraat tarihinin özet olarak tezekkür edilmesi, bölüm içinde yer vereceğimiz verileri anlamlandırma açısından yerinde olacaktır.

Ulûm-u İslâmiyye içerisinde bulunan kıraatler, Hz. Peygamber döneminden bu zamana kadar çeşitli yönleriyle konuşulmuş, üzerine tartışılmış ilim dallarındandır. Fıkıh ve tefsir başta olmak üzere diğer ilim dalları ile ilişkisi azımsanmayacak kadar çok olan kıraat ilminin konusu, Kur’ân lafızları ve bu elfâzın muhtelif şekillerde okunmasıdır.⁴ Kur’ân kelimelerinin farklı şekillerde okunuşuna temel sebep olarak da “yedi harf” ruhsatı gösterilmektedir.⁵

“Yedi harf” konusu, asırlardır farklı alimlerce anlaşılmaya çalışılmış, kıraat ilminin en netameli konularından biri olagelmıştır.⁶ Kaynakların belirttiğine göre Kur’ân-ı Kerim, Mekke döneminde iken fasih Arapça ile, Kureyş lehçesi üzerine inzal

¹ el-Cevheri, Ebû Nasr İsmail b. Hammad (400/1009), **es-Sıhah tacü'l-luga ve sıhahi'l-Arabiyye**, Tahk. Ahmed Abdülğafur Attar, Matabiu Dârü'l-Kitabi'l-Arabi, Kahire, 1957, “ka-ra-e” md.; İbn Manzur, Ebü'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî (711/1311), **Lisanü'l-Arab**, c. I-XV, Dâru Sadır, Beyrut, 2010, “ka-ra-e” md.

² İbnü'l-Cezerî, **Müncidü'l-Mukri'in ve Mürşidü't-Tâlibîn**, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1980, s.3.

³ Mehmet Dağ, **Tenzilden Tezyine Mushaf-ı Şerif**, Fecr Yayınları, Ankara, 2013, s. 64.

⁴ İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fî'l-Kırââtî'l-Aşr**, c. I, s. 28; Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân** c. II, s. 1217; Abdülhamit Birişik, **Kıraat İlmi ve Tarihi**, Emin Yayınları, 2. Bs., Bursa, 2014, s. 161; Muhsin Demirci, **Tefsir Usulü**, İFAV Yayınları, 9. bs., İstanbul, 2016, s. 233.

⁵ ed-Dani, **el-Mukni' fî Marifeti Mersumi Mesahifi Ehli'l-Emsâr**, s. 9; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr**, c. I, s. 7; Abdurrahman Çetin, **Yedi Harf ve Kıraatler**, Ensar Yayınları, 3. Bs., İstanbul, 2013, s. 218; Mehmet Emin Maşalı, **Tarihi ve Temel Meseleleriyle Kıraat İlmi**, Otto Yayınları, Ankara, 2016, s. 13.

⁶ Bkz. ez-Zerkeşi, Bedreddin Ebû Abdillâh Muhammed b. Bahadır b. Abdillâh (ö. 794/1392), **el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, Daru'l-Hadis, Beyrut, 2006, c. I, s. 212, İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr**, c. I, s. 26.

edilmiştir.¹ Ancak Medine'ye hicret gerçekleştikten sonra, muhtelif lehçeleri kullanarak hayatını sürdüren kabilelerin Müslüman olması neticesinde, Kur'ân ayetlerini telaffuz noktasında zorluklar zuhur etmiştir. Hz. Peygamber farklı lehçelere sahip ashabın, Kur'ân ayetlerinin kıraatinde yaşadığı zorlukları gidermesi noktasındaki arzusunu Allah'a arz etmiş, bu vesile ile ümmete yedi harf ruhsatı verilmiştir.² Bu konudaki mevcut rivayetleri değerlendiren birçok ulemaya göre bu ruhsatın verilmesi, Medine döneminde ve vahyin sona ermesinden önceki birkaç sene içerisinde gerçekleşmiştir.³

Söz konusu ruhsatın, “farklı lehçelere sahip her sahabenin, ayetleri keyfi olarak ve herhangi bir kayda tabi olmaksızın, kendi lehçesine uygun şekilde okuyabildiği” anlamına gelmediği ifade edilmelidir. Zira farklı kıraat şekillerini ashabına Hz. Peygamber göstermiş veya onların kendisine arz ettiği muhtelif okuyuşlara onay vermiştir.⁴ Bu onay neticesinde bugün de varlığını sürdüren kıraatler teşekkül etmiştir.

Hz. Ömer'in halifeliği döneminde yapılan fetih hareketleri sonucunda elde edilen İslam beldelerine, Kur'ân öğretimi için yetkin sahabiler gönderilmiştir. Bu sahabiler de gönderildikleri beldelerde, peygamberimizden almış oldukları muhtelif kıraatleri okutmuştur. Hz. Osman döneminde gerçekleştirilen istinsah faaliyetine kadar durum bu şekilde devam etmiştir. Hz. Osman da istinsah ettirdiği mushafları, beraberinde birer muallim sahabi ile dönemin merkezî şehirlerine göndermiştir. Bu muallim sahabi, Hz. Peygamberden aldığı kıraati, beraberinde gönderilen mushaf imlasının müsaade ettiği ölçüde belde halkına okutmuştur.⁵

Tâbiun dönemine gelindiğinde ise, muteber sahabilerden kıraat alan ve bu yönüyle beldelerinde temâyüz eden imamlar, halk tarafından benimsenmiştir. Bu

¹ Buhârî, **Fedâilü'l-Kur'ân**, 2, 3; Abdurrahman Çetin, **Yedi Harf ve Kıraatler**, s. 31; Muhsin Demirci, **Tefsir Usulü**, 198.

² Müslîm, **Salâtü'l-Müsâfirîn**, 273.

³ İlgili rivayetler ve bilgi için bkz.: Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani Ahmed b. Hanbel, (ö. 241/855), **el-Müsned**, Tahk., Sıdkî Muhammed Cemil Attar, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1991; V, 127-128; Ebu Şâme, **el-Mürşidü'l-Vecîz**, s. 79-83.

⁴ Buhârî, **Fedâilü'l-Kur'ân**, 5; Müslîm, **Salâtü'l-Müsâfirîn**, 270; et-Tirmizî, **el-Kıraat**, 11.

⁵ Mekki b. Ebî Talib el-Kaysî, **el-İbâne an Meâni'l-Kırâât**, nşr. Muhyiddin Ramazan, Daru'l-Me'mun li't-Türâs, Dımaşk, 1979, s. 49.

noktadan sonra her şehirde, Kur'ân'ı kıraati ve talimi yönüyle öne çıkan imamlar, o şehrin kıraatini temsil eder olmuş, tedvin edilen eserler de buna göre şekillenmiştir.¹

Hicrî 2. Asırda kıraat alanı ile ilgili bazı tedvin çalışmalarının yapıldığı malum olmakla birlikte, özellikle 3. asırda, sahih kıraatleri şâz kıraatlerden ayırabilmek için eserler yazılmıştır. Sahih kıraatleri tespit anlamında yapılan ilk çalışmanın Ebu Ubeyd Kasım b. Sellâm'a (ö. 224/828) ait olduğu, eserin 25 kadar kıraati ihtiva ettiği, ancak günümüze ulaşamadığı ifade edilmektedir.²

3. asrın sonu 4. asrın başı gibi Ebu Bekr b. Mücahid (ö. 324/935), kendisinden sonraki kıraat tarihine şekil verecek olan **Kitabü's-Seb'a fi'l-Kırâât** isimli eseri kaleme almıştır. Kendisi de kurrâdan olan İbn Mücahid, dönemin ana merkezleri olan, Medine, Mekke, Basra, Şam ve Kûfe beldelerinde, özellikle kıraati ve Arapça'ya vukufiyeti noktasında öne çıkan 7 kıraat imamına, 2'şer râvîsi ile eserinde yer vermiştir. Her ne kadar 7 kıraat tabirinin, 7 harf ile karıştırılmasına sebep olduğu için kendi döneminde ve sonrasında eleştirilere maruz kalmış olsa da, bu eser kabul görmüş ve ehemmiyetini asırlarca muhafaza etmiştir. Eserde; Medine'den *Nâfi*; Mekke'den *İbn Kesîr*; Basra'dan *Ebu Amr*, Şam'dan *İbn Amir*, Kûfe'den ise *Asım*, *Hamza* ve *Kisâi* kıraat imamları olarak yer almaktadır.³

İbn Mücahid ile aynı asırda yaşayan İbn Mihrân en-Nisâburî (ö. 381/992) **el-Gâye fi'l-Kırâati'l-Aşr** isimli eseri telif etmiştir. Eserinde İbn Mücahid'in **es-Seb'a**'sında yer verdiği 7 kıraate 3 kıraat daha ilave etmiş, -bugün de bilinen- 10 kıraat imamını eserinde ilk zikreden kişi olarak kıraat tarihindeki yerini almıştır.⁴ en-Nisâburî'nin eserine aldığı 3 kıraat imamı; Medine'den Ebu Cafer, Basra'dan Yakup, Kûfe'den de Halef'tir.⁵

¹ İbn Mücahid Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ et-Temîmî (ö. 324/936), **es-Seb'a fi'l-Kırâât**, Tahk. Şevki Dayf, Daru'l-Maarif, 2. Bs., Beyrut, 1979, s. 66; Mekki b. Ebî Talib, **el-İbâne an Meâni'l-Kırâât**, s. 48.

² İbnü'n-Nedim, Ebû'l-Ferec Muhammed b. İshak, (ö. 385/995), el-Fihrist, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1978, s. 78; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr** C. I, s. 33.

³ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kırâât**, s. 53-86; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr** C. I, s. 36.

⁴ İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr** C. I, s. 98.

⁵ en-Nisaburi, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin İbn Mihran (381/991), **el-Gaye fi'l-kıraati'l-aşere**, Tahk. Muhammed Gayyaş Canbaz, 2. Bs., Dârü's-Şevvaf, Riyad, 1990, s. 126-131.

Bu eserlerde temel alınan sahihlik kriterleri, kendilerinden sonraki dönemde yaşayan Mekkî b. Ebî Talip (ö. 437/1045) tarafından kayda geçirilmiştir. Hemen tüm kıraat kitaplarında da yer verilen, kıraatlerin kabulünde aranan sıhhat şartları şunlardır:¹

1-Kıraatin sahih ve muttasıl bir senetle Hz. Peygambere ulaşması,

2-Mesâhif-i Osmanî'den birine ihtimalen de olsa uygunluk arz etmesi,

3-Arap diline bir vechi ile de olsa muvafakat göstermesi.

Mekkî ile aynı dönemde yaşayan Ebu Amr ed-Dânî (444/1053) de kıraat alanında yazmış olduğu **et-Teysîr** ve **Câmiu-l-Beyân** isimli muhallet eserleri ile, kıraat tarihi içerisinde çok önemli bir yer elde etmiştir. Özellikle **et-Teysîr**, asırlar boyu kıraat eğitiminde esas alınan eserlerin başında gelmiştir. Günümüzde tedrîsâtı yapılan ve ülkemizde *İstanbul Tarîki* olarak bilinen kıraat tariki de, *Teysîr Tarîki* ismi ile yer almaktadır.²

7 kıraat çerçevesinde teşekkül eden bu eserlerden 4 asır kadar sonra, 9. asırda İbnü'l-Cezerî (833/1429), kıraat ilminin köşe taşlarından biri olan **en-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr** isimli eseri vücuda getirmiştir. Eser, ilk kez en-Nisâburî'nin isimlerini kaydettiği 10 kıraat imamını, ravileri, ravilerinin tarikleri ve tariklerinin de tariklerine yer vererek, kapsamlı bir şekilde ele almıştır.³ Bu eser her dönemde dikkate değer görülmüş, kıraat ilminin hemen her konusunda başvuru kaynağı olmuştur.

Tezin bu bölümünde, *sahih kıraatler* ve *şâz kıraatler* şeklindeki 2 başlık altında, Hz. Ali'ye nispet edilen Mushaf-ı Şerif'te bulunan kıraatleri tespit edilmeye gayret edilecektir.

¹ Mekkî b. Ebî Talip, **el-İbâne an Meâni'l-Kırâât**, s. 39.

² Mustafa Atilla Akdemir, **Kıraat İlmi Eğitim ve Öğretim Metotları**, İFAV Yayınları, İstanbul, 2015, s. 116.

³ İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr**, C. I, s. 56-57.

Bu tespiti öncelikle kelimelerin iskeletini oluşturan harflerin yazılışı, benzer harfleri birbirinden tefrik etmeye yarayan noktalar ve harflerin doğru seslendirilmesi, irab için konmuş olan noktalar vesilesi ile yapılmaya çalışılacaktır.

2.1. Sahih Kıraatler

Bir kıraatin sıhhatli sayılabilmesi için yukarıda da zikrettiğimiz; “sahih ve muttasıl senet ile Hz. Peygambere ulaşması, Mesahif-i Osmanî’den birine muvafık olması ve Arap diline uygunluk göstermesi” şartlarını haiz olması gerekmektedir. Bu şartları sağlayan kıraatler sahih ve makbul kabul edilmiş, bunların okunması, bunlarla ibadet edilmesi ve fikhî hüküm çıkarılması caiz kabul edilmiştir.¹

Sahih kıraatler kendi içerisinde, mütevatir, meşhur ve ahad olarak tasnif edilmiştir.² Özellikle İbnü’l-Cezerî’den sonra kabul görmüş şekliyle sahih kıraat imamları ve beldeleri şu şekildedir:

Medine;

-Nâfi b. Abdurrahman (169/785),

-Ebu Cafer (130/748).

Mekke;

İbn Kesîr (120/738).

Basra;

-Ebu Amr b. Alâ (154/771),

-Yakup (205/821).

Şam;

¹ Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi’l-Kur’ân**, c. I, s. 82.

² İbnü’l-Cezerî, **en-Neşr** c. I, s. 52-55; Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi’l-Kur’ân**, s. 77; ez-Zerkânî, Muhammed Abdülazim, **Menahilü’l-İrfan fî Ulûmi’l-Kurân**, C. I-II, y.y., Mısır, t.y., c. I, s. 430.

-İbn Amir (118/736).

Kûfe;

-Asım (127/745),

-Hamza (156/773),

-Kisâî (189/805),

-Halef (229/844).¹

Müslümanlar arasında, bu 10 kıraatin içinde en çok Asım kıraatinin Hafs rivayetinin okunduğu, bununla beraber Nâfi'nin ve Ebu Amr kıraatinin de bazı bölgelerde varlığını sürdürdüğü ifade edilmektedir.² Bu 3 kıraat dışındaki 7 kıraat ise, İslâm beldelerinde ve ülkemizde *Aşere-Takrib-Tayyibe* adı verilen kıraat tedrisatları vesilesiyle hayatlarını sürdürmektedir.

Bu kısımda, sahih kıraat farklılıklarını ihtiva eden eserler yardımıyla, Mushaf'ımızda yer alan kelimelerdeki kıraat bilgilerine yer vermeye çalışacağız. Kıraat farklılıkları, kaynaklarda *usûl* ve *ferşü'l-hurûf* yönünden 2 ana başlık altında yer almaktadır.³ Bu sebeple biz de TİEM 458 nr. Mushaf'ta bulunan sahih kıraatleri, *usûl yönünden kıraat farklılıkları* ve *ferşü'l-hurûf yönünden kıraat farklılıkları* şeklindeki başlıklar altında inceleyeceğiz.

2.1.1. Usûl Yönünden Sahih Kıraat Farklılıkları

Kıraat ilminde *usûl*, birbirine benzeyen cüziyâtın altında cem olduğu genel kaidelerdir.⁴ İmâle, idğâm, izhâr, teshîl, terkîk, sıla, med, işmâm, nakil, tağlîz, taklîl, tahfîf, teşdîd, ihtilâs, tefhîm, sekt, iskân, ravm, ibdâl, iskat, hazf gibi konular usûl başlığı altında yer almaktadır. Bu mevzulara ait kurallardan birinin hükmü, -

¹ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 53-86; en-Nisaburi, *el-Gaye fi'l-kıraati'l-aşere*, s. 126-131; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr* C. I, s. 36.

² Abdurrahman Çetin, *Kur'ân İlimleri ve Kur'ân-ı Kerim Tarihi*, s. 165; Muhsin Demirci, *Kur'ân Tarihi*, s. 234.

³ Bkz. İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kıraâtî'l-Aşr*, C. II, s. 236.

⁴ ez-Zürkânî, *Menahilü'l-İrfan fi Ulûmi'l-Kurân*, C. I, s. 358.

umumiyetle- benzer özellikteki bütün yerlere uygulanabildiği için *usûl* adı verilmiştir.¹ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, *usûl* kapsamında yalnız imale-taklil yönünden farklılıklar bulunmaktadır. İlgili kıraat farklılıklarına, sahih kıraat imamlarını meşhur olduğu; Medine, Mekke, Basra, Şam ve Kûfe şehirlerindeki kurranın ittifak/ihtilaf ettiği noktalara göre oluşturulan başlıklar altında, sure tertibine göre, ayet numarasıyla birlikte yer verilecektir.

2.1.1.1. İmale-Taklil Yönünden Farklılıklar

Kıraat ilminde imale (الإمالة), fetha harekeyi kesreye, “elif”i “ya” harfine meylettirerek, kesreye yakın bir ses ile okumayı ifade etmektedir.² Taklil ise, fetha harekeyi, halis fetha ile kesre arasında, fethaya yakın bir ses ile okumaktır ki “imale-i suğra”, “beyne beyne” olarak da isimlendirilir.³

Bu kısımda imale-taklil yönünden ortaya çıkan okuyuş farklılıklarını, kıraat imamlarının bulundukları beldelelere göre oluşan ihtilaf/ittifak çerçevesinde, 6 başlık altında incelemeye çalışacağız.

2.1.1.1.1. Medine/Basra/Şam/Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kıraat Farklılıkları

Bakara Suresi:

➤ 19. ayette bulunan “الْكَافِرِينَ” kelimesi, “كَافِرِينَ”, “لِّلْكَافِرِينَ” şeklindeki yazılışları ile beraber 38 suredeki 85 yerde geçmektedir. Bu kelimeler TİEM 458 nr. Mushaf'ta, uzatma olmadan yazılmıştır ve “kêf” (ك) harfinin harekesi altına konulmuştur: Bu şekildeki harekeleme imale ya da taklile işarettir: Bu kelimeleri imale ile, Ebu Amr, İbn Zekvân, Kisaî'nin râvisi Dûrî ve Yakup'un râvisi Ruveys; taklil ile Verş okumuştur.⁴

¹ Ebû Şâme Makdisî, *İbrâzû'l-meânî min Hırzî'l-emânî fî kırââtî's-seb'a*, Tahk. İbrâhim Atve İvaz, Dâru'l-Kütüb-il-İlmiyye, Kahire, 1981, s. 319; Abdü'l-Fettah el-Kâdî, *Vâfî Şerhi's-Şâtibiyye fî'l-kırââtî's-seb'a*, Mektebetü's-Sevâdî, Cidde 1999, s. 198.

² İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fî'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 30.

³ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fî'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 30.

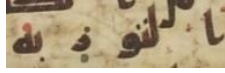
⁴ İbn Hâleveyh, Ebû Abdullah Hüseyin b. Ahmed (ö. 370/980), *el-Hucce fî'l-Kırââtî's-Seb'a*, Tahk. Abdü'l-Âl Sâlim Mükrim, Daru's-Şurûk, Beyrut, 1977, s. 73; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, Tahk. Muhyiddin Ramazan, Müessesetü'r-Risale, yy., 1981, C. I, s. 173; ed-Dani, *et-Teyisîr fî'l-Kırââtî's-Seba*, tahk. Hâtim Salih ed-Dâmin, Mektebetü's-Sahabe,

Maide Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 66. ayette bulunan “التَّوْرِيَّةُ” kelimesinde “ra” (ر) (ج)

harekesi alta konulmuştur:¹ Bu harfi taklil ile Verş, Hamza, Kalun (Hulf ile) okumuş; imale ile Ebu Amr, İbn Zekvan, Kisai, Halef okumuştur.²

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 68. ayette bulunan “التَّوْرِيَّةُ” kelimesinde “ra” (ر) (ج)

harekesi hem alta hem üste konulmuştur:³ Bu kelimeyi taklil ile Verş, Hamza, Kalun (Hulf ile) okumuş, imale ile Ebu Amr, İbn Zekvan, Kisai, Halef okumuştur.⁴

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 110. ayette bulunan “وَالْتَّوْرِيَّةُ” kelimesindeki “ra” (ر) (ج) harfinin altına, imale ve taklile işaret olmak üzere mavimsi bir mürekkep ile hareke

konulmuştur:⁵ Bu kelimeyi Verş, Kalun ve Hamza taklil ile; Ebu Amr, İbn Zekvan, Kisai, Halef imale ile okumuştur.⁶

Enam Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 30. ayette bulunan “تَرَى” kelimesinde “ra” (ر) (ج)

harfinin harekesi için altına mavi nokta konulmuştur:⁷ Bu kelimeyi imale ile Ebu Amr, Hamza, Kisai, İbn Zekvan ve Halef, Ezrak ve Verş taklil ile okumuşlardır.⁸

Kahire, 2008, s. 52; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 62; ed-Dimyâtî, Ahmed b. Muhammed el-Bennâ (ö. 1117/1705), **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, tahk. Ali Muhammed ed-Dabbâ', yy., ty., s. 130; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, Daru Sa'dü'd-Din, Dimaşk, 2000, C. I-XI, C. I, s. 56; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. I, s. 56.

¹ TİEM 458/74b.

² İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 61; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 88; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. II, s. 276.

³ TİEM 458/74a.

⁴ İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 61; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 88; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. II, s. 276.

⁵ TİEM 458/78a.

⁶ İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 61; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 203; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. II, s. 364.

⁷ TİEM 458/82b.

⁸ İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 42; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 207; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. II, s. 414.

“بلى” kelimesini imale için altına mavimsi bir nokta konulmuştur:¹ ²; ile Hamza, Kisai ve Halef, taklil ile Ezrak, Verş ve Ebu Amr okumuştur.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 35. ayette bulunan “شَاءَ” kelimesinde “şın” (ش) harfinin hem üstünde kırmızı hem de altında mavi; “الْهُدَى” (د) “dal”ın altında mavi nokta vardır³: İmale veya taklile işaretler: “الْهُدَى” kelimesini imale ile Kisai ve Halef, taklil ile Ezrak ve Verş okumuştur.⁴ “شَاءَ” kelimesini imale ile İbn Amir, İbn Zekvan, Hamza ve Halef okumuştur.⁵

2.1.1.1.2. Medine/Basra/Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kiraat Farklılıkları

Al-i İmran Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 41. ayette bulunan “وَالْإِنْكَارَ” kelimesi “kaf” (ك) harekesi alttıdır:⁶ Bu kelimeyi Verş imale ile, Ebu Amr ve Kisai'nin ravisi Duri taklil ile okumuştur.⁷

Enam Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 36. ayette bulunan “وَالْمَوْتَى” kelimesinde “ta” (ت) harfinin harekesi için imale/taklile işaret olmak üzere altına mavi nokta konulmuştur.⁸

¹ TİEM 458/82b.

² İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 36; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 75; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. II, s. 409.

³ TİEM 458/82a.

⁴ ed-Dani, *et-Teysîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 47; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 36; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 126; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. I, s. 30.

⁵ Mekî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 174; ed-Dani, *et-Teysîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 50; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 13; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. I, s. 59.

⁶ TİEM 458/36a.

⁷ İbn Mücahid, *es-Sab'a fi'l-Kiraat*, s. 150; ed-Dani, *et-Teysîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 51; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 54; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 83; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. I, s. 493.

⁸ TİEM 458/82a.

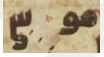
Bu kelimeyi Hamza, Kisai ve Halef imale ile, Ezrak Verş ve Ebu Amr taklil ile okumuştur.¹

Araf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 103. ayette bulunan “مُوسَى” kelimesinde imale/taklile işaret olmak üzere “sin” (س)’in harekesi alttadır:² Bu kelimeyi imale ile Hamza, Kisai ve Halef, taklil ile Ebu Amr, Ezrak ve Verş okumuştur.³

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 172. ayette bulunan “بَلَى” kelimesinde “lam” (ل)’in harekesi altına konulmuştur:⁴ Bu kelimeyi imale ile Hamza, Kisai, Halef; Taklil ile Ebu Amr, Ezrak ve Verş okumuştur.⁵

İsra Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 101. ayette bulunan “مُوسَى” kelimesinde “sin” (س)’in harekesi alttadır:⁶ Bu kelimeyi Hamza, Kisai, Halef imale ile, Ezrak, Verş, Ebu Amr taklil ile okumuştur.⁷

Taha Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 91. ayette bulunan “مُوسَى” kelimesinde “sin” (س)’in harekesi alttadır:⁸ Bu kelimeyi Hamza, Kisai ve Halef imale ile Ezrak, Verş ve Ebu Amr taklil ile okumuştur.⁹

¹ İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 36; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 75; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. I, s. 421.

² TİEM 458/102b.

³ İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 49; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 75; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. III, s. 113.

⁴ TİEM 458/107a.

⁵ İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 36; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 76; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. III, s. 216.

⁶ TİEM 458/181b.

⁷ Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 177; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 136; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. I, s. 199; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. II, s. 98.

⁸ TİEM 458/197a.

⁹ Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 177; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 35; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 136; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. I, s. 98.

2.1.1.1.3. Medine/ Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kiraat Farklılıkları

Enam Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 40. ayette bulunan “أَتَيْكُمْ” kelimesinde “ta” (ت) harfinin harekesi için imale/taklile işaret olmak üzere altına mavi nokta konulmuştur.¹

Bu kelimeyi Hamza, Kisai ve Halef imale ile, Ezrak ve Verş taklil ile okumuştur.²

Tevbe Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 18. ayette bulunan “فَعَسَىٰ” kelimesinde hem “ayn” (ع) hem “sin” (س)’in harekeleri alta görünüyor.³ Bu kelimedede sadece “sin” (س) harfinde imale ve taklil bulunuyor, bu sebeple “ayn” (ع) harfine konulan kesre harekeleme hatalı olabilir. Bu kelimeyi imale ile Hamza, Kisai ve Halef, taklil ile Ezrak ve Verş okumuştur.⁴

Taha Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 54. ayette bulunan “الْأُتَىٰ” kelimesinde ha (ه)nin altında hareke konulmuştur.⁵ Bu kelimeyi imale/taklile işaret olabilir. İmale ile Hamza, Kisai, Halef, taklil ile Ezrak ve Verş okumuştur.⁶

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 119. ayette bulunan “تَضَحَّىٰ” kelimesinde ha (ح) için alta hareke konulmuştur.⁷ Burayı Hamza, Kisai, Halef imale ile, Ezrak ve Verş taklil ile okumuştur.⁸

¹ TİEM 458/82a.

² İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 36; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 75; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. I, s. 418.

³ TİEM 458/117a.

⁴ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 37; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 75; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. III, s. 358.

⁵ TİEM 458/195a.

⁶ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 414; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 302; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 40; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. V, s. 409.

⁷ TİEM 458/199b.

⁸ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 414; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 302; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 40; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. V, s. 505.

Hac Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 72. ayette bulunan “تَتْلَى” kelimesinde “lam” (ل)‘in

altında silinmiş nokta vardır:¹ Burayı Hamza, Kisai, Halef imale ile, Ezrak ve Verş taklil ile okumuşlardır.²

2.1.1.1.4. Basra/Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kiraat Farklılıkları

Müminun Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 44. ayette bulunan “تَنَزَّلَا” kelimesinde “ra” (ر)‘nın

altına mavi renkte hareke konulmuştur:³ Bu kelimeyi Ebu Amr, Dacûnî, Hamza, Kisai, Halef imale ile okumuştur.⁴

2.1.1.1.5. Şam/Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kiraat Farklılıkları

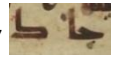
Enam Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 41. ayette bulunan “نَشَاءُ” kelimesinde “şın” (ش)‘in

harekesi için imaleye işaret olmak üzere altına mavi nokta konulmuştur:⁵ Bu kelimeyi imale ile İbn Amir, İbn Zekvan, Hamza ve Halef okumuştur.⁶

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 54. ayette bulunan “جَاءَكَ” kelimesinde “cim” (ج)‘in

harekesi için imale/taklile işaret olmak üzere altına mavi nokta konulmuştur.⁷ Bu kelimeyi Hamza, İbn Zekvan, Hişam ve Halef imale ile okumuştur.⁸

¹ TİEM 458/211a.

² İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 36; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 75; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 143.

³ TİEM 458/214b.

⁴ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 446; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 257; Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 88; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 319; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VI, s. 402; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 178.

⁵ TİEM 458/83b.

⁶ Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 174; ed-Dani, **et-Teysîr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 50; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 13; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. I, s. 59.

⁷ TİEM 458/83a.

⁸ İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 59; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 87; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. I, s. 510.

2.1.1.1.6. Basra Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları

Enfal Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 70. ayette bulunan “الْأَسْرَى” kelimesinde hemze (إ) dammeye işaret olmak üzere noktası önüne, “sin” (س)’in harekesi de fetha işaret olmak

üzere üstüne konulmuştur.¹ Bu kelimeyi Ebu Amr “hemze”nin dammı ve “sin” (س)’den sonra elif (إ) ile uzatarak imale ile okumuştur.²

Yunus Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 92. ayette bulunan “النَّاسِ” kelimesinde “nun” (ن) harekesi altındadır.³ Bu kelimeyi Ebu Amr imale ile okumuştur.⁴

TİEM 458 nr. Mushaf'taki kıraat farklılığı bulunan kelimelerin ele alındığı bu kısımda ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir: *Medine/Basra/Şam/Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kıraat Farklılıkları* başlığı altında 42 surede bulunan toplam 90; *Medine/Basra/Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kıraat Farklılıkları* başlığı altında 5 surede bulunan toplam 6; *Medine/ Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kıraat Farklılıkları* başlığı altında 4 surede bulunan toplam 4; *Basra/Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kıraat Farklılıkları* başlığı altında 1 surede bulunan 1; *Şam/Kûfe Kurralarının İttifakı Bulunan Kıraat Farklılıkları* başlığı altında 1 surede bulunan toplam 2; *Basra Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları* başlığı altında ise 2 surede bulunan toplam 2 kelimedede farklılık olduğu tespit edilmiştir.

2.1.2. Ferşü'l-Hurûf Yönünden Kıraat Farklılıkları

Ferşü'l-Hurûf, üzerine kıyas yapılması mümkün olmayan kıraat ihtilaflarına verilen isimdir.⁵ Hemen her surede bulunan bu ihtilaflar, belirli bir kaideye bağlı

¹ TİEM 458/115a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 309; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 173; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 496; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 117; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 277; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 239; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 521; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. III, s. 331.

³ TİEM 458/135b.

⁴ Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 174; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 23; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 88; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 40.

⁵ ez-Zürkânî, *Menahilü'l-İrfan fi Ulûmi'l-Kurân*, C. I, 358.

olmaksızın tamamen nakle dayanmaktadır.¹ Usûl farklılıklarının aksine ferşî farklılıklar, ayetlerin manasına etki edebilmekte² ve mütevatir derecesinde kabul edilmektedir.³

TİEM 458 nr. Mushaf'taki ferşü'l-hurûf yönünden ortaya çıkan farklılıkları, *harf yönünden ve hareke yönünden* olmak üzere 2 başlık altında, sahih kıraat imamlarını meşhur olduğu; Medine, Mekke, Basra, Şam ve Kûfe şehirlerindeki kuranın ittifak/ihtilaf ettiği noktalara göre başlıklara ayıracak, sure tertibine göre ve ayet numarasıyla birlikte ele alacağız.

2.1.2.1. Harf Yönünden Farklılıklar

Bu kısımda, kelimelerde bulunan harflerin değişimi yönüyle öne çıkan kıraat farklılıklarına, beldeler arasında bulunan ihtilaf/ittifak dikkate alınarak 19 başlık altında yer verilecektir. Öncelikle 5 beldenin (Medine, Mekke, Basra, Şam, Kûfe) tamamı arasında ittifak bulan okuyuşlara, sonrasında ise bir veya birkaç belde de ittifak edilmiş farklılıklara yer verilecektir.

2.1.2.1.1. Medine/Mekke/Basra/Şam/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Bakara Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 48. ayette bulunan “يَقُولُ” kelimesi altında ve üstünde ikişer nokta ile yani hem gaib hem de muhatap siga ile yazılmıştır.⁴ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Amir, Asım, Hamza, Kisai “ya” (ي) harfi ile okumuş; İbn Kesir, Ebu Amr, Yakup “ta” (ت) harfi ile okumuş, aynı zamanda Asım'ın iki ravisinden de bu okuyuş rivayet edilmiştir.⁵

¹ Ebû Şâme, *İbrâzü'l-meânî min Hırzi'l-emânî fî kırââti's-seb'a*, s. 319; Abdü'l-Fettah el-Kâdî, *Vâfi Şerhi's-Şâtibiyye fî'l-kırââti's-seb'a*, s. 199.

² ez-Zürkânî, *Menahilü'l-İrfan fî Ulûmi'l-Kurân*, C. I, 439.

³ İbnü'l-Cezerî, *Takrîbü'n-Neşr fî'l-Kırââti'l-Aşr*, Tahk. İbrahim Atve Ivaz, Dâru'l-Hadîs, Kahire 2004, s. 37.

⁴ TİEM 458/7a.

⁵ İbn Hâleveyh, *el-Hucce fî'l-Kırââti's-Seb'a*, s. 76; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââti's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 238; ed-Dani, *et-Teyisîr fî'l-Kırââti's-Seba*, s. 72; İbnü'l-Cezerî, *en-*

Al-i İmran Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 57. ayette bulunan “فَيُؤْفِقُهُمْ” kelimesinde birinci “fa”

(ف)’dan sonra “ya” (ي) yerine “nun” (ن) harfi ile yazılmıştır:¹ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Bekir Şu’be, bu şekilde, Hafs, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef “ya” (ي) ile okumuştur.²

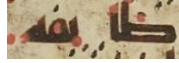
➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 83. ayette bulunan “يُرْجَعُونَ” kelimesi “ya” (ي)

yerine “ta” (ت) harfi ile muhatap siğa ile yazılmıştır:³ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Bekir Şu’be, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup, Halef bu şekilde okumuştur.⁴

Tevbe Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 66. ayette bulunan “تَعَفُّ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ تُعَذِّبُ طَائِفَةً” kısmında “تَعَفُّ” kelimesi “nun” (ن) yerine madmum “ya” (ي) harfi ile “fa” (ف)’nın fethasıyla “تُعَفُّ” şeklinde; “تُعَذِّبُ” kelimesi “nun” (ن) yerine “ta” (ت)

harfi ile ve zel (ذ)’in fethasıyla “تُعَذِّبُ” şeklinde; “طَائِفَةً” kelimesi

sonundaki “ta” (ة) fetha yerine damme ile “طَائِفَةً” şeklinde yazılmıştır:⁵

Bu kelimeleri Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.⁶

Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr, C. II, s. 212; ed-Dimyâtî, İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera, s. 125; Abdüllatif el-Hatib, Mu'cemü'l-Kıraat, C. I, s. 95.

¹ TİEM 458/37a.

² İbn Mücahid, es-Seb'a fi'l-Kıraât, s. 206; İbn Hâleveyh, el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb', s. 110; Mekki b. Ebî Talib, el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe, C. I, s. 345; ed-Dani, et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba, s. 88; İbnü'l-Cezerî, en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr, C. II, s. 240; ed-Dimyâtî, İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera, s. 175; Ebu Hayyân, el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir, c. II, s. 475; Abdüllatif el-Hatib, Mu'cemü'l-Kıraat, C. I, s. 510.

³ TİEM 458/39a.

⁴ İbn Mücahid, es-Seb'a fi'l-Kıraât, s. 214; İbn Hâleveyh, el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb', s. 112; Mekki b. Ebî Talib, el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe, C. I, s. 345; ed-Dani, et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba, s. 89; İbnü'l-Cezerî, en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr, C. II, s. 241; ed-Dimyâtî, İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera, s. 176; Ebu Hayyân, el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir, c. II, s. 516; Abdüllatif el-Hatib, Mu'cemü'l-Kıraat, C. I, s. 538.

⁵ TİEM 458/122b.

⁶ İbn Mücahid, es-Seb'a fi'l-Kıraât, s. 316; İbn Hâleveyh, el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb', s. 176; Mekki b. Ebî Talib, el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe, C. I, s. 504; ed-Dani, et-Teyisr

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 117. ayette bulunan “يَرْيَغُ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.¹ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Bekr Şu'be, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.²

Hud Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 123. ayette bulunan “يُزَجُّ” kelimesinde ya(ي)’nın fethası, “cim” (ج)’in kesresi ile yazılmıştır.³ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Bekr Şu'be, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.⁴

Yusuf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 109. ayette bulunan “تَعْلُونَ” kelimesinde hem “ta” (ت) hem “ya” (ي) hem için nokta konulmuştur.⁵ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Amir, Asım, Ebu Cafer ve Yakup “ta” (ت) harfi ile okumuş; İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Bekr Şu'be, Hamza, Kisai ve Halef “ya” (ي) harfi ile okumuştur.⁶

Enbiya Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 4. ayette bulunan “قَالَ” kelimesinde “elif” (ا) olmadan yazılmış, sonrasında bir lam daha ilave edilmiştir.⁷ Bu kelimeyi Nâfi,

fi'l-Kırââti's-Seba, s. 118; İbnü'l-Cezerî, en-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr, C. II, s. 280; ed-Dimyâtî, İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââti'l-Erbeate Aşera, s. 243; Ebu Hayyân, el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir, c. V, s. 67; Abdüllatif el-Hatib, Mu'cemü'l-Kiraat, C. III, s. 420.

¹ TİEM 458/127b.

² İbn Mücahid, es-Seb'a fi'l-Kiraât, s. 319; İbn Hâleveyh, el-Hucce fi'l-Kırââti's-Seb', s. 178; Mekki b. Ebî Talib, el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââti's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe, C. I, s. 510; ed-Dani, et-Teyisr fi'l-Kırââti's-Seba, s. 120; İbnü'l-Cezerî, en-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr, C. II, s. 281; ed-Dimyâtî, İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââti'l-Erbeate Aşera, s. 245; Ebu Hayyân, el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir, c. V, s. 109; Abdüllatif el-Hatib, Mu'cemü'l-Kiraat, C. III, s. 471.

³ TİEM 458/145a.

⁴ İbn Mücahid, es-Seb'a fi'l-Kiraât, s. 340; İbn Hâleveyh, el-Hucce fi'l-Kırââti's-Seb', s. 191; Mekki b. Ebî Talib, el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââti's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe, C. I, s. 538; ed-Dani, et-Teyisr fi'l-Kırââti's-Seba, s. 126; İbnü'l-Cezerî, en-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr, C. II, s. 208; ed-Dimyâtî, İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââti'l-Erbeate Aşera, s. 261; Ebu Hayyân, el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir, c. V, s. 275; Abdüllatif el-Hatib, Mu'cemü'l-Kiraat, C. IV, s. 142.

⁵ TİEM 458/153a.

⁶ İbn Mücahid, es-Seb'a fi'l-Kiraât, s. 256; İbn Hâleveyh, el-Hucce fi'l-Kırââti's-Seb', s. 138; Mekki b. Ebî Talib, el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââti's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe, C. I, s. 529; ed-Dani, et-Teyisr fi'l-Kırââti's-Seba, s. 130; İbnü'l-Cezerî, en-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr, C. II, s. 257; ed-Dimyâtî, İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââti'l-Erbeate Aşera, s. 207; Ebu Hayyân, el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir, c. V, s. 353; Abdüllatif el-Hatib, Mu'cemü'l-Kiraat, C. IV, s. 354.

⁷ TİEM 458/200b.

İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Bekr Şu'be bu şekilde, Hafs, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup, Halef “elif” (ا) ile okumuştur.¹

Ahzab Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 31. ayette bulunan “وَتَعْمَلْ” kelimesinde hem “ta”

(ت) hem “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır:² Bu kelimeyi Nafi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Asım, Ebu Cafer ve Yakup “ta” (ت) harfi ile, Hamza, Kisai ve Halef “ya” (ي) harfi ile okumuştur.³

Sebe Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 17. ayette bulunan “نَجَازِي” kelimesinde “nun” (ن)

yerine “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır:⁴ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer bu şekilde, Hafs, Hamza, Kisai, Yakup ve Halef “nun” (ن) ile okumuştur.⁵

Ahkaf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 16. ayette bulunan “نَنْقَلُ” kelimesinde ve “وَيَنْجَاوُزُ” kelimesinde başında “nun” (ن) yerine “ya” (ي) harfi ile hem “ya” (ي) harfinin fethi

hem de dammı ile yazılmıştır:⁶ Her iki kelimedede de “nun” (ن) yerine “ya” (ي) harfi ile ve “ya” (ي) harfinin dammı ile “نَنْقَلُ”, “وَيَنْجَاوُزُ” kelimesinde

¹ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 428; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 110; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 154; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 323; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 309; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 297; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 5.

² TİEM 458/199b.

³ TİEM 458/263a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 521; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 290; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 186; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 179; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 228; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 348; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 355; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VII, s. 279.

⁵ TİEM 458/269b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 529; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 294; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 206; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 181; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 350; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 359; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 271; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VII, s. 356.

⁷ TİEM 458/317a.

şeklinde Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer, Yakup; Hafs, Hamza, Kisai ve Halef “nun” (ن) ile okumuştur.¹

2.1.2.1.2. Medine/Mekke/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Enam Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 63. ayette bulunan “أَجِينَا” kelimesinde “ya” (ي) 'dan sonra “ta” (ت) için de nokta konulmuştur.² Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer, Yakup “ya” (ي) 'dan sonra “ta” (ت) harfi ile “أَجِينَا” şeklinde okumuştur.³

Mümin Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 58. ayette bulunan “تَنْكُرُونَ” kelimesinde başında hem “ta” (ت) hem “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.⁴ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer, Yakup “ya” (ي) harfi ile okumuş, diğer kurrâ “ta” (ت) harfi ile okumuştur.⁵

Ahkaf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 15. ayette bulunan “إِحْسَانًا” kelimesinde hemze (ا) olmadan hanın dammı “sin” (س) 'in cezmi ve uzatma olmadan “حَسَنًا” kelimesinde

¹ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 596; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 326; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 272; ed-Dani, *et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 199; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 391; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 61; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 492.

² TİEM 458/84a.

³ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 259; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 141; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 435; ed-Dani, *et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 103; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 259; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 210; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 150; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. II, s. 451.

⁴ TİEM 458/298b.

⁵ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 572; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 316; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 246; ed-Dani, *et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 192; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 365; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 379; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 472; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 242.

şeklinde yazılmıştır.¹ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer Yakup “حسنًا” kelimesinde şeklinde okumuştur.²

2.1.2.1.3. Medine/Mekke/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Bakara Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 140. ayette bulunan “أَمْ تَقُولُونَ” kelimesinde “ya” (ي) harfi ile gaib sığa ile yazılmıştır.³

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Bekir Şu'be, Ravih, Yakup “ya” (ي) harfi ile okumuştur.⁴

Enfal Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 59. ayette bulunan “يَحْسِبَنَّ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile ve “sin” (س) in kesresiyle yazılmıştır.⁵

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Bekr Şu'be, Kisai bu şekilde okumuştur.⁶

Tevbe Suresi:

¹ TİEM 458/317a.

² İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 327; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 272; ed-Dani, **et-Teysîr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 199; **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 373; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 391; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VIII, s. 60; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VIII, s. 492.

³ TİEM 458/15a.

⁴ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 171; ed-Dani, **et-Teysîr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 77; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 233; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 148; Ebu Hayyân Muhammed b. Yûsuf el-Endelüsî (ö. 745/1344), **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, Matâbiu'n-Nasri'l-Hadise, Riyad, t.y, c. I, s. 414; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. I, s. 214.

⁵ TİEM 458/114a.

⁶ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 307; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 172; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 493; ed-Dani, **et-Teysîr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 117; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 277; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 238; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. IV, s. 510; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. III, s. 314.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 110. ayette bulunan “تَقَطَّعَ” kelimesinde baştaki “ta”

(ت) harfinin dammesiyle yazılmıştır:¹ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Bekr Şu'be, Kisai ve Halef bu şekilde okumuştur.²

Kehf Suresi:

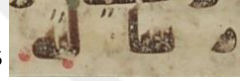
➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 18. ayette bulunan “وَتَحْسِبُهُمْ” kelimesinde “sin” (س)

kesre ile yazılmıştır:³ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Kisai, Yakup Halef ile Hafs ve Ebu Bekr Şu'be'nin birer tarikin de bu şekilde okuduğu bilgisi vardır.⁴

2.1.2.1.4. Medine/Basra/Kûfe/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Enam Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 124. ayette bulunan “رَسَّالَتْهَ” kelimesi cem'i siğa ile

harekelenmiş, “ta” (ت) ve ha (ه) harfinin kesresi ile yazılmıştır:⁵ Bu kelimeyi Nâfi, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Bekr Şu'be, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef cem'i siğa ile “رَسَّالَاتِهَ” şeklinde okumuştur.⁶

¹ TİEM 458/126a.

² İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 319; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 177; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 508; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 120; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 281; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 245; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. V, s. 101; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. III, s. 462.

³ TİEM 458/182a.

⁴ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 191; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 317; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 84; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 236; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 165; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. V, s. 328; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. V, s. 169.

⁵ TİEM 458/89a.

⁶ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 267; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 132; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 449; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 106; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 262; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 216; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. IV, s. 217; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. II, s. 539.

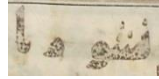
2.1.2.1.5. Mekke/Basra/Kûfe/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Al-i İmran Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 48. ayette bulunan “وَيُعَلِّمُهُ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “nun” (ن) harfi ile yazılmıştır:¹ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Hamza, Kisai, Halef bu şekilde okumuştur.²

2.1.2.1.6. Medine/Mekke/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Furkan Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 48. ayette bulunan “بُشْرًا” kelimesinde “ba” (ب) yerine “nun” (ن) harfi ile ve “şın” (ش)’nın refiyle yazılmıştır:³ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Cafer, Yakup bu şekilde okumuştur.⁴

Neml Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 63. ayette bulunan “بُشْرًا” kelimesinde “ba” (ب) yerine “nun” (ن) harfi ile yazılmıştır:⁵ Kelimeyi bu şekilde Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Cafer, Yakup okumuştur.⁶

¹ TİEM 458/36a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 206; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 344; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 88; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 240; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 174; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. II, s. 463; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 496.

³ TİEM 458/227b.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 465; İbn Hâleveyh, *el-Huce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 266; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 465; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 110; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 270; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 329; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 489; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 362.

⁵ TİEM 458/239b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 283; İbn Hâleveyh, *el-Huce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 157; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 465; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 110; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 337; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 338; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 542.

2.1.2.1.7. Medine/Mekke/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Ahzab Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 36. ayette bulunan “يَكُونُ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.¹

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer, Yakup “ta” (ت) harfi ile okumuştur.²

2.1.2.1.8. Medine/Mekke/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Nisa Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 77. ayette bulunan “تُظْلَمُونَ” kelimesinde hem üste

hem alta nokta konulmuştur.³ Bu kelimeyi İbn Kesir, Hamza, Kisai, Ebu Cafer ve Ravih “ya” (ي) harfi ile, gaib sigada okumuş diğerleri “ta” (ت) harfi ile muhatap sigada okumuştur.⁴

2.1.2.1.9. Medine/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Furkan Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 17. ayette bulunan “يَحْشُرُهُمْ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “nun” (ن) harfi ile yazılmıştır.⁵

Bu kelimeyi Nâfi, Ebu Amr, Ebu Bekr Şu'be, Hamza, Kisai, Halef bu şekilde okumuştur.⁶

¹ TİEM 458/264a.

² İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 36; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 75; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. VII, s. 287.

³ TİEM 458/57b.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kiraât*, s. 235; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 125; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 393; ed-Dani, *et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 96; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 250; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 192; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. III, s. 299; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. II, s. 111.

⁵ TİEM 458/225b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kiraât*, s. 462; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 265; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 452; ed-Dani, *et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 163; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 333; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 328; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 487; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. VI, s. 327.

2.1.2.1.10. Mekke/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

İbrahim Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 47. ayette bulunan “تَحْسِنَ” kelimesinde “sin” (س)

kesre ile yazılmıştır.¹ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir ve Yakup kesre ile okumuştur.²

2.1.2.1.11. Mekke/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Enam Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 32. ayette bulunan “تَعْقُلُونَ” kelimesinde “ta” (ت) yerine “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.³ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Bekir

Şu'be, Hamza ve Kisai “ya” (ي) harfi ile okumuştur.⁴

Araf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 169. ayette bulunan “تَعْقُلُونَ” kelimesi hem “ta” (ت) hem de “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.⁵ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Bekr Şu'be, Hamza, Kisai ve Halef “ya” (ي) harfi ile okumuştur.⁶

¹ TİEM 458/161a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 348; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 9; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 128; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 295; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 264; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. V, s. 454; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IV, s. 551.

³ TİEM 458/82b.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 256; İbn Hâleveyh, *el-Huce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 138; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 429; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 102; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 257; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 207; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 110; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. II, s. 412.

⁵ TİEM 458/107b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 256; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 114; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 257; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 232; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 417; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. III, s. 212.

2.1.2.1.12. Basra/Şam/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Enam Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 57. ayette bulunan “يَقْصُ” kelimesinde “sad” (ص) harfinin hem önünde mavi hem de altında kırmızı nokta vardır.¹

Bu kelimeyi Ebu Amr, İbn Amir ve Hamza “sad” (ص) yerine “dad” (ض) ile; “gaf” (ق)ı sakın, “dad” (ض)ı da tahfif ile meksur “يَقْصُ” şeklinde okumuşlardır.²

Meryem Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 90. ayette bulunan “يَنْفَطَرْنَ” kelimesinde “ya” (ي)dan sonra “ta” (ت) yerine “nun” (ن) harfi ile ve “ta” (ط)nın kesresi ile “يَنْفَطَرْنَ” kelimesinde şeklinde yazılmıştır.³ Bu kelimeyi Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Bekr Şu'be, Hamza ve Yakup bu şekilde okumuştur.⁴

2.1.2.1.13. Mekke/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Al-i İmran Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 180. ayette bulunan “تَعْمَلُونَ” kelimesi “ya” (ي) harfi ile noktalanmıştır.⁵ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr ve Yakup bu şekilde okumuştur.⁶

¹ TİEM 458/84b.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 259; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kıraâtî's-Seb'*, s. 140; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kıraâtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 434S; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kıraâtî's-Seba*, s. 103; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kıraâtî'l-Aşr*, C. II, s. 259; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kıraâtî'l-Erbeate Aşera*, s. 209; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 142; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. II, s. 441.

³ TİEM 458/193a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 412; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kıraâtî's-Seb'*, s. 239; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kıraâtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 93; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kıraâtî's-Seba*, s. 148; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kıraâtî'l-Aşr*, C. II, s. 319; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kıraâtî'l-Erbeate Aşera*, s. 301; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 218; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 398.

⁵ TİEM 458/47b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 220; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kıraâtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 369; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kıraâtî's-Seba*, s. 91; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kıraâtî'l-Aşr*, C. II, s. 245; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kıraâtî'l-Erbeate Aşera*, s. 183; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. III, s. 129; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 632.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 187. ayette bulunan “لَتَسْبِيْنُهُ” ve “تَكْمُوْنُهُ” kelimeleri gaib siğada, “ya” (ي) harfi ile, yazılmıştır:¹   Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr ve Ebu Bekir Şube bu şekilde okumuştur.²

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 188. ayette bulunan “فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ” kelimesi gaib siğada, “ya” (ي) harfi ile “sin” (س) harfinin fethi ile yazılmıştır:³ Bu kelimeyi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) harfi ile ve ba harfinin dammı ile İbn Kesir, Ebu Amr okumaktadır.⁴

Taha Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 97. ayette bulunan “تَخْلَفُ” kelimesinde “lam” (ل) kesre ile yazılmıştır:⁵ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, Yakup, bu şekilde okumuştur.⁶

Hac Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 38. ayette bulunan “يُدْفِعُ” kelimesinde elif (إ) olmadan yazılmıştır:⁷ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, Yakup “يدفع” kelimesinde şeklinde “ya” (ي) harfinin fethası, “dal” (د)’ın sükunu ve “fa” (ف)’nın fethası ile okumuştur.⁸

¹ TİEM 458/47a.

² İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 217; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 371; ed-Dani, *et-Teyşîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 93; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 246; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 183; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, c. III, s. 136; Abdülatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. I, s. 632.

³ TİEM 458/48b.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 217; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 371; ed-Dani, *et-Teyşîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 93; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 246; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 183; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, c. III, s. 137; Abdülatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. I, s. 643.

⁵ TİEM 458/198b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 424; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 105; ed-Dani, *et-Teyşîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 153; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 322; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 307; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, C. VI, s. 275; Abdülatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. V, s. 491.

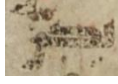
⁷ TİEM 458/209b.

⁸ İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 437; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 119; ed-Dani, *et-Teyşîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 157; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 326; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate*

2.1.2.1.14. Mekke/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Nisa Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 73. ayette bulunan “تَكُنْ” kelimesi biraz silinmiş

olmakla birlikte “ya” (ي) harfi ile noktalanmıştır:¹ Bu kelimeyi İbn Kesir, Hafs, Ruveys “ta” (ت) harfi ile Nâfi, Ebu Amr, İbn Amir, Şu’be, Hamza, Kisai, Yakup, Ebu Cafer ve Halef “ya” (ي) harfi ile okumuştur.²

2.1.2.1.15. Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Al-i İmran Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 115. ayette bulunan “يُكْفَرُوهُ” ve “يَفْعَلُوا” kelimeleri muhatap siğa ile, “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır:³ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu’be, Hamza, Kisai, Yakup ve Halef “ya” (ي) ile okumuş; Ebu Amr Duri’si hem “ta” (ت) hem “ya” (ي) harfi ile okumuştur.⁴

Nisa Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 152. ayette bulunan “يُؤْتِيهِمْ” kelimesinde baştaki “ya” (ي) yerine üste “nun” (ن) noktası konulmuştur:⁵ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Bekir Şu’be, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve

Aşera, s. 315; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 373; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 120.

¹ TİEM 458/56b.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 235; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 125; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 392; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 96; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 250; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 192; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. III, s. 292; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. II, s. 106.

³ TİEM 458/41a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 215; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 113; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 354; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 90; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 241; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 178; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. III, s. 36; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 569.

⁵ TİEM 458/64b.

Halef bu şekilde okumuştur ancak Yakup buna ek olarak ha (ه) harfinin dammesi ile okumuştur.¹

Neml Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 59. ayette bulunan “يُشْرِكُونَ” kelimesinde hem “ya”

(ي) hem “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır:² Bu kelimeyi Ebu Amr, Asım, Yakup “ya” (ي) harfi ile, Nâfi, İbn Kesir, İbn Amir, Hamza, Kisai Ebu Cafer ve Halef “ta” (ت) harfi ile okumuşlardır.³

Duhan Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 45. ayette bulunan “يَعْلَى” kelimesinde “ya” (ي)

yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır:⁴ Bu kelimeyi İbn Kesir, Hafs, Ruveys “ya” (ي) harfi ile Nâfi, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Hamza, Ebu Cafer, Yakup ve Halef “ta” (ت) harfi ile okumuştur.⁵

2.1.2.1.16. Medine Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları

Al-i İmran Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 63. ayette bulunan “أَلْحَيْنَا” kelimesinde “ya” (ي) 'dan

sonra “ta” (ت) için de nokta konulmuştur.⁶ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir,

¹ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 240; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 128; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 401; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 98; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 253; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 195; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. III, s. 386; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. II, s. 174.

² TIEM 458/238a.

³ Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 163; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 168; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 338; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 338; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VII, s. 88; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 538.

⁴ TIEM 458/313a.

⁵ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 598; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 324; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 264; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 198; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 371; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 388; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VIII, s. 39; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VIII, s. 437.

⁶ TIEM 458/84a.

Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer, Yakup “ya” (ي) ’dan sonra “ta” (ت) harfi ile “الْجِيْتَنَّا” şeklinde okumuştur.¹

Tevbe Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf’ta, 67. ayette bulunan “أَنْ يَكُونَ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır:² Bu kelimeyi Ebu Amr, Ebu Cafer, ve Yakup bu şekilde okumuştur.³

2.1.2.1.17. Basra Kurrasına Ait Kiraat Farklılıkları

Bakara Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf’ta, 149. ayette bulunan “تَعْمَلُونَ” kelimesi gaib siğa ile, “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır:⁴ Bu kelimeyi Ebu Amr ve Yezidi bu şekilde okumuştur.⁵

Enfal Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf’ta, 67. ayette bulunan “أَنْ يَكُونَ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır:⁶ Bu kelimeyi Ebu Amr, Ebu Cafer, ve Yakup bu şekilde okumuştur.⁷

¹ İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 259; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi’l-Kırââtî’s-Seb’a*, s. 141; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 435; ed-Dani, *et-Teyisîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 103; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 259; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 210; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, c. IV, s. 150; Abdüllatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. II, s. 451.

² TIEM 458/115b.

³ İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 308; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi’l-Kırââtî’s-Seb’a*, s. 173; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 418; ed-Dani, *et-Teyisîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 117; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 277; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 239; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, c. IV, s. 518; Abdüllatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. III, s. 329.

⁴ TIEM 458/16a.

⁵ ed-Dani, *et-Teyisîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 77; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 223; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 120; Abdüllatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. I, s. 214.

⁶ TIEM 458/115b.

⁷ İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 308; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi’l-Kırââtî’s-Seb’a*, s. 173; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 418; ed-Dani, *et-Teyisîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 117; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 277; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 239; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, c. IV, s. 518; Abdüllatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. III, s. 329.

Neml Suresi:

- TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 36. ayette bulunan “يَكُونُ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.¹

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer, Yakup “ta” (ت) harfi ile okumuştur.²

2.1.2.1.18. Şam Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları

Tevbe Suresi:

- TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 66. ayette bulunan “تَغْفُ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ تُعَذِّبُ طَائِفَةً” kısmında “تَغْفُ” kelimesi “nun” (ن) yerine madmum “ya” (ي) harfi ile “fa” (ف)’nın

fethasıyla “تَغْفُ” şeklinde; “تُعَذِّبُ” kelimesi “nun” (ن) yerine “ta” (ت) harfi ile ve zel (ذ)’in fethasıyla “تُعَذِّبُ” şeklinde; “طَائِفَةً” kelimesi

sonundaki “ta” (ة) fetha yerine damme ile “طَائِفَةً” şeklinde yazılmıştır.³

Bu kelimeleri Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.⁴

2.1.2.1.19. Kûfe Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları

Al-i İmran Suresi:

- TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 157. ayette bulunan “يَجْمَعُونَ” kelimesi “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.⁵

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Hamza, Kisai, Yakup, Ebu Cafer ve Halef bu şekilde okumuştur.⁶

¹ TIEM 458/264a.

² İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 36; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 75; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VII, s. 287.

³ TIEM 458/122b.

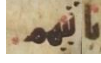
⁴ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 316; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 176; Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 504; ed-Dani, **et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 118; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 280; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 243; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. V, s. 67; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. III, s. 420.

⁵ TIEM 458/45b.

⁶ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 218; Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 362; ed-Dani, **et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 91; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 243; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 181; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. III, s. 96; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. I, s. 609.

Enam Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 158. ayette bulunan “تَأْتِيَهُمْ” kelimesinde “ta” (ت)

yerine “ya” (ي) harfi ile noktalanmıştır.¹ Bu kelimeyi Hamza ve Kisai ve Halef “ya” (ي) ile, diğer kurrâ “ta” (ت) harfi ile okumuştur.²

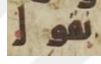
Nahl Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 11. ayette bulunan “يُنْبِتُ” kelimesinde “ya” (ي)

yerine “nun” (ن) harfi ile yazılmıştır.³ Bu kelimeyi Şu'be “nun” (ن) harfi ile, Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Hafs, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup, Halef “ya” (ي) ile okumuştur.⁴

Kehf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 52. ayette bulunan “يَقُولُ” kelimesinde hem “ya” (ي)

hem de “nun” (ن) harfi ile yazılmıştır.⁵ Bu kelimeyi Hamza “nun” (ن) harfi ile okumuş, diğer kurrâ “ya” (ي) harfi ile okumuştur.⁶

Meryem Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 24. ayette bulunan “مِنْ تَحْتِهَا” kelimesinde “mim” (م)

fetha, ikinci “ta” (ت) fetha ile harekelenmiştir.⁷ Bu kelimeyi İbn Kesir,

¹ TİEM 458/93a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 274; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 458; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 108; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 266; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 220; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 259; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. II, s. 593.

³ TİEM 458/166b.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 370; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 209; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 34; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 137; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 302; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 277; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. V, s. 478; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IV, s. 601.

⁵ TİEM 458/185a.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 393; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 225; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 65; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 84; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 311; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 291; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. V, s. 137; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 240.

⁷ TİEM 458/190b.

Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, bu şekilde, Nâfi, Hafs, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef kesre hareke ile okumuştur.¹

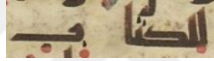
➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 7. ayette bulunan “نُوحِي” kelimesinde “nun” (ن)

yerine “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır:² Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.³

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 25. ayette bulunan “نُوحِي” kelimesinde “nun” (ن)

yerine “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır:⁴ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer, Yakup bu şekilde okumuştur.⁵

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 104. ayette bulunan “لُكْتُبُ” kelimesinde uzatmalı

olarak, elif (ل) ile müfred sigada yazılmıştır:⁶ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer, Yakup bu şekilde müfred olarak okumuşlardır.⁷

Furkan Suresi:

¹ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 409; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 237; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 86; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 84; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 318; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 298; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 183; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 354.

² TİEM 458/200a.

³ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 428; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 248; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 15; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 130; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 296; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 309; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 298; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 7.

⁴ TİEM 458/201b.

⁵ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 428; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 248; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 14; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 155; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 323; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 268; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 307; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 7.

⁶ TİEM 458/205a.

⁷ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 431; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 251; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 114; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 155; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 325; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 312; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 343; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 65.

TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 19. ayette bulunan “تَسْتَطِيعُونَ” kelimesinde “ta” (ت)

yerine “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.¹ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.²

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 60. ayette bulunan “تَأْمُرُنَا” kelimesinde hem “ta” (ت)

hem “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.³ Bu kelimeyi Hamza ve Kisai gaib sigada, “ya” (ي) harfi ile okurken diğer kurrâ “ta” (ت) harfi ile okumuştur.⁴

Neml Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 25. ayette bulunan “تُعَلِّمُونَ” kelimesinde “ta” (ت)

yerine “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.⁵ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Hamza, Ebu Cafer, Yakup ve Halef bu kelimeyi “ya” (ي) harfi ile okumuştur.⁶

Harf yönünden ortaya çıkan kıraat farklılıkları kapsamında toplam 19 başlık mevcuttur: *Medine/Mekke/Basra/Şam/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 9 surede toplam 11 kelime; *Medine/Mekke/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 4 surede toplam 4 kelime; *Medine/Mekke/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 3 surede toplam 3 kelime; *Medine/Basra/Kûfe/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 1 surede bulunan 1 kelime;

¹ TİEM 458/225b.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 463; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 145; ed-Dani, *et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 163; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 334; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 328; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 489; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 333.

³ TİEM 458/227a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 466; İbn Hâleveyh, *el-Huce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 266; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 146; ed-Dani, *et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 164; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 270; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 329; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 508; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 370.

⁵ TİEM 458/236a.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 481; İbn Hâleveyh, *el-Huce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 271; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 158; ed-Dani, *et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 168; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 337; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 336; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 70; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 509.

Mekke/Basra/Kûfe/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları başlığı altında, 1 surede bulunan 1 kelime; *Medine/Mekke/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 2 surede toplam 2 kelime; *Medine/Mekke/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 1 surede bulunan 1 kelime; *Medine/Mekke/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 1 surede bulunan 1 kelime; *Mekke/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 1 surede bulunan 1 kelime; *Mekke/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 2 surede toplam 2 kelime; *Basra/Şam/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 2 surede toplam 2 kelime; *Mekke/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 3 surede toplam 5 kelime; *Mekke/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 1 surede bulunan 1 kelime; *Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 4 surede toplam 4 kelime; *Medine Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları* başlığı altında, 2 surede toplam 2 kelime; *Basra Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları* başlığı altında, 3 surede toplam 3 kelime; *Şam Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları* başlığı altında, 1 surede bulunan 1 kelime; *Kûfe Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları* başlığı altında, 7 surede toplam 11 kelimedede farklılık olduğu görülmüştür.

2.1.2.2. Hareke Yönünden Farklılıklar

Bu kısımda, kelimelerde bulunan hareketlerin değişimi noktasında ortaya çıkan kıraat farklılıklarına, beldeler arasında bulunan ihtilaf/ittifak dikkate alınarak 16 başlık altında yer verilecektir. Öncelikle 5 beldenin (Medine, Mekke, Basra, Şam, Kûfe) tamamı arasında ittifak bulan okuyuşlara, sonrasında ise bir veya birkaç beldede ittifak edilmiş farklılıklara yer verilecektir.

2.1.2.2.1. Medine/Mekke/Basra /Şam/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Nisa Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 140. ayette bulunan “وَقَدْ نَزَّلَ” kelimesinde “nun” (ن)

harekesi dammeye işaret için önüne konulmuştur:¹ Kelimeyi bu şekilde, meçhul

¹ TİEM 458/63b.

sigada Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Hamza, Kisai, Ebu Cafer ve Halef dışındaki kurrâ okumuştur.¹

Maide Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 95. ayette bulunan “فَجَزَاءٌ” kelimesinde hemzenin önünde biri silinmiş iki nokta vardır; iki nokta olarak ele alırsak tenvine işaret, tek nokta olarak değerlendirilirse tenvinsiz damme harekeye işaretler. “مِثْلُ” “lam” (ل) harfinin hem altına kırmızı hem de önüne mavi hareke konulmuştur.²

Bu kelimeyi Asım, Hamza, Kisai Yakup ve Halef “hemze”nin tenvini ve “lam” (ل) harfinin dammesi ile; Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer ise tenvinsiz madmum “hemze” ve kesreli “lam” (ل) ile okumuştur.³

Enfal Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 66. ayette bulunan “ضَعُفَا” kelimesinde “dad” (ض) harekesi dammeye işaret olmak üzere önüne konmuş ama silinmiş vaziyettedir.⁴

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir ve Kisai bu şekilde okumuştur.⁵

İsra Suresi:

¹ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 239; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 400; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 98; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 253; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 195; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. III, s. 376; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. II, s. 174.

² TIEM 458/77b.

³ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 248; İbn Hâleveyh, *el-Huce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 134; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 418; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 100; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 255; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 202; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 19; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. II, s. 340.

⁴ TIEM 458/115b.

⁵ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 308; İbn Hâleveyh, *el-Huce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 173; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 495; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 113; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 277; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 238; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 517; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. III, s. 326.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 110. ayette bulunan “أَوِ ادْعُوا” kelimesinde “أَوِ” kelimesinde “vav” (و) kesre yerine damme ile harekelenmiştir:¹ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Kisai, Ebu Cafer ve Yakup bu şekilde okumuştur.²

Meryem Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 23. ayette bulunan “نَسِيًّا” kelimesinde “nun” (ن) harekesi alttadır:³ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Bekr Şu'be, Kisai, Ebu Cafer, Yakup, Halef bu şekilde okumuştur.⁴

Saffat Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 16. ayette bulunan “مِثْنًا” kelimesinde “mim” (م) damme ile harekelenmiştir:⁵ Bu kelimeyi damme hareke ile İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer, Yakup; kesre hareke ile Nâfi, Hafs, Hamza Kisai, Halef okumuştur.⁶

Müddessir Suresi:

¹ TİEM 458/181a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 174; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 92; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 274; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 78; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 225; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 153; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. V, s. 522; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 136.

³ TİEM 458/190b.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 408; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 237; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 86; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 84; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 318; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 298; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 83; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 352.

⁵ TİEM 458/280b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 218; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 261; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. III, s. 96; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 243; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 368; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 16.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 5. ayette bulunan “وَالرُّجْزَ” kelimesinde “ra” (ر) kesre

ile harekelenmiştir.¹ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Hamza, Kisai ve Halef bu şekilde okumuştur.²

Beled Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 5. ayette bulunan “أَيَحْسَبُ” kelimesinde “sin” (س) kesre ile harekelenmiştir.³

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Kisai, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.⁴

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 7. ayette bulunan “أَيَحْسَبُ” kelimesinde “sin” (س) kesre ile harekelenmiştir.⁵

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Kisai, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.⁶

2.1.2.2.2. Medine/Mekke/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Al-i İmran Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 188. ayette bulunan “لَا تُحْسِنَنَّ” kelimesi “ya” (ي) harfi için noktalanmış, “sin” (س) harfi ise kesre harekelenmiştir.⁷

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Yakup, Ebu Cafer “ta” (ت) yerine “ya”

¹ TİEM 458/366b.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 659; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 733; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 347; ed-Dani, *et-Teyssîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 316; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 393; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 427; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 37; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. X, s. 158.

³ TİEM 458/378a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 191; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 317; ed-Dani, *et-Teyssîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 84; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 236; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 165; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 328; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. X, s. 438.

⁵ TİEM 458/378a.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 191; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 317; ed-Dani, *et-Teyssîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 84; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 236; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 165; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 328; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. X, s. 440.

⁷ TİEM 458/48b.

(ي) harfî ile ancak “sin” (س) ’in harfinin fethi ile okumuşlardır. Burada “ta” (ت) yerine “ya” (ي) harfî ile hem de “sin” (س) ’in kesri ile okuyan yoktur.¹

Yunus Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf’ta, 88. ayette bulunan “يُضِلُّوا” kelimesinde “ya” (ي)

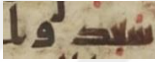
harfinin harekesi üsttedir.² Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, ve Ebu Cafer bu şekilde okumuştur.³

Hud Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf’ta, 41. ayette bulunan “مَجْرِيهَا” kelimesinde “mim”

(م) ’in dammesi, “ra” (ر) ’nın fethası ile harekelenmiştir.⁴ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir ve Ebu Bekr Şu’be bu şekilde okumuştur.⁵

➤ TIEM 458 nr. Mushaf’ta, 108. ayette bulunan “سُعِدُوا” kelimesinde “sin” (س)

fetha ile harekelenmiştir.⁶ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Bekr Şu’be, Ebu Cafer, Yakup bu şekilde okumuştur.⁷

Nahl Suresi:

¹ İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 217; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 371; ed-Dani, *et-Teyisîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 93; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 246; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 183; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, c. III, s. 137; Abdülatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. I, s. 642.

² TIEM 458/135b.

³ İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 267; İbn Hâleveyh, *el-Huce fi’l-Kırââtî’s-Seb’*, s. 181; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 449; ed-Dani, *et-Teyisîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 106; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 262; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 216; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, c. V, s. 186; Abdülatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. III, s. 609.

⁴ TIEM 458/140b.

⁵ İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 333; ed-Dani, *et-Teyisîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 124; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 289; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 256; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, c. V, s. 225; Abdülatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. IV, s. 52.

⁶ TIEM 458/140a.

⁷ İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 339; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 536; ed-Dani, *et-Teyisîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 136; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 290; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 260; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, c. V, s. 264; Abdülatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. IV, s. 142.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 37. ayette bulunan “يَهْدِي” kelimesinde baştaki “ya”

(ي) damme, “dal” (د) fetha ile meçhul sigada yazılmıştır:¹ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer ve Yakup bu şekilde okumuştur.²

Meryem Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 51. ayette bulunan “مُخْلِصًا” kelimesinde “lam” (ل) kesre ile harekelenmiştir:³ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer, Yakup bu şekilde okumuştur.⁴

Saffat Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 53. ayette bulunan “مِثْنًا” kelimesinde “mim” (م) damme ile harekelenmiştir:⁵ Kelimeyi bu şekilde İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer, Yakup okumuştur.⁶

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 126. ayette bulunan “اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبَّ” kelimesinde 3 kelime de ref ile harekelenmiştir:⁷ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer bu şekilde okumuştur.⁸

Vakıa Suresi:

¹ TİEM 458/167a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 372; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 210; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 37; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 137; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 304; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 78; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. V, s. 490; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IV, s. 628.

³ TİEM 458/191a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 348; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 238; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 89; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 149; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 295; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 298; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 198; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 368.

⁵ TİEM 458/281b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 218; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 261; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. III, s. 96; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 243; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 368; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 16.

⁷ TİEM 458/282a.

⁸ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 549; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 304; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 228; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 187; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 360; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 370; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 373; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 54.

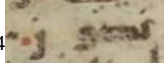
➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 19. ayette bulunan “يُنْزِلُونَ” kelimesinde “za” (ز)’nın

fethiyle harekelenmiştir:¹ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer, Yakup bu şekilde okumuştur.²

2.1.2.2.3. Medine/Mekke/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Enam Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 27. ayette bulunan “تَكْذِبَ” ve “وَنُكُونُ” kelimelerinde “ba” (ب)’nin harekesi önüne damme için nokta konulmuştur:³

“وَنُكُونُ” kelimesindeki ikinci “nun” (ن) merfu harekelenmiştir:⁴ Bu iki kelimedeki “ba” (ب) harflerini damme ile Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Bekir Şu'be, Kisai ve Ebu Cafer okumuştur.

Hud Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 25. ayette bulunan “إِنِّي” kelimesinde hemze (إ) fetha ile harekelenmiştir:⁵ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef fetha ile okumuştur.⁶

İbrahim Suresi:

¹ TİEM 458/338a.

² İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 547; Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 224; ed-Dani, **et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 207; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 357; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 369; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VIII, s. 206; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. IX, s. 294.

³ TİEM 458/81a.

⁴ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 255; İbn Hâleveyh, **el-Huce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 137; Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 427; ed-Dani, **et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 102; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 257; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 207; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. IV, s. 101; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. II, s. 412.

⁵ TİEM 458/138a.

⁶ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 332; İbn Hâleveyh, **el-Huce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 186; Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 525; ed-Dani, **et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 124; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 288; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 255; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. V, s. 214; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. IV, s. 31.

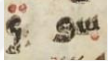
➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 42. ayette bulunan “تَحْسِنَ” kelimesinde “sin” (س)

kesre ile harekelenmiştir:¹ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Kisai, Yakup ve Halef kesre ile okumuştur²

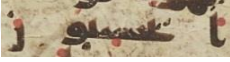
Kehf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 104. ayette bulunan “يَحْسُبُونَ” kelimesinde (س) sin harekesi alttadır.³ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Kisai, Yakup, Halef bu şekilde okumuştur.⁴

Taha Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 58. ayette bulunan “سَوَّى” kelimesinde “sin” (س) kesre ile harekelenmiştir.⁵ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Kisai, Ebu Cafer bu şekilde okumuştur.⁶

Müminun Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 55. ayette bulunan “لَيَحْسُبُونَ” kelimesinde “sin” (س) kesre ile harekelenmiştir: Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Kisai, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.⁷

Nur Suresi:

¹ TİEM 458/161a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 191; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 202; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 391; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 84; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 236; ed-Dimyâtî, *İthâfü Füdâlâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 165; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. V, s. 435; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IV, s. 509.

³ TİEM 458/188a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 191; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 317; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 84; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 236; ed-Dimyâtî, *İthâfü Füdâlâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 165; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. V, s. 328; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 317.

⁵ TİEM 458/196b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 418; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 98; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 151; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 320; ed-Dimyâtî, *İthâfü Füdâlâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 304; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 253; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 444.

⁷ ed-Dimyâtî, *İthâfü Füdâlâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 319; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 185.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 57. ayette bulunan “تَحْسَبَنَّ” kelimesinde “sin” (س)

harekesi alta konulmuştur:¹ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Bekr Şu'be, Kisai, Yakup ve Halef kesre ile okumuştur.²

Furkan Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 44. ayette bulunan “تَحْسَبُ” kelimesinde “sin” (س)

kesre ile harekelenmiştir:³ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Kisai, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.⁴

Yasin Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 5. ayette bulunan “تَنْزِيلَ” kelimesinde “lam” (ل)

damme ile harekelenmiştir:⁵ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Şu'be, Ebu Cafer, Yakup bu şekilde okumuştur.⁶

Zuhurf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 37, 80. ayetlerde bulunan “وَيَحْسَبُونَ” kelimesinde

“sin” (س) kesre ile harekelenmiştir:⁷   Bu kelimeleri Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Kisai, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.⁸

Haşr Suresi:

¹ TİEM 458/222a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 191; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 264; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 236; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 320; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 470; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 296.

³ TİEM 458/226a.

⁴ ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 329; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 358.

⁵ TİEM 458/276b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 539; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 297; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 216; ed-Dani, *et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 183; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 323; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 353; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 363; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VII, s. 459.

⁷ TİEM 458/309a, 311a.

⁸ ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâî'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 165; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 376.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 14. ayette bulunan “تَحْسِبُهُمْ” kelimesinde “sin” (س) (س)

kesre ile harekelenmiştir:¹ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Kisai, Yakup, Halef bu şekilde okumuştur.²

Saf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 6. ayette bulunan “بَعْدِي” kelimesinde sonundaki “ya” (ي) fetha ile harekelenmiştir:³ Kelimeyi bu şekilde Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Şu'be, Ebu Cafer ve Yakup okumuştur.⁴

Münafikun Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 4. ayette bulunan “يَحْسُبُونَ” kelimesinde “sin” (س) (س) in kesri ile harekelenmiştir:⁵ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Kisai, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.⁶

Nuh Suresi:

TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 21. ayette bulunan “وَوَلَدَهُ” kelimesinde “vav” (و) (و) damme ile harekelenmiştir:⁷ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef “vav” (و) (و) in dammı lam (ل) in iskaniyla okumuştur.

Kıyamet Suresi:

¹ TİEM 458/347b.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 191; ed-Dani, *et-Teyssir fi'l-Kırââti's-Seba*, s. 84; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr*, C. II, s. 236; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IX, s. 401.

³ TİEM 458/350b.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 635; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââti's-Seb'a*, s. 345; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââti's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 321; ed-Dani, *et-Teyssir fi'l-Kırââti's-Seba*, s. 210; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr*, C. II, s. 387; ed-Dimyâtî, *İthâfü Füdâlâi'l-Beşer fi'l-Kırââti'l-Erbeate Aşera*, s. 111; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 195; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IX, s. 438.

⁵ TİEM 458/352b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 191; ed-Dani, *et-Teyssir fi'l-Kırââti's-Seba*, s. 84; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr*, C. II, s. 236; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IX, s. 470.

⁷ TİEM 458/363a.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 3, 36. ayetlerde bulunan “يَحْسَبُ” kelimesinde “sin”

(س) kesre ile harekelenmiştir:¹

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Şu'be, Kisa, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.²

Hümeze Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 3. ayette bulunan “يَحْسَبُ” kelimesinde “sin” (س)

kesre ile harekelenmiştir:³

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Kisai, Yakup Halef bu şekilde okumuştur.⁴

2.1.2.2.4. Medine/Mekke/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Bakara Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 249. ayette bulunan “غُرْفَةً” kelimesi “ğayn” (غ) harfi

fetha harekelenmiştir:⁵

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Cafer bu şekilde okumuştur.⁶

Araf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 57. ayette bulunan “بُشْرًا” kelimesinde “ba” (ب) yerine “nun” (ن) harfi ile yazılmıştır: Her iki harf de silinmiş olmakla birlikte damme

¹ TİEM 458/367a, 368b.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 191; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 317; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 84; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 236; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 165; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 328; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. X, s. 158.

³ TİEM 458/382a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 191; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 84; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 236; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 165; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. X, s. 577.

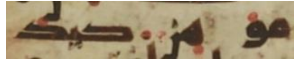
⁵ TİEM 458/27a.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 182; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 80; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 227; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 157; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. II, s. 159; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 287.

ile harekelenmiştir:¹ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Cafer ve Yakup bu şekilde okumuştur.²

Enfal Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 18. ayette bulunan “مُوْهِنٌ” kelimesinde “vav” (و) fetha ile ve “nun” (ن) madmum tenvin ile; “كَيْدٌ” “dal” (د) fetha ile harekelenmiştir:³

Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Ravih, Ebu Cafer “مُوْهِنٌ” şeklinde okumuşlardır.⁴

Meryem Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 36. ayette bulunan “وَلَنْ اَللّٰهُ” kelimesinde hemze (ل) kesre yerine fetha ile harekelenmiştir:⁵ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Ruveys Ebu Cafer bu şekilde okumuştur.⁶

2.1.2.2.5. Medine/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Araf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 172. ayette bulunan “نُزَيَّتُهُمْ” kelimesinde “ta” (ت) harfinin harekesi altına konulmuştur:⁷ Bu kelimeyi Nâfî, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer ve Yakup bu kelimeyi cemi sigasında, “ya” (ي) 'dan sonra elif (ل) ile ve “ta” (ت) harfinin kesresi ile “نُزَيَّتُهُمْ” şeklinde okumuştur.⁸

¹ TİEM 458/97a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 283; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 157; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 465; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 110; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 269; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudâlâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 226; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 316; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. III, s. 78.

³ TİEM 458/111b.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 304; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 170; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 490; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 116; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 276; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudâlâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 236; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 478; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. III, s. 276.

⁵ TİEM 458/190a.

⁶ İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 238; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 89; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 189; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 368.

⁷ TİEM 458/107a.

⁸ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 298; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 167; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 114; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 273; ed-

Kasas Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 23. ayette bulunan “يُصَدِّرْ” kelimesi “ya” (ي) harfinin

fethi, dalın dammı ile harekelenmiştir.¹

Kelimeyi bu şekilde Ebu Amr, İbn Amir ve Ebu Cafer okumuştur.²

Müzzemmil Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 20. ayette bulunan “وَنُصِفُهُ وَلَلَّهُ” kelimesinde

kelimelerinin son iki harfleri meksur harekelenmiştir.³

Kelimeyi bu şekilde Nâfi, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer, Yakup okumuştur.⁴

Rum Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 10. ayette bulunan “عَاقِبَةُ” kelimesinde “ta” (ت) raf

harekelidir.⁵ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Ebu Cafer, Yakup

bu şekilde okumuştur.⁶

2.1.2.2.6. Mekke/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Nisa Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 136. ayette bulunan “نَزَّلَ” kelimesi “nun” (ن) 'un dammesi, “za” (ز) 'nın kesresi; “أَنْزَلَ” kelimesi hemzenin dammesi ve “zây” (ز) 'ın

Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 233; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 421; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. III, s. 216.

¹ TİEM 458/242a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 492; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 276; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 172; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 171; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 341; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 542; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 113; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VII, s. 28.

³ TİEM 458/365a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 658; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 355; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 345; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 216; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 393; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 427; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 366; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. X, s. 150.

⁵ TİEM 458/253b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 506; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 282; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 182; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 174; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 14; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 344; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 347; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VII, s. 144.

kesresi ile meçhul siğada harekelenmiştir.¹ Bu kelimeleri İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir bu şekilde okumuştur.²

Yusuf Suresi:

- TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 24. ayette bulunan “المُخْلِصِينَ” kelimesinde “lam” (ل)

kesre ile harekelenmiştir.³ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir ve Yakup bu şekilde okumuştur.⁴

Hicr Suresi:

- TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 40. ayette bulunan “المُخْلِصِينَ” kelimesinde “lam” (ل)

harekesi alta konulmuştur.⁵ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Yalup kesre ile okumuştur

Meryem Suresi:

- TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 24. ayette bulunan “مِنْ تَحْتِهَا” kelimesinde “mim” (م)

fetha, ikinci “ta” (ت) fetha ile harekelenmiştir.⁶ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, bu şekilde okumuştur.⁷

Saffat Suresi:

¹ TIEM 458/62a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 239; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 127; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 400; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 98; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 252; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 195; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. III, s. 372; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. II, s. 176.

³ TIEM 458/147a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 348; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 194; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 9; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 128; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 295; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 264; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. V, s. 296; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IV, s. 228.

⁵ TIEM 458/163a.

⁶ TIEM 458/190b.

⁷ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 409; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 237; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 86; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 84; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 318; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 298; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 183; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 354.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 40. ayette bulunan “المُخْلِصِينَ” kelimesinde “lam” (ل) kesre ile harekelenmiştir:¹

Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Yakup bu şekilde okumuştur.²

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 75. ayette bulunan “المُخْلِصِينَ” kelimesinde “lam” (ل) kesre ile harekelenmiştir:³

Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Yakup bu şekilde okumuştur.⁴

Saffat Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 128, 160, 169. ayetlerde bulunan “المُخْلِصِينَ” kelimesinde “lam” (ل) kesre ile harekelenmiştir:⁵

Bu kelimeleri İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Yakup bu şekilde okumuştur.⁶

Sad Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 83. ayette bulunan “المُخْلِصِينَ” kelimesinde “lam” (ل) kesre ile harekelenmiştir:⁷

Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Yakup bu şekilde okumuştur.⁸

¹ TİEM 458/280a.

² İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 348; Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kıraâti's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 9; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kıraâti's-Seba**, s. 128; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kıraâti'l-Aşr**, C. II, s. 295; ed-Dimyâtî, **İthâfü Füdâlâi'l-Beşer fi'l-Kıraâti'l-Erbeate Aşera**, s. 369; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VIII, s. 24.

³ TİEM 458/281a.

⁴ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 348; Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kıraâti's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 9; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kıraâti's-Seba**, s. 128; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kıraâti'l-Aşr**, C. II, s. 295; ed-Dimyâtî, **İthâfü Füdâlâi'l-Beşer fi'l-Kıraâti'l-Erbeate Aşera**, s. 369; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VIII, s. 24.

⁵ TİEM 458/282, 283a.

⁶ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 348; Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kıraâti's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 9; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kıraâti's-Seba**, s. 128; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kıraâti'l-Aşr**, C. II, s. 295; ed-Dimyâtî, **İthâfü Füdâlâi'l-Beşer fi'l-Kıraâti'l-Erbeate Aşera**, s. 369; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VIII, s. 24.

⁷ TİEM 458/282a.

⁸ TİEM 458/287a.

⁹ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 348; Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kıraâti's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 9; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kıraâti's-Seba**, s. 128; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kıraâti'l-Aşr**, C. II, s. 295; ed-Dimyâtî, **İthâfü Füdâlâi'l-Beşer fi'l-Kıraâti'l-Erbeate Aşera**, s. 369; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VIII, s. 24.

¹⁰ TİEM 458/282a.

2.1.2.2.7. Mekke/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Mücadele Suresi:

TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 11. ayette bulunan “اَنْشُرُوا فَانْشُرُوا” kelimesinde “şın”

(ش) harfleri kesre ile harekelenmiştir:¹

Bu

kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, Hamza, Kisai, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.²

Beled Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 14. ayette bulunan “اِطْعَمُ” kelimesi elif (l) ve “mim”

(م) fetha harekelenmiştir:³

Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr ve Kisai

fetha ile “اِطْعَمُ” kelimesinde şeklinde okumuştur.⁴

2.1.2.2.8. Basra/Şam/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Bakara Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 210. ayette bulunan “تَرْجَعُ” kelimesi “ta” (ت)

harfinin fethası “cim” (ج) 'in kesresiyle harekelenmiştir:

Bu kelimeyi İbn

Amir, Hamza, Kisai, Yakup, Halef bu şekilde, Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Asım, Ebu Cafer fetha hareke ile okumuştur.⁵

2.1.2.2.9. Medine/Mekke Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Bakara Suresi:

¹ TİEM 458/344a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 629; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 344; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 704; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 209; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 385; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 412; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 237; Abdülatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IX, s. 375.

³ TİEM 458/378a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 686; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 733; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 375; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 223; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 405; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 439; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 476; Abdülatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. X, s. 442.

⁵ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 181; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 80; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 209; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 131; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. II, s. 125; Abdülatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 287.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 98, 104. Ayetlerinde bulunan “وَمِكَالٌ” kelimesinde

“kêf” (ك) ten sonra altta iki nokta ve hareke vardır.¹ Muhtemelen “وَمِكَالٌ” şeklinde hemze ile okuyuşa işarettir. Çünkü Mushaf'ın birçok yerinde hemze yerine “ya” (ي) için iki nokta bulunduğu görülmektedir. Nâfî ve İbn Kesir kelimeyi “وَمِكَالٌ” şeklinde okumuştur.²

2.1.2.2.10. Medine/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Rahman Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 22. ayette bulunan “يُخْرِجُ” kelimesinde “ya” (ي) damme ile harekelenmiştir.³ Kelimeyi bu şekilde Nâfî, Ebu Amr, Ebu Cafer, Yakup okumuştur.⁴

2.1.2.2.11. Medine/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Maide Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 95. ayette bulunan “كَفَّارَةٌ طَعَامٌ” kelimesinde “ta” (ة) kırmızı tek nokta, mavi çift nokta ile: “mim” (م) hem damme hem kesre ile harekelenmiştir.⁵ Bu kelimeyi Nâfî, İbn Amir, Ebu Cafer “ta” (ة) yı tenvinsiz, “mim” (م) i kesre ile diğer kurrâ ise “ta” (ة) yı tenvin ile, “mim” (م) i damme ile okumuştur.⁶

¹ TİEM 458/11b.

² İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââti's-Seba*, s. 86; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââti's-Seba*, s. 75; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr*, C. II, s. 219; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââti'l-Erbeate Aşera*, s. 125; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 160.

³ TİEM 458/336a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 619; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââti's-Seba*, s. 339; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââti's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 301; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââti's-Seba*, s. 206; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr*, C. II, s. 380; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââti'l-Erbeate Aşera*, s. 405; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 191; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IX, s. 256.

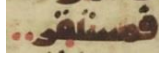
⁵ TİEM 458/77b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 248; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââti's-Seba*, s. 134; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââti's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 418; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââti's-Seba*, s. 100; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr*, C. II, s. 255; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââti'l-Erbeate Aşera*, s. 203; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 20; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. II, s. 342.

2.1.2.2.12. Mekke/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Enam Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 98. ayette bulunan “فَمُسْتَقَرٌّ” kelimesinde “kaf” (ق) harekesi alttadır.¹

Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, Ravih “kaf” (ق)’ın kesresiyle, diğer kurra fetha ile okumuşlardır.²

Enfal Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 11. ayette bulunan “يُغَشِّيكُمْ” kelimesinde baştaki “ya”

(ي) fetha harekeli “النَّعَاسَ” “sin” (س) damme harekelidir.³

“يغشائكُم” kelimesini “ya” (ي) harfinin fethası ile, ğayn (غ)’ın iskanı, “şın” (ش)’ı da şeddesiz ve meftuh ardından uzatma ile “يغشائكُم” şeklinde; “النَّعَاسَ” “sin” (س)’in dammesiyle İbn Kesir ve Ebu Amr okumuştur.⁴

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 42. ayette bulunan “بِالْعُدَّةِ” kelimesinde “ayn” (ع)

harekesi alta konulmuştur.⁵ Bu kelimeyi ayetteki iki yerde de İbn Kesir, Ebu Amr ve Yakup bu şekilde okumuştur.⁶

İbrahim Suresi:

¹ TİEM 458/87a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 263; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 146; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 442; ed-Dani, *et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 105; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 260; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 214; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 188; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. II, s. 497.

³ TİEM 458/110a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 304; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 168; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 489; ed-Dani, *et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 116; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 276; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 236; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 467; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. III, s. 268.

⁵ TİEM 458/113b.

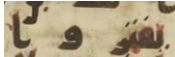
⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 306; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 170; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 491; ed-Dani, *et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 116; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 276; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 237; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. IV, s. 499; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kiraat*, C. III, s. 297.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 30. ayette bulunan “لِيُضِلُّوا” kelimesinde “ya” (ي)

fetha ile harekelenmiştir:¹ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, Ruveys bu şekilde okumuştur.²

Furkan Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 67. ayette bulunan “يَقْتُرُوا” kelimesinde “ta” (ت)

harfinin kesresiyle harekelenmiştir:³ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr ve Yakup bu şekilde okumuştur.⁴

Zümer Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 8. ayette bulunan “لِيُضِلُّ” kelimesinde “ya” (ي)

damme yerine fetha ile harekelenmiştir:⁵ Kelimeyi bu şekilde İbn Kesir, Ebu Amr, Ruveys okumuştur.⁶

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 29. ayette bulunan “سَلَامًا” kelimesinde “lam” (ل) ’in

kesresi ile yazılmıştır:⁷ Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, Yakup bu yazıma uygun “سَلَامًا” kelimesinde şeklinde okumuştur.⁸

¹ TİEM 458/160a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 358; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 202; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 134; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 299; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 272; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. V, s. 425; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IV, s. 488.

³ TİEM 458/228b.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 466; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 66; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 147; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 164; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 334; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 330; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 514; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 376.

⁵ TİEM 458/288a.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 267; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 148; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 449; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 134; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 299; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 375; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 418; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 140.

⁷ TİEM 458/290b.

⁸ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 562; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 308; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 238; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 189; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 362; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 375; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 424; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 105.

2.1.2.2.13. Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları

Bakara Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 197. ayette bulunan “فَلَا رَفَتْ وَلَا فُسُوقٌ” kelimesinde son harfler münevven damme ile “فَلَا رَفَتْ وَلَا فُسُوقٌ” şeklinde harekelenmiştir:

Bu kelimeyi İbn Kesir, Ebu Amr, Yakub bu şekilde okumuştur.¹

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 219. ayette bulunan “الْعَفْوُ” kelimesi “vav” (و)’ın harekesi harfin üstü ile önü arasındadır ama daha çok önünde gibi, merfu okuyuşa

işaret olabilir: Bu kelimedeki “vav” (و) harfini Ebu Amr ve İbn Kesir merfu okumaktadır.²

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 254. ayette bulunan “شَفَاعَةٌ، خُلَّةٌ، بَيْعٌ” kelimelerinde son harfler fetha ile harekelenmiştir:³ Bu kelimeleri İbn Kesir, Ebu Amr, Yakub bu şekilde okumuştur.⁴

Zümer Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 53. ayette bulunan “تَقْنَطُوا” kelimesinde “nun” (ن) kesre ile harekelenmiştir:⁵ Bu kelimeyi Ebu Amr, Kisai, Yakub, Halef bu şekilde okumuştur.⁶

¹ Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. II, s. 88; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 271; Muhammed Fahd Haruf, *el-Müeyesser*, Daru İbn Kesir, 5.Bs., 2016, s. 31.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 182; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 80; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 227; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 157; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. II, s. 159; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 287.

³ TİEM 458/28a.

⁴ ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 21; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. I, s. 284; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 22; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 359.

⁵ TİEM 458/292b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 562; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 31; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 136; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 302; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 275; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 459; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 173.

Hakka Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 9. ayette bulunan “قَبْلَهُ” kelimesinde “gaf” (ق)’ın kesri “ba” (ب)’nın ve “lam” (ل)’in fethi ile “قَبْلَهُ” kelimesinde şeklinde harekelenmiştir:¹ Bu kelimeyi Ebu Amr, Kisai, Yakup bu şekilde okumuştur.²

2.1.2.2.14. Medine Kurrasına Ait Kiraat Farklılıkları

Maide Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 119. ayette bulunan “هَذَا يَوْمٌ” kelimesinde “mim” (م)’in hem önüne damme için, hem de üsüne fetha için kırmızı ve mavi nokta konulmuştur:³ Bu kelimedeki Nâfi “mim” (م)’i fetha ile okumuş diğer kurrâ damme ile okumuştur.⁴

Nuh Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 23. ayette bulunan “وَدَأْ” kelimesinde “vav” (و) hem fetha hem damme ile harekelenmiştir:⁵ Bu kelimedeki “vav” (و)’ı Nâfi ve Ebu Cafer damme diğerleri fetha ile okumuşlardır.

2.1.2.2.15. Basra Kurrasına Ait Kiraat Farklılıkları

Müminun Suresi:

¹ TİEM 458/360b.

² İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 648; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi’l-Kırââtî’s-Seb’a*, s. 351; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 33; ed-Dani, *et-Teysîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 213; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 389; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 422; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, C. VIII, s. 321; Abdüllatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. X, s. 53.

³ TİEM 458/79a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 205; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi’l-Kırââtî’s-Seb’a*, s. 136; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 423; ed-Dani, *et-Teysîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 101; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 247; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 204; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, c. IV, s. 63; Abdüllatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. II, s. 379.

⁵ TİEM 458/363a.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 87, 89. ayette bulunan “سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ” kelimesinde “لِلّٰهِ”

kelimesinde sondaki ha (ه) harfinin dammesiyle harekelenmiştir:¹ Bu kelimeyi Ebu Amr ve Yakup bu şekilde okumuştur.²

Sebe Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 15. ayette bulunan “لِسَيِّئًا” kelimesinde hemze (إ) için

fetha hareke konulmuştur:³ Bu kelimeyi Bezzi ve Ebu Amr hemzeyi fetha ile okumuştur.⁴

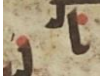
Tur Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 21. ayette bulunan “دُرِّيَّتُهُمْ” kelimesinde (2 yerde de)

“ta” (ت) harfinin harekesi altındadır: “دُرِّيَّتَهُمْ”. Kelimeyi bu şekilde Ebu Amr okumuştur.⁶

Cin Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 18. Sure başından 18. ayete kadar geçen “أَنَّ” kelimesinde kelimelerinde hemze (إ) kesre harekelenmiştir: Ancak 18. ayette fetha ile

harekelenmiştir:⁷ Bu kelimeyi kesre ile farklı raviler yoluyla Ebu Amr'ın okuduğu bildirilmiştir.⁸

¹ TİEM 458/216b.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 447; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 258; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 120; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 160; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 329; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 320; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 418; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 201.

³ TİEM 458/269b.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 480; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 270; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 155; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 167; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. V, s. 66; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 337; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 335; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 500.

⁵ TİEM 458/331a.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 612; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 333; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 290; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 203; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 377; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 400; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 149; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IX, s. 156.

⁷ TİEM 458/364a.

⁸ Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 352; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. X, s. 114.

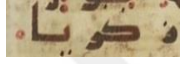
2.1.2.2.16. Kûfe Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları

Bakara Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 282. ayette bulunan “تَجَارَةً حَاصِرَةً” kelimelerinin harekesi merfudur:¹ Bu kelimeleri Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer, Yakup, Hamza, Kisai ve Halef bu şekilde okumuştur.²

Al-i İmran Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 37, 38. Ayetlerde bulunan “زَكْرِيَّا” kelimesinde “ya” (ي) dan sonra hemze konmasa da hemze için damme hareke konduğu görülmektedir:³

Bu kelimeyi Nâfi, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer, Yakup bu şekilde okumuştur.⁴

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 178. ayette bulunan “يَحْسَبَنَّ” kelimesinde “sin” (س) kesre ile harekelenmiştir:⁵

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Yakup, Hamza, Kisai ve Halef bu şekilde okumuştur.⁶

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 180. ayette bulunan “يَحْسَبَنَّ” kelimesinde “sin” (س) kesre ile harekelenmiştir:⁷

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Yakup, Hamza, Kisai ve Halef bu şekilde okumuştur.⁸

Nisa Suresi:

¹ TİEM 458/32b.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 194; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kıraât*'s-Seba, s. 85; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kıraât*'l-Aşr, C. II, s. 237; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kıraât*'l-Erbeate Aşera, s. 166; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. II, s. 357; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 421.

³ TİEM 458/35a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 205; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kıraât*'l-Aşr, C. II, s. 293; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kıraât*'l-Erbeate Aşera, s. 173; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. II, s. 442; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 483.

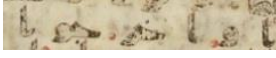
⁵ TİEM 458/47b.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 219; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. III, s. 123; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 628.

⁷ TİEM 458/47b.

⁸ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 219; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. III, s. 123; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. I, s. 628.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 66. ayette bulunan “أَوْ اخْرُجُوا” kelimesi “vav” (و)

ötre harekelenmiştir:¹ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Yakup, Kisai ve Halef bu şekilde okumuştur.²

Yunus Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 23. ayette bulunan “مَنَّاغ” kelimesinde “ayn” (ع) hem

meftuh hem madmum harekelenmiştir:³ Bu kelimeyi Hafs fetha ile, Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer ve Yakup, Hamza, Kisai ve Halef damme ile okumuştur.⁴

Yusuf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 109. ayette bulunan “تُوحِي” kelimesinde “nun” (ن)

yerine “ya” (ي) harfi ile, ha (ح) harfi de fetha hareke ile yazılmıştır:⁵ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer ve Yakup, Hamza, Kisai ve Halef bu şekilde okumuştur.⁶

Nahl Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 43. ayette bulunan “تُوحِي” kelimesinde nun yerine “ya” (ي) harfi ile, ha (ح) fetha ile harekelenerek meçhul sigada yazılmıştır.⁷

¹ TİEM 458/56b.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 234; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kıraâtî's-Seb'*, s. 124; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kıraâtî's-Seba*, s. 96; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kıraâtî'l-Aşr*, C. II, s. 225; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kıraâtî'l-Erbeate Aşera*, s. 153; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. III, s. 284; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. II, s. 100.

³ TİEM 458/130a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 325; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kıraâtî's-Seb'*, s. 181; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kıraâtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 516; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kıraâtî's-Seba*, s. 125; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kıraâtî'l-Aşr*, C. II, s. 283; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kıraâtî'l-Erbeate Aşera*, s. 248; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. V, s. 140; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. III, s. 525.

⁵ TİEM 458/153a.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 351; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kıraâtî's-Seb'*, s. 198; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kıraâtî's-Seba*, s. 130; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kıraâtî'l-Aşr*, C. II, s. 296; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kıraâtî'l-Erbeate Aşera*, s. 268; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. V, s. 353; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IV, s. 353.

⁷ TİEM 458/168b.

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer ve Yakup, Hamza, Kisai ve Halef bu şekilde okumuştur.¹

Meryem Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 68. ayette bulunan “جثيآ” kelimesinde silinmiş de

olsa “cim” (ج) damme ile harekelenmiştir:² Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer ve Yakup, Halef bu şekilde okumuştur.³

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 69. ayette bulunan “عتيآ” kelimesinde “ayn” (ع)

damme ile harekelidir:⁴ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer ve Yakup, Halef bu şekilde okumuştur.⁵

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 70. ayette bulunan “صليآ” kelimesinde “sad” (ص)

damme ile harekelidir:⁶ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer ve Yakup, Halef bu şekilde okumuştur.⁷

¹ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 372; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 212; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 15; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 130; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 296; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 296; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, c. V, s. 493; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IV, s. 634.

² TİEM 458/192a.

³ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 407; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 235; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 84; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 148; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 317; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 298; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 300; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 382.

⁴ TİEM 458/192a.

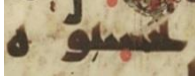
⁵ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 407; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 238; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 84; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 148; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 317; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 298; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 175; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 343.

⁶ TİEM 458/192a.

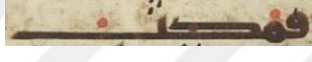
⁷ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 407; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 235; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 84; ed-Dani, *et-Teyisîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 148; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 317; ed-Dimyâtî, *İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 298; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 208; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 384.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 72. ayette bulunan “جُثِيَ” kelimesinde silinmiş de olsa “cim” (ج) damme ile harekelenmiştir:¹ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer ve Yakup, Halef bu şekilde okumuştur.²

Nur Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 11. ayette bulunan “تَحْسِبُوهُ” kelimesinde “sin” (س) harekesi altına konulmuştur:³ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, Şu'be, Kisai, Yakup, Halef kesre ile okumuştur.⁴

Neml Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 22. ayette bulunan “فَمَكَتْ” kelimesinde “kaf” (ك) damme ile harekelenmiştir:⁵ Bu kelimeyi Asım ve Ravih fetha ile Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef ise damme ile okumuştur.⁶

Rum Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 54. ayette bulunan “ضَعْفٌ” kelimesinde (2), “ضَعْفًا” kelimesinde “dad” (ض) harfleri damme ile harekelenmiştir:⁷ Bu kelimeleri Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Bekr Şu'be, Kisai, Ebu Cafer, Yakup, Halef bu şekilde okumuştur.⁸

¹ TİEM 458/192a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 407; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 235; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 84; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 148; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 317; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 298; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 300; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. V, s. 382.

³ TİEM 458/218b.

⁴ ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 323; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 234.

⁵ TİEM 458/236a.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 480; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 270; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 155; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 167; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 337; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 335; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 65; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 497.

⁷ TİEM 458/256b.

⁸ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 508; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 284; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 186; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 176; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 180; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 345; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 349; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VII, s. 175.

Talak Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 3. ayette bulunan “بَالِغٌ” kelimesinde g”ayn” (غ) tenvin ile “بَالِغٌ” kelimesinde şeklinde; “أَمْرُهُ” kelimesinde “ra” (ر)’nın fethi ile “أَمْرُهُ”

kelimesinde şeklinde harekelenmiştir.¹ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Bekr Şu’be, Hamza, Kisai, Ebu Cafer, Yakup, Halef bu şekilde okumuştur.²

Müzzemmil Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 3. ayette bulunan “أَوْ أَنْفُصٌ” kelimesinde “vav” (و) damme ile harekelenmiştir.³ Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Kisai, Ebu Cafer, Yakup ve Halef bu şekilde okumuştur.⁴

Hareke yönünden ortaya çıkan kıraat farklılıkları kapsamında toplam 16 başlık mevcuttur: *Medine/Mekke/Basra/Şam/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 8 surede toplam 9 kelime; *Medine/Mekke/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 7 surede toplam 7 kelime; *Medine/Mekke/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 16 surede toplam 16 kelime; *Medine/Mekke/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 5 surede bulunan 5 kelime; *Medine/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 3 surede bulunan 3 kelime; *Mekke/Basra/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 7 surede toplam 10 kelime; *Mekke/Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 2 surede bulunan 2 kelime; *Basra/Şam/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 1 surede bulunan 1 kelime; *Medine/Mekke Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı altında, 1 surede bulunan 1 kelime; *Medine/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları* başlığı

¹ TİEM 458/354a.

² İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 639; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi’l-Kırââtî’s-Seb’a*, s. 347; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 324; ed-Dani, *et-Teyisîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 211; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 388; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 418; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, C. VIII, s. 283; Abdüllatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. IX, s. 502.

³ TİEM 458/365b.

⁴ ed-Dani, *et-Teyisîr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 78; İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 225; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 153; Abdüllatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. X, s. 140.

altında, 1 surede bulunan 1 kelime; Medine/Şam Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları başlığı altında, 1 surede bulunan 1 kelime; Mekke/Basra Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları başlığı altında, 5 surede bulunan 7 kelime; Basra/Kûfe Kurrasının İttifak Ettiği Okuyuş Farklılıkları başlığı altında, 3 surede bulunan 5 kelime; Medine Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları başlığı altında, 2 surede toplam 2 kelime; Basra Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları başlığı altında, 4 surede toplam 4 kelime; Kûfe Kurrasına Ait Kıraat Farklılıkları başlığı altında, 12 surede toplam 17 kelimede farklılık olduğu görülmüştür.

2.2. Şâz Kıraatler

Bölüm başında da zikrettiğimiz, sıhhat için belirlenen 3 şartın¹ tamamını veya bir kısmını sağlayamayan bir kıraat şâz olarak kabul edilmiştir. Sahih olarak kabul görmüş 10 kıraatin dışındaki tüm kıraatler de şâz olarak addedilmiştir.² Kendi içerisinde Ahad, Müdrec, Şâz ve Mevzû olarak tasnif edilen bu kısımdaki kıraatlerin hiçbirinin ibadet amacı ile okunması caiz görülmemiştir.³

Kıraat ilmi ile ilgili teliflerin başladığı dönemden itibaren şâz kıraatlerle ilgili birçok eser vücuda getirilmiştir. Bunların bazısında sadece şâz kıraatler mevcut iken, Ahmed b. Muhammed ed-Dimyâtî (ö. 1117/1705)'nin **İthâf**'ı gibi bazı eserlerde sahih kıraatler ile beraber şâzlara da yer verilmiştir. **İthâf**, bugün ülkemizde sürdürülen kıraat tedrisatı içerisinde istifade edilen eserlerden biridir.⁴ Bu eserde sahih olan 10 kıraatin yanı sıra, şâz kategorisinde bulunan 4 kıraate daha yer verilmektedir.⁵

-İbn Muhaysin (ö. 123/741),

-Hasan el-Basrî (ö. 110/728),

-Yahya b. Mübarek el-Yezidî (ö. 202/817),

-A'ameş (ö. 148/765).

¹ Mekkî b. Ebî Talib, **el-İbâne an Meâni'l-Kirâât**, s. 39.

² İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kirâât**, C. I, s. 20

³ Ebu Şâme, **el-Mürşidü'l-Vecîz**, s. 184; ez-Zerkeşî, **el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, c. I, s. 333.

⁴ Mustafa Atilla Akdemir, **Kıraat İlmi Eğitim ve Öğretim Metotları**, s. 166.

⁵ ed-Dimyâtî, **İthâfü Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kirâât**, s. 9-28.

Bu kısımda, 10 kıraat dışında kalan ve kaynaklarda “şâz” olarak yer alan bütün kıraat farklılıklarını dikkate alarak inceleme yapacağız. TİEM 458 nr. Mushaf’ta, şâz kıraatler kapsamında, kıraat kaynaklarında yer alan farklılıklarla birlikte, hiçbir kaynakta bilgisi mevcut olmayan farklılıklar da bulunmaktadır. Bu sebeple, *kıraat kaynaklarında mevcut olan şâz kıraat farklılıkları* ve *kıraat kaynaklarında mevcut olmayan şâz kıraat farklılıkları* şeklinde 2 başlık altında ilgili kelimeleri inceleyeceğiz.

2.2.1. Kıraat Kaynaklarında Mevcut Olan Şâz Kıraat Farklılıkları

TİEM 458 nr. Mushaf’ta harf veya hareke yönünden farklılık ihtiva edip de kıraat kaynaklarımızda bilgisine ulaşabildiğimiz lafızlar, sadece ferşü’l-hurûf konusu dahilindedir. Binaenaleyh, ilgili lafızları *ferşü’l-hurûf yönünden kıraat farklılıkları* başlığı altında, harf ve hareke yönünden incelemeye gayret edeceğiz. Bu kısma dahil edeceğimiz ayetlerin bazılarında sadece şâz okuyuşlar mevcut iken, bazı ayetlerde hem sahih kıraatler hem de şâz kıraatlerin birlikte yer aldığını ifade etmemiz yerinde olacaktır.

2.2.1.1. Ferşü’l-Hurûf Yönünden Kıraat Farklılıkları

2.2.1.1.1. Harf Yönünden Farklılıklar

Şâz kıraatler kapsamında olup harf değişimi yönünden farklılığa sahip kelimeler, 26 suredeki toplam 42 ayette yer almaktadır. İlgili lafızları, yer aldığı ayet ve sure ismiyle birlikte, Mushaf tertibine göre şu şekilde sıralayabiliriz:

Al-i İmran Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf’ta, 154. ayette bulunan “يَعْنَى” kelimesinde “ya” (ي)

“ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.¹ Bu kelimeyi sahih olarak Hamza, Kisai, Halef; şâz olarak A’mes bu şekilde okumuştur.²

¹ TİEM 458/44a.

² İbn Mücahid, *es-Seb’a fi’l-Kıraât*, s. 217; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi’l-Kırââtî’s-Seb’a*, s. 114; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe*, C. I, s. 360; ed-Dani, *et-Teyisr fi’l-Kırââtî’s-Seba*, s. 91; İbnü’l-Cezeri, *en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr*, C. II, s. 242; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera*, s. 178; Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir*, c. III, s. 87; Abdüllatif el-Hatib, *Mu’cemü’l-Kıraat*, C. I, s. 602.

Enam Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 101. ayette bulunan “تَكُنْ” kelimesinde gaib siga ile,

“ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.¹

Bu kelimeyi Sahih kıraatlerde bu şekilde bir okuyuş yoktur ancak şâz olarak en-Nehe'î ve Yahya ve Kuteybe bu şekilde okumuştur²

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 139. ayette bulunan “يَكُنْ” kelimesinde hem “ta” (ت)

hem “ya” (ي) harfi ile farklı renk mürekkeplerle noktalanmıştır.³

Bu kelimeyi İbn Amir, Ebu Bekr Şu'be, İbn Zekvan, Ebu Cafer ve şâz olarak Hasan el-Basrî “ta” (ت) harfi ile okumuş; Nâfî, İbn Kesir, Ebu Amr, Hafs, Hamza, Kisai, Yakup ve Halef “ya” (ي) harfi ile okumuştur.⁴

Araf Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 40. ayette bulunan “تَفْتَحْ” kelimesinde “ta” (ت) yerine

“ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.⁵

Bu kelimeyi Hamza ve Kisai, Halef ve şâz olarak Hasan el-Basrî “ya” (ي) ile okumuş aynı zamanda “fa” (ف) 'nın iskanı “ta” (ت) harfinin tahfîfi ile “يُفْتَحْ” kelimesinde şeklinde okumuşlardır, Ebu Amr da “ta” (ت) harfi ile “تَفْتَحْ” kelimesinde şeklinde okumuştur.⁶

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 131. ayette bulunan “يُطَيَّرُوا” kelimesinde burada

baştaki “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile noktalanmıştır.⁷

Sahih

¹ TİEM 458/88b.

² Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. IV, s. 194; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. II, s. 509.

³ TİEM 458/91b.

⁴ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 271; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 151; Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 454; ed-Dani, **et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 107; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 265; ed-Dimyâtî, **İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 218; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. IV, s. 233; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. II, s. 564.

⁵ TİEM 458/97b.

⁶ İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 154; Mekkî b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 462; ed-Dani, **et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 110; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 369; ed-Dimyâtî, **İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 224; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. IV, s. 297; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. III, s. 46.

⁷ TİEM 458/103b.

kıraatlerde bu şekilde bir okuyuş yoktur ancak şâz yolla İsa b. Amr ve Talha b. Masraf “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile ve “ta” (ت) harfinin tahfifi ile okumuştur.¹

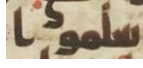
➤ TİEM 458 nr. Mushaf’ta, 161. ayette bulunan “تَغْفِرُ” kelimesinde “ya” (ي) harfi ile noktalanmıştır.² Bu kelimeyi şâz rivayet ile Hasan el-Basrî’nin bu şekilde okuduğu bildirilmiştir.³

Enfal Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf’ta, 39. ayette bulunan “يَعْمَلُونَ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile noktalanmış ve silik vaziyettedir.⁴ Bu kelimeyi Ruveys “ta” (ت) harfi ile okumuş diğer kurrâ “ya” (ي) harfi ile okumuştur, ancak Ruveys ve şâz yolla Hasan el-Basri, İbn Mihran ve Sellam b. Süleyman İmam Yakub’dan o da Ebu Amr’dan rivayet etmiştir.⁵

Tevbe Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf’ta, 54. ayette bulunan “تُفَبِّلُ” kelimesinde “ta” (ت) yerine “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.⁶ Bu kelimeyi sahih kıraatlerden Hamza, Kisai ve Halef, Şâzlardan Zeyd b. Ali ve Şenâbuz “ya” (ي) harfi ile okumuştur.⁷

➤ TİEM 458 nr. Mushaf’ta, 63. ayette bulunan “يَعْلَمُوا” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile resmedilmiş.⁸ Bu kelimeyi şâz kıraatlerden Hasan el-Basri, İbnü Hürmüz, Mufaddal’dan Asım’ın bu şekilde okuduğu bildirilmiştir.⁹

¹ Ebu Hayyân, **el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir**, c. IV, s. 370; Abdüllatif el-Hatib, **Mu’cemü’l-Kıraat**, C. III, s. 141.

² TİEM 458/106a.

³ Abdüllatif el-Hatib, **Mu’cemü’l-Kıraat**, C. III, s. 193.

⁴ TİEM 458/113b.

⁵ İbnü’l-Cezerî, **en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr**, C. II, s. 276; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fudalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera**, s. 237; Ebu Hayyân, **el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir**, c. IV, s. 495; Abdüllatif el-Hatib, **Mu’cemü’l-Kıraat**, C. III, s. 294.

⁶ TİEM 458/121b.

⁷ İbn Mücahid, **es-Seb’a fi’l-Kıraât**, s. 315; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi’l-Kırââtî’s-Seb’a**, s. 176; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi’l-Kırââtî’s-Seb’i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 503; ed-Dani, **et-Teyisîr fi’l-Kırââtî’s-Seba**, s. 118; İbnü’l-Cezerî, **en-Neşr fi’l-Kırââtî’l-Aşr**, C. II, s. 279; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fudalâi’l-Beşer fi’l-Kırââtî’l-Erbeate Aşera**, s. 242; Ebu Hayyân, **el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir**, c. V, s. 53; Abdüllatif el-Hatib, **Mu’cemü’l-Kıraat**, C. III, s. 329.

⁸ TİEM 458/122b.

⁹ Ebu Hayyân, **el-Bahrü’l-Muhit fi’t-Tefsir**, c. V, s. 65; Abdüllatif el-Hatib, **Mu’cemü’l-Kıraat**, C. III, s. 416.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 78. ayette bulunan “يَعْلَمُوا” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile noktalanmıştır:¹

Bu kelimeyi şâz yolla Abdurrahman es-Sülemî ve Hasan el-Basri'nin bu şekilde okuduğu rivayet edilmiştir.²

Yunus Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 5. ayette bulunan “يُقْصِلُ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “nun” (ن) harfi ile yazılmıştır:³

Bu kelimeyi sahih kıraatlerden Nâfî, Şu'be, İbn Amir, Hamza, Kisai bu şekilde okumuş, şâz rivayetle Şeybe, A'rac, Hasan el-Basri ve A'meş okumuştur.⁴

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 21. ayette bulunan “تَمَكُّرُونَ” kelimesinde “ta” (ت) yerine “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır:⁵

Bu kelimeyi sahih kıraatlerden Ravih; Şâz Kıraatlerden Hasan el-Basri, Katade, Mücahid, A'rac ve Atekî rivayetiyle Ebu Amr bu şekilde okumuştur.⁶

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 100. ayette bulunan “وَيَجْعَلُ” kelimesinde “ya” (ي) için noktalar konmuş, silinmiş, “nun” (ن) için üstüne tek nokta da konmuş:⁷

Bu kelimeyi sahih olarak “nun” (ن)'u ile Ebubekir Şu'be okumuş, şâz olarak Hasan el-Basri, Mufaddal ve Zeyd b. Ali okumuştur.⁸

Hud Suresi:

¹ TİEM 458/123a.

² Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. V, s. 75; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. III, s. 428.

³ TİEM 458/129b.

⁴ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 323; İbn Hâleveyh, **el-Huce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 179; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 512; ed-Dani, **et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 121; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 282; ed-Dimyâtî, **İthâfü Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 247; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. V, s. 126; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. III, s. 499.

⁵ TİEM 458/130a.

⁶ İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 282; ed-Dimyâtî, **İthâfü Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 248; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. V, s. 136; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. III, s. 520.

⁷ TİEM 458/136b.

⁸ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 330; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 523; ed-Dani, **et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 123; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 282; ed-Dimyâtî, **İthâfü Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 245; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. V, s. 193; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. III, s. 630.

➤ TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 111. ayette bulunan “يَعْمَلُونَ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.¹

Bu kelimeyi şâz rivayet ile Hasan el-Basrî ve İbn Hürmüz el-A'rac bu şekilde okumuştur.²

Ra'd Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 16. ayette bulunan “تَسْتَوِي” kelimesinde “ta” (ت) yerine “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.³

Bu kelimeyi Ebu Bekr Şu'be, Hamza, Kisai ve Halef, şâz rivayet ile İbn Muhaysın, A'meş bu şekilde okumuştur.⁴

Nahl Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 79. ayette bulunan “يَرَوُا” kelimesinde hem “ta” (ت) hem “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır:

Bu kelimeyi “ta” (ت) harfi ile Sahih olarak İbn Amir, Hamza, Yakup, Halef bir rivayete göre Ebu Amr ve Asım şâz kıraatlerden de A'meş, Hasan el-Basri, İbn Hürmüz “ta” (ت) harfi ile diğerleri “ya” (ي) harfi ile okumuştur.⁵

İsra Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 44. ayette bulunan “تُسَبِّحُ” kelimesinde “ta” (ت) yerine “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.⁶

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, İbn Amir, Ebu Bekr Şu'be, Ebu Cafer, Ruveys, şâz olarak da İbn Muhaysın bu şekilde okumuştur.⁷

¹ TIEM 458/145b.

² Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. V, s. 268; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. IV, s. 152.

³ TIEM 458/155a.

⁴ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 362; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 201; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 1925 ed-Dani, **et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 134; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 298; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 270; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. V, s. 415; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. IV, s. 403.

⁵ İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 211; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 40; ed-Dani, **et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 138; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 304; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 279; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. V, s. 522; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. IV, s. 634.

⁶ TIEM 458/177b.

⁷ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 381; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 211; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 40; ed-Dani, **et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 138; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 304; ed-Dimyâtî, **İthâfû**

Taha Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 96. ayette bulunan “يَنْصُرُوا” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.¹

Bu kelimeyi Hamza, Kisai, Halef, şâz olarak; Şenêbuz el-Bağdâdî, Ebu Bahriye, A'meş, Talha, İbn Ebi Leyla, İbn Münazır, İbn Sa'dan, Ga'nab tarafından bu şekilde okunduğu bildirilmiştir.²

Enbiya Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 30. ayette bulunan “وَأَوَّلَمْ يَرَ الَّذِينَ” kelimesinde “vav” (و) olmadan “وَأَوَّلَمْ” kelimesinde şeklinde yazılmıştır.³ Bu kelimeyi İbn Kesir, yine Mekki olan kurrâdan şâz olarak İbn Muhaysın ve Şibl b. Abbâd “vav” (و) olmadan “وَأَوَّلَمْ” şeklinde okumuştur.⁴

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 95. ayette bulunan “وَحَرَامٌ” kelimesinde elif (ا) olmadan uzatmasız yazılmıştır.⁵

Bu kelimeyi Ebu Bekr Şu'be, Hamza, Kisai; şâz yolla gelen bir rivayet ile Ebu Amr, İbn Mesud, İbn Abbas, Said b. Cübeyr, Zeyd b. Sabit gibi isimlerin okuduğu nakledilmiştir.⁶

Hac Suresi:

Füdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera, s. 279; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VI, s. 41; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. IV, s. 634.

¹ TİEM 458/198b.

² İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 424; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 247; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 105; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 153; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 319; ed-Dimyâtî, **İthâfû Füdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 307; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VI, s. 273; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. V, s. 481.

³ TİEM 458/201a.

⁴ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 428; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 349; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 110; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 130; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 323; ed-Dimyâtî, **İthâfû Füdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 310; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VI, s. 308; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 15.

⁵ TİEM 458/205b.

⁶ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 431; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 251; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 114; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 155; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 324; ed-Dimyâtî, **İthâfû Füdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 312; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VI, s. 338; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 55.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 62. ayette bulunan “يَذْعُونَ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.¹

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, İbn Amir, Şu'be, Ebu Cafer; şâz olarak İbn Muhaysın bu şekilde okumuştur.²

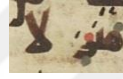
Müminun Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 8. ayette bulunan “لَا مَنَاتِهِمْ” kelimesinde elif (ل) olmadan yazılmıştır.³

Bu kelimeyi sahih rivayetle İbn Kesir, şâz bir rivayetle Ebu Amr uzatma olmadan müfred siga ile okumuştur.⁴

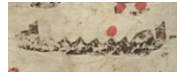
➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 29. ayette bulunan “مَنْزِلًا” kelimesinde hem fethalı “mim” (م) ve kesreli “za” (ز) ile hem de farklı renk mürekkep ile “mim” (م) 'in fethası,

“za” (ز) 'nın kesresi ile yazılmıştır.⁵ Bu kelimeyi sahih olarak Şu'be, şâz olarak Asım'dan Hammad ve Mufaddal, Ebu Hayah, İbn Ebi Able, Zir b. Hubeyş bu şekilde okumuştur.⁶

Nur Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 35. ayette bulunan “تَمَسَّنُهُ” kelimesinde “ta” (ت) yerine “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.⁷

Bu kelimeyi “ya” (ي) harfi ile şâz olarak Hasan el-Basri, İbn Abbas'ın bu şekilde okuduğu bildirilmiştir.⁸

¹ TİEM 458/210a.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 440; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 255; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 123; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 158; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 327; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 316; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 384; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 137.

³ TİEM 458/212a.

⁴ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 444; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 255; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 125; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 158; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 328; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 317; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 397; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 153.

⁵ TİEM 458/213a.

⁶ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 445; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 256; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 128; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 159; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 328; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 316; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 402; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 167.

⁷ TİEM 458/220b.

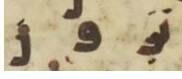
⁸ Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VI, s. 457; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VI, s. 273.

Furkan Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 8. ayette bulunan “تَكُونُ” kelimesinde “ta” (ت) yerine

“ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.¹ Bu kelimeyi şâz olarak Katâde el-Basri, A'meş ve Ebu Husayn bu şekilde okumuştur.²

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 42. ayette bulunan “يَرُونُ” kelimesinde “ya” (ي) yerine

“ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.³ Bu kelimenin Şâz olarak Osman b. Mübarek tarafından “ta” (ت) harfi ile okunduğu bildirilmiştir.⁴

Şuara Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 11. ayette bulunan “يَنْفُونَ” kelimesinde “ya” (ي) yerine

“ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.⁵ Bu kelimeyi şâz olarak, Abdullah b. Müslim b. Yesâr, Şakîk b. Seleme, Hammâd b. Seleme, Ebu Kılâbe el-Basri, Ubeyd b. Umeyr, Ebu Hâzim bu şekilde okumuştur.⁶

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 197. ayette bulunan “يَكُنْ” kelimesinde “ya” (ي) yerine

“ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.⁷ Bu kelimeyi İbn Amir ve şâz olarak Hasan el-Basri'nin kendisinden kıraat aldığı Asım el-Cuhderî ve İbni Ebi Able bu şekilde okumuştur.⁸

Rum Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 41. ayette bulunan “لِيَذِيقَهُمْ” kelimesinde “ya” (ي) yerine

“nun” (ن) harfi ile yazılmıştır.⁹ Bu şekildeki okuyuş şâz olarak

¹ TİEM 458/224a.

² Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VI, s. 483; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 322.

³ TİEM 458/226a.

⁴ Mu'cemü'l-Kıraat, C. 6, S. 358.

⁵ TİEM 458/229b.

⁶ Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VII, s. 7; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 403.

⁷ TİEM 458/234b.

⁸ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 473; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 268; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 152; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 164; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 336; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VI, s. 41; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 463.

⁹ TİEM 458/255b.

es-Sülemî, el-A'rac, Sellem, Yakup ve Mahbub'dan rivayetle Ebu Amr gibi farklı kurrâdan rivayet edilmiştir.¹

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 18. ayette bulunan “يُحْمَلُ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.²

Bu kelimeyi şâz olarak “ta” (ت) harfi ile ancak “ta” (ت) harfinin fethi ve “mim” (م) in kesri ve “lam” (ل) ın dammı ile “تَحْمِلُ” kelimesinde şeklinde Ebu's-Semmal, Talha ve Kisai'den rivayetle İbrahim b. Zâdân okumuştur.³

Yasin Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 68. ayette bulunan “يَغْتَلُونَ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.⁴

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Amir, Ebu Cafer, Yakup, şâz olarak ise Abbas b. el-Fadl rivayetiyle Ebu Amr bu şekilde okumuştur.⁵

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 70. ayette bulunan “لِيُنْزِرَ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.⁶

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Amir, Ebu Cafer, Yakup, şâz olarak da Sehl bu şekilde okumuştur.⁷

Mümin Suresi:

¹ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 507; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kıraâtî's-Seb'*, s. 284; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kıraâtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 185; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kıraâtî's-Seba*, s. 175; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kıraâtî'l-Aşr*, C. II, s. 347; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kıraâtî'l-Erbeate Aşera*, s. 348; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 176; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VII, s. 164.

² TİEM 458/273a.

³ *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 307; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VII, s. 425.

⁴ TİEM 458/278a.

⁵ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 543; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kıraâtî's-Seb'*, s. 299; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kıraâtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 429; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kıraâtî's-Seba*, s. 185; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kıraâtî'l-Aşr*, C. II, s. 355; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kıraâtî'l-Erbeate Aşera*, s. 366; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 345; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VII, s. 517.

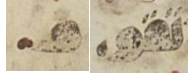
⁶ TİEM 458/279b.

⁷ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 544; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kıraâtî's-Seb'*, s. 300; Mekkî b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kıraâtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 220; ed-Dani, *et-Teyisr fi'l-Kıraâtî's-Seba*, s. 185; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kıraâtî'l-Aşr*, C. II, s. 355; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kıraâtî'l-Erbeate Aşera*, s. 366; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VII, s. 346; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VII, s. 518.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 20. ayette bulunan “يَذْعُونَ” kelimesinde hem “ya”

(ي) hem “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır:¹ Bu kelimeyi sahih olarak Nâfi, İbn Amir, şâz olarak Şeybe el-Medenî ve Ebu Amr'dan kıraat alan Ebu'l-Fadl er-Râzî bu şekilde okumuştur.²

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 51. ayette bulunan “يَقُومُ” kelimesinde “ya” (ي)

yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır:³ Bu kelimeyi şâz olarak, İbn Hürmüz el-A'rac el-Medenî ve Ebu Amr'dan rivayetle İsmail el-Mangarî bu şekilde okumuştur.⁴

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 67. ayette bulunan “يُخْرِجُكُمْ” kelimesinde “ya” (ي)

yerine “nun” (ن) harfi ile yazılmıştır.⁵ Bu kelimeyi şâz riveyetle bu şekilde okunduğu bildirilmiş ancak kimin okuduğuna dair bilgi mevcut değildir.⁶

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 77. ayette bulunan “يُرْجَعُونَ” kelimesinde “ya” (ي)

yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır:⁷ Bu kelimeyi “ta” (ت) harfi ile şâz olarak Talha b. Masraf ve Velid b. Hasan rivayetiyle Yakup okumuştur.⁸

Zuhurf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 89. ayette bulunan “يَعْلَمُونَ” kelimesinde “ya” (ي)

yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır:⁹ Bu kelimeyi sahih kıraatlerden

¹ TİEM 458/259b.

² İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 568; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 312; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 242; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 191; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 364; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 117; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 457; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 210.

³ TİEM 458/297a.

⁴ Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 470; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 237.

⁵ TİEM 458/298a.

⁶ Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 248.

⁷ TİEM 458/299b.

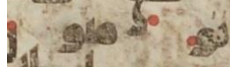
⁸ *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 254.

⁹ TİEM 458/312b.

Nâfî, İbn Amir, Ebu Cafer, şâz rivayetle ise Ebu Amr, Hasan el-Basrî ve A'rac okuduğu bildirilmiştir.¹

Casiye Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 6. ayette bulunan “يُؤْمِنُونَ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır:²

Bu kelimeyi İbn Amir, Şu'be, Hamza, Kisai, Yakub'un ravisi Ruveys, Halef, Şâz olarak, A'meş, İbn Muhaysın, Hammâd “ta” (ت) harfi ile okumuştur.³

Ahkaf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 12. ayette bulunan “لِيُنْذِرَ” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır:⁴

Bu kelimeyi Nâfî, Bezzî, İbn Amir, Ebu Cafer, Yakup; şâz olarak Ebu Recâ, Şeybe, A'rac bu şekilde okumuştur.⁵

Fetih Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 19. ayette bulunan “يَاخُذُونَهَا” kelimesinde “ya” (ي) yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır:⁶

Bu kelimeyi şâz olarak A'meş, Talha, Yakub'un ravisi Ruveys, Verş ve Nafî'nin “ta” (ت) harfi ile okuduğu rivayet edilmiştir.⁷

Lokman Suresi:

¹ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 589; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 324; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 263; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 197; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 370; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 387; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 30; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 414.

² TİEM 458/314b.

³ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 594; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 325; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 267; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 198; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 371; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 389; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 44; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 450.

⁴ TİEM 458/317b.

⁵ İbn Mücahid, *es-Seb'a fi'l-Kıraât*, s. 596; İbn Hâleveyh, *el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'*, s. 326; Mekki b. Ebî Talib, *el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe*, C. II, s. 271; ed-Dani, *et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba*, s. 199; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr*, C. II, s. 372; ed-Dimyâtî, *İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera*, s. 366; Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 59; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. VIII, s. 486.

⁶ TİEM 458/324b.

⁷ Ebu Hayyân, *el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir*, C. VIII, s. 96; Abdüllatif el-Hatib, *Mu'cemü'l-Kıraat*, C. IX, s. 57.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 30. ayette bulunan “يَذْعُونَ” kelimesinde “ya” (ي)

yerine “ta” (ت) harfi ile yazılmıştır.¹

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir,

İbn Amir, Ebu Bekr Şu'be, Ebu Cafer, Halef ve şâz olarak İbn Muhaysın “ta” (ت) harfi ile okumuştur.²

Sebe Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 3. ayette bulunan “لَتَأْتِيَنَّكُمْ” kelimesinde “lam”

(ل)dan sonra “ta” (ت) yerine “ya” (ي) harfi ile yazılmıştır.³

Bu

kelimeyi şâz olarak Talk el-Muallim'den Harun ve hocalarının bu şekilde okuduğu bildirilmiştir.⁴

2.2.1.1.2. Hareke Yönünden Farklılıklar

Şâz kıraatler kapsamında olup hareke değişimi yönünden farklılığa sahip kelimeler, 18 suredeki toplam 21 ayette yer almaktadır. İlgili lafızları, yer aldığı ayet ve sure ismiyle birlikte, Mushaf tertibine göre şu şekilde sıralayabiliriz:

Enam Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 54. ayette bulunan “أَنَّهُ” kelimesinde hemzenin altına

açık mavi nokta, üstüne ise kırmızı nokta konulmuştur.⁵

Bu kelimede hemzeyi

kesre ile okuyanlar ayet sonundaki “فَأَنَّهُ” kelimesinde de kesre ile okumuşlardır, ancak

“فَأَنَّهُ” kelimesinde kelimesindeki hemze fetha ile harekelenmiştir.⁶

İbn Kesir,

Ebu Amr Hamza, Kisai, Ebu Cafer ve Halef “أَنَّهُ” kelimesini kesre ile okumuştur. ayette

¹ TİEM 458/258a.

² İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 440; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââti's-Seb'**, s. 255; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââti's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 123; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââti's-Seba**, s. 158; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr**, C. II, s. 327; ed-Dimyâtî, **İthâfü Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââti'l-Erbeate Aşera**, s. 316; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VI, s. 384; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VII, s. 207.

³ TİEM 458/268b.

⁴ Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VI, s. 257; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VII, s. 329.

⁵ TİEM 458/84b.

⁶ TİEM 458/84b.

bulunan “أَنَّ” kelimesindeki hemzeyi kesre, “فَأَنَّ” kelimesindeki fetha ile şâz olarak A‘rac, Zühri, Ebu Amr ed-Dani okumuştur¹,

➤ TİEM 458 nr. Mushaf’ta, 119. ayette bulunan “فَصَّلْ” kelimesinde ve “حَرَّمَ”

kelimesinde meçhul siğada harekenmiştir.² Bu kelimeleri İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir bu şekilde diğerleri malum okumuşlardır.³

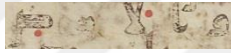
Araf Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf’ta, 160. ayette bulunan “عَشْرَةَ” kelimesinde 2 yerde de

“şın” (ش) harfinin kesresi ile harekelenmiştir.⁴ Bu kelimeyi şâz rivayetle İbnü Vessâb, A‘meş, Talha b. Süleyman, Ebu Hayat ve Matvi‘î bu şekilde okumuştur.⁵

İbrahim Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf’ta, 19. ayette bulunan “وَالْأَرْضَ” kelimesinde “dad” (ض)

kesre ile harekelenmiştir.⁶ Bu kelimeyi bu şekilde Hamza, Kisai, Halef ile şâz olarak Hasan el-Basri ve A‘meş okumuştur. Ancak bu okuyuş “خَلَقَ” kelimesinde kelimesinin ismi fail kalıbındaki (خَالِقَ) okuyuşuyla birlikte bu şekilde okunmuştur.⁷ Fakat “خَلَقَ” kelimesinde kelimesi “خَلَقَ” kelimesinde şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.⁸

Meryem Suresi:

¹ Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. IV, s. 141; Abdüllatif el-Hatib, **Mu‘cemü'l-Kıraat**, C. II, s. 438.

² TİEM 458/89b.

³ İbn Mücahid, **es-Seb‘a fi'l-Kıraât**, s. 267; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb‘**, s. 165; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb‘i İlelihe ve Hucecihe**, C. I, s. 448; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 106; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 262; ed-Dimyâtî, **İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 216; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. IV, s. 211; Abdüllatif el-Hatib, **Mu‘cemü'l-Kıraat**, C. II, s. 534.

⁴ TİEM 458/106b.

⁵ ed-Dimyâtî, **İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 231; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. IV, s. 406; Abdüllatif el-Hatib, **Mu‘cemü'l-Kıraat**, C. III, s. 186.

⁶ TİEM 458/159a.

⁷ İbn Mücahid, **es-Seb‘a fi'l-Kıraât**, s. 358; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb‘**, s. 202; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb‘i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 19; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 133; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 297; ed-Dimyâtî, **İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 272; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, c. V, s. 379; Abdüllatif el-Hatib, **Mu‘cemü'l-Kıraat**, C. IV, s. 469.

⁸ TİEM 458/159a.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 81. ayette bulunan “يَحْلِلْ” kelimesinde “ya” (ي)

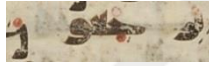
damme ile harekelenmiş ve silinmiş olarak gözükmektedir:¹ Kelimeyi bu şekilde şâz yolla İmam Asım'a nispet edilen Huseyn el-Cu'fi okumuştur, Razi kanalıyla bu rivayet gelmiştir.²

Enbiya Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 73. ayette bulunan “فَعَلَ الْخَيْرَاتِ” kelimesinde “فَعَلَ”

kelimesinde fa fetha ile harekelenmiştir:³ Bu kelimeyi sahih kıraatlerde bu şekilde bir okuyuş yoktur ancak şâz olarak bu şekilde okunduğu Basralı kurrâ Yahya b. Mübarek el-Yezidî'den bildirilmiştir.⁴

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 95. ayette bulunan “يَرْجَعُونَ” kelimesinde hem malum siga ile “يَرْجَعُونَ” kelimesinde şeklinde hem de “ya” (ي) harfinin dammı, “cim” (ج) 'in fethi ile meçhul sigada “يَرْجَعُونَ” kelimesinde şeklinde harekeleme yapılmıştır.⁵

Bu kelimeyi meçhul şekilde şâz yolla Ebu Amr'dan el-Yezidi, ondan da Ebi Hallâd'ın okuduğu Safrâvî tarafından nakledilmiştir. Diğer tüm kurrâ malum sigada okumuştur.⁶

Hac Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 76. ayette bulunan “تَرْجَعُ” kelimesinde “ta” (ت) fetha

“cim” (ج) kesre ile malum sigada harekelenmiştir:⁷ Bu kelimeyi İbn Amir, Hamza, Kisai, Yakup, Halef, Şâz olarak da Muhaysın ve Matvîi bu şekilde okumuştur.⁸

Nur Suresi:

¹ TİEM 458/197b.

² Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. V, s. 475.

³ TİEM 458/203a.

⁴ Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 37.

⁵ TİEM 458/205b.

⁶ **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırâati'l-Erbeate Aşera**, s. 312; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 58.

⁷ TİEM 458/211a.

⁸ Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırâati's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 289; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr**, C. II, s. 208; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fûdalâi'l-Beşer fi'l-Kırâati'l-Erbeate Aşera**, s. 131; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 146.

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 7. ayette bulunan “وَالْخَامِسَةُ” kelimesinde “ta” (ت)

hem damme hem fetha ile harekelenmiştir:¹ Bu kelimeyi şâz olarak Talha, Abdurrahman es-Sülemî, Hasan el-Basri, A'meş, Halid b. İyâs damme ile okumuşlar, diğerleri ise fetha ile okumuşlardır.²

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 9. ayette bulunan “وَالْخَامِسَةُ” kelimesinde kelime

sonu hem ref hem fetha ile harekelenmiştir:³ Bu kelimeyi sahih olarak Hafs, şâz olarak Za'fer'anî, Talha, Ebu Abdurrahman, Hasan el-Basri, A'meş, Halid b. İlyas fetha ile okumuş diğerleri damme ile okumuştur.⁴

Kasas Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 39. ayette bulunan “يُرْجَعُونَ” kelimesinde malum sigada, “ya” (ي) harfinin fethi ve “cim” (ج)'in kesri ile harekelenmiştir.⁵

 Bu kelimeyi Nâfi, Hamza, Kisai, Yakup, Halef; şâz olarak İbn Muhaysın, Hasan el-Basri, Matviî, Şeybe ve Hamid bu şekilde okumuştur.⁶

Rum Suresi:

➤ TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 2. ayette bulunan “غُلِبْتَ” kelimesinde “ğayn” (غ)

hem damme hem fetha ile harekelenmiştir:⁷ Bu kelimeyi şâz yolla Ali b.

¹ TİEM 458/218b.

² Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 135; ed-Dani, **et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 116; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 331; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VI, s. 434; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 230.

³ TİEM 458/218b.

⁴ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 453; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 135; ed-Dani, **et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 161; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 331; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 323; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VI, s. 434; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VI, s. 232.

⁵ TİEM 458/244b.

⁶ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 494; İbn Hâleveyh, **el-Huce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 278; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 174; ed-Dani, **et-Teyşîr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 171; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 209; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 343; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VII, s. 120; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VII, s. 49.

⁷ TİEM 458/252a.

Ebi Talib, Ebu Said el-Hudrî, İbn Abbas, Ebu Amr, İbn Ömer, Muaviye ve Hasan el-Basri bu kelimeyi g"ayn" (غ) ve "lam" (ل)'in fethasıyla, malum sigada okumuşlardır.¹

Ahzab Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 67. ayette bulunan "سَادَتْنَا" kelimesinde "ta" (ت)

kesre ile harekelenmiştir.² Bu kelimeyi sahih olarak İbn Amir ve Yakup, şâz olarak ise Hasan el-Basrî, Ebu Racâ, Katade, es-Sülemî, İbn Muhaysın ve Asım'dan rivayetle Mufaddal bu şekilde okumuştur.³

Fatır Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 4. ayette bulunan "تَرْجَعُ" kelimesinde "ta" (ت) yerine "ya" (ي) harfi ile, "ya" (ي) harfinin fethi "cim" (ج)'in kesri ile harekelenmiştir.⁴

Bu kelimeye "ya" (ي) harfi ile okuyuş yoktur. Muhtemelen hataen bu şekilde noktalama yapılmıştır. "ta" (ت) harfinin fethi "cim" (ج)'in kesri ile sahih olarak İbn Amir, Hamza, Kisai, Yakup ve Halef, şâz olarak Hasan el-Basri, A'rac, Ebu Hayat, İbn Muhaysın, el-A'meş, Yahya b. Vesâb okumuştur.⁵

Mümin Suresi:

➤ TIEM 458 nr. Mushaf'ta, 37. ayette bulunan "وَصَدَّ" kelimesinde "sad" (ص) hem fetha, hem silinmiş vaziyette damma hem de kesre ile harekelenmiştir.⁶

Bu kelimeyi Nâfi, İbn Kesir, Ebu Amr, İbn Amir, Ebu Cafer fetha ile Asım, Hamza, Kisai, Yakup ve Halef damme ile okumuş, şâz olarak da Yahya b. Vesâb el-Kûfî kesre ile okumuştur.⁷

¹ Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VII, s. 161; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VII, s. 137.

² TIEM 458/267b.

³ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 523; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 249; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 199; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 179; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 349; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 356; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VI, s. 252; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VII, s. 318.

⁴ TIEM 458/272a.

⁵ İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 208; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 131; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VII, s. 132; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VII, s. 410.

⁶ TIEM 458/296a.

⁷ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 571; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 315; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 22; ed-Dani, **et-Teyisr fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 133; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 298; ed-Dimyâtî, **İthâfû**

Şura Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 28. ayette bulunan “قَنَطُورًا” kelimesinde “nun” (ن)

kesre ile harekelenmiştir.¹ Bu kelimeyi şâz olarak, A'meş, İbn Vesâb, Ebu Recâ el-Utâridî ve Ebu Amr rivayetiyle Durî bu şekilde okumuştur.²

Fetih Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 25. ayette bulunan “وَالْهَدْيِ” kelimesinde “ya” (ي)

için hem fetha hem damme hareke konulmuştur.³ Bu kelimeyi tüm kurrâ fetha ile şâz olarak da el-Cu'fî okumuştur.⁴

Tur Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 21. ayette bulunan “الْتَّاهُمْ” kelimesinde lam'ın

harekesi silinmiş vaziyette altına konulmuştur.⁵ Kelimeyi bu şekilde sahih olarak İbn Kesir, şâz olarak Hasan el-Basri ve İbn Muhaysın bu şekilde okumuştur.⁶

Rahman Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 35. ayette bulunan “شَوَاطِئُ” kelimesinde “şın” (ش)

kesre ile harekelenmiştir.⁷ Kelimeyi bu şekilde sahih olarak İbn Kesir, şâz olarak Hasan el-Basri, İbn Muhaysın ve Matviî okumuştur.⁸

Füdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera, s. 379; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VIII, s. 395; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VIII, s. 226.

¹ TİEM 458/307b.

² Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. V, s. 518; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. VIII, s. 329.

³ TİEM 458/324a.

⁴ Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VIII, s. 98; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. IX, s. 61.

⁵ TİEM 458/331a.

⁶ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 612; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 333; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 291; ed-Dani, **et-Teyşir fi'l-Kırââtî's-Seba**, s. 203; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fi'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 377; ed-Dimyâtî, **İthâfü Füdalâi'l-Beşer fi'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 400; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, C. VIII, s. 149; Abdülatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. IX, s. 157.

⁷ TİEM 458/337b.

⁸ İbn Mücahid, **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, s. 619; İbn Hâleveyh, **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, s. 339; Mekki b. Ebî Talib, **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââtî's-Seb'i İlelihe ve Hucecihe**, C. II, s. 302; ed-Dani, **et-Teyşir**

Hadid Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 5. ayette bulunan “تَرْجَعُ” kelimesinde “ta” (ت) fetha

ille harekelenmiştir:¹

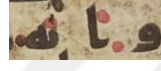

Bu kelimeyi sahih olarak İbn Amir, Hamza, Kisai, Yakup, Halef; şâz olarak Hasan el-Basri, İbn Ebi İshak, A'rac, İbn Muhaysın, A'meş bu şekilde okumuştur.²

Cin Suresi:

- TİEM 458 nr. Mushaf'ta, 19. ayette bulunan “وَأَنَّهُ” kelimesinde hemze (ا) için

hem fetha hem hem kesre hareke konulmuştur:³

Bu kelimeyi kesre ile sahih olarak Nâfi, Ebu Bekr Şu'be ve şâz olarak İbn Hürmüz ve Talha okumuştur.⁴

2.2.2. Kıraat Kaynaklarında Mevcut Olmayan Şâz Kıraat Farklılıkları

TİEM 458 nr. Mushaf'ta, hiçbir kıraat kaynağında yer almayan farklılıkların da bulunduğunu ifade etmiştik. Bu kanaate ulaşabilmek için, farklı yazım özelliğine sahip olduğunu tespit ettiğimiz kelimeler için, sahih kıraat kaynakları başta olmak üzere şâz kıraatlere dair yazılmış tüm eserlere başvurulmuştur. Bunlara ek olarak Ahfeş'in (ö. 215/830 [?]) **Me'âni'l-Kur'ân**; Zeccâc'ın (ö. 311/923) **Me'âni'l-Kur'ân ve İ'râbüh** gibi ilk dönemlerde telif edilen dilbilimsel tefsirlere ve İbn Haleveyh'in (ö. 370/980) **Muhtasar fî Şevâzzi'l-Kur'ân**, İbn Cinnî'nin (ö. 392/1002) **el-Muhtesab** gibi yine ilk asırlara ait olan eserlere başvurulmuş ancak buralarda da hiçbir bilgiye tarafımızca ulaşamamıştır.

Kaynaklardan hakkında malumat edinemediğimiz bu yazım farklılıklarına sahip kelimeleri “hata” olarak değil de “kaynaklarda yer almamış kıraat farklılığı” olarak

fî'l-Kırââtî's-Seba, s. 206; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fî'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 381; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fudalâi'l-Beşer fî'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 406; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fî't-Tefsir**, C. VIII, s. 195; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. IX, s. 266.

¹ TİEM 458/340a.

² İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr fî'l-Kırââtî'l-Aşr**, C. II, s. 208; ed-Dimyâtî, **İthâfû Fudalâi'l-Beşer fî'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, s. 131; Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fî't-Tefsir**, C. VIII, s. 217; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. IX, s. 327.

³ TİEM 458/364a.

⁴ Ebu Hayyân, **el-Bahrü'l-Muhit fî't-Tefsir**, C. VIII, s. 347; Abdüllatif el-Hatib, **Mu'cemü'l-Kıraat**, C. X, s. 128.

nitelendirmeyi uygun gördük. Çünkü bu kelimeler, -bu kısmın sonunda sayısal veriler ile zikredeceğimiz üzere- sahih kıraatlerde bulunan kıraat farklılıkları ile benzerlik arz etmekte ve farklı mushaflar ile yaptığımız mukayesede bazı örnekler ile uyum göstermektedir.

Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız kelimeler şu şekildedir:

➤ Bakara Suresi 2/22. ayetteki “فَاخْرَجْ” kelimesinde ra harfinin harekesi önüne veya altına doğru konmuştur. Burada ve bundan sonraki hiçbir örnekte herhangi bir

kıraat farklılığı yoktur. ¹

➤ Bakara Suresi 2/47. ayetteki “أَنْعَمْتُ” kelimesi için “ta” (ت) ’nın hem üstüne fetha için hem de önüne damme için nokta konmuştur. ²

➤ Bakara Suresi 2/193. ayetteki “تَكُونُ” kelimesinde “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır. ³

➤ Bakara Suresi 2/212. ayetteki “يَرْزُقُ” kelimesinde ra (ر) ’nın üstünde za (ز) gibi nokta konulmuştur.

➤ Bakara Suresi 2/224. ayetteki “تَبَرُّوا” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır. ⁴

➤ Al-i İmran Suresi 3/137. ayetteki “أَرْذَلُوا” kelimesinde iki tane yazılması gerek dal (د) önce harfî bir tane yazılmış diğeri de sonradan eklenmiştir:

⁵ Bu kelime sonradan düzeltilmiş “imla hatası” olarak nitelendirilebilir.

➤ Nisa Suresi 4/75. ayetteki “وَلِيًّا” kelimesinde “ya” (ي) yerine “nun” (ن) noktası

konmuştur. ⁶ Bu kelime “imla hatası” olarak nitelendirilebilir. Zira Arap dilinde bu şekilde bir kullanım söz konusu değildir.

1 TiEM 458/5a.

2 TiEM 458/7b.

3 TiEM 458/21b.

4 TiEM 458/24a.

5 TiEM 458/39a.

6 TiEM 458/56b.

➤ Maide Suresi 5/52. ayetteki “تُصَيِّبُنَا” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile

yazılmıştır.¹

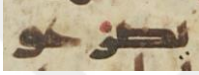
➤ Maide Suresi 5/71. ayetteki “يَعْمَلُونَ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile

yazılmıştır.²

➤ Enam Suresi 6/5. ayetteki “يَأْتِيهِمْ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile

yazılmıştır.³

➤ Enam Suresi 6/43. ayetteki “تَضَرَّعُوا” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile

yazılmıştır.⁴

➤ Enam Suresi 6/63. ayetteki “تَدْعُوهُمْ” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile

yazılmıştır.⁵ TİEM 457 nr. Mushaf'ta da aynı şekilde noktalama

yapılmıştır.⁶

➤ Araf Suresi 7/33. ayetteki “تَقُولُوا” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile

yazılmıştır.⁷

➤ Araf Suresi 7/53. ayetteki “يَأْتِي” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile

yazılmıştır.⁸

➤ Araf Suresi 7/164. ayetteki “تَعْظُونَ” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile

yazılmıştır.⁹

1 TİEM 458/72a.

2 TİEM 458/74a.

3 TİEM 458/80b.

4 TİEM 458/83b.

5 TİEM 458/84a.

6 TİEM 457/99a.

7 TİEM 458/96b.

8 TİEM 458/98b.

9 TİEM 458/106a.

➤ Araf Suresi 7/187. ayetteki “تَأْتِيَكُمْ” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.¹

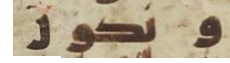
➤ Enfal Suresi 8/47. ayetteki “يَعْمَلُونَ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile yazılmıştır.²

➤ Tevbe Suresi 9/16. ayetteki “تَتْرَكُوا” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.³

➤ Tevbe Suresi 8/43. ayetteki “وَتَعْلَمَ” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.⁴

➤ Tevbe Suresi 9/92. ayetteki “يُنْفِقُونَ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile yazılmıştır.⁵

➤ Yunus Suresi 10/46. ayetteki “يَفْعَلُونَ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile yazılmıştır.⁶

➤ Yunus Suresi 10/78. ayetteki “وَتَكُونُ” kelimesi “ta” (ت) yerine “nun” (ن) ile yazılmıştır.⁷

➤ Hud Suresi 11/13. ayetteki “يَقُولُونَ” kelimesi hem “ya” (ي) hem “ta” (ت) ile yazılmıştır.⁸

➤ Ra'd Suresi 13/40. ayetteki “نَعْدُهُمْ” kelimesi “nun” (ن) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.⁹

➤ Kehf Suresi 18/6. ayetteki “أَسْفَاً” kelimesi sin (س) kesre ile harekelenmiştir.¹⁰

1 TiEM 458/108a.

2 TiEM 458/113a.

3 TiEM 458/117a.

4 TiEM 458/120a.

5 TiEM 458/124a.

6 TiEM 458/132b.

7 TiEM 458/134b.

8 TiEM 458/137a.

9 TiEM 458/177a.

10 TiEM 458/182b.

➤ Kehf Suresi 18/17. ayetteki “وَتَرَى” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile

yazılmıştır.¹

➤ Kehf Suresi 18/41. ayetteki “يُصْبِحُ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile

yazılmıştır.²

➤ Kehf Suresi 18/87. ayetteki “نُعَذِّبُهُ” kelimesi “nun” (ن) yerine “ya” (ي) ile

yazılmıştır.³

➤ Kehf Suresi 18/90. ayetteki “تَطْلُعُ” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile

yazılmıştır.⁴

TİEM 458 nr. Mushaf'ta da bu şekilde noktalama yapılmıştır.

⁵

➤ Taha Suresi 20/91. ayetteki “يَرْجِعُ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile

yazılmıştır.⁶

➤ Hac Suresi 22/68. ayetteki “تَعْمَلُونَ” kelimesi hem “ya” (ي) hem “ta” (ت) ile

yazılmıştır.⁷

➤ Müminun Suresi 23/96. ayetteki “يَصِفُونَ” kelimesi hem “ya” (ي) hem “ta” (ت)

ile yazılmıştır.

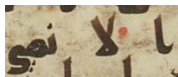
➤ Nur Suresi 24/27. ayetteki “تَدْخُلُوا” kelimesi hem “ta” (ت) hem “ya” (ي) ile

noktalanmıştır.⁸

➤ Nur Suresi 24/32. ayetteki “الْأَيَّامِ” kelimesine “ya” (ي) yerine “nun” (ن)

noktası konmuştur.⁹

1 TİEM 458/182a.

2 TİEM 458/184a.

3 TİEM 458/188b.

4 TİEM 458/188b.

⁵ TİEM 457/219a.

6 TİEM 458/197a.

7 TİEM 458/211b.

8 TİEM 458/219a.

9 TİEM 458/220b.

- Nur Suresi 24/35. ayetteki “يَكَادُ” kelimesi hem “ya” (ي) hem “ta” (ت) ile

yazılmıştır.¹

- Nur Suresi 24/64. ayetteki “يَعْلَمُ” kelimesi hem “ya” (ي) hem “ta” (ت) ile

noktalanmıştır.²

- Şuara Suresi 26/204. ayetteki “يَسْتَعْجِلُونَ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile

yazılmıştır.³

- Kasas Suresi 28/53. ayetteki “يُثَلَّى” kelimesi hem “ta” (ت) hem “ya” (ي) ile

yazılmıştır.⁴

- Kasas Suresi 28/69. ayetteki “يُغْلَوْنَ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile

yazılmıştır.⁵

- Kasas Suresi 28/71. ayetteki “تَسْمَعُونَ” kelimesi hem “ta” (ت) hem “ya” (ي) ile

yazılmıştır.⁶

- Kasas Suresi 28/81. ayetteki “يُنْصَرُونَ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile

yazılmıştır.⁷

TİEM 457 nr. Mushaf'ta da bu şekilde noktalama yapılmıştır.

- Ankebut Suresi 29/61. ayetteki “يُؤَفَّكُونَ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile

yazılmıştır.⁹

1 TİEM 458/220a.

2 TİEM 458/224b.

3 TİEM 458/234a.

4 TİEM 458/245b.

5 TİEM 458/246b.

6 TİEM 458/246b.

7 TİEM 458/247b.

⁸ TİEM 457/287b.

9 TİEM 458/252b.

➤ Lokman Suresi 31/34. ayetteki “تَكْسِبُ” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.¹

➤ Ahzab Suresi 33/5. ayetteki “لَمْ تَعْلَمُوا” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.²

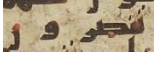
➤ Sebe Suresi 34/23. ayetteki “تَنْفَعُ” kelimesi hem “ta” (ت) hem “ya” (ي) ile yazılmıştır.³

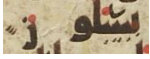
➤ Sebe Suresi 34/42. ayetteki “وَنَقُولُ” kelimesi “nun” (ن) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.⁴

➤ Fatır Suresi 35/39. ayetteki “كَفَرُ” kelimesi kaf (ك)’ın dammı fa (ف)’nın kesri ile meçhul sigada harekelenmiştir.⁵

➤ Yasin Suresi 36/35. ayetteki “يَشْكُرُونَ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile noktalanmıştır.⁶

➤ Yasin Suresi 36/47. ayetteki “يَشَاءُ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile noktalanmıştır.⁷

➤ Saffat Suresi 37/175. ayetteki “يُيَصِّرُونَ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile yazılmıştır.⁸

➤ Zuhurf Suresi 43/44. ayetteki “تُسَلُّونَ” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.⁹

1 TiEM 458/259b.

2 TiEM 458/216a.

3 TiEM 458/269a.

4 TiEM 458/271b.

5 TiEM 458/275b.

6 TiEM 458/277a.

7 TiEM 458/278b.

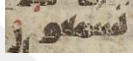
8 TiEM 458/283a.

9 TiEM 458/310b.

➤ Zuhurf Suresi 43/48. ayetteki “نُرِيهِمْ” kelimesi “nun” (ن) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.¹

➤ Zuhurf Suresi 43/66. ayetteki “تَتْلِيَهُمْ” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.²

➤ Kaf Suresi 50/20. ayetteki “وَنُفِخَ” kelimesi “nun” (ن) yerine “ya” (ي), nun (ن)’un dammesi, fa (ف)’nın kesri ile yazılmıştır.³

➤ Kaf Suresi 50/42. ayetteki “يَسْمَعُونَ” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile yazılmıştır.⁴

➤ Tur Suresi 52/46. ayetteki “يُعْنِي” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile yazılmıştır.⁵

➤ Necm Suresi 53/31. ayetteki “أَحْسَنُوا” kelimesi sin (س) kesre ile harekelenmiştir.⁶

➤ Münafikun Suresi 63/4. ayetteki “يَقُولُوا” kelimesi “ya” (ي) yerine “ta” (ت) ile yazılmıştır.⁷

 ⁸

➤ Hakka Suresi 69/20. ayetteki “أَلَيْ” kelimesi hemze (إ) hem fetha hem kesre ile harekelenmiştir.⁹

➤ Naziat Suresi 79/12. ayetteki “تِلْكَ” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.¹⁰

Bu kelime “ımla hatası” olarak nitelendirilebilir. Zira Arap dilinde bu şekilde bir kullanım söz konusu değildir.

1 TİEM 458/310b.

2 TİEM 458/311b.

3 TİEM 458/328b.

4 TİEM 458/328a.

5 TİEM 458/332b.

6 TİEM 458/333a.

7 TİEM 458/352b.

⁸ TİEM 457/406b.

9 TİEM 458/360a.

10 TİEM 458/371a.

➤ Abese Suresi 80/4. ayetteki “فَتَنَّفَعَهُ” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.¹

➤ İnfitar Suresi 82/19. ayetteki “تَمَلَّكَ” kelimesi “ta” (ت) yerine “ya” (ي) ile yazılmıştır.²

➤ Fecr Suresi 89/22. ayetteki “وَجَاءَ” kelimesinde cim (ج)’in harekesi alttıdır.³

Bu kısımda tespit ettiğimiz toplam 63 kelime bulunmaktadır. Bunlardan 8 tanesi harekede, diğer 55’ü ise harflerin noktalamasında bulunan farklılıklardır: 47 yerde “ya” (ي) harfinin yerine “ta” (ت) harfi, “ta” (ت) harfinin yerine “ya” (ي) harfi yazılmış veya her iki harf için de nokta konulmuştur; 7 yerde “nun” (ن) yerine “ya” (ي) yahut “ya” (ي) yerine “nun” (ن) için nokta konulmuştur; 1 yerde dâl (د) harfi unutulup sonradan eklenmiştir.

Bu kelimelerden 3 tanesini “imla hatası” olarak değerlendirdik. Çünkü Arap dilinde “تَمَلَّكَ” kelimesinin⁴ “تَمَلَّكَ” şeklinde; “وَلِيَاءَ” kelimesinin⁵ “وَلِيَاءَ” şeklinde yazımı söz konusu değildir, noktalamalar hakkında böyle bir ihtilaf kaynaklarda zikredilmemiştir. “زَادُوا” kelimesine⁶ ise sonradan ikinci “dal” (د) harfinin eklendiği, ilgili kısımda yer verdiğimiz görüntüden anlaşılabilmektedir.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi’nde bulunan ve Hz. Osman’a nispet edilen TİEM 457 nr. Mushaf, Topkapı Sarayı Müzesi’nde bulunup Hz. Ali’ye nispet edilen TMSK-E.H.2 ve TMSK-E.H.29 envanter numaralı mushaflar ile karşılaştırmamız neticesinde, 4 yerdeki⁷ yazımın TİEM 457 nr. Mushaf ile mutabakat sağladığını tespit ettik. Türk ve İslam Eserleri Müzesi tarafından aynı tarih verilen (4. yüzyıl) bu iki mushafta⁸, kıraat kaynaklarına aykırı biçimde yazılan 4 kelimedede mutabakat olması, İslam’ın ilk

1 TİEM 458/372a.

2 TİEM 458/374b.

3 TİEM 458/378b.

4 Naziat Suresi, 79/12.

5 Nisa Suresi, 4/75.

6 Al-i İmran Suresi, 3/137.

7 Enam Suresi 6/63; Kehf Suresi 18/90; Kasas Suresi 28/81; Münafikun Suresi 63/4.

8 TİEM 457/458.

dönemlerinde var olduğu halde kaynaklara girmeyen kıraat farklılıkları bulunduğunu ispatlar niteliktedir.

2.2.3. Değerlendirme

Hız. Ali'ye nispet edilen Mushaf'ta bulunan sahih ve şâz kıraatleri incelediğimiz bu bölümde, ulaştığımız veriler şu şekilde özetlenebilir:

Sahih kıraatler kısmında; 61 suredeki 170 farklı ayette muhtelif kıraatlere işaret eden; şekil açısından benzerlik gösteren harflerde bulunan siyah renkli ve hareke için konulmuş kırmızı renkli noktalarda farklılıklar tespit edilmiştir.

Bu ayetlerin bazılarında, muhtelif kıraat imamlarına ait ortak okuyuşlar bulunmaktadır. Ortak kıraatlerin bulunduğu ayetler de dahil olmak üzere, imamların okuyuş farklılıkları ile ilgili ortaya çıkan verilere göre: Nâfi'nin 51, İbn Kesir'in 79, Ebu Amr'ın 96, İbn Amir'in 36, Asım'ın 54, Hamza'nın 37, Kisai'nin 58, Ebu Cafer'in 37, Yakup'un 61, Halef'in ise toplam 56 ayette ismi geçmektedir.

Kıraat imamlarının, tedrisât faaliyetlerinde bulundukları şehirlerde meşhur oldukları ve o şehrin kıraatini temsil ettikleri malumdur. Bu sebeple, Mushaf'ımızın ait olduğu yeri tespit edebilme adına, kıraat farklılıklarını beldelere göre değerlendirmek yerinde olacaktır:

Medine şehrine ait sahih kıraatler arasında Nâfi ve Ebu Cafer yer almaktadır. Ebu Cafer, yine Medenî olan Nâfi'den 7 yerde farklı okumuştur. Buna göre Nâfi'nin isminin geçtiği tüm yerlerde Ebu Cafer' de mevcuttur. Buna göre iki imamın 51 yerde ortak kıraate sahip olduklarını söyleyebiliriz. Medîne kurrâsının isimlerinin geçtiği ayet toplamı ise 58'dir.

Mekke kurrâsından sahih yolla bize ulaşan tek kıraat İbn Kesir'dir. İbn Kesir, yukarıda da belirttiğimiz gibi 79 farklı ayette ismen bulunmaktadır ki bunun 75 tanesi Basrî olan Ebu Amr ile müşterek okuyuşlardır.

Basra bölgesinin muteber ve sahih kabul edilen 2 kurrâsı vardır: Ebu Amr ve Yakup. Ebu Amr'ın 96, Yakup'un 61 ayette ismi geçmektedir. Yakup, sadece 1 ayeti

Ebu Amr'dan farklı okumuş, 60 yeri ise Ebu Amr ile aynı şekilde kıraat etmiştir. Buna göre Basra kurrâlarına ait toplam farklılık sayısı 97'dir.

Şam kurrâsından, sahih kıraatler arasında yalnız İbn Amir bulunmaktadır. İbn Amirin de 36 yerde kıraati mevcuttur.

Kûfe, sahih kıraatler içerisinde en fazla kurrâ bulunan bölgedir. Asım, Hamza, Kisai ve Halef Kûfi'dir. İslam beldelerinin ekserinde ve ülkemizde de okunmakta olan imam Asım'ın ravileri ile birlikte toplam 54 yerde isminin geçtiğini ifade etmiştik. Asım'ın kendisinin ismi 3, birinci ravisi Şu'be'nin 40; ikinci ravisi Hafs'ın ise 11 ayette ismi geçmektedir. Asım okuyuşunu bulduğu 3, Şu'be 10, Hafs da 4 yerde diğer Kûfe kurrâsından ayrılmaktadır.

Kûfi olan bir diğer kıraat imamı Hamza'nın 37 yerde kıraati vardır; bunların 34'ü bulunduğu ayetlerdeki Kûfe kurrâsı ile ortak, 3 tanesi de müstakil okuyuştur.

Kisâî, 58 yerde geçmektedir. Bunların 6 tanesinde infirâd etmiş, 48'inde de Kûfe ehli ile ortak okumuştur.

Halef de kıraati bulunan 56 ayetten 51'inde Kûfe kurrâsı ile müşterek iken, 5'inde ise ayrılmıştır.

Bu bilgilere göre; Kûfe kurrâsının kıraat farklılıklarının bulunduğu toplam ayet sayısı 70'tir.

Sahih kıraatler ile ilgili kıraat imamlarının iştihar ettiği beldeler özelinde ortaya çıkan sayılar, "Mushaf"'ta en fazla kıraat farklılığının Basra kurrâsına ait olduğunu bize açıkça göstermektedir. Her ne kadar Mekke imamı İbn Kesir isminin geçtiği toplam ayet sayısı bakımından Basra'ya yakın olsa da, söz konusu ayetlerin çoğunda Ebu Amr ile müşterek kıraat söz konusudur. Bunun yanında Basrî olan Ebu Amr, özellikle imale, taklil gibi infirâd ettiği okuyuş farklılıkları ile bariz şekilde öne çıkmaktadır.

Şâz rivayetlerin bulunduğu kısımda; 36 farklı surede, 93 ayrı ayette okuyuş farklılığı tespit edilmiştir. 64 yerin 16'sında hem sahih hem de şâz okuyuşlar; 48'inde

ise sadece şâz rivayet ile gelen okuyuşlar vardır. Bu kısımda zikri geçen kıraat imamları özelinde ortaya çıkan sayısal neticeler şu şekildedir:

64 ayetin 18'inde bulunan okuyuş farklılığı, bir rivayetle de olsa Basra kurrâsından Ebu Amr'a dayanmaktadır.

Basrî olan Yakup, hem sahih hem de şâz rivayetlerle 13 ayette geçmekte; bunun 4'ünde Ebu Amr ile müştereken, 9'unda ise münferiden okuyuşu bulunmaktadır.

28 ayette, yine Basra kurrâsından ve Dimyâtî'nin **İthâf**'ında yer verdiği 14 kıraat imamından olan Hasan el-Basrî ya da ondan kıraat almış kurrânın rivayeti vardır. el-Basrî, 28 yerin 19'unda Basra kurrâsından ayrılmış, 4 yerde Ebu Amr, 5 yerde ise Yakup ile aynı şekilde okumuştur.

Ebu Amr'dan kıraat alan ve 14'lü tasnif içinde yer alan Yahya b. Mübarek el-Yezîdî'nin de 1 ayette okuyuşu mevcuttur.

Mekkî olan İbn Kesir'in, 11 ayette farklı kıraati vardır.

Bu sonuçlar, Basralı kurrânın toplam 42 ayette kıraatlerinin mevcut olduğunu, kalan 22 ayette de İbn Kesir'in ağırlıkta olduğu diğer kurrânın okuyuş farklılıklarının yer aldığını göstermektedir.

Bu bilgilerin tamamını dikkate aldığımızda, elimizdeki Mushaf'ın bir Basra Mushaf'ı olduğu kanaati oluşmaktadır. Ancak bunu net olarak ifade edebilmemiz için bir hususun vuzuha kavuşturulması icap etmektedir: Neredeyse tüm ayetlerde geçtiği için yukarıda bulunan sayılara dahil etmediğimiz bir kıraat farklılığı vardır ki o da – كم vb.- cemi “mim” (م)’lerinden ve tüm 3. tekil şahıs zamiri olan “هو”’lerden sonra yapılan ve *sıla* adı verilen medd-i tabî ile okuyuştur. Bu şekildeki kıraat, *aşere-takrîb* eğitimlerinde “د” rumuzu ile temsil edilen İbn Kesir’e ait olarak talim edilmektedir. Dolayısıyla, *sıla* ile okuyuşa işaret eden noktalamanın kesreti nedeniyle, “Mushaf”ın Mekke Mushafı da olabileceği ihtimali ortaya çıkmaktadır. Ancak, *sıllar* hariç tutularak elde edilen toplam kıraat farklılığı sayılarında İbn Kesir'in bulunduğu ayet sayısının az olması, bu yöndeki ihtimali zayıflatsa da şüphenin ortadan kalkması için yeterli değildir. Bu şüpheyi gidermek amacıyla yaptığımız incelemelerin sonucu

olarak eriştiğimiz şu bilginin, çözüme katkı sunacağını düşünüyoruz: *Sıla* ile okuyuşun İbn Kesîr'e, tariklerinden Ebû Neşîr ve ondan kıraat alan Ebu'l-Feth yoluyla geldiği ifade edilmiştir.¹ Ebu'l-Feth ise **en-Neşr**'de, Ebu Amr'ın râvilerinden Dûrî'nin tarikleri arasında zikredilmiştir.² Bu da çok fazla ayette geçen *sıla* ile okuyuşun, Ebu Amr'dan da rivayet edildiğini göstermekte, dolayısıyla Mushaf'ın Basra'ya ait olduğunu ifade etmemizin önündeki engeli kaldırmaktadır.

Mushaf'ın imlasının bina edildiği kıraat hakkında isim tayin etmek gerekirse: Şâz rivayetler kısmında Hasan el-Basrî ile Ebu Amr'ın okuyuş farklılıkları yakın sayıda olduğu için net bir tercih yapabilmek mümkün değildir. Ancak, sahih okuyuşları da nazar-ı dikkate aldığımızda, Mushaf'ın Ebu Amr kıraatine göre imla edildiğini söyleyebiliriz.

Mushaf'ın hangi tarihlerde vücut bulduğunu tespit için de mevcut verileri tahlil etmek gerekmektedir: Toplam 337 ayetten 273'ü sahih, 64'ü şâz kıraat ihtiva etmektedir. Bu da toplam sayının takriben 5'te 1'inde şâz okuyuş bulunduğunu göstermektedir. Şâz okuyuşları da ihtiva etmesi Mushaf'ın, **-es-Seb'a** adlı eseri ile sahih kıraatlerin kabulü noktasında köşe taşı olarak addedilen- İbn Mücahid öncesi döneme ait olduğunu, yani H. 300 senesinden önce imla edildiğini net olarak göstermektedir. Zira İbn Mücahid'den sonra onun yaptığı tasnifin hemen kabul gördüğü, teliflerin bu çerçevede yapıldığı bilinmektedir. Ancak şu da malumdur ki İbn Mücahid, kendisinden önce üzerinde ittifak edilen 7 imamı eserine almıştır. Bu da İbn Mücahid'den önce yazılmış olan eserlere başvuruyu gerekli kılmaktadır. İbn Mücahid'den bir asır kadar önce yaşayan Ebu Ubeyd Kasım b. Sellâm'ın, kıraatler hakkında eser yazan ilk müellif olduğunu bölüm başında zikretmiştik. Bu eser günümüze ulaşmamış olmakla birlikte, muhteviyatı hakkında kaynaklarda bazı malumat mevcuttur: Ebu Ubeyd'in eserinde 25 kıraate yer verdiği, beldelerde kıraat yönünden meşhur olan imamları zikrettiği ifade edilmektedir. Basra şehriyle ilgili olarak da; belde halkının imam olarak Ebu Amr'ı benimsediği bilgisine yer

¹ İbnü'l-Cezerî, **Neşr**, C. I, s. 214; ed-Dimyâtî, **İthâf**, s. 164.

² İbnü'l-Cezerî, **Neşr**, C. I, s. 103.

verilmektedir.¹ Ebu Ubeyd'in yaşadığı dönemde (H. 154-224 yılları arasında yaşamıştır)² Basra halkının kıraat noktasında Ebu Amr'ı tesahup etmiş, benimsemiş olması, bu kabulün Ubeyd'in, eseri telif etmesinden daha önce vuku bulduğuna işaret olarak değerlendirilebilir. Bu da H. 200 öncesine işaret etmektedir. Yani Mushaf'ı kıraati açısından değerlendirdiğimizde, 2. asır içinde imla edildiğini söyleyebiliriz. Lakin, diğer bölümlerde elde edeceğimiz verileri de dikkate alarak, tezin sonuç bölümünde yapacağımız değerlendirme daha sıhhatli olacaktır.

¹ Ahmed b. Fâris, **Cühûdi'l-İmam Ebî Ubeyd Kâsım b. Sellâm fî Ulûmi'l-Kırâat ve Tahkîkü İhtiyârihi fî'l-Kurrâ**, Dâru İbni Hazm, Beyrut, 2006, s. 212

² Zülfikar Tüccar, "Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1994, C. X, s. 244.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İMLASI YÖNÜYLE HZ. ALİ'YE NİSPET EDİLEN MUSHAF-I ŞERİF

Nazil olan Ayetlerin imla ile kayda geçirilmesi, Hz. Peygamber hayatta iken önemle üzerine durulan bir mesele olmuştur: İnen ayetler vakit kaybetmeksizin, o anda elde mevcut olan -ektâf (deve kürek kemikleri), lihâf (ince beyaz taşlar), asîbü'n-nahl (hurma ağacı yaprakları) vb.- malzemeler üzerine yazılmıştır.¹ Bu hassasiyet, halifeler dönemi başta olmak üzere sonraki dönemlerde de devam etmiş, Kur'ân'ın muhafazası noktasında bir vesile kabul edilmiştir.

Malum olduğu üzere, 3. Halife Hz. Osman döneminde mushafların istinsahı için çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada kullanılan yazım üslubu, sonraki dönemlerde yazılan mushaflar için esas teşkil etmiştir. Yine bu mushafların imlası, kıraatlerin kabulünde aranan bir şart, kendisinde hikmetler aranan bir mefhum olmuştur. “Resm-i Osmânî” veya “Resm-i Mushaf” ismi ile müsemma özel bir ıstılah olarak kıraat ilmi içindeki yerini almıştır.² Bu ilmi öğrenmenin de Müslümanlar için farz-ı kifâye olduğu ifade edilmiştir.³

Bu bölümde, TİEM 458 nr. Mushaf'ı, imlası vechiyle, Resm-i Mushaf yönünden incelemeye çalışacağız. Ancak burada maksadı aşmadan, hülâsa olarak mushaf tarihini hatırlamakta fayda olduğunu düşünüyoruz.

Bilindiği üzere Hz. Peygamber, Cebrail (a.s) aracılığıyla peyderpey inmekte olan Kur'an ayetlerini, vahiy katibi olarak belirlediği Ubeyy b. Ka'b ve Zeyd b. Sabit gibi görevli sahabilere yazdırmıştır. Hz. Peygamber (a.s)'in ahirete irtihaline kadar durum bu şekilde devam etmiştir.⁴

¹ Buhari, **Tefsir**, 4; Muhsin Demirci, **Kur'ân Tarihi**, İFAV Yayınları, 9. bs., İstanbul, 2016, s. 138; Mehmet Emin Maşalı, **Kur'ân'ın Metin Yapısı**, Otto Yayınları, 2. bs., Ankara, 2015, s. 48; Ziya Şen, **Kur'ân'ın Metinleşme Süreci**, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 86; Zeynel Abidin Aydın, **Kur'ân'ın Metinleşme Tarihi**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2017, s. 49.

² ed-Dani, **el-Mukni' fî Marifeti Mersumi Mesahifi Ehli'l-Emsâr**, s. 9-10; Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, c. II, s. 167.

³ Abdurrahman Çetin, **Kur'ân İlimleri ve Kur'ân-ı Kerim Tarihi**, Dergâh Yayınları, 3. bs., İstanbul, 2014, s. 67.

⁴ Buhari, **Tefsir**, Sure, 4; Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, c. II, s. 132.

Muhtelif malzemeler üzerine yazılmış olan Kur'an ayetlerinin bir araya getirilmesi, kitap şeklini alması, peygamberimiz hayatta iken gerçekleşmemiştir. Kaynaklarda bu duruma sebep olarak; son ayetin inmesinden Hz. Peygamberin vefatına kadar geçen sürenin, cem' işini gerçekleştirebilmek için yeterli olmaması gibi bilgilere yer verilmiştir.¹

Mushaf imlası noktasındaki gelişmeler, özellikle halifeler devrinde meydana gelmiştir. Hz. Ebubekir döneminde, çeşitli vesilelerle çok sayıda hafız sahabe şehit edilmiştir. Bunun üzerine Hz. Ömer'in, Halife Hz. Ebubekir'i ikna için gösterdiği gayret ve Halife'nin verdiği "Hz. Peygamber'in yapmadığı işi ben nasıl yaparım" şeklindeki cevap hemen tüm kaynaklarda yer almaktadır.² Nihayetinde Zeyd. b. Sabit'in başkanlığında kurulan komisyon marifetiyle, daha önce dağınık vaziyette bulunan Kur'an ayetleri cem edilmiş, kitap halini almıştır.³ Hz. Peygamberin vefatından sonra yaklaşık 1 yıl içerisinde tamamlanmış olan⁴ bu kitaba da "Mushaf" adı verilmiştir.⁵

Hz. Ebubekir döneminde gerçekleşen bu faaliyetin üzerinden geçen yıllar içerisinde, İslam'ı farklı beldelere ulaştırmak için yapılan fetih hareketleri devam etmiştir. Tabi ki fetih faaliyetlerini gerçekleştirmek için asker ihtiyacı olmakta, farklı farklı belgelerden askerler bu vesile ile bir araya gelmekte idiler. Bunlardan biri olan Azerbaycan-Ermenistan seferi esnasında, Kûfe'liler ve Şam'lılar arasında Kur'an'ın okunuşuna, kıraatlerine dair tartışmalar vuku bulmuştur. Namazda veya namaz dışında okunan ayetlerin kendi öğrendiklerinden farklı biçimde kıraat edildiğine şahit olan askerler, birbirlerini tekfir etmeye varan ithamlarda bulunmuşlardır. Bu da Kûfe'lilerin İbn Mes'ud, Şam'lıların Ubey b. Ka'b'dan Kur'an'ı öğrenmiş olmalarının sonucuydu. Zira İbn Mes'ud ve Ubey b. Ka'b, Hz. Peygamber'den farklı şekillerde kıraat

¹ Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, c. I, s. 163; ez-Zerkânî, **Menahilü'l-İrfan fî Ulûmi'l-Kurân**, c. I, s. 248; Muhammed Mustafa el-A'zamî, **Kur'an Tarihi**, s. 117.

² Buhari, **Fedâilü'l-Kur'ân**, 3; ez-Zerkânî, **Menahilü'l-İrfan fî Ulûmi'l-Kurân**, c. I, s. 249.

³ Buhari, **Fedâilü'l-Kur'ân**, 3; Tirmizî, **Kitabu Tefsiri'l-Kur'ân**, 10; Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, c. I, s. 57.

⁴ Zeynel Abidin Aydın, **Kur'an'ın Metinleşme Tarihi**, 111.

⁵ Ebu Şâme, **el-Mürşidü'l-Vecîz**, s. 64; Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, c. I, s. 164.

almışlardı.¹ Bu sefer esnasında ordunun başında bulunan Huzeyfe b. Yeman, Medine'ye döndükten sonra durumu Halife Hz. Osman'a arz etmiştir. İşte bu olay üzerine Hz. Osman, mushaf istinsahı işini gerçekleştirmek üzere Zeyd. b. Sabit'in başkanlığında bir komisyon kurmuştur.²

Mezkûr komisyonda görevli kişilerin sayıları hakkında 4-12 arası muhtelif sayılar zikredilmiştir. Komisyon üyelerinin hem Ensar hem de Muhacirlerden müteşekkil olduğu da kaynaklarda zikredilen bilgiler arasındadır.³

Mushaf istinsahı işleminde esas alma gayesiyle Hz. Ebubekir döneminde cem' edilen olan mushaf, Hz. Peygamber'in eşi Hz. Hafsa'dan istenmiştir. Hz. Hafsa'dan - geri vermek üzere- alınan bu Mushaf temel alınarak, komisyon marifetiyle çoğaltma işlemi gerçekleştirilmiştir.⁴ İstinsah faaliyetinde fasih Arapça'ya, Kureyş lehçesi'ne uygun olarak yazım, temel şart olarak tatbik edilmiştir. Zira Kur'an'ın, Kureyş lehçesi ile nazil olduğunu bildiren rivayete hemen bütün kaynaklarda yer verilmiştir.⁵

Genel kabule göre çoğaltma işleminde, dilinin fasihliği ile meşhur ve Kureyşî olan Amr b. el-As Kur'an'ı kıraat etmiş, yazısı ile meşhur olan Zeyd. b. Sabit de mushaf yazma işlemini gerçekleştirmiştir.⁶ İstinsah işleminde kıraat farklılıkları dikkate alınmıştır: Okuyuş farklılıklarını ihtiva edebilecek şekilde imla mümkün olursa tek resm ile bu yapılmış, mümkün olmadığı takdirde ise farklı bir nüsha üzerinde bu kıraate yer verilmiştir.⁷ Çoğaltma işlemi neticesinde vücut bulan nüshaların sayısı hakkında da muhtelif görüşler serdedilmiş, genel olarak 5-7 arası sayıların tercih edildiği görülmüştür.⁸

¹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, s. 18; ez-Zerkânî, *Menahilü'l-İrfan fî Ulûmi'l-Kurân*, c. I, s. 255; Abdurrahman Çetin, *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi*, s. 83; Muhsin Demirci, *Kur'an Tarihi*, s. 167.

² Buharî, *Fedâilü'l-Kur'an*, 3.

³ Mekki b. Ebî Talib, *el-İbâne an Meâni'l-Kırâât*, s. 28; Ebu Şâme, *el-Mürşidü'l-Vecîz*, s. 58;

⁴ Buharî, *Fedâilü'l-Kur'an*, 3; Suyûtî, *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'an*, c. I, s. 169.

⁵ Buharî, *Fedâilü'l-Kur'an*, 3.

⁶ Ebu Şâme, *el-Mürşidü'l-Vecîz*, s. 58; Ziya Şen, *Kur'an'ın Metinleşme Süreci*, s. 254.

⁷ Mekki b. Ebî Talib, *el-İbâne an Meâni'l-Kırâât*, s. 24; Ebu Şâme, *el-Mürşidü'l-Vecîz*, s. 142; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, c. I, s. 31.

⁸ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, s. 34; Ebu Şâme, *el-Mürşidü'l-Vecîz*, s. 73.

Hicri 25-30 yılları arasında, 5 senelik süre zarfında istinsah işlemi tamamlanan mushaf nüshaları, o devrin öne çıkan Mekke, Kûfe, Basra ve Şam gibi merkezi şehirlere, beraberinde bir muallim ile gönderilmiştir.¹ Belli başlı şehirlere gönderilen bu mushaflara “Mesâhif-i Emsâr”, bu mushafların sahip olduğu imla şekline de “Resm-i Mushaf”, “Resm-i Osmânî” isimleri verilmiştir.² Sonraki dönemlerde yazılan mushaflarda bu imla şekli esas alınmaya çalışılmış, muhafaza etme gayreti hep var olmuştur.³

Hiz. Ali'ye nispet edilmesi sebebiyle ilk dönemlere ait olduğu düşünülen elimizdeki Mushaf'ın, Resm-i Mushaf açısından incelenmesinin lüzumlu olduğu görülmektedir. Bu sebeple biz de günümüze kadar varlığını sürdürebilmiş; İbn Ebî Dâvûd'un **Kitâbü'l-Mesâhif**; ed-Danî'nin **el-Mukni'**, Ebu Dâvûd'un **Muhtasarü't-Tebyîn**; Kirmânî'nin **Hattü'l-Mesâhif** gibi eserleri ışığında, “Mushaf”ı imlası açısından incelemeye çalışacağız.

Bu inceleme, *Hazf, İspat, İbdal, Maktu/Mevsul Kelimelerin Yazımı, Hemze ve Mesâhif-i Emsâr'ın Gönderildiği Beldelere Göre Farklılık Arz Eden Yazım Farklılıkları* şeklinde 6 ana başlık altında yapılacaktır. Bu başlıkların altında, kaynaklarda yer alan bütün kaidelere yer vermek tezin maksadını aşacağı için, sadece Resm-i Mushaf kaidelerine aykırı yazılmış kelimelere tablo şeklinde yer verilecektir.

Her bir Resm-i Mushaf kaidesinin yer aldığı kelimedede, öncelikle TİEM 458 nr. Mushaf incelenecek, sonrasında ülkemizde basılan mushaf⁴ ve Suudî Arabistan makamlarınca tab edilen “Medine Mushafı”⁵ kaideye uygunluğu açısından tetkik edilecektir. Hiz. Ali'ye nispeti olan Mushaf dışındaki diğer 2 mushafı da değerlendirme içerisine dahil etmemizin amacı, bu vesile ile hem ülkemizde basılan mushafların Resm'e ittibâının ne kadar olduğunu görmek, hem de Suud makamlarının basımını yapıp tüm dünyaya tevzi etmekte oldukları mushafın, iddia ettikleri gibi Resm'e uygun olup olmadığını tespit edebilmektir.

¹ ed-Danî, **el-Mukni'**, s. 9; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr**, c. I, s. 7.

² ed-Danî, **el-Mukni'**, s. 5; Mehmet Emin Maşalı, **DİA**, “Mushaf”, C. XXXI, s. 254.

³ ed-Danî, **el-Mukni'**, s. 10; Suyûtî, **el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân**, c. II, s. 167.

⁴ **Kur'an-ı Kerim** (Bilgisayar Hatlı), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 5. Bs., İstanbul, 2018.

⁵ **Mushafu'l-Medineti'n-Nebeviyye**, Mecmaü'l-Melik Fahd li-Tıbbâtü'l-Mushafi's-Şerif, Medine, 2016.

3.1. Hazf

Resm-i Mushaf ile ilgili kaynaklarda, hakkında en fazla rivayete yer verilen kısım hazftır. Hazf konusu, kıraat farklılığı veya kıyâsî imla sebebiyle var olması gerekip de yazıda mevcut olmayan “elif” (ل), “vav” (و), “ya” (ي) harflerini ihtiva etmektedir.

Bu kısımda, hazfe konu olup da Resm-i Mushaf kaidelerine uymayan örneklere tabloda yer verilecektir. “Elif” (ل) ’in hazfı ve “Ya” (ي) ’nın hazfı şeklindeki iki başlık altında, alfabetik sıra ile, ilgili kelimelerin bulunduğu sure adı ve ayetin numarası ile zikredilecek; TEİM 458 nr. Mushaf, Türkiye’de ve Suudi Arabistan’da basımı yapılan mushaflar ile mukayese yapılacaktır. 3 mushafta da kelimelerin Resm-i Mushaf kaidesine uygun yazılıp yazılmadığı tespit edilmeye çalışılacak, kaideye uygun imla yeşil, uymayan ise kırmızı renk ile dikkate sunulacaktır.

3.1.1. Elif (ل) ’in Hazfı

Sure Adı	Ayet No	Resm-i Mushaf’a Göre Kelimenin Yazımı	TEİM 458 Nr. Mushaf’ta Kelimenin Yazımı	Türkiye Basımı Mushaflar da Kelimenin Yazımı	Suudi Arabistan Basımı Mushaflar da Kelimenin Yazımı
Adiyat	1.	وَالْعَدِيثِ 1	 2	وَالْعَادِيَّاتِ	وَالْعَدِيثِ
Ahkaf	4.	أَثَرٌ 3		أَثَارَةٌ	أَثَرٌ
Ahkaf	33.	بِقَدْرِ 4	 5	بِقَادِرٍ	بِقَدْرِ

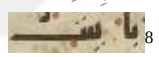
¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**‘, s. 269.

² TEİM 458/382b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**‘, s. 206.

⁴ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**‘, 129; Ebu Davud, **Muhtasaru’t-Tebyîn**, C. IV, s. 1030; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü’l-Mesahif**, 144.

⁵ TEİM 458/319b.

Ahzab	4.	تُظْهِرُونَ ¹	تُظْهِرُونَ ²	تُظْهِرُونَ	تُظْهِرُونَ
Ahzab	30.	يُضَعِّفُ ³	يُضَعِّفُ ⁴	يُضَاعَفُ	يُضَعِّفُ
Ahzab	35.	وَالْمُسْلِمَاتِ وَالصَّادِقَاتِ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظَاتِ مَتَّ وَالْحَافِظَاتِ ⁵	وَالْمُسْلِمَاتِ وَالصَّادِقَاتِ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظَاتِ ⁶	وَالْمُسْلِمَاتِ وَالصَّادِقَاتِ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظَاتِ	وَالْمُسْلِمَاتِ وَالصَّادِقَاتِ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظَاتِ
Al-i İmran	4, 11.	بِآيَاتِ بِآيَاتِنَا ⁷	بِآيَاتِ بِآيَاتِنَا ⁸	بِآيَاتِ بِآيَاتِنَا	بِآيَاتِ بِآيَاتِنَا
Al-i İmran	17.	وَالصَّادِقِينَ نَ ⁹	وَالصَّادِقِينَ ¹⁰	وَالصَّادِقِينَ	وَالصَّادِقِينَ
Al-i İmran	20.	الْبَلَاغُ ¹¹	الْبَلَاغُ ¹²	الْبَلَاغُ	الْبَلَاغُ
Al-i İmran	11.	مَلِكُ ¹³	مَلِكُ ¹⁴	مَالِكُ	مَلِكُ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 129; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 141.

² TİEM 458/261b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 201.

⁴ TİEM 458/263a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 264.

⁶ TİEM 458/264a.

⁷ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 122; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 90; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcû İleyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 60.

⁸ TİEM 458/33b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 263.

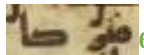
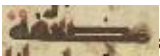
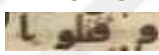
¹⁰ TİEM 458/34b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 231.

¹² TİEM 458/34b.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 505; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 41.

¹⁴ TİEM 458/34b.

Al-i İmran	37.	يَا مَرْيَمُ ¹	يَمْرَيْمُ ²	يَا مَرْيَمُ	يَمْرَيْمُ
Al-i İmran	66.	هَآأَنْتُمْ ³	هَآأَنْتُمْ ⁴	هَآ أَنْتُمْ	هَآأَنْتُمْ
Al-i İmran	96.	مُبْرَكَآ ⁵	مُبْرَكَآ ⁶	مُبَارَكَآ	مُبْرَكَآ
Al-i İmran	130.	مُضَعَفَةٌ ⁷	مُضَعَفَةٌ ⁸	مُضَاعَفَةٌ	مُضَعَفَةٌ
Al-i İmran	146.	قَتْلٌ ⁹	قَتْلٌ ¹⁰	قَاتِلٌ	قَتْلٌ
Al-i İmran	195.	وَقَتَّلُوا ¹¹	وَقَتَّلُوا ¹²	وَقَاتَلُوا	وَقَتَّلُوا
Ankebut	12.	خَطَايَكُمْ ¹³	خَطَايَكُمْ ¹⁴	خَطَايَاكُمْ	خَطَايَكُمْ
Araf	10.	مَكَّنَكُمْ ¹⁵	مَكَّنَكُمْ ¹⁶	مَكَّنَاكُمْ	مَكَّنَكُمْ
Araf	54.	تَبْرَكَ ¹⁷	تَبْرَكَ ¹⁸	تَبَارَكَ	تَبْرَكَ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 221.

² TİEM 458/35a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 222.

⁴ TİEM 458/38b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 236.

⁶ TİEM 458/40b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 175.

⁸ TİEM 458/43b.

⁹ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 372; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 93.

¹⁰ TİEM 458/44b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 178.

¹² TİEM 458/48a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 213.

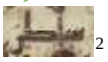
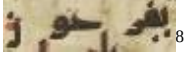
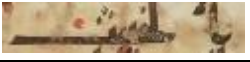
¹⁴ TİEM 458/249b.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 229.

¹⁶ TİEM 458/94a.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 234.

¹⁸ TİEM 458/98b.

Araf	71.	سُلْطَنٍ ¹	سُلْطَنٍ 	سُلْطَانٍ	سُلْطَنٍ
Araf	77.	يَصَالِحُ ³	يَصَالِحُ 	يَا صَالِحُ	يَصَالِحُ
Araf	88.	يَشْعِبُ ⁵	يَشْعِبُ 	يَا شَعِيبُ	يَشْعِبُ
Araf	104.	يَا فِرْعَوْنَ ⁷	يَقْرَعُونَ 	يَا فِرْعَوْنَ	يَقْرَعُونَ
Araf	131.	طَائِرُهُمْ ⁹	طَائِرُهُمْ 	طَائِرُهُمْ	طَائِرُهُمْ
Araf	137.	بَرَكَئْنَا ¹¹	بَرَكَئْنَا 	بَارَكْنَا	بَرَكَئْنَا
Araf	139.	وَبَطِلَ ¹³	وَبَطِلَ 	وَبَاطِلٌ	وَبَطِلَ
Araf	141.	أَنْجَيْنَاكُمْ ¹⁵	أَنْجَيْنَاكُمْ 	أَنْجَيْنَاكُمْ	أَنْجَيْنَاكُمْ
Araf	157.	الْخَبِيثَ ¹⁷	الْخَبِيثَ 	الْخَبَائِثَ	الْخَبِيثَ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 237.

² TIEM 458/99a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 221.

⁴ TIEM 458/100b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 221.

⁶ TIEM 458/101b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 221.

⁸ TIEM 458/102b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 184.

¹⁰ TIEM 458/103b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 236.

¹² TIEM 458/103a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 184.

¹⁴ TIEM 458/104b.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 229.

¹⁶ TIEM 458/104b.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 184.

Araf	157.	وَالْأَغْلَلُ ¹	وَالْأَغْلَلُ 	وَالْأَغْلَلُ	وَالْأَغْلَلُ
Araf	158.	وَكَلِمَاتِهِ ³	وَكَلِمَاتِهِ 	وَكَلِمَاتِهِ	وَكَلِمَاتِهِ
Araf	190.	فَتَعَالَى ⁴	فَتَعَالَى 	فَتَعَالَى	فَتَعَالَى
Bakara	29.	يُخَذِعُونَ ⁶	يُخَذِعُونَ 	يُخَذِعُونَ	يُخَذِعُونَ
Bakara	16.	الضَّلَلَةُ ⁷	الضَّلَلَةُ 	الضَّلَلَةُ	الضَّلَلَةُ
Bakara	17.	ظَلَمْتُ ⁹	ظَلَمْتُ 	ظَلَمْتُ	ظَلَمْتُ
Bakara	21.	يَا أَيُّهَا ¹¹	يَا أَيُّهَا 	يَا أَيُّهَا	يَا أَيُّهَا
Bakara	25.	الصَّالِحَاتِ ¹³	الصَّالِحَاتِ 	الصَّالِحَاتِ	الصَّالِحَاتِ
Bakara	25.	الْأَنْهَارِ ¹⁵	الْأَنْهَارِ 	الْأَنْهَارِ	الْأَنْهَارِ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 233.

² TIEM 458/106b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 184.

⁴ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 234.

⁵ TIEM 458/109b.

⁶ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 125; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 91; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattû'l-Mesahif**, s. 75.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 232.

⁸ TIEM 458/5b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 264.

¹⁰ TIEM 458/5b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 220.

¹² TIEM 458/5b.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 268.

¹⁴ TIEM 458/5a.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 244.

¹⁶ TIEM 458/5a.

Bakara	26.	الْفَاسِقِينَ ¹	الْفَاسِقِينَ ²	الْفَاسِقِينَ	الْفَاسِقِينَ
Bakara	27.	الْخَسِرُونَ ³	الْخَسِرُونَ ⁴	الْخَسِرُونَ	الْخَسِرُونَ
Bakara	29, 33.	السَّمَوَاتِ ⁵ - السَّمَوَاتِ	السَّمَوَاتِ ⁶ - السَّمَوَاتِ ⁷	السَّمَوَاتِ	السَّمَوَاتِ
Bakara	32.	سُبْحَانَكَ ⁸	سُبْحَانَكَ ⁹	سُبْحَانَكَ	سُبْحَانَكَ
Bakara	33.	يَا أَدَمُ ¹⁰	يَا أَدَمُ ¹¹	يَا أَدَمُ	يَا أَدَمُ
Bakara	34.	الْكَافِرِينَ ¹²	الْكَافِرِينَ ¹³	الْكَافِرِينَ	الْكَافِرِينَ
Bakara	36.	الشَّيْطَانُ ¹⁴	الشَّيْطَانُ ¹⁵	الشَّيْطَانُ	الشَّيْطَانُ
Bakara	39.	أَصْحَابُ ¹⁶	أَصْحَابُ ¹⁷	أَصْحَابُ	أَصْحَابُ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**, s. 263.

² TİEM 458/6b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**, s. 264.

⁴ TİEM 458/6b.

⁵ Her iki kelimenin de Fussilet 41/12. hariç tüm Kur'an'da "elif" (ل) olmadan yazılması Resm-i Mushaf'a uygun olmalıdır. Bkz. ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**, s. 245.

⁶ TİEM 458/6b.

⁷ TİEM 458/6a.

⁸ TİEM 458/6a.

⁹ TİEM 458/6a.

¹⁰ Kur'an'ın her yerinde tek "elif" (ل) olmadan yazılması Resm-i Mushaf'a uygun olmalıdır. Bkz. ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**, s. 220.

¹¹ TİEM 458/6a.

¹² ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**, s. 264.

¹³ TİEM 458/6a.

¹⁴ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**, s. 237.

¹⁵ TİEM 458/6a.

¹⁶ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**, s. 242.

¹⁷ TİEM 458/7b.

Bakara	40.	¹ يَبْنِي	 ²	يَا بَنِي	يَبْنِي
Bakara	46.	³ مُلَاقُوا	 ⁴	مُلَاقُوا	مُلَاقُوا
Bakara	54.	⁵ يَقُومُ	 ⁶	يَا قَوْمُ	يَقُومُ
Bakara	55.	⁷ الصَّعِقَةُ	 ⁸	الصَّاعِقَةُ	الصَّعِقَةُ
Bakara	70.	⁹ تَشْبَهَ	 ¹⁰	تَشَابَهَ	تَشْبَهَ
Bakara	82.	¹¹ وَالْمَسْكِينِ	 ¹²	وَالْمَسَاكِينِ	وَالْمَسْكِينِ
Bakara	83.	¹³ وَالْيَتَامَى	 ¹⁴	وَالْيَتَامَى	وَالْيَتَامَى
Bakara	85.	¹⁵ تَظَاهَرُونَ	 ¹⁶	تَظَاهَرُونَ	تَظَاهَرُونَ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 221.

² TĪEM 458/7b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 239.

⁴ TĪEM 458/7b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 222.

⁶ TĪEM 458/7a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 172.

⁸ TĪEM 458/330b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 172.

¹⁰ TĪEM 458/9a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 278.

¹² TĪEM 458/10a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 243.

¹⁴ TĪEM 458/10a.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 173.

¹⁶ TĪEM 458/10a.

Bakara	83.	أَسَارَى ¹	أَسَارَى ²	أَسَارَى	أَسَارَى
Bakara	83.	تُقَادُوهُمْ ³	تُقَادُوهُمْ ⁴	تُقَادُوهُمْ	تُقَادُوهُمْ
Bakara	98.	وَمِیْكَالَ ⁵	وَمِیْكَالَ ⁶	وَمِیْكَالَ	وَمِیْكَالَ
Bakara	99.	بِیِّنَاتٍ ⁷	بِیِّنَاتٍ ⁸	بِیِّنَاتٍ	بِیِّنَاتٍ
Bakara	100.	عَاهِدُوا ⁹	عَاهِدُوا ¹⁰	عَاهِدُوا	عَاهِدُوا
Bakara	102.	یُعَلِّمَنِ ¹¹	یُعَلِّمَنِ ¹²	یُعَلِّمَنِ	یُعَلِّمَنِ
Bakara	102.	هَازُوتَ وَمَارُوتَ ¹³	هَازُوتَ وَمَارُوتَ ¹⁴	هَازُوتَ وَمَارُوتَ	هَازُوتَ وَمَارُوتَ
Bakara	102.	الشَّيَاطِينُ ¹⁵	الشَّيَاطِينُ ¹⁶	الشَّيَاطِينُ	الشَّيَاطِينُ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 125; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 69; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 177; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 77.

² TİEM 458/10a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 125; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 69; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 178; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 78.

⁴ TİEM 458/10a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 132; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 186; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 78.

⁶ TİEM 458/10a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 265.

⁸ TİEM 458/10a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 174.

¹⁰ TİEM 458/12b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 228.

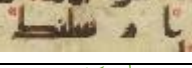
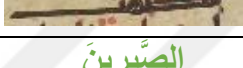
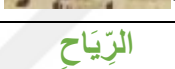
¹² TİEM 458/12a.

¹³ Elif (l) ile yazılıp-yazılmasında ihtilaf olduğu bildirilmiştir. Bkz. ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 261.

¹⁴ TİEM 458/12a.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 264.

¹⁶ TİEM 458/12a.

Bakara	111.	نَصَارَى ¹	نَصَارَى 	نَصَارَى	نَصَارَى
Bakara	116.	سُبْحَانَهُ ³	سُبْحَانَهُ 	سُبْحَانَهُ	سُبْحَانَهُ
Bakara	119.	أَرْسَلْنَاكَ ⁵	أَرْسَلْنَاكَ 	أَرْسَلْنَاكَ	أَرْسَلْنَاكَ
Bakara	121.	أَتَيْنَهُمْ ⁷	أَتَيْنَهُمْ 	أَتَيْنَاهُمْ	أَتَيْنَهُمْ
Bakara	124.	بِكَلِمَةٍ ⁹	بِكَلِمَةٍ 	بِكَلِمَاتٍ	بِكَلِمَةٍ
Bakara	153.	الصَّابِرِينَ ¹¹	الصَّابِرِينَ 	الصَّابِرِينَ	الصَّابِرِينَ
Bakara	159.	اللَّاعِنُونَ ¹³	اللَّاعِنُونَ 	اللَّاعِنُونَ	اللَّاعِنُونَ
Bakara	164.	الرِّيَّاحِ ¹⁵	الرِّيَّاحِ 	الرِّيَّاحِ	الرِّيَّاحِ
Bakara	179.	يَأُولَى ¹⁷	يَأُولَى 	يَا أُولَى	يَأُولَى

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 243.

² TİEM 458/13b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 226.

⁴ TİEM 458/13a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 229.

⁶ TİEM 458/14b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 229.

⁸ TİEM 458/14b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 264.

¹⁰ TİEM 458/14a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 263.

¹² TİEM 458/17b.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 239.

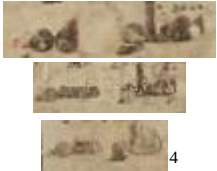
¹⁴ TİEM 458/17a.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 126; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 73; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 234; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 82; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcû ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 42.

¹⁶ TİEM 458/18b.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 220.

¹⁸ TİEM 458/19a.

Bakara	187.	الْمَسْجِدِ ¹	 ²	الْمَسْجِدِ	الْمَسْجِدِ
Bakara	191.	تَقْتُلُوهُمْ يُقْتَلُوكُمْ قَتَلُوكُمْ ³	 ⁴	تَقَاتِلُوهُمْ يُقَاتِلُوكُمْ قَاتَلُوكُمْ	تَقْتُلُوهُمْ يُقْتَلُوكُمْ قَتَلُوكُمْ
Bakara	193.	وَقَاتِلُوهُمْ ⁵	 ⁶	وَقَاتِلُوهُمْ	وَقَاتِلُوهُمْ
Bakara	197.	يَاْأُولِي الْأَلْبَابِ ⁷	 ⁸	يَاْأُولِي الْأَلْبَابِ	يَاْأُولِي الْأَلْبَابِ
Bakara	223.	مُلَاقُوهُ ⁹	 ¹⁰	مُلَاقُوهُ	مُلَاقُوهُ
Bakara	229.	الظَّالِمُونَ ¹¹	 ¹²	الظَّالِمُونَ	الظَّالِمُونَ
Bakara	245.	فَيُضَعِّفُهُ ¹³	 ¹⁴	فَيُضَاعِفُهُ	فَيُضَعِّفُهُ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 237.

² TİEM 458/20a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 506; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 70; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 252; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 82.

⁴ TİEM 458/20a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 506, el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 100; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 253.

⁶ TİEM 458/21b.

⁷ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 256; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 83.

⁸ TİEM 458/20b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 239.

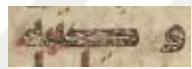
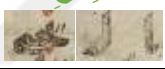
¹⁰ TİEM 458/23a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 264.

¹² TİEM 458/25b.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 538; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 71; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 293; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 87.

¹⁴ TİEM 458/27b.

Bakara	254.	وَالْكَافِرُونَ ¹	وَالْكَافِرُونَ ² 	وَالْكَافِرُونَ	وَالْكَافِرُونَ
Bakara	257.	الظُّلُمَاتِ ³	الظُّلُمَاتِ ⁴ 	الظُّلُمَاتِ	الظُّلُمَاتِ
Bakara	261.	يُضَعِفُ ⁵	يُضَعِفُ ⁶ 	يُضَاعِفُ	يُضَعِفُ
Bakara	282..	وَأَمْرَاتَيْنِ ⁷	وَأَمْرَاتَيْنِ ⁸ 	وَأَمْرَاتَيْنِ	وَأَمْرَاتَيْنِ
Bakara	283.	فَرِهْنِ ⁹	فَرِهْنِ ¹⁰ 	فَرِهَانِ	فَرِهْنِ
Bakara	285.	وَكُتْبِهِ ¹¹	وَكُتْبِهِ ¹² 	وَكُتْبِهِ	وَكُتْبِهِ
Beled	14.	إِطْعَمَ ¹³	إِطْعَمَ ¹⁴ 	إِطْعَامَ	إِطْعَمَ
Casiye	5.	الرَّيْحِ ¹⁵	الرَّيْحِ 	الرَّيَّاحِ	الرَّيْحِ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 264.

² TİEM 458/28a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 265.

⁴ TİEM 458/28a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 175.

⁶ TİEM 458/29a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 227.

⁸ TİEM 458/32b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 126; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 322; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 89; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcû ileyhi min Resmi'l-Mushaf**, s. 97.

¹⁰ TİEM 458/32b.

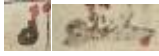
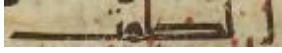
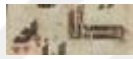
¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 538; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 322; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 89; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcû ileyhi min Resmi'l-Mushaf**, s. 98.

¹² TİEM 458/32a.

¹³ el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 168.

¹⁴ TİEM 458/378a.

¹⁵ el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 73; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 234; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 82; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcû ileyhi min Resmi'l-Mushaf**, s. 42.

Casiye	23.	غَشَوَة ¹	 2	غَشَاوَة	غَشَوَة
Cin	23.	بَلْعَا ³	 4	بَلَاغَا	بَلْعَا
Enam	6.	مَكَّنَهُمْ ⁵	 6	مَكَّنَاهُمْ	مَكَّنَهُمْ
Enam	34.	لِكَلِمَاتِ ⁷	 8	لِكَلِمَاتِ	لِكَلِمَاتِ
Enam	38.	طَنِرِ ⁹	 10	طَانِرِ	طَنِرِ
Enam	74.	ضَلَالِ ¹¹	 12	ضَلَالِ	ضَلَالِ
Enam	83.	اَتَيْنَاهَا ¹³	 14	اَتَيْنَاهَا	اَتَيْنَاهَا
Enam	87.	وَذَرِيَّاتِهِمْ ¹⁵	 16	وَذَرِيَّاتِهِمْ	وَذَرِيَّاتِهِمْ
Enam	123.	اَكَابِرِ ¹⁷	 18	اَكَابِرِ	اَكَابِرِ

¹ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1115; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 153; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcû ileyhi min Resmi'l-Mushaf**, s. 139.

² TİEM 458/315b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 232.

⁴ TİEM 458/364a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 229.

⁶ TİEM 458/80b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 264.

⁸ TİEM 458/82b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 183.

¹⁰ TİEM 458/82a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 232.

¹² TİEM 458/85a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 229.

¹⁴ TİEM 458/86b.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 183.

¹⁶ TİEM 458/86a.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 184.

¹⁸ TİEM 458/89a.

Enam	124.	رِسَالَتُهُ ¹	 ²	رِسَالَتُهُ	رِسَالَتُهُ
Enam	127.	السَّلَامُ ³	 ⁴	السَّلَامُ	السَّلَامُ
Enam	143.	ثَمَنِيَّةُ ⁵	 ⁶	ثَمَانِيَّةُ	ثَمَنِيَّةُ
Enam	165.	خَلَّافُ ⁷	 ⁸	خَلَّافُ	خَلَّافُ
Enbiya	55.	اللَّعِبِينَ ⁹	 ¹⁰	الَّلَاعِبِينَ	اللَّعِبِينَ
Enbiya	58.	جُدَادًا ¹¹	 ¹²	جُدَادًا	جُدَادًا
Enbiya	74.	الْخَبِيثَ ¹³	 ¹⁴	الْخَبَائِثَ	الْخَبِيثَ
Enbiya	78.	يَحْكُمَنَ ¹⁵	 ¹⁶	يَحْكُمَانِ	يَحْكُمَنَ
Enbiya	79.	فَقَهَمْنَاهَا ¹⁷	 ¹⁸	فَقَهَمْنَاهَا	فَقَهَمْنَاهَا

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 127; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 512; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattû'l-Mesahif**, s. 104.

² TiEM 458/89a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 184.

⁴ TiEM 458/90b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 242.

⁶ TiEM 458/91a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 231.

⁸ TiEM 458/94b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 239.

¹⁰ TiEM 458/203b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 192.

¹² TiEM 458/203b.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 184.

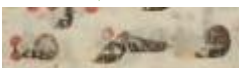
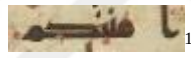
¹⁴ TiEM 458/203b.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 228.

¹⁶ TiEM 458/204b.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 229.

¹⁸ TiEM 458/203b.

Enbiya	88.	نُجِي ¹	نُجِي ²	نُجِي	نُجِي
Enbiya	90.	يُسْرِ عُونَ ³	يُسْرِ عُونَ ⁴	يُسَارِ عُونَ	يُسْرِ عُونَ
Enbiya	95.	وَحَرَمَ ⁵	وَحَرَمَ ⁶	وَحَرَامَ	وَحَرَمَ
Enbiya	104.	لِلْكَتُبِ ⁷	لِلْكَتَابِ ⁸	لِلْكَتُبِ	لِلْكَتُبِ
Enbiya	112.	قَالَ ⁹	قَالَ ¹⁰	قَالَ	قَالَ
Enfal	7.	بِكَلِمَتِهِ ¹¹	بِكَلِمَتِهِ ¹²	بِكَلِمَاتِهِ	بِكَلِمَتِهِ
Enfal	27.	أَمَانَتِكُمْ ¹³	أَمَانَتِكُمْ ¹⁴	أَمَانَاتِكُمْ	أَمَانَتِكُمْ
Enfal	42.	الْمِيعَدِ ¹⁵	الْمِيعَدِ ¹⁶	الْمِيعَادِ	الْمِيعَدِ

¹ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 436; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 521; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. III, s. 732; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 118.

² TİEM 458/204a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 193.

⁴ TİEM 458/204a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 520; İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 439; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 866; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 127.

⁶ TİEM 458/205b.

⁷ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 867; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 128.

⁸ TİEM 458/205a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 604; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 128.

¹⁰ TİEM 458/205b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 186.

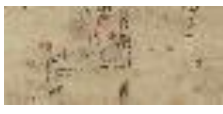
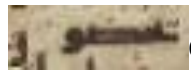
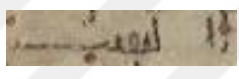
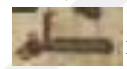
¹² TİEM 458/110a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 249.

¹⁴ TİEM 458/112b.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 186.

¹⁶ TİEM 458/113b.

Fatiha	2.	الْعَلَمِينَ ¹	 2	الْعَالَمِينَ	الْعَلَمِينَ
Fatiha	4.	مَلِك ³	 4	مَالِك	مَلِك
Fecr	18.	تَحْضُون ⁵	 6	تَحَاضُون	تَحْضُون
Felak	5.	النَّفَثِ ⁷	 8	النَّفَاثَاتِ	النَّفَثِ
Fetih	10.	عَهْد ⁹	 10	عَاهَد	عَهْد
Fetih	15.	كَلَم ¹¹	 12	كَلَام	كَلَم
Furkan	43.	خِلَلِه ¹³	 14	خِلَالِه	خِلَلِه
Furkan	30.	يَرَب ¹⁵	 16	يَا رَب	يَرَب

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 263.

² TİEM 458/4b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 504; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 41; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 66; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü İleyhi min Resmi'l-Mushaf**, s. 96.

⁴ TİEM 458/4b.

⁵ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. V, s. 1294; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 168.

⁶ TİEM 458/378b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 269.

⁸ TİEM 458/384a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 207.

¹⁰ TİEM 458/323b.

¹¹ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1128; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 154.

¹² TİEM 458/323a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 233.

¹⁴ TİEM 458/221a.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 221.

¹⁶ TİEM 458/225a.

Furkan	69.	يُضَعَفُ ¹	 ²	يُضَاعَفُ	يُضَعَفُ
Furkan	74.	وَذُرِّيَّتَنَا ³	 ⁴	وَذُرِّيَّاتِنَا	وَذُرِّيَّتَنَا
Fussilet	29.	أَضَلَّانَا ⁵	 ⁶	أَضَلَّانَا	أَضَلَّانَا
Fussilet	47.	ثَمَرَتِ ⁷	 ⁸	ثَمَرَاتِ	ثَمَرَتِ
Hac	2.	سُكَّرِي ⁹	 ¹⁰	سُكَارِي	سُكَّرِي
Hac	26.	وَالْقَانِمِينَ ¹¹	 ¹¹	وَالْقَانِمِينَ	وَالْقَانِمِينَ
Hac	39.	يُقَتَّلُونَ ¹²	 ¹³	يُقَاتَّلُونَ	يُقَتَّلُونَ
Hac	45.	أَهْلَكْنَاهَا ¹⁴	 ¹⁵	أَهْلَكْنَاهَا	أَهْلَكْنَاهَا

¹ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 912; İbn Vesîk, Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. Abdîrrahmân el-İşbîlî (ö. 654/1256), **el-Câmi' limâ Yuhtâcû ileyhi min Resmi'l-Mushaf**, 42; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 133.

² TİEM 458/228b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 128; İbn Vesîk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcû ileyhi min Resmi'l-Mushaf**, s. 39; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 136.

⁴ TİEM 458/228a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 228.

⁶ TİEM 458/301a.

⁷ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 449; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 130; el-Mehdevî, **Hecâû Mesâhifi'l-Emsar**, 39; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 10887; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 150.

⁸ TİEM 458/303b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 211.

¹⁰ TİEM 458/206b.

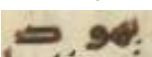
¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 266.

¹² ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 194.

¹³ TİEM 458/209b.

¹⁴ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 879; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 127.

¹⁵ TİEM 458/209a.

Hac	51.	مُعْجِزِينَ ¹	مُعْجِزِينَ 2	مُعْجِزِينَ	مُعْجِزِينَ
Hicr	53.	بِغُلْمٍ ³	بِغُلْمٍ 4	بِغُلَامٍ	بِغُلْمٍ
Hicr	64.	وَأَتَيْنَكَ ⁵	وَأَتَيْنَكَ 6	وَأَتَيْنَاكَ	وَأَتَيْنَكَ
Hicr	86.	الْخَلْقِ ⁷	الْخَلْقِ 8	الْخَلَّاقِ	الْخَلْقِ
Hud	16.	وَبَاطِلٍ ⁹	وَبَاطِلٍ 10	وَبَاطِلٍ	وَبَاطِلٍ
Hud	20.	يُضَاعَفُ ¹¹	يُضَعَفُ 12	يُضَاعَفُ	يُضَعَفُ
Hud	32.	يَنْوُحُ ¹³	يَنْوُحُ 14	يَا نُوحُ	يَنْوُحُ
Hud	44.	يَّارِضُ ¹⁵	يَّارِضُ 16	يَا أَرْضُ	يَّارِضُ
Hud	53.	يَهُودُ ¹⁷	يَهُودُ 18	يَا هُودُ	يَهُودُ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 194.

² TĪEM 458/210b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 230.

⁴ TĪEM 458/164b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 229.

⁶ TĪEM 458/164b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 232.

⁸ TĪEM 458/165b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 187.

¹⁰ TĪEM 458/138b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 187.

¹² TĪEM 458/138a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 220.

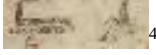
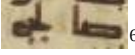
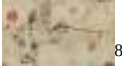
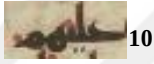
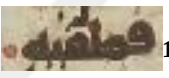
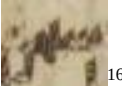
¹⁴ TĪEM 458/139a.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 220.

¹⁶ TĪEM 458/140b.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 221.

¹⁸ TĪEM 458/141b.

Hud	69.	سَلَّمَ ¹	سَلَّمَ ²	سَلَّمَ	سَلَّمَ
Hud	81.	يَلُوطُ ³	يَلُوطُ ⁴	يَا لُوطُ	يَلُوطُ
Hud	89.	صَلِّحْ ⁵	صَالِحٍ ⁶	صَالِحٍ	صَلِّحْ
İbrahim	31.	خَلَّلْ ⁷	خِلَّلْ ⁸	خِلَالٍ	خِلَّلْ
İnsan	21.	عَلَيْهِمْ ⁹	عَلَيْهِمْ ¹⁰	عَالِيَهُمْ	عَلَيْهِمْ
İnsan	14.	ظَلَّلَهَا ¹¹	ظَلَّلَهَا ¹²	ظِلَالَهَا	ظَلَّلَهَا
İnşikak	6.	فَمَلَأْهِ ¹³	فَمَلَأْهِ ¹⁴	فَمَلَأْهِ	فَمَلَأْهِ
İsra	1.	سُبْحَنَ ¹⁵	سُبْحَنَ ¹⁶	سُبْحَانَ	سُبْحَنَ
İsra	5.	خِلَّلْ ¹⁷	خِلَّلْ ¹⁷	خِلَالٍ	خِلَّلْ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 127; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 115; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcû ileyhi min Resmi'l-Mushaf**, s. 37.

² TİEM 458/142b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 220.

⁴ TİEM 458/142b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 259.

⁶ TİEM 458/143a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 233.

⁸ TİEM 458/160a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 209.

¹⁰ TİEM 458/369b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 233.

¹² TİEM 458/368a.

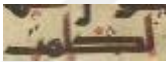
¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 240.

¹⁴ TİEM 458/375a.

¹⁵ Tüm geldiği yerlerde bu şekildedir; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 226.

¹⁶ TİEM 458/174b.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 233.

İsra	13.	طَيْرُهُ ¹	 ²	طَائِرُهُ	طَيْرُهُ
İsra	76.	خِلَافُكَ ³	 ⁴	خِلَافُكَ	خِلَافُكَ
İsra	27.	لِكَلِمَتِهِ ⁵	 ⁶	لِكَلِمَاتِهِ	لِكَلِمَتِهِ
İsra	74.	عُلَمَاءُ ⁷	 ⁸	عُلَمَاءُ	عُلَمَاءُ
İsra	76.	تُصَحِّبُنِي ⁹	 ¹⁰	تُصَاحِبُنِي	تُصَحِّبُنِي
İsra	82.	لِغُلَّامَيْنِ ¹¹	 ¹²	لِغُلَّامَيْنِ	لِغُلَّامَيْنِ
İsra	109.	لِكَلِمَتِ ¹³	 ¹⁴	لِكَلِمَاتِ	لِكَلِمَتِ
Kalem	49.	تَدْرِكُهُ ¹⁵	 ¹⁶	تَدَارِكُهُ	تَدْرِكُهُ
Kasas	10.	فَرِغًا ¹⁷	 ¹⁸	فَارِغًا	فَرِغًا

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 189.

² TİEM 458/175b.

³ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 793; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 122.

⁴ TİEM 458/179a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 190.

⁶ TİEM 458/182a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 230.

⁸ TİEM 458/187b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 211.

¹⁰ TİEM 458/187b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 231.

¹² TİEM 458/185b.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 191.

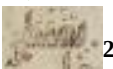
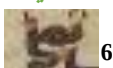
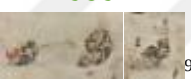
¹⁴ TİEM 458/189b.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 208.

¹⁶ TİEM 458/360b.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 198.

¹⁸ TİEM 458/241a.

Kasas	15.	يَقْتُلَانِ ¹	 2	يَقْتُلَانِ	يَقْتُلَانِ
Kasas	27.	هَتَيْنِ ³	 4	هَاتَيْنِ	هَتَيْنِ
Kasas	27.	ثَمْنِي ⁵	 6	ثَمَانِي	ثَمْنِي
Kasas	48.	تَظْهَرَا	 7	تَظَاهَرَا	تَظْهَرَا
Kehf	17.	تَزَوَّرُ ⁸	 9	تَزَاوَرُ	تَزَوَّرُ
Kureys	1.	لَايِلَفِ ¹⁰	 11	لَايِلَافِ	لَايِلَفِ
Lokman	14.	وَفِصْلُهُ ¹²	 13	وَفِصَالُهُ	وَفِصْلُهُ
Maide	4.	الطَّيِّبَاتِ ¹⁴	 15	الطَّيِّبَاتِ	الطَّيِّبَاتِ
Maide	16.	السَّلَامِ ¹⁶	 17	السَّلَامِ	السَّلَامِ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 228.

² TİEM 458/241a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 222.

⁴ TİEM 458/241a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 242.

⁶ TİEM 458/241a.

⁷ TİEM 458/244a.

⁸ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 127; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. III, s. 804; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 122.

⁹ TİEM 458/182a.

¹⁰ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 231.

¹¹ TİEM 458/383b.

¹² ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 199.

¹³ TİEM 458/257a.

¹⁴ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 265.

¹⁵ TİEM 458/67b.

¹⁶ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 180.

¹⁷ TİEM 458/68a.

Maide	23.	رَجُلَانِ ¹	رَجُلَانِ ²	رَجُلَانِ	رَجُلَانِ
Maide	31.	يَا وَيْلَتَى ³	يَا وَيْلَتَى ⁴	يَا وَيْلَتَى	يَا وَيْلَتَى
Maide	42.	أَكْلُونَ ⁵	أَكْلُونَ ⁶	أَكْلُونَ	أَكْلُونَ
Maide	46.	وَأَتَيْنَاهُ ⁷	وَأَتَيْنَاهُ ⁸	وَأَتَيْنَاهُ	وَأَتَيْنَاهُ
Maide	95.	بَلَغَ ⁹	بَلَغَ ¹⁰	بَلَغَ	بَلَغَ
Maide	95.	مَسَاكِينِ	مَسَاكِينِ ¹¹	مَسَاكِينِ	مَسَاكِينِ
Maide	107.	الْأُولَآئِ ¹²	الْأُولَآئِ ¹³	الْأُولَآئِ	الْأُولَآئِ
Mearic	32.	لَا مَنَاحَ لَهُمْ ¹⁴	لَا مَنَاحَ لَهُمْ ¹⁵	لَا مَنَاحَ لَهُمْ	لَا مَنَاحَ لَهُمْ
Mearic	33.	بِشَهَادَتِهِمْ ¹⁶	بِشَهَادَتِهِمْ ¹⁷	بِشَهَادَاتِهِمْ	بِشَهَادَتِهِمْ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 227.

² TİEM 458/68a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 221.

⁴ TİEM 458/68a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 183.

⁶ TİEM 458/68a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 229.

⁸ TİEM 458/68a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 181.

¹⁰ TİEM 458/77b.

¹¹ TİEM 458/77b.

¹² Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 463; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 101; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 38.

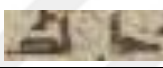
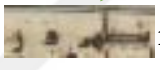
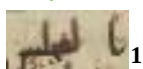
¹³ TİEM 458/78b.

¹⁴ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 886; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 130.

¹⁵ TİEM 458/362b.

¹⁶ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. V, s. 1229; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 164.

¹⁷ TİEM 458/362b.

Mearic	40.	المَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ ¹	² المَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ 	المَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ	المَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ
Meryem	25.	تُسَقِطُ ³	تُسَقِطُ 	تُسَاقِطُ	تُسَقِطُ
Meryem	28	يَأْخُتُ ⁵	يَأْخُتُ 	يَا أُخْتَ	يَأْخُتُ
Muhamm ed	15.	أَنْهَرُ ⁷	أَنْهَرُ 	أَنْهَارُ	أَنْهَرُ
Muhamm ed	15.	خَلَدُ ⁹	خَلَدُ 	خَالِدُ	خَلَدُ
Mutaffifi n	26.	خِتَمُهُ ¹⁰	خِتَمُهُ 	خِتَامُهُ	خِتَمُهُ
Mücadele	2, 3.	يُظْهِرُونَ ¹²	يُظْهِرُونَ 	يُظَاهِرُونَ	يُظْهِرُونَ
Mücadele	11.	الْمَجْلِسِ ¹⁴	الْمَجْلِسِ 	الْمَجَالِسِ	الْمَجْلِسِ
Mümin	36.	يَهَامَانُ ¹⁶	يَهَامَانُ 	يَا هَامَانُ	يَهَامَانُ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 208.

² TİEM 458/362a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 191.

⁴ TİEM 458/190b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 220.

⁶ TİEM 458/190a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 244; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 107.

⁸ TİEM 458/320a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 259; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 113.

¹⁰ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 131; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. V, s. 1279; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 168.

¹¹ TİEM 458/371b.

¹² ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 129; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1190; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 160.

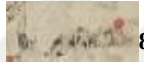
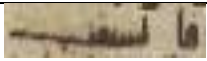
¹³ TİEM 458/343a.

¹⁴ el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 160.

¹⁵ TİEM 458/344a.

¹⁶ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 221.

¹⁷ TİEM 458/296b.

Mümin	71.	وَالسَّلَاسِلُ ¹	وَالسَّلَاسِلُ ²	وَالسَّلَاسِلُ	وَالسَّلَاسِلُ
Müminun	8.	لِأَمَانَتِهِمْ ³	لِأَمَانَتِهِمْ ⁴	لِأَمَانَتِهِمْ	لِأَمَانَتِهِمْ
Müminun	12.	سَلَّةٌ ⁵	سَلَّةٌ ⁶	سَلَّةٌ	سَلَّةٌ
Müminun	14.	عِظْمًا وَالْعِظْمِ	عِظْمًا وَالْعِظْمِ 	عِظْمًا وَالْعِظْمِ	عِظْمًا وَالْعِظْمِ
Müminun	67.	سَمِرًا ⁷	سَمِرًا ⁸	سَمِرًا	سَمِرًا
Nahl	3.	تَعْلَى ⁹	تَعْلَى ¹⁰	تَعْلَى	تَعْلَى
Nahl	48.	ظِلَّةٌ ¹¹	ظِلَّةٌ ¹²	ظِلَّةٌ	ظِلَّةٌ
Naziat	4.	فَالسَّبِقَاتِ ¹³	فَالسَّبِقَاتِ ¹⁴	فَالسَّبِقَاتِ	فَالسَّبِقَاتِ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 231.

² TİEM 458/299b.

³ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 441; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 128; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 130.

⁴ TİEM 458/212a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 233.

⁶ TİEM 458/212a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 195.

⁸ TİEM 458/215b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 234.

¹⁰ TİEM 458/165a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 233.

¹² TİEM 458/168b.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 268.

¹⁴ TİEM 458/371a.

Naziat	1.	وَالنَّزَعَاتِ 1	وَالنَّزَعَاتِ 2	وَالنَّازِعَاتِ	وَالنَّزَعَاتِ
Nebe	40.	ثُرَابًا ³	ثُرَابًا ⁴	ثُرَابًا	ثُرَابًا
Nebe	23.	لِبِثِينَ ⁵	لِبِثِينَ ⁶	لَاِبِثِينَ	لِبِثِينَ
Necm	12.	أَفْتَمَرُونَهُ ⁷	أَفْتَمَرُونَهُ ⁸	أَفْتَمَارُونَهُ	أَفْتَمَرُونَهُ
Necm	19.	الَّتِ ⁹	الَّتِ ¹⁰	الَّلَاتِ	الَّتِ
Necm	32.	كَبِيرَ ¹¹	كَبِيرَ ¹²	كَبَائِرَ	كَبِيرَ
Neml	1.	كِتَبَ ¹³	كِتَبَ ¹⁴	كِتَابَ	كِتَبَ
Neml	13.	أَيُّنَا ¹⁵	أَيُّنَا ¹⁶	أَيَّانَا	أَيُّنَا

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 268.

² TİEM 458/371a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 140; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 79; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. III, s. 736; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 166.

⁴ TİEM 458/371a.

⁵ el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 166.

⁶ TİEM 458/371b.

⁷ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1153; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 157.

⁸ TİEM 458/332a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 239.

¹⁰ TİEM 458/333b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 131; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1094; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 150.

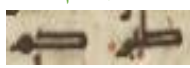
¹² TİEM 458/333a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 252.

¹⁴ TİEM 458/235b.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 197.

¹⁶ TİEM 458/235a.

Neml	35.	¹ فَنْظِرَةٌ	² 	² فَنْظِرَةٌ	فَنْظِرَةٌ
Neml	47.	³ طَنْرُكُمْ	⁴ 	⁴ طَانِرُكُمْ	طَنْرُكُمْ
Neml	66.	⁴ ادَّرَكَ	⁵ 	⁵ ادَارَكَ	ادَّرَكَ
Neml	67.	⁶ تُرِبَاءَ	⁷ 	⁷ تُرَاباً	تُرِبَاءَ
Nisa	3.	⁸ وَتَلَّتْ ⁸ وَرُبْعَ	⁹ 	⁹ وَتَلَّتْ ¹⁰ وَرُبَاعَ	وَتَلَّتْ وَرُبْعَ
Nisa	5.	¹¹ قِيَمًا	¹² 	¹² قِيَامًا	قِيَمًا
Nisa	9.	¹³ ضِعَافًا	¹⁴ 	¹⁴ ضِيعَافًا	ضِعَافًا
Nisa	25.	¹⁵ الْمُؤْمِنَتِ	¹⁶ 	¹⁶ الْمُؤْمِنَاتِ	الْمُؤْمِنَتِ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 551; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 103; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 948.

² TiEM 458/237b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 198.

⁴ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 128; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 955; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 137.

⁵ TiEM 458/239b.

⁶ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 247.

⁷ TiEM 458/239a.

⁸ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 178.

⁹ TiEM 458/49b.

¹⁰ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 178.

¹¹ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 392; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 94.

¹² TiEM 458/49a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 179.

¹⁴ TiEM 458/49a.

¹⁵ TiEM 458/52b.

¹⁶ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 265.

Nisa	40.	يُضَعِفُهَا ¹	يُضَعِفُهَا ²	يُضَاعِفُهَا	يُضَعِفُهَا
Nisa	43.	سُكَارَى ³	سُكَارَى ⁴	سُكَارَى	سُكَارَى
Nisa	61.	الْمُنَافِقِينَ ⁵	الْمُنَافِقِينَ ⁶	الْمُنَافِقِينَ	الْمُنَافِقِينَ
Nisa	90.	فَلَقَاتْلُوهُمْ ⁷	فَلَقَاتْلُوهُمْ ⁸	فَلَقَاتْلُوهُمْ	فَلَقَاتْلُوهُمْ
Nisa	94.	السَّلَامِ ⁹	السَّلَامِ ¹⁰	السَّلَامِ	السَّلَامِ
Nisa	100.	مُرَاعِمًا ¹¹	مُرَاعِمًا ¹²	مُرَاعِمًا	مُرَاعِمًا
Nisa	100.	إِنشَاءً ¹³	إِنشَاءً ¹⁴	إِنشَاءً	إِنشَاءً
Nisa	127.	يَتَامَى ¹⁵	يَتَامَى ¹⁶	يَتَامَى	يَتَامَى
Nisa	142.	يُخَدِّعُونَ خَدِّعُهُمْ ¹⁷	يُخَدِّعُونَ خَدِّعُهُمْ ¹⁸	يُخَادِعُونَ خَادِعُهُمْ	يُخَدِّعُونَ خَدِّعُهُمْ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 180.

² TiEM 458/53a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 211.

⁴ TiEM 458/53a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 264.

⁶ TiEM 458/55a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 180.

⁸ TiEM 458/58b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 126; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 413; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattû'l-Mesahif**, s. 96.

¹⁰ TiEM 458/58a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 180.

¹² TiEM 458/59a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 510; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 419.

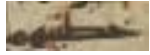
¹⁴ TiEM 458/61b.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 243.

¹⁶ TiEM 458/61b.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 507; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s.91.

¹⁸ TiEM 458/63b.

Nisa	176.	الْكَالَةِ ¹	 ²	الْكَالَةِ	الْكَالَةِ
Nuh	25.	خَطِيَّاتِهِمْ ³	 ⁴	خَطِيَّاتِهِمْ	خَطِيَّاتِهِمْ
Nur	4.	ثَمْنِينَ ⁵	 ⁶	ثَمَانِينَ	ثَمْنِينَ
Nur	26.	الْخَبِيثَاتُ ⁷	 ⁸	الْخَبِيثَاتُ	الْخَبِيثَاتُ
Nur	67.	مُبْرَكَةً ⁹	 ¹⁰	مُبَارَكَةً	مُبْرَكَةً
Ra'd	5.	تُرْبًا ¹¹	 ¹²	تُرَابًا	تُرْبًا
Ra'd	15.	وِظْلَاهُمْ ¹³	 ¹⁴	وِظْلَالَهُمْ	وِظْلَاهُمْ
Ra'd	17.	جُفَاءً ¹⁵	 ¹⁶	جُفَاءً	جُفَاءً
Ra'd	38.	كِتَبٌ ¹⁷	 ¹⁸	كِتَابٌ	كِتَبٌ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 233.

² TiEM 458/66b.

³ el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 164.

⁴ TiEM 458/363a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 242.

⁶ TiEM 458/217a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 265.

⁸ TiEM 458/219a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 236.

¹⁰ TiEM 458/220a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 247.

¹² TiEM 458/154a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 233.

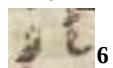
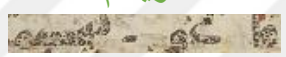
¹⁴ TiEM 458/155b.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 282.

¹⁶ TiEM 458/154a.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 251.

¹⁸ TiEM 458/157a.

Ra'd	42.	الْكُفْرُ ¹	 2	الْكُفْرُ	الْكُفْرُ
Rum	48.	خِلَالِهِ ³	 4	خِلَالِهِ	خِلَالِهِ
Rum	50.	أَثَرِ ⁵	 6	أَثَرِ	أَثَرِ
Sad	45.	عِبَادَنَا ⁷	 8	عِبَادَنَا	عِبَادَنَا
Saffat	1.	وَالصِّفَاتِ ⁹	 10	وَالصِّفَاتِ	وَالصِّفَاتِ
Saffat	32.	فَاعْزَيْنَكُمْ ¹¹	 12	فَاعْزَيْنَاكُمْ	فَاعْزَيْنَكُمْ
Saffat	70.	أَثَرِهِمْ ¹³	 14	أَثَرِهِمْ	أَثَرِهِمْ
Sebe	5.	سَعَوْ	 15	سَعَوْ	سَعَوْ
Sebe	17.	نُجْزِي ¹⁶	 17	نُجْزِي	نُجْزِي

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 127; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. III, s. 744; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 118.

² TiEM 458/158b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 196.

⁴ TiEM 458/255a.

⁵ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C.4, s. 989; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 140.

⁶ TiEM 458/256b.

⁷ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. I, s. 1052; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 146.

⁸ TiEM 458/286b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 268.

¹⁰ TiEM 458/279a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 229.

¹² TiEM 458/280a.

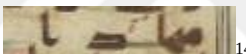
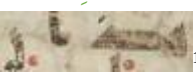
¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 204.

¹⁴ TiEM 458/281a.

¹⁵ TiEM 458/268b.

¹⁶ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 202.

¹⁷ TiEM 458/264a.

Sebe	19.	بَعْدُ ¹	 2	بَاعِدُ	بَعْدُ
Sebe	37.	الْغُرْفَتِ ³	 4	الْغُرْفَاتِ	الْغُرْفَتِ
Şuara	149.	فَرِهَيْنِ ⁵	 6	فَارِهَيْنِ	فَرِهَيْنِ
Şura	22.	رَوْضَاتِ ⁷	 8	رَوْضَاتِ	رَوْضَتِ
Şura	24.	بِكَلِمَاتِهِ ⁹	 10	بِكَلِمَاتِهِ	بِكَلِمَاتِهِ
Şura	37.	كَبِيرِ ¹¹	 12	كَبَائِرِ	كَبِيرِ
Taha	53.	مَهْدًا ¹³	 14	مَهْدًا	مَهْدًا
Taha	63.	هَذَانِ ¹⁵	 16	هَذَانِ	هَذَنِ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 202.

² TİEM 458/264a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 265.

⁴ TİEM 458/270a.

⁵ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 934; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 80.

⁶ TİEM 458/231a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 270.

⁸ TİEM 458/305a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 205.

¹⁰ TİEM 458/306b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 131; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1094; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 150.

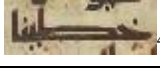
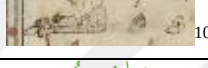
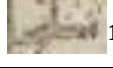
¹² TİEM 458/306a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 128; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 125; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcû İleyhi min Resmi'l-Mushaf**, s. 37.

¹⁴ TİEM 458/195a.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 133; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 846; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 126.

¹⁶ TİEM 458/196b.

Taha	69.	سَحْرِ ¹	سَحْرِ ² 	سَاحِرٍ	سَحْرِ
Taha	73.	خَطَايَنَا ³	خَطَايَنَا ⁴ 	خَطَايَانَا	خَطَايَنَا
Taha	80.	وَوَعَدْنَكُمْ ⁵	وَوَعَدْنَكُمْ ⁶ 	وَوَعَدْنَاكُمْ	وَوَعَدْنَكُمْ
Taha	80.	أَنْجَيْنَكُمْ ⁷	أَنْجَيْنَكُمْ ⁸ 	أَنْجَيْنَاكُمْ	أَنْجَيْنَكُمْ
Taha	81.	رَزَقْنَكُمْ ⁹	رَزَقْنَكُمْ ¹⁰ 	رَزَقْنَاكُمْ	رَزَقْنَكُمْ
Taha	92.	يَهْرُونَ ¹¹	يَهْرُونَ ¹² 	يَا هَرُونَ	يَهْرُونَ
Taha	128.	مَسَاكِينِهِمْ ¹³	مَسَاكِينِهِمْ ¹⁴ 	مَسَاكِينَهُمْ	مَسَاكِينِهِمْ
Tahrim	4.	تَظْهَرَا ¹⁵	تَظْهَرَا ¹⁶ 	تَظَاهَرَا	تَظْهَرَا

¹ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 847; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 126.

² TİEM 458/196a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 444; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 143.

⁴ TİEM 458/196a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 128; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 126; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmi'l-Mushaf**, s. 38.

⁶ TİEM 458/197b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 128; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 126; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmi'l-Mushaf**, s. 38.

⁸ TİEM 458/197b.

⁹ el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 126; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmi'l-Mushaf**, s. 38.

¹⁰ TİEM 458/197b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 221.

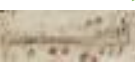
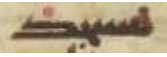
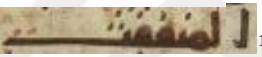
¹² TİEM 458/197a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 238.

¹⁴ TİEM 458/199a.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 208.

¹⁶ TİEM 458/356b.

Tahrim	5.	تَنْبِتِ تَنْبِتِ سَانِحَتِ 1	 تَنْبِتِ تَنْبِتِ سَانِحَتِ 2	تَانِبَاتِ تَنْبَاتِ سَانِحَاتِ	تَنْبِتِ تَنْبِتِ سَانِحَتِ
Tahrim	12.	بِكَلِمَتِ 3	 4	بِكَلِمَاتِ	بِكَلِمَتِ
Tevbe	17.	مَسَاجِدِ 5	 6	مَسَاجِدِ	مَسَجِدِ
Tevbe	24.	وَمَسْكِنُ 7	 8	وَمَسَاكِنُ	وَمَسْكِنُ
Tevbe	47.	خِلَالَكُمْ 9	 10	خِلَالَكُمْ	خِلَالَكُمْ
Tevbe	67.	وَالْمُنْفِقَاتُ 11	 12	وَالْمُنْفِقَاتُ	وَالْمُنْفِقَاتُ
Tevbe	69.	بِخَلْقِكُمْ 13	 14	بِخِلَاقِكُمْ	بِخَلْقِكُمْ
Tevbe	70.	أَصْحَابُ 15	 16	أَصْحَابُ	أَصْحَابُ
Tevbe	75.	عَهْدُ 17	 18	عَاهَدُ	عَهْدُ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 265-268.

² TĪEM 458/356b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 208.

⁴ TĪEM 458/356a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 186.

⁶ TĪEM 458/117a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 238.

⁸ TĪEM 458/118b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 233.

¹⁰ TĪEM 458/120a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 269.

¹² TĪEM 458/122b.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 232.

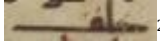
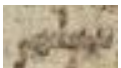
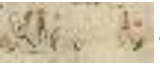
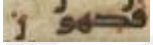
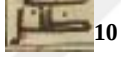
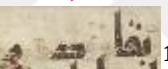
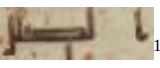
¹⁴ TĪEM 458/122a.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 242.

¹⁶ TĪEM 458/122a.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 207.

¹⁸ TĪEM 458/123b.

Tevbe	81.	خَلَفَ ¹	 ²	خِلَافَ	خَلَفَ
Vakıa	35.	أَنْشَأْنَهُنَّ ³	 ⁴	أَنْشَأَنَاھُنَّ	أَنْشَأْنَهُنَّ
Vakıa	36.	فَجَعَلْنَهُنَّ ⁵	 ⁶	فَجَعَلَنَاھُنَّ	فَجَعَلْنَهُنَّ
Yasin	8.	أَغْلَا ⁶	 ⁷	أَغْلَا	أَغْلَا
Yasin	55.	فَكِهُونُ ⁸	 ⁹	فَاكِھُونُ	فَكِهُونُ
Yasin	56.	ظَلَّلِ ⁹	 ¹⁰	ظِلَالِ	ظَلَّلِ
Yasin	81.	بِقَدْرِ ¹¹	 ¹²	بِقَادِرِ	بِقَدْرِ
Yunus	15, 21.	أَيَّتَا ¹³	 ¹⁴	أَيَاتِنَا	أَيَّتَا
Yunus	32.	الضَّلَالُ ¹⁵	 ¹⁶	الضَّلَالُ	الضَّلَالُ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 186.

² TİEM 458/123a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 230.

⁴ TİEM 458/338a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 230.

⁶ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 233.

⁷ TİEM 458/276b.

⁸ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 203.

⁹ el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 101; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1025; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 143.

¹⁰ TİEM 458/278b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 129; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1030; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 144.

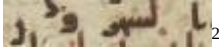
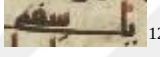
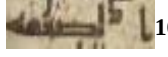
¹² TİEM 458/279a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 250.

¹⁴ TİEM 458/129a.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 232.

¹⁶ TİEM 458/131a.

Yunus	77.	السَّاحِرُونَ ن ¹	السَّاحِرُونَ ²	السَّاحِرُونَ	السَّاحِرُونَ
Yusuf	31,5 1.	حَشَ ³	حَاشَ ⁴	حَاشَ	حَشَ
Yusuf	62.	لِفَتْنَيْهِ ⁵	لِفَتْنَيْهِ ⁶	لِفَتْنَانِهِ	لِفَتْنَيْهِ
Yusuf	64.	حَفِظَ ⁷	حَفِظَ ⁸	حَافِظًا	حَفِظًا
Yusuf	68.	عَلَّمْنَاهُ ⁹	عَلَّمْنَاهُ ¹⁰	عَلَّمْنَاهُ	عَلَّمْنَاهُ
Yusuf	84.	يَاسْفَى ¹¹	يَاسْفَى ¹²	يَا آسْفَى	يَاسْفَى
Zariyat	25.	سَلَّمَ ¹³	سَلَّمَ ¹⁴	سَلَّامٌ	سَلَّمَ
Zariyat	44.	الصَّعِيقَةُ ¹⁵	الصَّعِيقَةُ ¹⁶	الصَّاعِقَةُ	الصَّعِيقَةُ
Zariyat	48.	فَرَشْنَاهَا ¹⁷	فَرَشْنَاهَا ¹⁸	فَرَشْنَاهَا	فَرَشْنَاهَا

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 264.

² TiEM 458/134a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 132; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. III, s. 714; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattû'l-Mesahif**, s. 117.

⁴ TiEM 458/148b.-149a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 516; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattû'l-Mesahif**, s. 117.

⁶ TiEM 458/150b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 516; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattû'l-Mesahif**, s. 117.

⁸ TiEM 458/150a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 229.

¹⁰ TiEM 458/150a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 221.

¹² TiEM 458/152b.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 130; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattû'l-Mesahif**, s. 155.

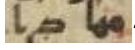
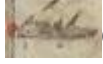
¹⁴ TiEM 458/329a.

¹⁵ Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1142; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattû'l-Mesahif**, 155.

¹⁶ TiEM 458/330b.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 229.

¹⁸ TiEM 458/330b.

Zariyat	52.	¹ سَاحِرٌ	² 	سَاحِرٌ	سَاحِرٌ
Zuhuf	10.	مَهْدًا ³	⁴ 	مَهْدًا	مَهْدًا
Zuhuf	19.	عَبْدُ ⁵	⁶ 	عِبَادٌ	عَبْدُ
Zuhuf	77.	يَمَالِكُ ⁷	⁸ 	يَا مَالِكُ	يَمَالِكُ
Zuhuf	83.	يُلْقُوا ⁸	⁹ 	يُلَاقُوا	يُلْقُوا
Zümer	3.	كَذِبٌ ¹⁰	¹¹ 	كَاذِبٌ	كَذِبٌ
Zümer	56.	السَّخِرِينَ ¹²	¹³ 	السَّاخِرِينَ	السَّخِرِينَ

Elif'in hazfı konusunda toplam 282 kelime yer almaktadır. TİEM 458 nr. Mushaf 261 yerde Resm-i Mushaf kaidesine uygun yazılmakla birlikte 21'inde aykırı olarak yazılmıştır. Türkiye basımı Mushaflarda 9 kelime kurala uygun 273'ü de aykırı; Suud basımı Mushaflarda 273'ü uygun 9'u ise kaideye aykırı şekilde yazılmıştır.

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 252; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. III, s. 464.

² TİEM 458/330a.

³ el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 126; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 37.

⁴ TİEM 458/308b.

⁵ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 451; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 528; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1100; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 151.

⁶ TİEM 458/308a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 221.

⁸ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 240.

⁹ TİEM 458/311a.

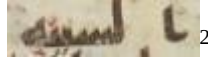
¹⁰ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 204; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1006.

¹¹ TİEM 458/290a.

¹² ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 263.

¹³ TİEM 458/292b.

3.1.2. Ya (ي)'nın Hazfı

Sure Adı	Ayet No	Resm-i Mushaf'a Göre Kelimenin Yazımı	TİEM 458 Nr. Mushaf'ta Kelimenin Yazımı	Türkiye Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı	Suudi Arabistan Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı
Araf	95.	السَّيِّئَةِ ¹		السَّيِّئَةِ	السَّيِّئَةِ
Tevbe	102.	سَيِّئًا ³		سَيِّئًا	سَيِّئًا
Neml	36.	اَتَيْنِ ⁵		اَتَيْنِ	اَتَيْنِ
Kureyş	2.	اِلَافِهِمْ ⁷		اِلَافِهِمْ	اِلَافِهِمْ

Ya (ي)'nın hazfı konusunda toplam 4 kelime yer almaktadır. TİEM 458 nr. Mushaf 2 yerde Resm-i Mushaf kaidesine uygun yazılmakla birlikte 2'sinde aykırı olarak yazılmıştır. Türkiye basımı Mushaflarda da 2 kelime kurala uygun 2'si aykırı iken, Suud basımı mushaflarda 4 kelime de kaideye uygun yazılmıştır.

3.2. İspat

Kaynaklarımızda, hazf konusundan sonra hakkında en fazla rivayete yer verilen kısım, ispattır. İspat, kıraat farklılığı veya kıyâsî imla sebebiyle mevcut olması gereken “elif” (ل), “vav” (و), “ya” (ي) harflerini konu edinmektedir.

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 382.

² TİEM 458/64b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 382.

⁴ TİEM 458/125a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 159; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 950; İbn Vesîk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcû ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 51; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 137.

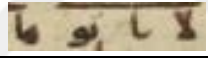
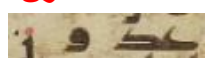
⁶ TİEM 458/237b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 532; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. V, s.1323.

⁸ TİEM 458/383b.

Bu kısımda, ispata konu olup da Resm-i Mushaf kaidelerine uymayan örneklere tabloda yer verilecektir. “Elif” (ا) ’in ispatı ve “Ya” (ي) ’nin ispatı şeklindeki iki başlık altında, ilgili kelimelerin yazım şekli bulunduğu ayetin numarası ile zikredilecek; TEİM 458 nr. Mushaf, Türkiye’de ve Suudi Arabistan’da basımı yapılan mushaflar ile mukayese yapılacaktır. 3 mushafta da kelimelerin Resm-i Mushaf kaidesine uygun yazılıp yazılmadığı tespit edilmeye çalışılacak, kaideye uygun imla yeşil, uymayan ise kırmızı renk ile dikkate sunulacaktır.

3.2.1. Elif (ا) ’in İspatı

Sure Adı	Ayet No	Resm-i Mushaf’a Göre Kelimenin Yazımı	TEİM 458 Nr. Mushaf’ta Kelimenin Yazımı	Türkiye Basımı Mushaflard a Kelimenin Yazımı	Suudi Arabistan Basımı Mushaflar da Kelimenin Yazımı
Ahzab	14.	لَا اَتَوْهَا ¹	لَا اَتَوْهَا ² 	لَا تَوْهَا	لَا تَوْهَا
Al-i İmran	180.	مِيرَاتُ ³	مِيرَاتُ ⁴ 	مِيرَاتُ	مِيرَاتُ
Araf	142.	مِيقَاتُ ⁵	مِيقَاتُ ⁶ 	مِيقَاتُ	مِيقَاتُ
Bakara	193.	عُدْوَانُ ⁷	عُدْوَانُ ⁸ 	عُدْوَانُ	عُدْوَانُ
Bakara	223.	وَلَامَةٌ ⁹	وَلَامَةٌ ¹⁰ 	وَلَامَةٌ	وَلَامَةٌ

¹ İbn Ebi Davud, **Kitabü’l-Mesahif**, C. I, s. 445; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü’l-Mesahif**, 141.

² TEİM 458/262b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni’**, 362.

⁴ TEİM 458/47b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni’**, 362.

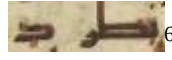
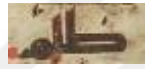
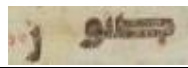
⁶ TEİM 458/102b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni’**, 361.

⁸ TEİM 458/21b.

⁹ Bkz., el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü’l-Mesahif**, s. 83.

¹⁰ TEİM 458/24b.

Enam	99.	قِنَوَانٌ ¹	قِنَوَانٌ ² 	قِنَوَانٌ	قِنَوَانٌ
Hud	17.	شَاهِدٌ ³	شَاهِدٌ ⁴ 	شَاهِدٌ	شَاهِدٌ
Hud	29	بِطَارِدٍ ⁵	بِطَارِدٍ ⁶ 	بِطَارِدٍ	بِطَارِدٍ
Kehf	23.	لِشَائِيٍّ ⁷	لِشَائِيٍّ ⁸ 	لِشَائِيٍّ	لِشَائِيٍّ
Kehf	35.	ظَالِمٌ ⁹	ظَالِمٌ ¹⁰ 	ظَالِمٌ	ظَالِمٌ
Maide	27.	قُرْبَانًا ¹¹	قُرْبَانًا ¹² 	قُرْبَانًا	قُرْبَانًا
Maide	64.	طُغْيَانًا ¹³	طُغْيَانًا ¹⁴ 	طُغْيَانًا	طُغْيَانًا
Nisa	119.	خُسْرَانًا ¹⁵	خُسْرَانًا ¹⁶ 	خُسْرَانًا	خُسْرَانًا
Ra'd	4.	صِنَوَانٌ ¹⁷	صِنَوَانٌ ¹⁸ 	صِنَوَانٌ	صِنَوَانٌ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 361.

² TİEM 458/87a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 359.

⁴ TİEM 458/138b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 359.

⁶ TİEM 458/139b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 353; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 83.

⁸ TİEM 458/184a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 359; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 116.

¹⁰ TİEM 458/184a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 361.

¹² TİEM 458/69b.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 361.

¹⁴ TİEM 458/74b.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 361.

¹⁶ TİEM 458/61b.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 361.

¹⁸ TİEM 458/153a.

Saf	4.	بُنْيَانٌ ¹	بُنْيَانٌ ²	بُنْيَانٌ	بُنْيَانٌ
Yusuf	7.	آيَاتٌ ³	آيَاتٌ ⁴	آيَاتٌ	آيَاتٌ

Elif (ل) 'in ispatı hazfı konusunda toplam 16 kelime yer almaktadır. TİEM 458 nr. Mushaf 2 yerde Resm-i Mushaf kaidesine uygun yazılmakla birlikte 14 kelime de aykırı olarak yazılmıştır. Türkiye basımı mushaflarda 14 kelime kurala uygun 2'si aykırı; Suud basımı mushaflarda 8'i uygun 8 kelime de kaideye aykırı yazılmıştır.

3.2.2. Ya (ي) 'nın İspatı

Sure Adı	Ayet No	Resm-i Mushaf'a Göre Kelimenin Yazımı	TİEM 458 Nr. Mushaf'ta Kelimenin Yazımı	Türkiye Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı	Suudi Arabistan Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı
Ahzab	5.	أُولِيَّائِكُمْ ⁵	أُولِيَّائِكُمْ ⁶	أُولِيَّائِكُمْ	أُولِيَّائِكُمْ
Al-i İmran	28.	ثَقِيَّةٌ ⁷	ثَقِيَّةٌ ⁸	ثَقِيَّةٌ	ثَقَاةٌ
Al-i İmran	144.	أَفَانٍ ⁹	أَفَانٍ ¹⁰	أَفَانٍ	أَفَانٍ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 361.

² TİEM 458/350b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 340.

⁴ TİEM 458/146b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 335.

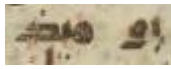
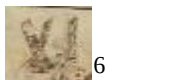
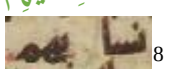
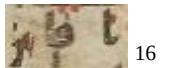
⁶ TİEM 458/266b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 562; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 90.

⁸ TİEM 458/35b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 371; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 66; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 366; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 92.

¹⁰ TİEM 458/43a.

Al-i İmran	167.	يَوْمَئِذٍ ¹	يَوْمَئِذٍ ² 	يَوْمَئِذٍ	يَوْمَئِذٍ
Araf	81.	إِنَّكُمْ ³	إِنَّكُمْ ⁴ 	إِنَّكُمْ	إِنَّكُمْ
Bakara	150.	لَيْلًا ⁵	لَيْلًا ⁶ 	لَيْلًا	لَيْلًا
Bakara	226.	نِسَائِهِمْ ⁷	نِسَائِهِمْ ⁸ 	نِسَائِهِمْ	نِسَائِهِمْ
Duhan	36.	بَابَانَا ⁹	بَابَانَا ¹⁰ 	بَابَانَا	بَابَانَا
Enam	19.	أَيْنَكُمْ ¹¹	أَيْنَكُمْ ¹² 	أَيْنَكُمْ	أَيْنَكُمْ
Enam	87.	أَبَائِهِمْ ¹³	أَبَائِهِمْ ¹⁴ 	أَبَائِهِمْ	أَبَائِهِمْ
Enbiya	34.	أَفَانِ ¹⁵ s	أَفَانِ ¹⁶ 	أَفَانِ	أَفَانِ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 394.

² TİEM 458/35b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 512.

⁴ TİEM 458/100b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 394.

⁶ TİEM 458/17b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 335.

⁸ TİEM 458/24b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 335.

¹⁰ TİEM 458/313b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 387; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 92; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 473; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 101.

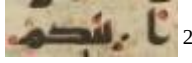
¹² TİEM 458/81b.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 335.

¹⁴ TİEM 458/86a.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 193; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 100; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 369; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 127.

¹⁶ TİEM 458/201a.

Fussilet	9.	أَيْنَكُمْ ¹	أَيْنَكُمْ ² 	أَيْنَكُمْ	أَيْنَكُمْ
Hakka	17.	أَرْجَائِهَا ³	أَرْجَائِهَا ⁴ 	أَرْجَائِهَا	أَرْجَائِهَا
Kalem	6.	بَائِيكُمْ ⁵	بَائِيكُمْ ⁶ 	بَائِيكُمْ	بَائِيكُمْ
Kehf	58.	مَوْلَا ⁷	مَوْلَا ⁸ 	مَوْلَا	مَوْلَا
Naziat	29, 46	ضُحِيهَا ⁹	ضُحِيهَا ¹⁰ 	ضُحِيهَا	ضُحِيهَا
Naziat	30.	دَحِيهَا ¹¹	دَحِيهَا ¹² 	دَحِيهَا	دَحِيهَا
Neml	36.	أَتَيْنِي ¹³	أَتَيْنِي ¹⁴ 	أَتَيْنِي	أَتَيْنِي
Rum	8.	بِلْقَائِي ¹⁵	بِلْقَائِي ¹⁶ 	بِلْقَائِي	بِلْقَائِي
Rum	16.	وَلِقَائِي ¹⁷	وَلِقَائِي ¹⁸ 	وَلِقَائِي	وَلِقَائِي

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 190; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 92; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 473; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 101.

² TiEM 458/300a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 335.

⁴ TiEM 458/360a.

⁵ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 456; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 372; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. V, s. 1218; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s.163.

⁶ TiEM 458/358a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 355.

⁸ TiEM 458/182a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 453; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1152.

¹⁰ TiEM 458/372b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 453; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. I265, s. 1265; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 166.

¹² TiEM 458/372b.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 524; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 950.

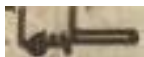
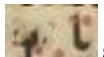
¹⁴ TiEM 458/237b.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 373.

¹⁶ TiEM 458/253b.

¹⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 373.

¹⁸ TiEM 458/253a.

Şems	1.	ضُحْيَهَا ¹	ضُحْيَهَا ² 	ضُحْيَهَا	ضُحْيَهَا
Şems	2.	تَلْيَهَا ³	تَلْيَهَا ⁴ 	تَلْيَهَا	تَلْيَهَا
Şems	6.	طَحْيَهَا ⁵	طَحْيَهَا ⁶ 	طَحْيَهَا	طَحْيَهَا
Şuara	41.	أَيْنَ ⁷	أَيْنَ ⁸ 	أَيْنَ	أَيْنَ
Şuara	116.	لَيْنَ ⁹	لَيْنَ ¹⁰ 	لَيْنَ	لَيْنَ
Talak	4.	وَالْيَ ¹¹	وَالْيَ ¹² 	وَالْيَ	وَالْيَ
Tevbe	110.	اَيْنَ ¹³	اَيْنَ ¹⁴ 	اَيْنَ	اَيْنَ
Vakıa	47.	اَيْذَا ¹⁵	اَيْذَا ¹⁶ 	اَيْذَا	اَيْذَا

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 453; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1152.

² TİEM 458/379b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 453; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. V, s. 1299; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s.169.

⁴ TİEM 458/379b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 453; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. V, s. 1299; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s.169.

⁶ TİEM 458/379b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 389; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 923; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 134.

⁸ TİEM 458/230b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 394.

¹⁰ TİEM 458/232b.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 376.

¹² TİEM 458/354a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 513; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. III, s. 626.

¹⁴ TİEM 458/121b.

¹⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 191; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 92; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1178; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 159.

¹⁶ TİEM 458/339b.

Vakıa	84	جَيْنِدْ ¹	 ²	جَيْنِدْ	جَيْنِدْ
Yunus	83.	وَمَلَانِهَمْ ³	 ⁴	وَمَلَانِهَمْ	وَمَلَانِهَمْ
Zariyat	47.	بَايْدْ ⁵	 ⁶	بَايْدْ	بَايْدْ

Ya (ي) 'nın ispatı hazfı konusunda toplam 31 kelime yer almaktadır. TİEM 458 nr. Mushaf 29 yerde Resm-i Mushaf kaidesine uygun yazılmış, 2 kelimedede aykırı şekilde yazılmıştır. Türkiye basımı mushaflarda 9 kelime kaideye uygun 22 kelime aykırı; Suud basımı mushaflarda 8'i uygun 23 kelime de kurala aykırı yazılmıştır.

3.3. İbdal

Resm-i Mushaf eserlerinde yer verilen başlıklardan birisi de ibdaldır. İbdal, mushaf yazımında bazı harflerin bir diğeri ile değiştirilmesini ifade eder. Bu değişim önceki kısımlarda olduğu gibi ağırlıklı “elif” (ا), “vav” (و), “ya” (ي) harflerini, ta-i te’nisleri (ة) ve bazı muhtelif harflerin değişimlerini ihtiva etmektedir.

Bu kısımda, ibdale konu olup da Resm-i Mushaf kaidelerine uymayan örneklerle tablo halinde yer verilecektir. “elif” (ا) 'in “vav” (و) olarak yazıldığı kelimeler ve ta-i te’nislerin (ة) yazımı şeklindeki iki başlık altında, ilgili kelimelerin yazım şekli bulunduğu ayetin numarası ile zikredilecek; TEİM 458 nr. Mushaf, Türkiye’de ve Suudi Arabistan’da basımı yapılan mushaflar ile mukayese yapılacaktır. 3 mashafta da kelimelerin Resm-i Mushaf kaidesine uygun yazılıp yazılmadığı tespit edilmeye çalışılacak, kaideye uygun imla yeşil, uymayan ise kırmızı renk ile dikkate sunulacaktır.

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni’**, s. 394.

² TİEM 458/339a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni’**, s. 374.

⁴ TİEM 458/135b.

⁵ İbn Ebi Davud, **Kitabü’l-Mesahif**, C. I, s. 452; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni’**, 528; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi’l-Emsar**, 66; Ebu Davud, **Muhtasaru’t-Tebyîn**, C. IV, s. 1142; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü’l-Mesahif**, 155.

⁶ TİEM 458/330b.

3.3.1. Elif (ا) 'in Vav (و) Olarak Yazıldığı Kelimeler

Sure Adı	Ayet No	Resm-i Mushaf'a Göre Kelimenin Yazımı	TİEM 458 Nr. Mushaf'ta Kelimenin Yazımı	Türkiye Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı	Suudi Arabistan Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı
Müminun	9.	صَلَوَاتِهِمْ ¹	صَلَوَاتِهِمْ ²	صَلَوَاتِهِمْ	صَلَوَاتِهِمْ

3.3.2. Ha-i Te'nis (ة) 'lerin Yazımı

Sure Adı	Ayet No	Resm-i Mushaf'a Göre Kelimenin Yazımı	TİEM 458 Nr. Mushaf'ta Kelimenin Yazımı	Türkiye Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı	Suudi Arabistan Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı
Ankebut	50	أَيَّت ³	أَيَّت ⁴	أَيَّت	صَلَوَاتِهِمْ
Sebe	37.	الْغُرَفَاتِ ⁵	الْغُرَفَاتِ ⁶	الْغُرَفَاتِ	الْغُرَفَاتِ
Yusuf	7.	أَيَّت ⁷	أَيَّت ⁸	أَيَّت	صَلَوَاتِهِمْ
Yusuf	10, 15.	غَيْبَتِ ⁹	غَيْبَتِ ¹⁰	غَيْبَتِ	غَيْبَتِ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 401; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. III, s. 638.

² TİEM 458/212a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 498; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 39; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 980; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 138.

⁴ TİEM 458/251b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 499; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 39; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 9991014 el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 142.

⁶ TİEM 458/270b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 499; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 39; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. III, s. 707; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 116.

⁸ TİEM 458/146b.

⁹ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 435; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 39; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 499; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. III, s. 707; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 116.

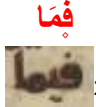
¹⁰ TİEM 458/146b.-146a.

İbdal konusunda dahilinde toplam 5 kelime yer almaktadır. Bu 5 kelimenin tamamında TİEM 458 nr. Mushaf ve Suud basımı mushaflar Resm-i Mushaf kaidesine uygun yazılmış ancak Türkiye basımı mushaflarda 5 kelime de kaideye aykırı yazılmıştır.

3.4. Maktu/Mevsul Yazım Özelliği Olan Kelimeler

Resm-i Mushaf kaideleri arasında yer alan konu başlıklarından birisi de bazı kelimelerin maktu/mevsul (ayrı/bitişik) şekilde yazımlarıdır. Bazı eserlerde mevsul/mevsul şeklinde de adlandırılan bu kısım, kelimelerin bitişik ve ayrı yazımını konu edinmektedir. Hz. Osman döneminde yapılan istinsah faaliyetinde, yan yana gelen 2 ayrı kelime bazen bitişik bazen de ayrı yazılabilmektedir. Bununla ilgili eserlerimizde yer alan bilgiler doğrultusunda mushafları incelemeye çalışacağız. *Maktu yazılması gereken kelimeler ve mevsul yazılması gereken kelimeler* şeklinde 2 alt başlık altında, ilgili kelimelere sure ve ayet bilgileri ile tabloda yer vermeye çalışacağız.

3.4.1. Maktu Yazılması Gereken Kelimeler

Sure Adı	Ayet No	Resm-i Mushaf'a Göre Kelimenin Yazımı	TİEM 458 Nr. Mushaf'ta Kelimenin Yazımı	Türkiye Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı	Suudi Arabistan Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı
Bakara	240.	فِي مَا ¹	 ²	فِي مَا	فِي مَا
Enam	165.	فِي مَا ³	 ⁴	فِي مَا	فِي مَا

¹ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 470; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 48; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 297; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 87; İbn Vesîk, Ebû İshâk, *el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmî'l-Mushaf*, s. 89.

² TİEM 458/26a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 470; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 197.

⁴ TİEM 458/94b.

Maide	48.	فِي مَا ¹	فَمَا ² 	فِي مَا	فِي مَا
Nahl	70.	لِكَيْ لَا ³	لِكَيْلَا ⁴ 	لِكَيْ لَا	لِكَيْ لَا
Rum	28.	فِي مَا ⁵	فَمَا ⁶ 	فِي مَا	فِي مَا
Vakıa	61.	فِي مَا ⁷	فَمَا ⁸ 	فِي مَا	فِي مَا
Zümer	3.	فِي مَا ⁹	فَمَا ¹⁰ 	فِي مَا	فِي مَا
Zümer	46.	فِي مَا ¹¹	فَمَا ¹² 	فَمَا	فِي مَا

Kelimelerin maktu yazımı konusunda toplam 8 kelime yer almaktadır. TİEM 458 nr. Mushaf bu 8 yerin tamamında Resm-i Mushaf kaidesine aykırı; Türkiye basımı

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 470; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 48; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 297; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 87; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 89.

² TİEM 458/72a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 518; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. III, s. 774.

⁴ TİEM 458/169a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 471; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 48; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 986; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 89; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 87.

⁶ TİEM 458/254b.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 471; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 48; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 298; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 87; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 49.

⁸ TİEM 458/339b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 471; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 48; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 297; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 89; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 87.

¹⁰ TİEM 458/288b.-291a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 471; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 48; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 297; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 89; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 87.

¹² TİEM 458/288b.-291a.

mushaflarda 7 kelime kurala uygun 1'i aykırı; Suud basımı mushaflarda ise 8 kelime de kaideye uygun yazılmıştır.

3.4.2. Mevsul Yazılması Gereken Kelimeler

Sure Adı	Ayet No	Resm-i Mushaf'a Göre Kelimenin Yazımı	TİEM 458 Nr. Mushaf'ta Kelimenin Yazımı	Türkiye Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı	Suudi Arabistan Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı
Ahzab	50.	لِكَيْلَا ¹	لِكَيْ لَا 2	لِكَيْلَا	لِكَيْلَا
Al-i İmran	153.	لِكَيْلَا ³	لِكَيْ لَا 4	لِكَيْلَا	لِكَيْلَا
Enbiya	102.	فِي مَا ⁵	فِيمَا 6	فِي مَا	فِي مَا

Kelimelerin mevsul yazımı konusunda toplam 3 kelime yer almaktadır. Bu 3 kelimenin tamamında TİEM 458 nr. Mushaf Resm-i Mushaf kaidesine aykırı iken, Türkiye ve Suud basımı mushaflarda 3 kelime de kaideye uygun yazılmıştır.

3.5. Hemze

Hemze, hem kıraat ilmi hem de Resm-i Mushaf ilmi için önem arz eden bir konudur. İlk dönem mushaflarında, özellikle kelime sonlarında bulunan hemzelerin yazıda gösterilmediği bilinmektedir. Kelime ortalarındaki hemzeler ise ya resmedilmemiş ya da “elif” (ل), “vav” (و), “ya” (ي) gibi farklı şekillerde imla edilmiştir.

¹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 444; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 480; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 45; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 1004; İbn Vesîk, Ebû İshâk, *el-Câmi' limâ Yuhtâcû ileyhi min Resmî'l-Mushaf*, s. 90; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 142.

² TİEM 458/265a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 480; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 83; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 376.

⁴ TİEM 458/44a.

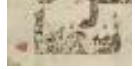
⁵ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 470; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 122; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 197.

⁶ TİEM 458/205b.

Bu kısımda, ilgili rivayetler doğrultusunda hemzenin yazılışını incelemeye tabi tutacağız.

Bu kısımda, hemze konusuna dahil konu olup da Resm-i Mushaf kaidelerine uymayan örneklere tabloda yer verilecektir. *hemzenin “vav” (و) suretinde yazıldığı kelimeler, hemzenin “ya” (ي) olarak yazıldığı kelimeler* şeklindeki iki başlık altında, ilgili kelimelerin yazım şekli bulunduğu ayetin numarası ile zikredilecek; TEİM 458 nr. Mushaf, Türkiye’de ve Suudi Arabistan’da basımı yapılan mushaflar ile mukayese yapılacaktır. 3 mashafta da kelimelerin Resm-i Mushaf kaidesine uygun yazılıp yazılmadığı tespit edilmeye çalışılacak, kaideye uygun imla yeşil, uymayan ise kırmızı renk ile dikkate sunulacaktır.

3.5.1 Hemzenin Vav (و) Suretinde Yazıldığı Kelimeler

Sure Adı	Ayet No	Resm-i Mushaf’a Göre Kelimenin Yazımı	TEİM 458 Nr. Mushaf’ta Kelimenin Yazımı	Türkiye Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı	Suudi Arabistan Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı
Enfal	34.	أُولِيَائِهِ ¹	 2	أُولِيَائِهِ	أُولِيَائِهِ
Mümin	50.	دُعَا ³	 4	دُعَا	دُعَا
Rum	13.	شَفَعُوا ⁵	 6	شَفَعُوا	شَفَعُوا

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**, s. 335.

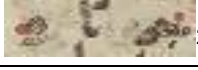
² TEİM 458/112a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**, 415; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 59; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1075; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 149; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 83.

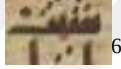
⁴ TEİM 458/297a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**, 415; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 65; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 986; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 139.

⁶ TEİM 458/253b.

Zümer	34.	جَزْؤُ ¹	 ²	جَزْؤُا	جَزَاء
-------	-----	---------------------	--	---------	--------

3.5.2 Hemzenin Ya (ي) Olarak Yazıldığı Kelimeler

Sure Adı	Ayet No	Resm-i Mushaf'a Göre Kelimenin Yazımı	TİEM 458 Nr. Mushaf'ta Kelimenin Yazımı	Türkiye Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı	Suudi Arabistan Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı
Araf	103.	وَمَلَأِيْهِ ³	 ⁴	وَمَلَأْنِه	وَمَلَأْنِه
Araf	155.	شَيْتٍ ⁵	 ⁶	شَيْنَتْ	شَيْنَتْ
Araf	176.	شَيْنًا ⁷	 ⁸	شَيْنَا	شَيْنَا
Bakara	33.	أَنْبِيَهُمْ ⁹	 ¹⁰	أَنْبِيَهُمْ	أَنْبِيَهُمْ
Bakara	71.	جِيَتْ ¹¹	 ¹²	جِنَتْ	جِنَتْ
Bakara	108.	سُئِلَ ¹³	 ¹⁴	سُئِلَ	سُئِلَ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 410.

² TİEM 458/290a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 373.

⁴ TİEM 458/93a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 420.

⁶ TİEM 458/105a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 420.

⁸ TİEM 458/107a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 420.

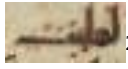
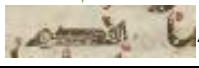
¹⁰ TİEM 458/6a.

¹¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 420.

¹² TİEM 458/9a.

¹³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 425.

¹⁴ TİEM 458/13b.

Hicr	18.	وَلَمْلَيْتَ ¹		وَلَمْلَيْتَ	وَلَمْلَيْتَ
Neml	55.	أَيْنَكُمْ ³		أَيْنَكُمْ	أَيْنَكُمْ
Nisa	41.	جَيْنَا ⁵		جَيْنَا	جَيْنَا
Nisa	72.	لَيْبِطَيْنَ ⁷		لَيْبِطَيْنَ	لَيْبِطَيْنَ
Yusuf	36.	نَيْنَانَا ⁹		نَيْنَانَا	نَيْنَانَا

Hemze konusunda toplam 15 kelime yer almaktadır. TİEM 458 nr. Mushaf 12 yerde Resm-i Mushaf kaidesine uygun yazılmakla birlikte 3 kelimedede aykırı olarak yazılmıştır. Türkiye basımı mushaflarda 4 kelime kurala uygun 11 yerde aykırı; Suud basımı mushaflarda 3 yerde uygun 12 kelime de kaideye aykırı yazılmıştır.

3.6. Mesâhif-i Emsâr'ın Gönderildiği Beldelere Göre Farklılık Arz Eden Yazım Farklılıkları

Hiz. Osman zamanında gerçekleşen istinsah işlemi sonrasında, Medine başta olmak üzere Mekke, Kûfe, Şam ve Basra gibi zamanın belli başlı beldelerine mushaf gönderildiği, bu mushaflarda da kıraat farklılıklarının dikkate alındığı bilinen bir husustur. İfade edilir ki; tek bir mushaf nüshasına, tek bir iskelete sığan kıraatler

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 420.

² TİEM 458/182a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 524; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 92; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 473; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 101.

⁴ TİEM 458/238a.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 420.

⁶ TİEM 458/53a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 426.

⁸ TİEM 458/56b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 420.

¹⁰ TİEM 458/148b.

mümkün olabildiğince bu şekilde yazılmıştır. Tek nüsha üzerine tatbiki mümkün olmayan kıraatler ise farklı bir mushafa yazılmış ve beldelelere gönderilmiştir.¹

Bu kısımda, farklı beldelelere gönderilip de imla farklılığı arz eden mushaflar hakkında, kaynaklarda işaret edilen kelimeler yer almaktadır. Medine, Mekke, Kûfe, Şam ve Basra beldelelerine gönderilen mushaflardaki yazım şekilleri ile TİEM 458 nr. Mushaf, Türkiye’de ve Suudi Arabistan’da basımı yapılan mushaflarla karşılaştırma yapılarak tabloda yer verilecektir.

Sure Adı	Ayet No	Medine Mushafı	Mekke Mushafı	Basra Mushafı	Şam Mushafı	Kûfe Mushafı	TİEM 458 Nr. Mushaf’ta Kelimenin Yazımı	Türkiye Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı	Suudi Arabistan Basımı Mushaflarda Kelimenin Yazımı
Ahkaf	15.	حَسَنًا ²	حَسَنًا	حَسَنًا	حَسَنًا	إِحْسَانًا	حَسَنًا ³	إِحْسَانًا	إِحْسَانًا
Ahzab	20.	يَسْأَلُونَ ⁴	يَسْأَلُونَ	يَسْأَلُونَ	يَسْأَلُونَ	يَسْأَلُونَ	يَسْأَلُونَ ⁵	يَسْأَلُونَ	يَسْأَلُونَ
Al-i İmran	133.	وَسَارِعًا ⁶	وَسَارِعًا	وَسَارِعًا	وَسَارِعًا	وَسَارِعًا	وَسَارِعًا ⁷	وَسَارِعًا	وَسَارِعًا

¹ Mekki b. Ebî Talib, **el-İbâne an Meâni'l-Kırâât**, s. 24; Ebu Şâme, **el-Mürşidü'l-Vecîz**, s. 142; İbnü'l-Cezerî, **en-Neşr**, c. I, s. 31.

² İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 278; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 556; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 101; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 153.

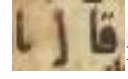
³ TİEM 458/317a.

⁴ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 356; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1000; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 141.

⁵ TİEM 458/263b.

⁶ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 571; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 272; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 97; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 366; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 92.

⁷ TİEM 458/34b.

Al-i İmran	184.	¹ وَالزُّبُرِ وَالزُّبُرِ	وَالزُّبُرِ ر	وَالزُّبُرِ ر	وَالزُّبُرِ ر	وَالزُّبُرِ ر	وَالزُّبُرِ ² 	وَالزُّبُرِ	وَالزُّبُرِ
Araf	141.	أَنْجَيْنَاكُمْ ³	أَنْجَيْنَاكُمْ	أَنْجَيْنَاكُمْ	أَنْجَيْنَاكُمْ	أَنْجَيْنَاكُمْ	أَنْجَيْنَاكُمْ ⁴ 	أَنْجَيْنَاكُمْ	أَنْجَيْنَاكُمْ
Araf	38.	كُلَّمَا ⁵	كُلَّمَا	كُلَّمَا	كُلَّمَا	كُلَّمَا	كُلَّمَا ⁶ 	كُلَّمَا	كُلَّمَا
Araf	3.	⁷ تَذَكَّرُوا ن	تَذَكَّرُوا ن	تَذَكَّرُوا ن	يَتَذَكَّرُ وَن	تَذَكَّرُوا ن	تَذَكَّرُوا 	تَذَكَّرُوا	تَذَكَّرُوا
Araf	43.	وَمَا ⁸ خُنَّا	وَمَا خُنَّا	وَمَا خُنَّا	وَمَا خُنَّا	وَمَا خُنَّا	وَمَا خُنَّا ⁹ 	وَمَا خُنَّا	وَمَا خُنَّا
Araf	75.	قَالَ ¹⁰	قَالَ	قَالَ	وَقَالَ	قَالَ	قَالَ ¹¹ 	قَالَ	قَالَ

¹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 267; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 572; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 97; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 385; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 94.

² TİEM 458/47

³ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 270; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 578; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 99; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 108.

⁴ TİEM 458/104b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 541; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 47; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 410; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 97; İbn Vesîk, Ebû İshâk, *el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyi min Resmi'l-Mushaf*, s. 97.

⁶ TİEM 458/96a.

⁷ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 269; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 578; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 98; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 530; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 106.

⁸ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 269; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 578; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 98; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 541; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 106.

⁹ TİEM 458/97b.

¹⁰ ¹⁰ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 270; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 578; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 98; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 549; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 106.

¹¹ TİEM 458/100b.

Bakara	234.	فِيمَا ¹	فِي مَا	فِي مَا	فِي مَا	فِي مَا	فِي مَا	فِيمَا ²	فِيمَا	فِيمَا
Bakara	116.	قَالُوا ³	وَقَالُوا	وَقَالُوا	قَالُوا	وَقَالُوا	وَقَالُوا	وَقَالُوا ⁴	وَقَالُوا	وَقَالُوا
Bakara	132.	وَأَوْصَى ⁵	وَوَصَّى	وَوَصَّى	وَأَوْصَى	وَوَصَّى	وَوَصَّى	وَوَصَّى ⁶	وَوَصَّى	وَوَصَّى
Enam	65.	أَنْجَيْنَا ⁷	أَنْجَيْنَا	أَنْجَيْنَا	أَنْجَيْنَا	أَنْجَيْنَا	أَنْجَيْنَا	أَنْجَيْنَا ⁸	أَنْجَيْنَا	أَنْجَيْنَا
Enam	145.	فِيمَا ⁹	فِي مَا	فِي مَا	فِي مَا	فِي مَا	فِي مَا	فِيمَا ¹⁰	فِي مَا	فِي مَا
Enam	32.	وَلِلدَّارِ ¹¹	وَلِلدَّارِ	وَلِلدَّارِ	وَلِدَّارِ	وَلِلدَّارِ	وَلِلدَّارِ	وَلِلدَّارِ ¹²	وَلِلدَّارِ	وَلِلدَّارِ

¹ el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 48; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 297; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 87; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 89.

² TİEM 458/26b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 571; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 202; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 80.

⁴ TİEM 458/13a.

⁵ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 245; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 571; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 97; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 210; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s.81.

⁶ TİEM 458/15b.

⁷ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 254; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 541; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 98; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 489; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 102.

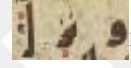
⁸ TİEM 458/84a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 470; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 48; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 297; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 87; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 105.

¹⁰ TİEM 458/92b.

¹¹ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 268; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 576; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 478; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 101.

¹² TİEM 458/82b.

Enam	63.	أَنْجَيْتَ نَا ¹	أَنْجَيْتَ نَا	أَنْجَيْتَ نَا	أَنْجَيْتَ نَا	أَنْجَيْنَا ²	أَنْجَيْنَا	أَنْجَيْنَا
Enam	137.	شُرِّكَاءُ وَهُمْ ³	شُرِّكَاءُ وَهُمْ	شُرِّكَاءُ وَهُمْ	شُرِّكَاءُ وَهُمْ	شُرِّكَاءُ وَهُمْ ⁴ 	شُرِّكَاءُ مُ	شُرِّكَاءُ مُ
Enbiya	4.	قُلْ ⁵	قُلْ	قُلْ	قُلْ	قَالَ ⁶	قَالَ	قَالَ
Enbiya	30.	أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ ⁷	أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ	أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ	أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ	أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ ⁸ 	أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ	أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ
Furkan	25.	وَنُزِّلَ ⁹	وَنُزِّلَ	وَنُزِّلَ	وَنُزِّلَ	وَنُزِّلَ ¹⁰	وَنُزِّلَ	وَنُزِّلَ
Hadid	10.	وَكَلَّا ¹¹	وَكَلَّا	وَكَلَّا	وَكَلَّ	وَكَلَّا ¹²	وَكَلَّا	وَكَلَّا

¹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 254; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 541; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 98; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 489; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 102.

² TİEM 458/84a.

³ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 269; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 577; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 98; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 518; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 105.

⁴ TİEM 458/64b.

⁵ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. s. 256; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 547; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 257; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 127.

⁶ TİEM 458/200b.

⁷ Ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 582; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 100; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 127.

⁸ TİEM 458/201a.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 584; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 100; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 912; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 133.

¹⁰ TİEM 458/225a.

¹¹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 275; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 592; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 102; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 1186; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 159.

¹² TİEM 458/341b.

Hadid	24.	فَإِنَّ اللَّهَ الْغَنِيُّ ¹	فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ	فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ	فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ	فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ ²	فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ	فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ
Infitar	11.	كَتَبِينَ ³	كَتَبِينَ	كَتَبِينَ	كَتَبِينَ	كَاتِبِينَ	كَتَبِينَ ⁴	كَاتِبِينَ
İsra	93.	قُلْ ⁵	قال	قُلْ	قال	قُلْ	قُلْ ⁶	قُلْ
Kasas	37.	وَقَالَ ⁷	قال	وَقَالَ	وَقَالَ	وَقَالَ	وَقَالَ ⁸	وَقَالَ
Kehf	77.	لَتَّخَذَتْ ⁹	لَتَّخَذَتْ	لَتَّخَذَتْ	لَتَّخَذَتْ	لَتَّخَذَتْ	لَتَّخَذَتْ ¹⁰	لَتَّخَذَتْ
Kehf	36.	مِنْهُمَا ¹¹	مِنْهُمَا	مِنْهَا	مِنْهُمَا	مِنْهَا	مِنْهَا ¹²	مِنْهَا

¹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 275; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 592; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 102; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 1188; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 160.

² TİEM 458/342a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 271.

⁴ TİEM 458/374b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 581; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 99; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. III, s. 795; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 122.

⁶ TİEM 458/180a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 586; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 100; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 967; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 138.

⁸ TİEM 458/243a.

⁹ el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 124.

¹⁰ TİEM 458/187b.

¹¹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 271; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 581; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 99; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. III, s. 807; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 122.

¹² TİEM 458/184a.

Kehf	95.	مَكْنِي ¹	مَكْنِي	مَكْنِي	مَكْنِي	مَكْنِي	مَكْنِي ²	مَكْنِي	مَكْنِي
Maide	53.	يَقُولُ ³	يَقُولُ	وَيَقُولُ	يَقُولُ	وَيَقُولُ	وَيَقُولُ ⁴	وَيَقُولُ	وَيَقُولُ
Maide	54.	يَرْتَدُّ ⁵	يَرْتَدُّ	يَرْتَدُّ	يَرْتَدُّ	يَرْتَدُّ	يَرْتَدُّ ⁶	يَرْتَدُّ	يَرْتَدُّ
Mearic	7.	كُلَّمَا ⁷	كُلَّ مَا	كُلَّ مَا	كُلَّ مَا	كُلَّ مَا	كُلَّمَا ⁸	كُلَّمَا	كُلَّمَا
Muhammed	18	تَأْتِيهِمْ ⁹	تَأْتِيهِمْ	تَأْتِيهِمْ	تَأْتِيهِمْ	تَأْتِيهِمْ	تَأْتِيهِمْ ¹⁰	تَأْتِيهِمْ	تَأْتِيهِمْ
Mümin	26.	أَوْ أَنْ يُظْهِرَ ¹¹	أَوْ أَنْ يُظْهِرَ	أَوْ أَنْ يُظْهِرَ	وَأَنْ يُظْهِرَ	أَوْ أَنْ يُظْهِرَ	أَوْ أَنْ يُظْهِرَ ¹²	أَوْ أَنْ يُظْهِرَ	أَوْ أَنْ يُظْهِرَ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 581; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. III, s. 821; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 125; İbn Vesîk, Ebû İshâk, **el-Câmi' limâ Yuhtâcû ileyhi min Resmî'l-Mushaf**, s. 116.

² TİEM 458/188b.

³ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 268; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 574; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 98; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 448; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 100.

⁴ TİEM 458/73b.

⁵ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 268; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, s. 576; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 98; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 100.

⁶ TİEM 458/73b.

⁷ el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, s. 47; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. II, s. 41; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, s. 97.

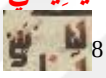
⁸ TİEM 458/363b.

⁹ Tayyar Altıkulaç, **Mesâhif-i Kadîme**, s. 361.

¹⁰ TİEM 458/321b.

¹¹ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 274; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 587; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 101; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1071; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 148.

¹² TİEM 458/295a.

Mümin	21.	¹ مِنْهُمْ	مِنْهُمْ	مِنْهُمْ	مِنْكُمْ	مِنْهُمْ	 2	مِنْهُمْ	مِنْهُمْ
Müminun	87. 89	³ لِلَّهِ	لِلَّهِ	لِلَّهِ	لِلَّهِ	لِلَّهِ	 4	لِلَّهِ	لِلَّهِ
Müminun	112, 114.	⁵ قَلَّ	قَلَّ	قَلَّ	قَلَّ	قَالَ	 6	قَالَ	قَالَ
Neml	21 .	⁷ لَيَأْتِيَنَّ ي	لَيَأْتِيَنَّ ي	لَيَأْتِيَنَّ ي	لَيَأْتِيَنَّ ي	لَيَأْتِيَنَّ ي	 8	لَيَأْتِيَنَّ	لَيَأْتِيَنَّ
Nisa	66 .	⁹ قَلِيلٌ	قَلِيلٌ	قَلِيلٌ	قَلِيلًا	قَلِيلٌ	 10	قَلِيلٌ	قَلِيلٌ
Nur	37.	¹¹ وَإِيتَاءِ	وَإِيتَاءِ	وَإِيتَاءِ	وَإِيتَاءِ	وَإِيتَاءِ	 12	وَإِيتَاءِ	وَإِيتَاءِ

¹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 273; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 587; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 101; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 1069; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 148.

² TİEM 458/295b.

³ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 550; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 103; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 896.

⁴ TİEM 458/216b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 538.

⁶ TİEM 458/215a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 585; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 100; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 944; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 76.

⁸ TİEM 458/236a.

⁹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 268; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 572; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 98; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 404; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 96.

¹⁰ TİEM 458/56b.

¹¹ el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 133.

¹² TİEM 458/212b.

Rahman	12 .	ذُو ¹	ذُو	ذُو	ذَا	ذُو	ذُو ²	ذُو	ذُو
Rahman	78 .	ذِي ³	ذِي	ذِي	ذُو	ذِي	ذِي ⁴	ذِي	ذِي
Rum	9.	مِنْمَا ⁵	مِنْ مَا	مِنْ مَا	مِنْ مَا	مِنْ مَا	مِنْمَا ⁶	مِنْمَا	مِنْمَا
Sebe	48.	عَلَّمَ ⁷	عَلَّامُ	عَلَّامُ	عَلَّامُ	عَلَّامُ	عَلَّامُ ⁸	عَلَّامُ	عَلَّمَ
Şems	15 .	فَلَا يَخَافُ ⁹	وَلَا يَخَافُ	وَلَا يَخَافُ	فَلَا يَخَافُ	وَلَا يَخَافُ	وَلَا يَخَافُ ¹⁰	وَلَا يَخَافُ	وَلَا يَخَافُ
Şuara	217.	فَتَوَكَّلْ ¹¹	وَتَوَكَّلْ	وَتَوَكَّلْ	وَتَوَكَّلْ	وَتَوَكَّلْ	وَتَوَكَّلْ ¹²	وَتَوَكَّلْ	وَتَوَكَّلْ

¹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 274; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 591; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 102; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 1165; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 158.

² TİEM 458/336b.

³ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 275; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 592; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 102; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 1174; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 158.

⁴ TİEM 458/338b.

⁵ el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 43; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. II, s. 73; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 95.

⁶ TİEM 458/253b.

⁷ el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 142.

⁸ TİEM 458/271a.

⁹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 275; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 593; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. V, s. 1301; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s.169.

¹⁰ TİEM 458/379b.

¹¹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 255; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 585; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 940; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 135.

¹² TİEM 458/234a.

Suara	92.	أَيْنَمَا ¹	أَيْنَمَا	أَيْنَمَا	أَيْنَمَا	أَيْنَمَا	أَيْنَمَا ²	أَيْنَمَا	أَيْنَمَا
Sura	30	فَبِمَا ³	فَبِمَا	فَبِمَا	فَبِمَا	فَبِمَا	فَبِمَا ⁴	فَبِمَا	فَبِمَا
Tevbe	47.	وَلَا أَوْضَعُوا ⁵	وَلَا أَوْضَعُوا	وَلَا أَوْضَعُوا	وَلَا أَوْضَعُوا	وَلَا أَوْضَعُوا	وَلَا أَوْضَعُوا ⁶	وَلَا أَوْضَعُوا	وَلَا أَوْضَعُوا
Tevbe	100.	تَجْرِي ⁷	تَجْرِي	تَجْرِي	تَجْرِي	تَجْرِي	تَجْرِي ⁸	تَجْرِي	تَجْرِي
Tevbe	107.	وَالَّذِينَ ⁹	وَالَّذِينَ	وَالَّذِينَ	وَالَّذِينَ	وَالَّذِينَ	وَالَّذِينَ ¹⁰	وَالَّذِينَ	وَالَّذِينَ
Yasin	35.	عَمِلَتْهُ ¹¹	عَمِلَتْهُ	عَمِلَتْهُ	عَمِلَتْهُ	عَمِلَتْهُ	عَمِلَتْهُ ¹²	عَمِلَتْهُ	عَمِلَتْهُ

¹ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**‘, 472; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi’l-Emsar**, 46; Ebu Davud, **Muhtasaru’t-Tebyîn**, C. II, s. 199; İbn Vesîk, **el-Câmi’ limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmi’l-Mushaf**, s. 91; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü’l-Mesahif**, 80.

² TİEM 458/231a.

³ İbn Ebi Davud, **Kitabü’l-Mesahif**, C. I, s. 274; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**‘, 588; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi’l-Emsar**, 101; Ebu Davud, **Muhtasaru’t-Tebyîn**, C. IV, s. 1094; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü’l-Mesahif**, 150.

⁴ TİEM 458/306b.

⁵ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**‘, s. 543; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü’l-Mesahif**, s. 83.

⁶ TİEM 458/120a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**‘, s. 580; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi’l-Emsar**, s. 99; Ebu Davud, **Muhtasaru’t-Tebyîn**, C. III, s. 636; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü’l-Mesahif**, s. 111.

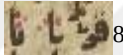
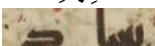
⁸ TİEM 458/125a.

⁹ İbn Ebi Davud, **Kitabü’l-Mesahif**, C. I, s. 271; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**‘, s. 579; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi’l-Emsar**, s. 99; Ebu Davud, **Muhtasaru’t-Tebyîn**, C. II, s. 639; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü’l-Mesahif**, s. 112.

¹⁰ TİEM 458/126b.

¹¹ İbn Ebi Davud, **Kitabü’l-Mesahif**, C. I, s. 554; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni**‘, 279; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi’l-Emsar**, 101; Ebu Davud, **Muhtasaru’t-Tebyîn**, C. IV, s. 1025; İbn Vesîk, **el-Câmi’ limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmi’l-Mushaf**, s. 49; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü’l-Mesahif**, 143.

¹² TİEM 458/277b.

Yunus	22 .	¹ يُسَيِّرُكُمْ كُم	يُسَيِّرُكُمْ كُم	يُسَيِّرُكُمْ كُم	يُسَيِّرُكُمْ كُم	يُسَيِّرُكُمْ كُم	 2	يُسَيِّرُكُمْ	يُسَيِّرُكُمْ
Yusuf	54.	³ اَنْتُونِي	اَنْتُونِي	اَنْتُونِي	اَنْتُونِي	اَنْتُونِي	 4	اَنْتُونِي	اَنْتُونِي
Zuhuf	71.	⁵ تَشْتَهِيهِ	تَشْتَهِيهِ	تَشْتَهِيهِ	تَشْتَهِيهِ	تَشْتَهِيهِ	 6	تَشْتَهِيهِ	تَشْتَهِيهِ
Zuhuf	3.	⁷ قُرْعَنَا	قُرْعَنَا	قُرْعَنَا	قُرْعَنَا	قُرْعَنَا	 8	قُرْعَنَا	قُرْعَنَا
Zuhuf	24.	⁹ قَلَّ	قَلَّ	قَلَّ	قَالَ	قَلَّ	 10	قَالَ	قَلَّ
Zuhuf	8.	¹¹ وَمَضَى	وَمَضَى	وَمَضَى	وَمَضَى	وَمَضَى	 12	وَمَضَى	وَمَضَى
Zuhuf	68 .	¹³ عِبَادِي	عِبَادِي	عِبَادِي	عِبَادِي	عِبَادِي	 14	عِبَادِي	عِبَادِي

¹ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 580; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 276; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, s. 99; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, s. 113; İbn Vesîk, Ebû İshâk, *el-Câmi' limâ Yuhtâcû İleyhi min Resmi'l-Mushaf*, s. 108.

² TİEM 458/130a.

³ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 602.

⁴ TİEM 458/149a.

⁵ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 274; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 589; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 101; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 1106; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 152.

⁶ TİEM 458/311a.

⁷ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, s. 248.

⁸ TİEM 458/308b.

⁹ ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 604; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 151.

¹⁰ TİEM 458/309b.

¹¹ el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 151.

¹² TİEM 458/308b.

¹³ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-Mesahif*, C. I, s. 274; ed-Dani, Ebu Amr, *el-Mukni'*, 588; el-Mehdevî, *Hecâü Mesâhifi'l-Emsar*, 101; Ebu Davud, *Muhtasaru't-Tebyîn*, C. IV, s. 1105; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, *Hattü'l-Mesahif*, 152.

¹⁴ TİEM 458/311b.

Zümer	64	تَأْمُرُونِي ¹	تَأْمُرُونِي	تَأْمُرُونِي	تَأْمُرُونِي	تَأْمُرُونِي	تَأْمُرُونِي ²	تَأْمُرُونِي	تَأْمُرُونِي
-------	----	---------------------------	--------------	--------------	--------------	--------------	---------------------------	--------------	--------------

Bu tabloya göre toplam 59 kelimenin yazımında;

TİEM 458 nr. Mushaf'ın 37 yerde Medine, 38 yerde Mekke, 47 yerde Basra, 18 yerde Şam, 43 yerde ise Kûfe Mushaflarına uygun yazıldığı görülmüştür. Her ne kadar sayılar birbirine yakın olsa da en fazla Basra Mushaf'ı ile uygunluk arz ettiğini söyleyebiliriz.

Türkiye'de basımı yapılan mushafın 36 yerde Medine, 35 yerde Mekke, 44 yerde Basra, 19 yerde Şam, 45 yerde ise Kûfe Mushaflarına uygun yazıldığı görülmüştür. Buna göre en fazla Kûfe Mushaf'ı ile uygunluk arz ettiğini söyleyebiliriz.

Suudi Arabistan'da basımı yapılan mushafın 40 yerde Medine, 37 yerde Mekke, 46 yerde Basra, 17 yerde Şam, 44 yerde ise Kûfe Mushaflarına uygun yazıldığı görülmüştür. Buna göre en fazla Basra Mushaf'ı ile uygunluk arz ettiğini söyleyebiliriz.

3.7. Değerlendirme

Hazf, ispat, ibdal, maktu/mevsul kelimelerin yazımı, hemze ve mesâhif-i emsâr'ın gönderildiği beldelere göre farklılık arz eden farklılıkları şeklinde altı kısımdan oluşan bu bölümde ulaştığımız neticeleri şu şekilde özetleyebiliriz:

Kaynakların bize sunduğu Resm-i Mushaf kaideleri çerçevesinde, 1406 farklı kelime tespit edilmiştir. Bu kelimelerin 768'i *hazf*, 301'i *ispat*, 92'si *ibdal*, 102'si *hemze*, 106'sı *maktu/mevsul kelimelerin yazımı*, 59'u ise *Mesâhif-i Emsâr'ın gönderildiği beldelere göre farklılık arz eden yazım farklılıkları* başlığı altındadır.

¹ İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, C. I, s. 273; ed-Dani, Ebu Amr, **el-Mukni'**, 586; el-Mehdevî, **Hecâü Mesâhifi'l-Emsar**, 101; Ebu Davud, **Muhtasaru't-Tebyîn**, C. IV, s. 1063; el-Kirmanî, Mahmud b. Hamza, **Hattü'l-Mesahif**, 147.

² TİEM 458/292a.

Hazf kısmında; 768 kelimenin 23'ünde TİEM 458 nr. Mushaf, Resm-i Mushaf kaidelerine aykırı yazılmıştır. Ülkemizde basımı yapılan mushaflarda 275, Suudî Arabistan basımı mushaflarda 9 yerde aykırı yazım tespit edilmiştir.

İspat kısmında; 301 kelimenin 16'sında TİEM 458 nr. Mushaf, kaideye aykırı yazılmıştır. Ülkemizde basımı yapılan mushafta 24, Suud basımı mushaflarda 31 yer aykırı yazılmıştır.

İbdal kısmında; 92 kelimenin tamamında TİEM 458 nr. Mushaf ve Suud basımı mushaflar kaideye uygun yazılmışken, ülkemizde basımı yapılan mushafta 5 yerde aykırı yazım tespit edilmiştir.

Maktu-mevsul kelimelerin yazımı kısmında bulunan toplam 106 kelimenin 61'i maktu yazım, 45'i mevsul yazım ile ilgilidir. Bunların 11'inde TİEM 458 nr. Mushaf'ta kaideye aykırı yazım tespit edilmiştir. Türkiye basımı mushaflarda da 1 yerde kaidelere aykırı yazılmıştır.

Hemze kısmında; 102 kelimenin 3'ünde TİEM 458 nr. Mushaf, kaideye aykırı yazılmıştır. Ülkemizde basımı yapılan mushafta 11, Suud basımı mushaflarda 12 yerde aykırı yazım mevcuttur.

Mesâhif-i Emsâr'ın gönderildiği beldelere göre farklılık arz eden yazım farklılıkları kısmında bulunan 59 kelimenin yazımında; TİEM 458 nr. Mushaf 47 yerde Basra Mushaf'ı ile uygunluk arz ederken, Türkiye basımı mushaflar 45 yerde Kûfe, Suud basımı mushaflar ise 46 yerde Basra Mushaf'ı ile uyumludur.

Bölümdeki tüm kısımlarda verilen sayısal bilgiler toplu olarak değerlendirildiğinde; TİEM 458 nr. Mushaf toplam 53 yerde Resm-i Mushaf kaidesine aykırı olarak yazılmıştır. Türkiye basımı mushaf 316 yerde, Suud Basımı mushaf ise 52 yerde Resm-i Mushaf kaidelerine aykırı yazılmıştır.

Bu bilgilere göre, hicrî ilk asırlarda imla edildiği kesin olan TİEM 458 envanter nr. Mushaf'ın da, diğer kadîm mushaflar gibi Resm-i Mushaf kaidelerine tam

mutabakat göstermediği anlaşılmaktadır.¹ Bu veri, Mushaf'ın Hz. Ali'ye nispetini zayıflatıcı bir unsur olarak kabul edilebilir. Tabi ki nispet konusunu diğer verilerle birlikte değerlendirmek daha doğru olacağı için, ulaşabildiğimiz en net yorumu tezimizin sonuç kısmında paylaşmaya çalışacağız.

Bölüm içinde Mesâhif-i Emsâr hakkında yer alan tüm bilgiler dikkate alındığında, TİEM 458 nr. Mushaf'ın, Hz. Osman'ın Basra'ya göndermiş olduğu mushaf ile mutabakat arz ettiği görülmektedir.

Bu bölüm nihayetinde ortaya çıkan bir diğer sonuç da şudur: Malum olduğu üzere Suudîler, basımını yaptıkları mushafların Mesâhif-i Emsâr'dan en az birine uyduğunu iddia etmektedirler. Ancak mushafın 52 yerde kaidelere aykırı yazılmış olması, bu iddianın büyük ölçüde geçerliğini yitirdiğini ortaya koymaktadır.

¹ Tayyar Altıkulaç, **Günümüze Ulaşan Mesahif-i Kadîme**, s. 89.

SONUÇ

TİEM 458 nr. Mushaf'ın; şekil, hat, tezhip, nispet, tarih, kıraat ve Resm-i Mushaf kaideleri bakımından incelemesini üç bölüm halinde ele alan bu tezde ulaşılan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

1. bölümde TİEM 458 nr. Mushaf, öncelikle şekilsel özellikleri itibariyle incelenmiştir. Mushaf, ilk dönem mushafların belirgin vasıflarına uygun olarak yatay düzende ve parşömen üzerine klasik kûfî hat ile yazılmıştır. Kûfî hat ile yazılması Mushaf'ın, kûfî hattı icat ettiği iddia edilen Hz. Ali'nin yaşadığı dönem (h I. Asır) ile neshî hat kullanımına geçildiği kabul edilen dönem (h. 4. Asır) arasında imla edilmiş olması gerektiğini göstermektedir. Tezhip açısından gayet sade özelliklere sahip Mushaf, zahriyye sayfası, sure başları, duraklar, hatime sayfası ve tahmis-taşir işaretleri gibi tezyinî unsurlara sahiptir. Bunların, kenar çizgileri gibi Mushaf'a sonradan eklendiği ve Memlûk Dönemi'ne (m. XIV. Yüzyıl) ait olduğu tespit edilmiştir. Sure başlarında yer alan ayet sayısı ile ilgili bilgilerin Basra bölgesi alimlerinin kabulüne uygunluk arz etmesi, bu kısımda ulaşılan önemli neticelerdendir.

Zabt kısmında tespit edilebildiği kadarıyla, harf noktaları neredeyse eksiksiz olup büyük olasılıkla Mushaf'ın imlası esnasında, bir ihtimale göre de sonradan eklenmiştir. Mushaf'ta hareke için ed-Düelî tarafından oluşturulan; harflerin üstüne, altına ve önüne konulan kırmızı noktalardan meydana gelen sistem kullanılmıştır. Ancak Halil b. Ahmed tarafından teşkil edilen, bugün de kullanılmakta olan sistem mevcut değildir. Bu husus Mushaf'ın Halil b. Ahmed öncesine (H. 175) ait bir dönemde imla edildiğini düşündürmektedir.

Okumayı kolaylaştırıcı unsurlar kapsamında Mushaf'ta, cüz ve secde alametleri için Arapça tertip ifade eden yazılar mevcuttur. Fakat bunların da Mushaf'a çok sonradan eklendiği, eksik bırakıldığı ve bir düzenden yoksun halde olduğu anlaşılmaktadır.

Mushaf'ın sonunda Hz. Ali tarafından yazıldığını bildiren kayıt bulunmaktadır. Ancak Mushaf'ın, Hz. Ali tarafından yazıldığına dair iddianın temeli olmadığı, varılan sonuçlar arasındadır. Bu kaydın sonradan dahil edilme ihtimali mevcuttur. Mushaf'ın

imlası esnasında bu ibare yazılmış olsa dahi, kaynaklarda Hz. Ali'nin yazdığı ifade edilen mushaf ile alakalı özelliklerden hiçbirisinin TİEM 458 nr. Mushaf ile uyum sağlamadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu ifadenin, Hz. Ali taraftarı bir katip tarafından, mezhebî bir amaç gözetilerek Mushaf'a eklendiği, veya katibin, yazmış olduğu Mushaf'a itibar kazandırma niyetiyle böyle bir yazı eklemeye tevessül ettiği tarafımızca düşünülmektedir. İlgili ibarenin Mushaf'a sonradan eklenme ihtimali dikkate alındığında ise, yine Hz. Ali taraftarlığının getirdiği mezhepsel gayeler akla gelmektedir: Şîa mezhebine mensup kimselerin, Hz. Ali'ye ait bir mushaf olduğuna dair iddialarını ispatlamayı ve bu vesileyle mezheplerini muteber kılmayı hedeflemiş olmaları olasılıklar arasındadır. TİEM 458 nr. Mushaf imla edilirken esas alınan kıraat senedinin (Ebu Amr Kıraati) Hz. Ali'ye dayanması veya TİEM 458 nr. Mushaf'ın, Hz. Ali'nin icat ettiğine dair iddia bulunan kûfî hat ile yazılması sebebiyle, Hz. Ali tarafından imla edildiği düşünülmesi ve bu sebeplere binaen ifadenin Mushaf'a eklenmiş olması da ihtimaller dahilindedir.

TİEM 458 nr. Mushaf'a ait tarih bilgisi içeren bir temlik kaydı, vakfiye bulunmamaktadır. Bu sebeple Mushaf'ın imla edildiği tarihi tayin edebilmek için, Mushaf'a Carbon 14 testi uygulamak üzere ilettiğimiz talep, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Müdürlüğü'nce kabul görmemiştir. Binaenaleyh, erken dönem mushaflarda tarih tayini için kullanılan yaygın yöntemlerden metin tahlili aracılığı ile sonuca varılmaya çalışıldı. Bu amaçla, metin tahlili alanında akla gelen ilk isimlerden, bu konuda çok sayıda araştırması ve eseri bulunan Fransız müsteşrik François Déroche'un çalışmaları temel alındı. Harflerin yazılış biçimleri dikkate alınarak yapılan incelemenin nihayetinde Mushaf'ın, Déroche tarafından harflerin imla şekillerine göre oluşturulan B. II grubuna uyum sağladığı görüldü. Bunun da Mushaf'ın, M. 9. Yüzyıl başına (H. 184- ?) ait olduğuna delalet ettiği saptandı. Farklı bir çalışmada Déroche'un TİEM 458 nr. Mushaf'ın 9. Yüzyıla ait olduğunu ifade etmesi, Tayyar Altıkulaç'ın da -tahmini olarak- aynı asra işaret etmesi, ulaşılan bu sonucu doğrular niteliktedir.

Tezin 2. Bölümünde, TİEM 458 nr. Mushaf'ın imla edildiği kıraat/kıraatleri tespit amacı ile tüm kelimeler tetkik edildi. Mushaf'ta hem sahih hem de şâz kıraatlerin mevcut olduğu belirlendi. Sahih kıraatler ile ilgili kısımda, kıraat imamlarının iştirar

ettiği beldelere göre yapılan tasnif neticesinde, Basra bölgesine ait kurranın (Ebu Amr ve Yakup) isminin sayıca daha fazla ayette geçtiği görüldü. Şâz kıraatler kısmında, kıraat imamları özelinde yapılan inceleme neticesinde, Basralı Ebû Saîd el-Hasen b. Yesâr ve -şâz rivayetler ile- Ebu Amr isimlerinin öne çıktığı sonucuna ulaşıldı.

Şâz kıraatler kısmında ulaşılan neticeler arasında dikkat çeken bir husus da şudur: Mushaf'ta, mevcut kıraat kaynaklarında bilgisine yer verilmediği halde, farklı okunuş özelliğine sahip (harf, hareke noktaları) kelimeler mevcuttur. Toplam 63 yerde geçen bu lafızların 4'ünün, yine erken dönemde imla edildiği bilinen TİEM 457 nr. Mushaf'taki yazım şekli ile ayniyet arz etmektedir. Kaynaklara girmemiş kıraat farklılıklarının varlığını ispat açısından mühim olan bu netice; erken dönem mushafların, bilhassa şâz kıraatler noktasında nazar-ı itibara alınması gerektiğine işaret olarak değerlendirilebilir.

Sahih ve şâz kıraatlerle ilgili elde edilen veriler neticesinde TİEM 458 nr. Mushaf'ın, Ebu Amr kıraatine göre imla edildiği, dolayısıyla Basra bölgesine ait bir mushaf olduğunu ifade edebiliriz.

Mushaf'ta şâz kıraatlerin mevcudiyeti İbn Mücahid (ö. 324) öncesi döneme, hem sahih hem de şâz yolla gelen rivayetlerde Ebu Amr isminin temayüz etmesi de Mushaf'ın Ebu Ubeyd (ö. 224) öncesindeki zamana ait olması gerektiğini düşündürmektedir. Çünkü kıraatler ile ilgili yazılan ilk eserin müellifi Ebu Ubeyd, Basra halkının Kur'ân kıraati noktasında Ebu Amr'ı benimseyip imam olarak kabul ettiğini ifade etmiştir. Bu ifade de şüphesiz, eserin yazıldığı döneme ait tespitin sonucudur ki söz konusu kabul, Basra ahalisi arasında çok daha önce yerleşmiş olmalıdır. Dolayısıyla kıraati açısından bakıldığında TİEM 458 nr. Mushaf'ın, H. II. Asırda imla edildiği sonucuna ulaşmak mümkün görünmektedir.

Resm-i Mushaf kaidelerine mutabakatı tespit gayesi ile 3. bölümde incelenen TİEM 458 nr. Mushaf'ta, toplam 1406 kelime tetkik edildi; 53 yerde Resm-i Mushaf kaidelerine aykırı biçimde yazıldığı saptandı. Bu husus, diğer erken dönem mushaflarda da görülen bir durumdur ki söz konusu bu tespit, Mushaf'ın sahabe dönemine ait olmadığını göstermektedir. TİEM 458 nr. Mushaf, Hz. Osman tarafından istinsah ettirilip muhtelif beldelere gönderilen Mesâhifin yazım özelliklerini gösteren

59 kelime ile karşılaştırılması neticesinde, toplam 47 kelimedede Basra Mushaf'ına uygun yazıldığı görülmüştür. Bu bağlamda, TİEM 458 nr. Mushaf'ın, Hz. Osman'ın hilafetinde yapılan istinsah işleminden sonra Basra'ya gönderilmiş olan Mushaf'tan veya bu nüshanın kopyasından taklit ile imla edilen bir Basra Mushaf'ı olduğu ifade edilebilir.

Türkiye'de basımı yapılan mushafların 316 yerde, Suudi Arabistan tarafından tab edilen mushafların 52 yerde Resm-i Mushaf kaidelerine uygun olmadan yazıldığı da ulaşılan neticelerdendir. Buna göre, Resm-i Mushaf kaidelerine tam bir mutabakat ile mushaf basımı yaptıklarını öne süren Suudilerin iddiaları, geçerliliğini kısmen yitirmiş olmaktadır.

Tezin tamamında ulaşılan veriler; TİEM 458 nr. Mushaf'ın sayfa, ayet açısından eksiksiz ve Hz. Osman'ın istinsahında esas alınan tertibe uygun olduğunu; Kur'ân-ı Kerîm'in, bugüne kadar hiçbir tahrife uğramadan ulaştığını ispatlayan bir delil niteliği taşıdığını göstermektedir.

Sure başlarında yer alan ayet sayılarına ait bilgiler bakımından Basra bölgesinin kabulüne uyması, Basralı Ebu Amr kıraatine göre imla edilmiş olması ve Resm-i Mushaf kaideleri açısından Hz. Osman'ın istinsah ettirip Basra'ya göndermiş olduğu Mushaf'ın yazımına uygunluk arz etmesi, TEİM 458 nr. Mushaf'ın Basra bölgesine ait olduğu kanaatini çok güçlü kılmaktadır. Ancak Basra bölgesine ait bu Mushaf'ta Basralı dil alimi Halil b. Ahmed'in oluşturduğu hareke sisteminin bulunmaması, Mushaf'ın Halil b. Ahmed'den önce imla edildiğine delil addedilmesi uygun görünmektedir. Zira bilinmektedir ki mezkur hareke sistemi, Endülüs ve Mağrib'de h. IV. asırdan sonra kabul görse de Irak bölgesindeki mushaflara hemen tatbik edilmeye başlanmıştır.

Elde edilen bütün bilgiler ışığında, kıraat, Resm-i Mushaf başta olmak üzere dikkate değer birçok özelliği barındıran TİEM 458 nr. Mushaf'ın, H. II. asrın ortalarında (M. VIII) imla edilen, erken dönem mushaflardan biri olduğuna dair kanaate ulaştığımızı ifade edebiliriz.

Bu çalışmanın ülkemizde, kadim mushaflar alanında yapılmış ilk doktora tezi vasfını haiz olması hasebiyle birtakım eksikleri barındırması muhtemeldir. Fakat bu

alandaki yapılabilecek çalışmalar için bir basamak görevi ifa edeceğini umuyoruz. Tez içerisinde de belirtmeye çalıştığımız üzere, kadim mushaflar konusunda tartışmasız otorite bugün Batı'dır. Bu durumun evrilmesi adına ülkemizde benzer çalışmaların yapılması, teşvik edilmesi gerekmektedir. Müslümanlara ait olan mushaflarla ilgili söz sahibi tarafın, yine Müslümanlar olması gerektiğini düşünmekteyiz. Türkiye'de, başta Türk ve İslam Eserleri ve Topkapı Sarayı Müzeleri olmak üzere, hiçbir incelemeye tabi tutulmamış onlarca erken döneme ait mushaf, binlerce mushaf sayfası, cüzü vs. bulunmaktadır. Bunların gün yüzüne çıkarılması, tanıtılması, tarihlendirilmesi için Batılı uzmanları beklemek yerine, kendi içimizden bu görevi ifa edecek yetkin kimselerin yetişmesine imkan sağlanması gerektiği kanaatindeyiz.

Bu tezi hazırlarken, hat ve tezhip alanlarında yetkin bir uzmana erişim, sıkıntı yaşadığımız noktalardandır. Mushaf çalışmalarının kıraat, hat, tezhip gibi ayrı ayrı uzmanlık gerektiren çok yönü olması sebebiyle, İlahiyat Fakülteleri ile Güzel Sanatlar Fakülteleri arasında daimi bir ortak çalışma sahası oluşturulması, veya söz konusu alanlarda yetkin kimselerin bir araya gelip çalışabilmelerini sağlayacak özel kurumların oluşturulmasının, araştırmacıya kolaylık sağlayacağı, kaliteyi arttıracığı ve bu alanın inkişafına katkı sağlayacağı inancındayız.

Erken dönem mushafların tarihlendirmelerinde net ve bilimsel sonuçların alınabilmesi için, Carbon 14 testinin kullanılabilir olması gerekmektedir. Mushaf'tan parça/parçalar alınması gerektiği için, Müze yönetimlerinin, sorumluluklarındaki eseri koruma refleksi ile buna izin vermemesi doğal karşılanabilir. Ancak ilgili bakanlığın bu konuda göstereceği olumlu yaklaşım ve alacağı sorumluluk, bu tür çalışmalara katkı sağlayacak ve benzer araştırmaların daha bilimsel hale gelmesine vesile olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abay, Muhammet : **Osmanlı Döneminde Mushaf İmlası Tartışmaları**, İFAV Yayınları, 2. bs., İstanbul, 2016.
- Ahmed b. Fâris : **Cühûdü'l-İmam Ebî Ubeyd Kâsım b. Sellâm fî Ulûmi'l-Kırâat ve Tahkîkü İhtiyârihî fi'l-Kurrâ**, Dâru İbni Hazm, Beyrut, 2006.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybani (ö. 241/855) : **el-Müsned**, Tahk. Sıdkı Muhammed Cemil Attar, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1991.
- Akaslan, Yaşar : **Tayyibetü'n-Neşr fi'l-Kırâati'l-'Aşr'**, **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, 2017, c. XVII, sayı. 3, s. 277-310
- Akdemir, Mustafa Atilla : **Kıraat İlmi Eğitim ve Öğretim Metotları**, İFAV Yayınları, İstanbul, 2015.
- Altıkulaç, Tayyar : **Günümüze Ulaşan Mesahif-i Kadîme**, IRCICA Yayınları, İstanbul, 2015.
- Altıkulaç, Tayyar : **Hiz. Ali ve İlk Mushaf Nüshaları**, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darülfunun İlahiyat]*, 2012, sayı: 21, s. 5-26.
- Altıkulaç, Tayyar : **Hiz. Ali'ye nisbet edilen Mushaf-ı Şerif (San'a nüshası)**, IRCICA, İstanbul, 2011.
- Altıkulaç, Tayyar : **Hiz. Osman'a izafe edilen Mushaf-ı Şerif (Türk ve İslam Eserleri nüshası)**, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul, 2007.

- Altıkulaç, Tayyar : **H. Osman’a izafe edilen Mushaf-ı Şerif Topkapı Sarayı Müzesi nüshası**, IRCICA, İstanbul, 2007.
- Altıkulaç, Tayyar : **H. Osman’a nisbet edilen Mushaf-ı Şerif (Kahire el-Meşhedü’l-Hüseyni nüshası)**, IRCICA, İstanbul, 2009.
- Altıkulaç, Tayyar : **Mushaf-ı Şerif (Bibliotheque Nationale, Paris)**, IRCICA, İstanbul, 2011.
- Altıkulaç, Tayyar : **Mushaf-ı Şerif (Tübingen nüshası)**, IRCICA, İstanbul, 2011.
- Aycan, İrfan : **“Haccâc b. Yûsuf es-Sekafî”, Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1996, C. XIV, s. 427-428.
- Bekiroğlu, Harun : **Yazma Eserlerden Kodikoloji’ye: Tahkike Giriş**, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 2019, cilt: XXIII, sayı: 2, s. 855-889.
- Birişik, Abdülhamit : **Kıraat İlmi ve Tarihi**, Emin Yayınları, 2. Bs., Bursa, 2014.
- Birol, İnci Ayan : **“Tezhip”, Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2012, C. XLI, s. 61-62.
- Bozdoğan, Elif : **“Berlin Kur'an Yazması ve Metin Tahlili - Neşri”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, 2017.
- Behnan: **Tefsiru Ruhu’l-Beyân**, Eser Neşriyat, İstanbul, 1969, C. I-X.
- Bursevî, İsmail Hakkı :

- Bursi, Adam : “Connecting the Dots: Diacritics, Scribal Culture, and the Qur’ân in the First/Seventh Century,” **Journal of the International Qur’anic Studies Association**, 3 (2018), s. 111–157.
- Çetin, Abdurrahman : “Tilavet Secdesi”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C. XXXXI, s. 157-159, İstanbul, 2012.
- Çetin, Abdurrahman : **Kur’ân İlimleri ve Kur’ân-ı Kerim Tarihi**, Dergâh Yayınları, 3. Bs., İstanbul, 2014.
- Çetin, Abdurrahman : **Yedi Harf ve Kıraatler**, Ensar Yayınları, 3. Bs., İstanbul, 2013.
- Çetin, M. Nihad v.d. : **Hat Sanatı**, IRCICA Yayınları, İstanbul, 1992.
- Çetin, M. Nihad : “İslam’da Paleografyanın Doğuşu ve Gelişmesi”, **Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul, 1988.
- Çetin, M. Nihad : “İslâm Hat San'atının Doğuşu ve Gelişmesi”, **İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi**, C. IX, s. 1-50, İstanbul, 1995.
- Dağ, Mehmet : **Tenzilden Tezyine Mushaf-ı Şerif**, Fecr Yayınları, Ankara, 2013.
- Demirci, Muhsin : **Kur’ân Tarihi**, İFAV Yayınları, 9. bs., İstanbul, 2016.
- Derman, Çiçek : “Tarihimizde Mushafların Bezenmesi”, **Diyanet İlmi Dergi Kur’an Özel Sayısı**, 2. Bs., Ankara, 2012, s. 647-653.

- Derman, Çiçek : “Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme”, **Hat ve Tezhip Sanatı**, Ed. Ali Rıza Özcan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2009.
- Déroche, François : “Manuscripts of the Qur’ân”, **Encyclopedia of the Qur’ân**, Ed. Jane Dammen McAuliffe. C. 3, Boston, 2003, s. 254-274.
- Déroche, François : “Written Transmission”, Çev. Melanie Hersey, ed. Andrew Rippin, **The Blackwell Companion to the Qur’an**, Blackwell Publishing Ltd, Chichester, 2009, s. 172-186.
- Deroche, François : **Qurans of the Umayyads**, Brill, Boston, t.y.
- Déroche, François : **The Abbasid Tradition: Qur'ans of the 8th to the 10th Centuries A.D., The Nasser D. Khalili Collection of Islamic Art**, Oxford University Press, London, 1992.
- Duran, Gülnur : “Tezhip”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2012, C. XLII, s. 62-65.
- Dutton, Yasin : “An Umayyad Fragment of the Qur'an and its Dating”, **Journal of Qur'anic Studies**, C. 9, No. 2, 2007, s. 57-87.
- Ebu Davud, Süleyman b. Necah (ö. 496/1103): **Muhtasaru't-Tebyîn li Hecêi't-Tenzîl**, Tahk: Ahmet Şarşal, Melik Fahd Mushaf Matbaası, Medine, 2002.

Ebu Hayyân el-Endelüsî, Muhammed b. Yûsuf (ö. 745/1344): **el-Bahrü'l-Muhit fi't-Tefsir**, I-VIII, Matâbiu'n-Nasri'l-Hadîse, Riyad, t.y.

Ebu Şâme, Abdurrahman b. İsmail el-Makdisî (665/1267): **el-Mürşidü'l-Vecîz**, Nşr. Tayyar Altıkulaç, Ankara, 1986.

Ebu Şâme, Abdurrahman b. İsmail el-Makdisî (665/1267): **İbrâzü'l-Meânî min Hırzi'l-Emânî fî Kırâati's-Seb'a**, Tahk. İbrâhim Atve İvaz, Dâru'l-Kütübil-İlmiyye, Kahire, 1981.

Ebu Zür'a, Abdurrahman b. Muhammed b. Müessesetü'r-Risale, 2.bs., y.y., 1977.

Zencele:

ed-Dani, Ebu Amr Osman b. Said (ö. 444/1053): **el-Beyân fî Addi Âyi'l-Kur'ân** Tahk. Ganem Kaddûrî Hamed, Merkezü'l-Matûtât ve't-Türâs ve'l-Vesâik, Kuveyt, 1994, s. 140.

ed-Dani, Ebu Amr Osman b. Said (ö. 444/1053): **el-Muhkem fî Nakt'il-Mesâhif**, Tahk. İzzet Hasan, Daru'l-Fikr, Dimaşk, 1997.

ed-Dani, Ebu Amr Osman b. Said (ö. 444/1053): **el-Mukni' fî Marifeti Mersumi Mesahifi Ehli'l-Emsâr**, Tahk. Hatim Salih ed-Dâmin, Daru'l-Beşairi'l-İslamiye, Beyrut, 2011.

- ed-Dani, Ebu Amr Osman b. Said (ö. 444/1053) : **et-Teysîr fî'l-Kırââtî's-Seba**, tahk. Hâtim Salih ed-Dâmin, Mektebetü's-Sahabe, Kahire, 2008.
- ed-Dimyâtî, Ahmed b. Muhammed b. Ahmed (ö. 1117/1705) : **İthâfü Fûdalâi'l-Beşer fî'l-Kırââtî'l-Erbeate Aşera**, tahk. Ali Muhammed ed-Dabbâ', yy., ty.
- el-A'zamî, Muhammed Mustafa : **Kur'an Tarihi**, çev., Ömer Türker, Fatih Serenli, İz Yayıncılık, 4. bs., İstanbul, 2018.
- el-Belazuri, Ahmed b. Yahya (ö. 279/892) : **Ensâbü'l-Eşrâf**, Nşr. Mahmûd Firdevs el-Azm, Dimaşk, 1997, c. I- XIII.
- el-Cevheri, Ebû Nasr İsmail b. Hammad (400/1009) : **es-Sıhah tacü'l-luga ve sıhahi'l-Arabiyye**, Tahk. Ahmed Abdülgafur Attar, Matabiu Dârü'l-Kitabi'l-Arabi, Kahire, 1957.
- El-Cuburî, Süheyle Yasin : **Aslü'l-Hattî'l-Arabî ve Tattavurihî hattê Nihayeti'l-Asrı'l-Emevî**, y.y, Bağdat, 1977.
- el-Hamed, Gânim Kaddûrî : **Resmü'l-Mushaf Dirase Lügaviyye Tarihiyye**, Menşuratü'l-Lecneti'l-Vataniyye, Bağdad, 1982.
- el-Harrâz, Muhammed b. Muhammed eş-Şerîsî (718/1318) : **Mevridü'z-Zamân fî Resmi'l-Kur'ân**, Tahk: Eşref Muhammed Fuad, Mektebetü'l-İmami'l-Buhârî, y.y., 2006.
- el-Hatîb, Abdüllatif : **Mu'cemü'l-Kıraat**, I-XI, Dâru Sa'di'd-Dîn, Dimaşk, 2000.

el-Kâdî, Abdü'l- **Kıraatü's-Şâzze ve Tevcîhühe min Lügati'l-Arab,**
Fettah: İsa el-Halebî, y.y, t.y.

el-Kirmânî, Ebü'l- **Hattu'l-Mesâhif,** Tahk. Dr. Gânim Kaddûrî el-Hamed,
Kâsım Tâcülkurrâ Daru'l-Gavsânî li'd-Dirâseti'l-Kur'aniyye, Dımaşk,
Burhânüddîn Mahmûd 2014.
b. Hamza b. Nasr (ö. 500/1106) :

el-Mehdevî, Ebü'l- **Hecâü Mesâhifi'l-Emsâr,** Tahk: Dr. Hâtim Salih ed-
Abbâs Ahmed b. Dâmin, Daru İnübü'l-Cevzî, Riyad, 2010.
Ammâr (ö. 440/1048) :

el-Mes'ûl, Abdü'l-Ali : **Mu'cemü Mustalâhâti İlmi'l-Kırââti'l-Kur'âniyye
ve mâ Yetealleku bih,** Daru's-Selâm, Kahire, 2007.

en-Nemgehânî, eş- **Taşkent Mushafı Tarihi,** çev. Bahattin Dartma, Ömer
Şeyh İsmâcîl Mahdum Pakiş, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2018.
b. eş-Şeyh Sâtî Âhund :

en-Nisaburi, Ebû Bekr **el-Gaye fi'l-kıraati'l-aşere,** Tahk. Muhammed Gayyaş
Ahmed b. Hüseyin İbn Canbaz, 2. Bs., Dârü's-Şevvaf, Riyad, 1990.
Mihran (381/991) :

ez-Zerkeşî, Bedreddîn **el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân,** Daru'l-Hadis, Beyrut,
Ebû Abdillâh 2006.
Muhammed b. Bahadır
b. Abdillâh (ö. 794/1392) :

- ez-Zürkânî,
Muhammed
Abdülazim (ö. 1945) : **Menahilü'l-İrfan fî Ulûmi'l-Kurân**, C. I-II, y.y.,
Mısır, t.y.
- F. Baker, Colin : **Qur'an Manuscripts**, The British Library, Londra,
2007.
- Fığlalı, Ethem Ruhi; “Ali”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1989, C.
Kandemir, M. Yaşar : II, s. 371-378.
- George, Alain : “Coloured Dots and the Question of Regional Origins
in Early Qur'ans”, **Journal of Qur'anic Studies**, 17.2
(2015): 75–102.
- Gözeler, Esra : *Corpus Coranicum Projesi: Kur'an'ı Geç Antik
Döneme Ait Bir Metin Olarak Okumak*, **Ankara
Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi** 53: 2, 2012, s.
219-253.
- Grohmann, Adolf : “The problem of dating early Qur'āns”, **Der Islam**, V.
33, s. 213-231.
- İbn Asakir, Ebü'l-
Kâsım Sîkatüddin Ali **Târîhu Medîneti Dîmaşk**, Dârü'l-Fîkr, Beyrut, 1996,
b. Hasan b. Hibetullah c. I-LXXX.
(ö.571/1176) :
- İbn Cinni, Ebü'l-Feth
Osman b. Cinni el-
Mevsîlî (ö. 392/1001) : **el-Muhteseb fî tebyini vücuhi şevazi'l-kıraa ve'l-
izahi anha**, Tahk. Ali en-Necdi Nasîf, Abdülhalim en-
Neccâr, Abdülfettah İsmail Şibli, C. I-II, el-Meclisü'l-
A'la li's-Şuuni'l-İslamiyye, Kahire, 1994.

İbn Ebi Davud, **Kitabü'l-Mesahif**, Tahk: Muhibbi'd-Dîn Abdü's-
Abdullah b. Süleyman Sübhân 2. Bs., Daru'l-Beşâiri'l-İslamiyye, Beyrut,
(ö. 316/929) : 2002.

İbn Hâleveyh, Ebû
Abdullah Hüseyin b. **el-Hucce fi'l-Kırââtî's-Seb'**, Tahk. Abdü'l-Âl Sâlim
Ahmed (ö. 370/980) : Mükrim, Daru's-Şurûk, Beyrut, 1977.

İbn Manzur, Ebü'l-Fazl
Muhammed b. **Lisanü'l-Arab**, c. I-XV, Dâru Sadır, Beyrut, 2010.
Mükerrem b. Ali el-
Ensârî (711/1311) :

İbn Mücahid Ebû Bekr
Ahmed b. Mûsâ et- **es-Seb'a fi'l-Kıraât**, Tahk. Şevki Dayf, Daru'l-Maarif,
Temîmî (ö. 324/936) : 2. Bs., Beyrut, 1979.

İbn Sad, Ebû Abdullah
Muhammed b. Sa'd b. **et-Tabakâtü'l-Kübra**, Tahk: Ali Muhammed Ömer,
Meni' ez-Zühri (ö. 230/845) : Mektebetü'l-Hâ necî, C. I-XI, Mısır, 2001.

İbn Vesîk, Ebû İshâk
İbrâhîm b. Muhammed **el-Câmi' limâ Yuhtâcü ileyhi min Resmi'l-Mushaf**,
b. Abdirrahmân el- Tahk: Ganim Kaddûrî, Daru Ammâr, Umman, 2009.
İşbîlî (ö. 654/1256) :

İbnü'l-Cezerî, Ebü'l-
Hayr Şemsüddin
Muhammed b.
Muhammed (ö.
833/1429) : **en-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr**, Mektebetü't-Ticariyye,
Mısır, ty.

İbnü'l-Cezerî, Ebü'l-
Hayr Şemsüddin
Muhammed b.
Muhammed (ö.
833/1429) : **Takrîbü'n-Neşr fi'l-Kırââti'l-Aşr**, Tahk. İbrahim
Atve Ivaz, Dâru'l-Hadîs, Kahire 2004.

İbnü'l-Cezerî, Ebü'l-
Hayr Şemsüddin
Muhammed b.
Muhammed (ö.
833/1429) : **Müncidü'l-Mukri'in ve Mürşidü't-Tâlibîn**, Dârü'l-
Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1980.

İbnü'n-Nedim, Ebü'l-
Ferec Muhammed b.
İshak (ö. 385/995) : **el-Fihrist**, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1978.

İzmirli İsmail Hakkı : **Tarih-i Kur'an**, Haz. Melikşah Sezen, Çizgi Kitabevi,
Konya, 2019.

Jeffery; Arthur;
Mendelsohn, I. : "The Orthography of the Samarqand Qur'an Codex",
Journal of the American Oriental Society, Vol. 62,
Nr. 3 (Sep., 1942), s. 175-195.

- Kabâkîbî, Şemseddin Muhammed el-Halil (849/1443) : **İzahü'r-Rumûz ve Miftahü'l-Künûz**, Tahk: Ahmed Halit Şükri, Daru Ammar, Umman, 2003.
- Kâdî, Abdülfettâh Vâfi Şerhi's-Şâtıbiyye fi'l-kırââtî's-seb', Abdilganî : Mektebetü's-Sevâdî, Cidde, 1999.
- Kalkaşendî, Ahmed b. Ali (ö. 821/1418) : **Subhu'l-A'sâ fî Sınâati'l-İnşa**, Tahk. M. Hüseyin Şemsüddin, yy., Beyrut, 1987.
- Karaçam, İsmail : **Kur'an-ı Kerim'in Nüzûlü ve Kırâati**, İFAV Yayınları, 4. Bs., İstanbul, 2012.
- Karadoğan, Ahmet : "Arap Harfleri ve Osmanlı Türkçesi", **Bütün Yönleriyle Osmanlıca ve Mirası Uluslararası Sempozyumu (26-27. Nisan 2016, Kırıkkale)**, Ankara, 2016, 241-247.
- Kayhan, Veli : "Doğru Okuma Bağlamında Mushaf'a İşaret Konulması: İ'cam ve Sonrası", **Bilimname: Düşünce Platformu**, Sayı: 12, C. 5, s. 101-136.
- Keskioğlu, Osman : **Nüzulünden Günümüze Kur'an-ı Kerim Bilgileri**, TDV Yayınları, 7. bs., Ankara, 2014.
- Kur'an-ı Kerim** (Bilgisayar Hatlı) : Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 5. Bs., İstanbul, 2018.
- Kütüköğlu, Mübahat S. : "Paleografya", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2007, C. XXXIV, s. 153-154.

Massumah Farhad **Kur'an Sanatı**, Çev. Ceylan Adan İlter, T.C. Kültür ve
v.d.: Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2016.

Maşalı, Mehmet Emin: "Mushaf", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C. XXXI, S.
254, İstanbul, 2006.

Maşalı, Mehmet Emin: **Kur'an'ın Metin Yapısı**, Otto Yayınları, 2. bs.,
Ankara, 2015.

Maşalı, Mehmet Emin: **Tarihi ve Temel Meseleleriyle Kıraat İlmi**, Otto
Yayınları, Ankara, 2016.

Meclisî, Muhammed
Bakır b. Muhammed
Taki b. Maksud Ali (ö.
1110/1698) : **Biharü'l-Envari'l-Câmia li-Düreri Ahbari'l-
Eimmeti'l-Ethar**, 2. bs., Müessesetü'l-Vefa, Beyrut,
1983.

Mekkî b. Ebî Talib el-
Kaysî (ö. 437/1045) : **el-İbâne an Meâni'l-Kırâât**, Nşr. Muhyiddin
Ramazan, Daru'l-Me'mun li't-Türâs, Dımaşk, 1979.

Mekkî b. Ebî Talib el-
Kaysî (ö. 437/1045) : **el-Keşf an Vücuhi'l-Kırââti's-Seb'i İlelihe ve
Hucecihe**, Tahk. Muhyiddin Ramazan, Müessesetü'r-
Risale, yy., 1981.

Mirza Habib Efendi
(1312/1894) : **Hat ve Hattâtân**, Matbaa-i Ebüzziya, İsyambul, 1305.

**Mushafu'l-
Medineti'n-
Nebeviyye** : **Mecmaü'l-Melik Fahd li-Tıbbâtî'l-Mushafi's-Şerif**,
Medine, 2016.

- Müneccid, Selâhaddin: **Dirasat fî tarihi'l-hatti'l-Arabi münzü bidâyetihi ile nihaye**, Dârü'l-Kitâbi'l-Cedid, Beyrut, 1972.
- Önder, Mehmet : **Antika ve Eski Eserler Kılavuzu**, Ankara, 1988.
- Özcan, Ali Rıza v.d. : **Hat ve Tezhip Sanatı**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2009.
- Özdirek, Betül : **“İbnü'l-Bevvâb Mushafı ve İmlâ Yapısı”**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Özkafa, Fatih : **“Hat Sanatı Bakımından Mushaf Kitabetinin Tarihi Seyri”**, **Marife**, Yıl. 10, Sayı. 3, 2010, 307-326.
- Öztürk, Hayrettin : **Ebedi Mucize Kur’ân**, Ensar Yayınları, 5. bs., İstanbul, 2011.
- Öztürk, Mustafa : **“Hz. Ali ve Hz. Fâtıma’ya Nisbet Edilen Mushafların Mahiyeti”**, **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2006, cilt: 6, sayı: 2, s. 15-38.
- Öztürk, Mustafa; Ünsal, Hediye : **Kur’ân Tarihi**, Ankara Okulu Yayınları, 2. bs., Ankara, 2017.
- Rezvan, Efim A. : **"The Data-Base On Early Qur'an MSS: New Approach To The Text History Reconstruction"**, **Proceedings Of The 3rd International Conference And Exhibition On Multi-Lingual Computing (Arabic And Roman Script)**, The Centre For Middle Eastern And Islamic Studies: University of Durham, 1992.

- Radyokarbon (Carbon-14) Tarihleme Yöntemi ve**
- Saifullah, Abdullah : **Kur’ân Yazmaları**, Çev: Mehmet Dağ, **Bilimname:**
David Ghali Adi : **Düşünce Platformu**, 2007/2, cilt: V, sayı: 13, s. 175-192.
- Serin, Muhittin : **Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar**, Kubbealtı Neşriyat, 2. Bs., İstanbul, 2003.
- Serin, Muhittin : **Hat Sanatımız**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 1982.
- Suyûtî, Celalüddin : **el-İtkân fî Ulûmi’l-Kur’ân**, C. I-II, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1987.
Abdurrahman b. Ebi Bekr (911/1505) :
- Şahin, Seracettin v.d. : **1400. Yılında Kur’an-ı Kerim: Türk ve İslam Eserleri Müzesi Kur’an-ı Kerim Koleksiyonu**, Antik A.Ş Yayınları, 2010, İstanbul
- Şen, Ziya : **Haz. Ali’nin Kur’ân’a Yaptığı Hizmetler, Hazret-i Ali -Sempozyum Bildirileri-**, 24-25 Ekim 2007, 2009, s. 519-532.
- Şen, Ziya : **Kur’ân’ın Metinleşme Süreci**, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- Şen, Ziya : **Şîa’nın Kıraatlere ve Kur’ân Tarihine Bakışı**, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- Tanındı, Zeren : **“Başlangıcından Osmanlı’ya Tezhip Sanatı”, Hat ve Tezhip Sanatı**, Ed. Ali Rıza Özcan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2009.

Tanrıver Celasin, Ayşe: “XVI. Yüzyıl Mushaf Güllerinin Süleymaniye Kütüphanesi’nde Bulunan Üç Kur’an-ı Kerim Kapsamında İncelenmesi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 17. Sayı, s. 101-118, Isparta, 2013.

Taş, Necati Fahri; Bozkurt, Nebi : “Mühür”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C. XXXI, s. 528-530, İstanbul, 2006.

Topuzoğlu, Tevfik Rüştü : “Ebû'l-Esved ed-Düelî”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1994, C. X, s. 311-313.

Topuzoğlu, Tevfik Rüştü : “Halil b. Ahmed”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1997, C. XV, s. 309-312.

Tüccar, Zülfikar : “Ebû Ubeyd el-Kāsım b. Sellâm”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1994, C. X, s. 244-246.

Uzun, Mustafa İsmet : “Ebced”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C. X, s. 68-70, İstanbul, 1994.

Yazır, M. Bedreddin : **Medeniyet Aleminde Yazı ve İslam Medeniyetinde Kalem Güzeli**, Ankara, 1972.

Yılmaz, Abdülkadir : “Hat Sanatında Satır Sistemi (Sülüs, Nesih, Ta’lik, Rik’a)”, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1996.

Zencâni, Ebû Abdullah (ö. 1941) : **Tarihü'l-Kur'ân**, 3. Bs., Müessesetü'l-A'lemi li'l-Matbuat, Beyrut, 1969.

Zencânî, Ebu Abdullah: **Kur'an Tarihi**, çev: Ziya Şen, Önsöz Yayıncılık, İstanbul, 2013.

ÖZGEÇMİŞ

2006 yılında Denizli Anadolu İmam-Hatip lisesinden, 2012 yılında Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun olmuştur. yüksek lisans eğitimini ise “Sûsî ile Hafs Rivâyetlerinin Mukayesesi” isimli teziyle, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2015’te tamamlamıştır. Hafızlığını lisans eğitimi esnasında bitirmiş olup, 2012-2015 yılları arasında Dr. Fatih Çollak Hoca Efendiden talim dersleri almış, 2016-2018 arasında Ali Şahin Hoca Efendiden Aşere-Takrib eğitimini tamamlayarak 2019 yılında icazetname sahibi olmuştur. 2007-2020 yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olarak çalışmış, 2020 yılında halen görev yapmakta olduğu Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Kur’ân-ı Kerîm Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı’na öğretim görevlisi olarak atanmıştır.